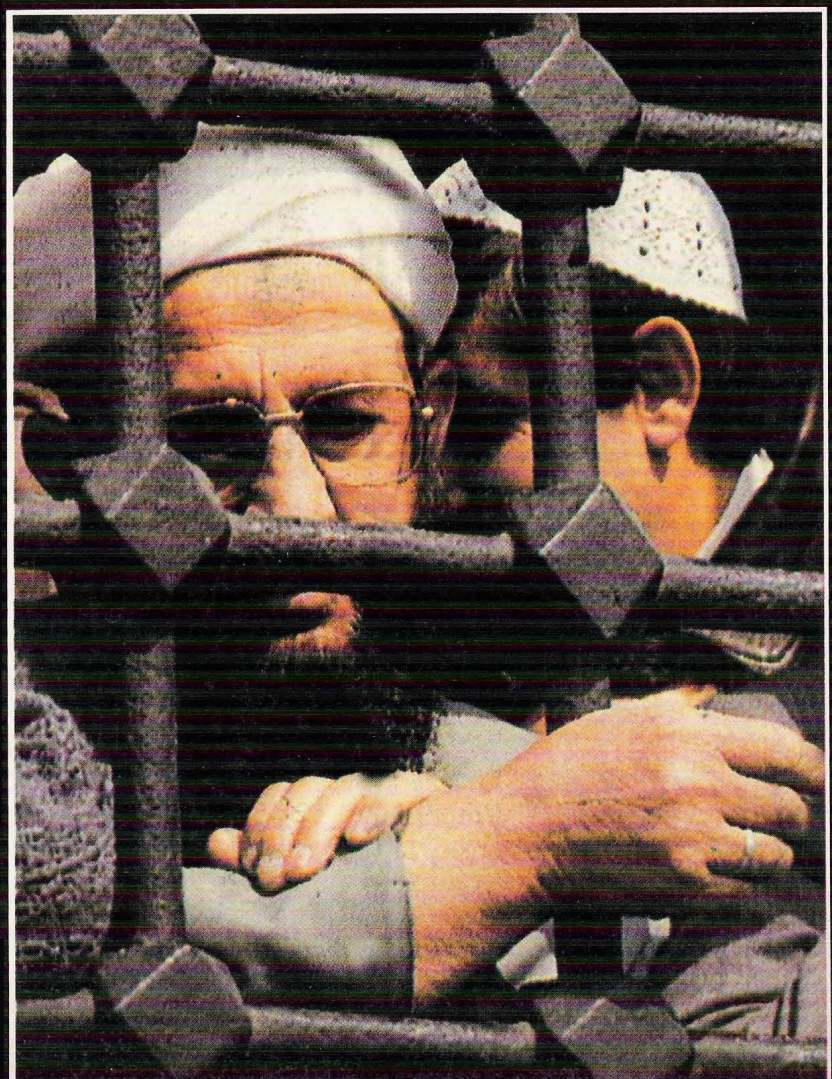
İLHAN ARSEL

Şeriat'tan Kıssa'lar 2

KAYNAK YAYINLARI

Bu kitabın yayın hakları
Analiz Basım Yayın Tasarım Uygulama Ltd. Şti.nindir.

Birinci Basım: Nisan 1997
Dizgi ve Teknik Hazırlık: Analiz Basım Yayın
Baskı: Yaylacık Matbaası

ISBN: 975-343-164-3

KAYNAK YAYINLARI: 211

ANALİZ BASIM YAYIN TASARIM UYGULAMA LTD. ŞTİ.
İstiklal Caddesi 184/4 80070 Beyoğlu-İstanbul
Tel ve Faks: (0212) 252 21 56 – 252 21 99

İLHAN ARSEL

Şeriat'tan Kıssa'lar 2

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
Cin'lerin Müslüman Oluşlarının Hikâyesi: "Cin Vâkıası"	13
Tek Sayıların "Fazl'ı" Esasına Göre Tanrı'nın "Tek" Oluşunun Kanıtlanmasının Hikâyesi	19
Semûd Kavmine "Peygamber" Olarak Gönderilen Salih'in Duası Üzerine Taşın İçinden Çıkan Dişi Deve'nin Acıklı Hikâyesi	27
Güneş Tutulması'nın (Küsûf'un) Kıyamet İşareti Sayılmasının ve Bu Vesileyle Küsûf Namazı Kılınmasının Hikâyesi	32
Çoğunluğu Kadınlardan Oluşan ya da Kedi'sine Eziyet Eden ya da Bağırsaklarını Sürükleyen Kişilerin Bulunduğu Cehennem'in, Küsûf Namazı Sırasında Muhammed'e "Arzolunması"nın Hikâyesi	48
Derisi Kara ve Alaca Benekli Olan İnsanların (Abraş'ların), Tanrı Tarafından "Kara Ruhlu" Olarak Tanımlanmalarının Hikâyesi	54
Muhammed'e Karşı Şiirleri ve Davranışlarıyla Husumet Gösteren Şâir Ka'b b. el-Eşref'in Öldürtülmesinin Hikâyesi	61
Muhammed Aleyhindeki Hareketlere Para Yardımında Bulunan Ebû Râfi Adlı Tacir'in Öldürtülmesi Kıssa'sı	69

"İhrâk" (Diri Diri Ateşte Yakılma) Yerine,
"Boyunların Vurulması" ya da "Kol ve Bacakların
Çaprazlama Doğratılması" vs... Gibi Ölüm Cezalarından
Birinin Uygulanmasına Vesile Olan Olay: Muhammed'in
Kızı Zeyneb'in Deve'den Düşürülmesinin Hikâyesi 78

Amine'nin, Tanrı İradesiyle Muhammed'e Hamile Kalışının ve
Fakat Tanrı'nın Mağfiret'ine Kavuşamayışının Hikâyesi 85

Tanrı'nın Müslüman Yapmak İstediği
Ümeyye İbn-i Ebi's-Salt'ın Şeytanlar Tarafından
Müslümanlıktan Uzak Kılınmasının Hikâyesi 95

Ensar'dan Kişilerin Teklifi Üzerine Tanrı'nın Cuma'yı
İbadet Günü Olarak İlan Etmesinin Hikâyesi 99

Düşmandan Alınan Ganimetlerin Beşte Birinin Tanrı'ya ve
Elçisi'ne Pay Olarak Ayrılmasının Hikâyesi 108

Hayber Seferinde Esir Edilen Safiyye'nin Muhammed'in
Eşleri Arasında Yer Almasının Hikâyesi 115

Muhammed'in Damadı Abû'l As'ın (Ebü'l-As Er Rebî'nin)
Müslümanlığı Kabul Edişinin Hikâyesi 127

Mal ve Para Karşılığında "Kişilerin Kalblerinin
İslama Isındırılması"nın Hikâyesi 131

Hudeybiye Antlaşması Sırasında Kureyş'e
Ödün Verilmesinin Hikâyesi 144

"İlahi İntikam" Olayı: Bedir Günü Öldürülen Kureyş
Eşrafından Kişilerin Cesetlerinin Pis Bir Kuyuya
Atılmasının Hikâyesi 152

Deprenen Dağ'ın Uslanması, Hurma Kütüğü'nün
Hüngür Hüngür Ağlaması ve Cehennem Ateşi'nin Tanrı'ya
Yakınmada Bulunması Gibi Hususlarla İlgili Hikâyeler 157

Yağmur Duasının Sel Felaketine Sebep Olmasının Hikâyesi 169

Kur'an'ın Önce Kureyş Lehçesiyle Gönderilip Çeşitli Arap Kabilelerince Anlaşılabilmesi İçin Yedi Lehçeye Dönüştürülmesinin Hikâyesi 183

Ücret Karşılığında Okuyup Üflemek (Nefes Etmek) Suretiyle Hastayı Tedavi Etmenin Hikâyesi 195

Muhammed'in Tükürüğünün ve Sümüğünün "Kutsal" Sayılmasının Hikâyesi 203

Müslümanların Tanrı Katında Yahudilere ve Hıristiyanlara Nazaran Daha Değerli Olmalarının Hikâyesi 213

Mağara'nın Kapısını Tıkayan Kaya Parçasının, Mağara'ya Sığınmış Olanlardan Birinin Duasıyla Açılmasının Hikâyesi 219

Kadınlara, "Hâcet" Giderebilmek (Def-i Hacet) İçin, Tanrı Tarafından Evden Dışarı Çıkma İzni Verilmesinin Hikâyesi 226

Vahiy'lerin Gelişinin Muhammed Tarafından Fark Edilmesinin İslam Kaynaklarına Göre İzahı 229

Melek Görünce Öten Güzel Sesli Horozların ya da "İşveli Sesli" Kadınların ya da Kanatlarında "Hastalık" ve "Şifa" Bulunan Sineklerin Marifetleriyle İlgili Hikâyelerden Bazı Örnekler 241

Kureyş ile Kinâneoğulları Arasında Muhammed Aleyhine Yapılan Antlaşmanın Sözcüklerini Kemirip Silen Ağaç Kurdunun Hikâyesi 249

EK: "ŞERİAT"TAN KISSA'LAR"IN YANKILARI 259

DİZİN 275

ÖNSÖZ

Şeriatçı bir partinin iktidarda bulunuşu, kuşkusuz ki, gericilere cüretkâr ve küstah davranışlarda bulunma olasılığını sağlamak bakımından ele geçmez bir fırsat yaratmıştır. Daha henüz "başlangıç" denebilecek bir dönemde, utanç verici azgınlıklara girişmekten kendilerini alamamaktalar. Son yayımlarımdan olan *Şeriat'tan Kıssa'lar* adlı kitabımın birinci bölümü vesilesiyle (ve hem de kitabımda bulunmayan sözleri ve deyimleri varmış gibi göstererek) bana ve Kaynak Yayınları'na karşı küfür ve tehditlerle saldırıya geçmeleri, bunun ibret verici bir kanıtıdır. Kitabımı, şunun ya da bunun beyanlarına göre değil, fakat kendi içeriğine göre değerlendirmeleri gerekirken, şeriatçıya özgü yalanlar ve kurnazlıklarla, cahil yığınları tahrik edip galeyana getirmek için ne mümkünse yapmışlardır. Oysa kitapta anlatılanlar şeriat kaynaklarından, özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayımlarından ve İslam yazarlarından aktarılma şeylerdir.

Ne var ki, şeriat verilerinin akıl süzgecinden geçirilmesi, gericileri endişe ve telaşa sokmaktadır. "Din" diye insanlarımıza belletilen şeyleri, akılcı yoldan eleştirip sergileyen eserleri, "İslama hakarettir" deyip yok etmeye çalışmalarının tek nedeni budur.

Ne esef vericidir ki, başta Diyanet İşleri Başkanı ve yetkilileri olmak üzere, kendilerini "aydın" sayan birçok "profesör!" ilahiyatçı, son olaylar vesilesiyle yobazların yanında yer almayı kendilerine yakıştırabilmişlerdir.

Şunu artık iyice bilmemiz gerekir ki, eğer şeriatçı bir parti iktidardadır diye, kitaplarımız, zihniyet itibariyle henüz yedinci yüzyıl sınırlarını aşamamış kişilerin değerlendirmeleriyle ölçeğe vurulacak olursa, nice sonu gelmez 31 Mart olaylarına hazırlanmamız gerekir. Her zaman tekrarladığım gibi, şeriatçı denen "mürtekip" ve "muh-

telis" kendi saltanatını sağlayan şeriat verileriyle ilgili her eleştiriyi, her tartışmayı "küfür" şeklinde yorumlamaya müheyyadır. Eleştiriden geçmeyen dinlerin, kendi salikleri bakımından kötülük kaynağı olduğunu takdir edecek bilgi ve görgüden yoksundur.

Şunu söylemek kehanet olmayacaktır ki, eğer şeriatçılar, bu gibi yalanlar ve tehditlerle sokağa hâkim olacak olurlarsa, bunun felaketli sonuçlarından kimse, hatta iktidara katılan şeriatçı partiler dahi, kendilerini kurtaramazlar. Ödün yolu ile şeriatçıyı teskin usullerinin memlekete neler getirebileceğini bilmek için müneccim olmak gerekmez; geçmiş tarihimiz ortadadır. Giderek azgınlaşmakta olan bu ilkelliklere seyirci kalmak demek, pek yakında yüz binlerin "şeriat isterük" yaygaralarıyla memleketi kana bulamalarına şimdiden boyun eğmek demek olur.

Aydın ve "Aydın" adlı kitabımın önsözünde belirttiğim gibi, şeriat özlemcileri, Abdülhamit döneminin Derviş Vahdetî'sini takliden, kendilerini *Volkan* gazetesinin günümüzdeki temsilcileri sanıp "31 Mart Vakası"nı tekrar sahneye koyma hevesindedirler. Bilindiği gibi *"Taassub'un başıboş bir boşanışı"* şeklinde tanımlanan bu olayın başka tür bir tekrarı, 1930 yılında Menemen'de, Şeyh Esad denilen yobaz tarafından tertiplenmiş ve bu Şeyh'in "İslam düşmanı" diye damgaladığı aydınlar (örneğin genç subay Kubilay), cahil halkın alkışları arasında bıçak altına yatırılmışlardı. Sivas Olayı, yakın geçmişimizdeki bu vahşet davranışlarının günümüze ulaşan uzantısıdır. Ve işte şimdi, Arapça yazılı yeşil bayraklarla gösteriler başlamıştır.

Bu olaylar bize artık şunu öğretmelidir ki, uygarlık yörüngesine yerleşebilmek için, halkımızı, din verilerinin eleştirisi geleneğine alıştırıp akıl çağına çıkarmaktan ve böylece gericilerin hezeyanlarını etkisiz hale sokmaktan başka kurtuluş yolu yoktur. Batı dünyası (özellikle 17. ve 18. yüzyıllardan itibaren), din duygularını rencide etme pahasına da olsa, "kutsal" bilinen kitapları, halkın gözü önünde eleştirebilme alışkanlığını getirebildiği içindir ki, bugün yeryüzüne hâkimdir; bunu yapmadığı içindir ki, İslam dünyası, bir türlü uygarlaşamayıp Batı'ya el açmış, topundan tüfeğine, iğnesinden ipliğine kadar her şey için yardım beklemektedir.

İlhan Arsel

Yık dedim, yık, kanlı kürsîden hayır yoktur sana,

Ba'dema meydan bırakma bunları tekrara Türk!

Kendi mülkünde garîbâne dilendin din için,
Tıpkı beygirler gibi döndürdü şeyh âyin için
Sırtta heybe, cerre çıktın gâfleti telkıyn için,
Pek fedakârane yandın bir Kureyşî kin için,
Çal da söylet bunları sazındaki evtara Türk!

Gönlünü dinî tufeylîden temizle gün gibi,
Aşka iman et de durma vuslata küskün gibi,
Çektiğîn âlâm-ı eyyâmı unutma dün gibi,
Aç gözün, çıldırma bir Leylâ için Mecnûn gibi,
Bir marazdır bu; de geç, aşıktaki efkâra Türk!"

Neyzen Tevfik
"Türk'e ikinci öğüt"

CİN'LERİN MÜSLÜMAN OLUŞLARININ HİKÂYESİ: "CİN VÂKIASI"

(K. Cin Suresi, ayet 1-2; Ahkaf Suresi, ayet 29, 31)

Kur'an'da Tanrı'nın, cin'lerden bir grubu, *Kur'an* dinlesinler diye Muhammed'e gönderdiği ve bu cin'lerin Müslümanlığı kabul ettikleri yazılıdır ki, İslam kaynaklarına göre "Cin Vâkıası" diye bilinir; Hicret'ten üç yıl önce oluştuğu söylenen bu "Vâkıa"nın hikâyesi kısaca şöyle:

Kendisini "Peygamber" olarak ilan ettikten sonra Muhammed, Mekke'nin yönetimine egemen Kureyş ile devamlı bir sürtüşme içerisinde kalmıştı. Kureyş'in kendisini ciddiye almamasından, kendisiyle alaya kalkışmasından çok şikâyetçi idi. Hele eşi Hatice'nin ve az geçmeden amcası Ebû Tâlib'in ölümlerinden sonra koruyucusuz kalmakla, bu tür davranışlara tahammül edemez hale gelmişti. O kadar ki, yardım istemek ve kendisini Kureyşlilere karşı korumalarını sağlayabilmek için bir gece gizlice Taif'e gider ve Taiflilerin ileri gelenleriyle konuşur. Asıl maksadı onları ikna edip kendisine bağlamak ve Müslüman yapmaktır. Fakat başarı sağlayamaz. Halktan kişiler kendisine: *"Tanrı, peygamber olarak göndermek için senden başkasını bulamadı mı?"* diye konuşurlar. Onların bu alayları ve hatta saldırıları karşısında ne yapacağını şaşırır ve Tanrı'ya yalvarmaya başlayarak şöyle der:

> *"Ey Rabbim! Kuvvetimin azlığından, çaresizliğinden ve halk arasında küçük düşmemden sana şikâyet ediyorum... Sen benim Rabbimsin, beni kime bırakıyorsun? Benim işimi, beni kötü çehre ile karşılayan bir yabancıya mı, yahut bir düşmana mı havale ediyorsun? Beni esenlik ve emniyet içinde yaşatman için*

senin merhametin geniştir... dünyâ ve ahiret işlerini islah eden zatına sığınarak beni gazabına uğratmamanı dilerim..." (Bkz. Taberi, *aynı eser* ,1966, c.2, s.161-163.)

Şöylendiğine göre bu davranışıyla çevresindekileri öylesine rikkate getirmiş, öylesine duygulandırmıştır ki, kendisine yiyecek ikram edenler olmuş, fakat yine de peygamberliğine inanan pek çıkmamıştır. Fakat o, Tanrı'ya yaptığı bu yalvarmaların yanıtsız kaldığı kanısını yaratmamak için "Cin vâkıası"nı anlatır. Güya Tanrı tarafından kendisine cin'ler gönderilmiş ve o da bu cin'leri imana getirmiştir.

İslam kaynaklarının anlatmasına göre olay şöyle: Taif dönüşü Muhammed, geceyarısı, yol üstünde *"Batn-ı Nahle"* denen bir yere gelir. Orada namaz kıldığı sırada cin'lerden oluşan altı ya da yedi kişilik bir grubun kendisine doğru geldiğini görür. (İbn İshak'ın bildirmesine göre bu cin'lerin adları şöyledir: Hiss, Miss, Şasir, Nasir, Eyna ve Ahkâm.)

Bu cin'leri ona Tanrı göndermiştir. Cin'ler hoşuna gider ve kendi kendine: "Bunlar ne hoş cin!" der. Cin'ler Muhammed'den azık isterler; o da bu isteği karşılamak için Tanrı'ya: *"Cinler, uğradıkları her kemik ve tezek makûlesi üzerinde her halde (kendileri için) bir taam (hayvanları için de yem) bulalar!"* diyerek dua eder (Ebû Hureyre'nin rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1546, c.10, s.49).

Muhammed'in bu cömertliği cin'leri muhtemelen pek hoşnut etmiştir; fakat onlar Muhammed'in gerçekten "Peygamber" olup olmadığını merak etmektedirler; öğrenmek için içlerinden biri sorar: "(Ey Muhammed!) *Senin Resûlullâh olduğuna kim şahâdet eder?*" Bu soruya Muhammed, o civarda bulunan bir sakız ağacını cin'lere göstererek: *"Şu ağacı gördünüz mü, o şahâdet ederse îmân eder misiniz?"* der. Cin'ler de hep bir ağızdan: *"Evet îmân ederiz!"* derler.

Bunun üzerine Muhammed, sakız ağacını yanına çağırır; sakız ağacı, dallarını, budaklarını sürüyerek Muhammed'in yanına gelir. Muhammed ağaca sorar: *"Benim Resûlullâh olduğuma şahâdet eder misin?"* Sakız ağacı hiç tereddüt etmeden: *"Şahâdet ederim ki, sen Allâh'ın Resûlüsün"* diye yanıt verir (Beyhakî'nin *Delâil* adlı yapıtında yer alan ve Abdullâh İbn-i Mes'ûd'dan Buharî'nin rivâyet ettiği bu hadis için Diyanet İşleri Başkanlığı'nın *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi*...'ne bkz. Hadis no. 1545, c.10, s.46 vd.).

uzun rivâyette ezcümle İbn-i Mes'ûd diyor ki: Ben cinnin Resûlullāh'a:

— Senin Resûlullāh olduğuna kim şahâdet eder? diye suallerini işittim. Bulunduğumuz yere yakın bir sakız ağacı vardı. Resûlullāh ona işâret ederek cinlere:

— Şu ağacı gördünüz mü, o şahâdet ederse îmân eder misiniz? diye sordu. Cinler:

— Evet îmân ederiz! dediler. Bunun üzerine Resûlullāh o ağacı çağırdı. Ağaç icâbet etti de ben dallarını, budaklarını sürüyerek geldiğini gördüm. Resûlullāh ağaca:

1 (و اذ صرفنا اليك نفرا من الجن) الى (من عذاب اليم) [سورة الاحقاف].

Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1545, c.10, s.47.

— Benim Resûlullāh olduğuma şahâdet eder misin? diye sordu. Ağaç:

— Şahâdet ederim ki, sen Allāh'ın Resûlüsün! dedi.

Şimdi sıhhatlerinde şüphe edilmiyen ve müsbet, menfî mazmunlariyle müteârız bulunan bu iki haberi şöyle tevcîh ve te'lîf edebiliriz: Cinne dâir haberlere göre Resûlullāh'a müteaddit def'alar cin

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1545, c.10, s.48.

Sakız ağacı'nın tanıklığını (şahadetini) yeterli bulmamış olmalı ki Muhammed, bir de cin'lere Kur'an okumak ister. Cin'ler Kur'an dinlemeye hazır olunca birbirlerine: "*Susunuz, iyi dinleyiniz*" derler. Ve Kur'an'ı dinledikten sonra bu kitabın "Tanrı kitabı" olduğunu anlarlar! Kalkıp kavimlerinin bulunduğu yere giderler ve onlara şöyle derler:

> "*Ey kavmimiz! Biz bir kitap dinledik ki o, Mûsâ'dan sonra indirilmiştir. Ondan önceki (kitab)ları tasdik ediyor; Hakk'a ve doğru bir yola yöneltiyor. Ey kavmimiz! Allâh'ın da'vetçisine*

icâbet ediniz ve ona îmân ediniz ki, (Allah) günahlarınızdan (bir kısmını olsun) yargılasın ve sizi çok sızlatıcı bir azabtan korusun" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.47).

Bu sözler, bütün bir cin kavmini Müslüman kılmaya yeterli gelir.

Bazı yorumcular Muhammed'in cin'leri görmemiş olduğunu, onlara özel olarak Kur'an okumadığını, hatta Kur'an'ı dinlediklerinden de haberi bulunmadığını söyler; güya cin'ler, rasgele sabah namazında Muhammed'in okuduğu Kur'an'ı dinlemişler ve Müslüman olmuşlardır (İbn Abbas'ın rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.47).

Bazı yorumcular da, bu cin'lerin Yahudi dininden olup Kur'an'ı dinledikten sonra Müslümanlığı tercih ettiklerini bildirirler.

Fakat her ne olursa olsun Muhammed, bu yukardaki hususları Kur'an'a şu şekilde geçirmiştir:

Kur'an'ın Cin Suresi'nde şöyle yazılı:

"Ey Muhammed! De ki: -Cinlerden bir topluluğun Kur'ân'ı dinlediği bana vahyolundu; onlar söyle demişlerdir: 'Doğrusu biz, doğru yola götüren, hayrete düşüren bir Kur'ân dinledik ki ona inandık; biz, Rabbimize hiçbir şey ortak koşmayacağız'" (K. 72 Cin Suresi, ayet: 1-2).

Ahkaf Suresi'nde de şöyle yazılı:

"Hani cinlerden bir grubu, Kur'ân dinlemeleri için sana yöneltmiştik. Kur'ân dinlemeye hazır olunca (bu cinler birbirlerine): -'Susun'- demişler, Kur'ân'ın okunması bitince uyarıcılar olarak kavimlerine dönmüşlerdi.

(Onlara): -'Ey kavmimiz!' dediler, 'doğrusu biz Musa'dan sonra indirilen, kendinden öncekini doğrulayan, hakka ve doğru yola ileten bir kitap dinledik.

Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine uyun. Ona iman edin ki Allah da sizin günahlarınızı kısmen bağışlasın ve sizi acı bir azabtan korusun" (K. Ahkaf Suresi, ayet 29-31; ayrıca bkz. Cin Suresi, ayet 1-2).

Yukardaki hikâyeyi Muhammed, muhtemelen "Cin"ler örneğiyle bir kısım Arapları, daha kolaylıkla Müslüman yapmak için kullanmış olmalıdır. Cin'lerin yukardaki şekilde davrandıklarını ve Müslüman olduklarını söyleyerek Arapları kendisine inandıracağını hesaplamıştır.. Sadece bu vesileyle değil, daha nice benzeri örneklerle Arapları etkilemek üzere cin'leri araç yaptığı görülür. Örneğin Sâffât Suresi'ne şunu koymuştur:

> *"Cinler pek iyi bilirler ki müşrikler (puta tapan Araplar) muhakkak Cehennem'e hazırlanmışlardır"* (K. Sâffât 158).

Hatırlatalım ki Araplar, İslam öncesi dönemde "Cinn"lere inanırlardı (Bu konuda Câhiz'in *Kitâb al-hayavan* adlı yapıtına bakınız). Nitekim Kur'an'dan öğrenmekteyiz ki, özellikle Mekke Arapları, Cin'leri Tanrı'ya ortak koşarlar, onlara taparlar (K. En'âm Suresi, ayet 100), adak adarlar (K. En'âm Suresi, ayet 128) ve tıpkı Tanrı'dan yardım bekler gibi cin'lerden de yardım umarlardı (K. Cin Suresi, ayet 6). Hatta Tanrı ile cin'ler arasında soy birliği kurmuşlardı (K. Sâffât Suresi, ayet 158).

Her ne kadar Muhammed, Tanrı'dan başkasına tapılmasını ve Tanrı'ya eş koşulmasını yasaklamış olsa da, Arap'ların cin'ler hakkındaki inanışlarını biraz değişik şekil altında sürdürmekten ve "cinn"leri Tanrı'nın yarattığı varlıklar olarak kabulden geri kalmamıştır. Muhammed'in söylemesine göre, Tanrı insanları "Pişmiş çamura benzeyen kara balçık"tan, cin'leri ise "öz ateşten" ve "gizli ve görünmeyen" şeyler olarak yaratmış (K. Rahman 14-15) ve hem insanlara ve hem de cinn'lere, kendi içlerinden, "peygamber'ler" yollamıştır (K. En'âm 130).

Muhammed'in yerleştirdiği İslami inanışa göre cin'ler, her ne kadar "gizli ve görünmeyen varlıklar" olsa da, "hava ve râyiha gibi lâtif olan âkıl bir cisim" nitelikleri bakımından ve "hayırlıları" ve "şerlileri" karışık bulunmaları açısından insanlara benzerler (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.48).

Ve işte Muhammed, "cin" denen bu "gizli ve görünmeyen" varlıkları, İslamı yayma siyasetinin aracı olmak üzere kullanmış ve yukardaki hikâyede olduğu gibi, cin'lerden bir grubun, Kur'an'ı dinledikten sonra gidip, kendi kavimleri olan cinleri İslama sokmuş olmalarını, "müşrik'ler" için ders alınması gereken bir örnek olarak sunmuştur.

Bundan dolayıdır ki şeriatçılar, Kur'an dinlemek üzere gönderilen cin'lerle ilgili bu hikâye'yi Tanrı'nın, Muhammed'e yardımcı olduğunu anlatmak için benimserler. Ne var ki Muhammed'e böylesine yardımcı olan ve onun bütün isteklerini karşılayan bir Tanrı'nın, neden dolayı cin'lerden gayrı varlıkların (örneğin putperest Arapların ve Medine'deki Yahudilerin) Müslüman olmalarını sağlamadığını ya da anası Amine için mağfiret dilemesi hususunda Muhammed'e izin vermediğini ya da buna benzer nice konularda yardımcı olmadığını bildirmezler.

Öte yandan şunu da hesap edemezler ki, aklı dışlayan bu tür "cin" (ya da şeytan vs...) bilgileriyle verilen din, kişileri akılcılıktan ve düşünme gücünden nasipsiz yaratıklar haline getirir. Nitekim bunun böyle olduğunu düşündükleri içindir ki, vaktiyle Farabi, İbn Sina ya da İbn Haldun gibi düşünürler, "cin" konusundaki şeriat verilerini "şüphe götüren" şeyler olarak ele almışlardır (o da pek belli etmeden). Aralarında, İbn Sina gibi, "cin" denilen şeyin hiçbir gerçeği karşılamadığını anlatmaya çalışanlar yanında, İbn Haldun gibi, cin'lerle ilgili hükümleri, Kur'an'ın "muhkem" (açık, seçik) olmayan, yani "müteşâbih" (tam olarak anlaşılması mümkün bulunmayan) ayetleri arasında göstermeye uğraşanlar çıkmıştır.[1] İbn Haldun, çevresinin bağnazlığından fazlasıyla çekindiği için, cin'lerle ilgili hükümlerin anlamı üzerinde fazla durmamış, bu anlamın ancak Tanrı tarafından bilindiği kuramına (tezine) sığınmıştır.

Günümüz şeriatçıları bunu dahi yapamayıp cin konusundaki şeriat verilerini ve hikâyelerini gerçeğin kendisi olarak insanlarımıza belletmeyi "bilgiçlik" sayarlar. Başkalarının da, kendileri gibi, fikirsel gelişmeden ve düşünme gücünden yoksun kalmalarını sağlamış olurlar.

1 Bilindiği gibi Kur'an'ın Âli İmrân Suresi'nde şöyle ya ılıdır: "Sana kitabı indiren O'dur. Onun (Kur'ân'ın) ba ı âyetleri muhkemdir ki, bunlar Kitab'ın esasıdır. Diğerleri de müteşâbihtir. Kalblerinde eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onu tevil etmek için ondaki müteşâbih âyetlerin peşine düşerler. Halbuki Onun tevilini ancak Allah bilir. İlimde yüksek pâyeye erişenler ise: -Ona inandık; hepsi Rabbimiz tarafındandır- derler. (Bu inceliği) ancak aklıselim sahipleri düşünüp anlar." (K. 3 Âli İmrân Suresi, ayet 7.)

TEK SAYILARIN "FAZL'I" ESASINA GÖRE TANRI'NIN "TEK" OLUŞUNUN KANITLANMASININ HİKÂYESİ

Buharî'nin rivayeti olarak Diyanet Yayınları'nda yer alan bir hikâyeye göre Muhammed, günlerden bir gün Ebû Hüreyre[1] ile dolaşırken "kazâ-yı hâcet"te bulunmak (aptesini yapmak) için civardaki çorak tarlalardan birine girer. Ebû Hüreyre de arkasından onu takip eder; maksadı Muhammed'e, aptesini yaptıktan sonra temizlenebilmesi için taş cinsi bir şeyler toplayıp yardımcı olmaktır. Nitekim Muhammed, kendisine taş toplamasını emreder, o da birkaç taş getirip yanına bırakır. Muhammed işini bitirince bu taşları kullanarak altını temizler. Fakat temizlerken kullandığı bu taşların sayısının "tek" olmasına dikkat eder.

Ve işte bu ve buna benzer diğer birçok örneklerden öğrenmekteyiz ki, Muhammed, sadece tek sayıda taşla temizlenmeyi değil, fakat "hayırlı" saydığı her işini tek sayılara göre yapmayı (örneğin suyu tek yudumlamalarla içmeyi, yemeği üç parmakla yemeyi, "apdest a'zâsını" birer kere yıkamayı, aptes alırken yüzünü ve ellerini dirseklerine kadar üç kere ve sonra iki ayağını topuklarına kadar üç kere yıkamayı, başının üzerinden avuç avuç üç kerede suyu akıtmayı vs...) gelenek edinmiş, Müslümanlara da böyle yapmalarını emretmiştir.

İslam dünyasının gelmiş geçmiş en büyük "bilginlerinden" sayılan İmam Gazali ve benzerleri, Muhammed'in bu şekilde davranmasını, "tek" sayıların "fazl'ı" (üstünlüğü) inanışına bağlarlar ve bu inanışın da, Tanrı'nın "tek" oluşundan doğduğunu anlatırlar. Bakınız nasıl:

1 Ebû Hüreyre, hadis naklinde en güvenilir kaynaklardan biri sayılır. Muhammed'le devamlı şekilde beraber olmuş ve sahip olduğu yanılmaz hafıza sayesinde, onun ölümünden sonra da pek çok hadis naklettiği görülmüştür.

Kur'an'da, Tanrı'nın "tek" olduğuna ve "*Tanrı'dan başka tanrı bulunmadığına*" dair hükümler çoktur. Bunlardan bir ikisini zikretmek gerekirse: Bakara Suresi'nde: "*İlâhınız bir tek Allah'tır. O'ndan başka ilâh yoktur...*" (Bakara 163) diye yazılıdır. Hacc Suresi'nde: "*Sizin Tanrı'nız tek bir Tanrı'dır. O'na teslim olun*" (Hacc 34) der. Tâhâ Suresi'nde: "*Sizin ilâhınız, O'ndan başka ilâh olmayan Allah'tır*" der (K. Tâhâ 98. Ayrıca bkz. Meryem 65, Ankebût 46 vs...).

Fakat Tanrı'nın "tek" olduğunu kanıtlamak üzere Kur'an'a koyduğu bu hükümler Muhammed'e yeterli görünmemiş olmalı ki, bir de istemiştir ki bu "tek"lik, "tek sayı"ların "fazl'ı" (üstünlüğü) fikriyle işlenmiş olsun. Bundan dolayıdır ki "tek sayı" esasına göre iş görmenin "faziletini" belirleyen emirler bırakmıştır. "Tek" sayıdan anladığı şey, 1, 3 ya da 5 vb... gibi sayılardır. "Tek" sayıları her bakımdan "çift" sayılara üstün bilmiş ve her işin "tek" sayı esasına göre görülmesini emretmiştir. İslam kaynaklarından öğrenmekteyiz ki, kendisi de her işini tek sayı esasına ve genellikle "üç" rakamına göre yapardı; örneğin üç parmağı ile yemek yer, suyu üç yudumda içer, "def-i hâcet"ten (aptesten) sonra tek sayıda taş kullanarak altını temizlerdi. İki parmakla yemek yemeyi, iki yudumda su içmeyi ya da aptes yaptıktan sonra iki (ya da dört) taşla temizlenmeyi "*şeytanca bir iş*" bilirdi.

"Üç" rakamının "hayırlılığına" öylesine inanmış olmalıdır ki, üç çocuğu ölen kadınların cehenneme girmeyip, doğrudan doğruya cennete gideceklerini söylerdi.

Fakat tek sayılara göre iş görme gereği konusunda ilginç olan bir husus var ki, o da, "istinca"dan ("def-i hâcet"ten, yani pislikten temizlenme işinden) sonra üç adet taş ile temizlenmeyi emretmiş olmasıdır. Bundan dolayıdır ki, din adamlarımız (özellikle *Diyanet İşleri Başkanlığı*) halkımıza Muhammed örneğini vermek üzere birtakım hadisler belletirler. Bu hadislerden anlaşıldığına göre Muhammed, "kazâ-yı hâcet"e çıkarken arkasına bazen bir, bazen iki kişiyi takar ve bunlara su mıtharası (matarası) taşıttırırmış.[2] Aptesini yapacağı zaman "Beytü'l-Makdis" (Kudüs) yönüne dönük olarak iki kerpiç üzerine otu-

2 Enes b. Mâlik'in rivayeti şöyle: "Resûlu'llâh...) kazâ-yı hâcete çıktığı zaman bir çocukla berâber yanımızda bir su mıtharası olduğu halde (hizmet için) gelirdik." (Bkz. Sahîh-i Buhârî..., Hadis No. 121, c.1, s.141.)

rurmuş.[3] İşini bitirdikten sonra su ile "istincâ" edermiş (temizlenirmiş). Bununla beraber su ile değil de taş ya da kerpiç cinsi şeylerle temizlendiği de olurmuş. Bu gibi hallerde arkasından gelenlere taş ya da kerpiç cinsi şeyler toplattırır, fakat bu taşların sayısının tek tutulmasını (örneğin 3 ya da 5 olmasını) istermiş. Nitekim Buharî'nin *Ebû Hüreyre* ya da *Abdullah b. Mes'ûd* gibi kişilerden rivayetine göre bu sayının genellikle üç olduğu anlaşılmaktadır.

Ebû Hüreyre şöyle diyor:

> *"(Bir kere) Nebiyy-i... kazâ-yı hâcet için çıktığında arkasından gittim... Kendisine yaklaştım. –'İstinfâd (yâni istinca) için bana taş ara'– buyurdu... –'(şu kadar ki) bana ne kemik getir, ne fışkı'– dedi. Eteğimin içinde birkaç taş getirip yanına koydum... (Hacetini) kazâ ettiği zaman onları kullandı."* (Bkz. Diyanet Yayınları, *Sahîh-î Buhârî Muhtasarı...*, Hadis No. 123, c.I, s.142 ve c.10, s.49-50.)

Bu taşların tek sayıda olmasını istediği de yine Ebû Hüreyre'nin diğer bir rivayetinden anlaşılmaktadır. Bu rivayete göre Muhammed'in dediği şu:

> *"Her kim abdest alırsa burnunu ayıklasın, her kim (istinca için) taş isti'mâl ederse adedini tek yapsın (yani üç taş kullansın)..."* (Bkz. *Sâhîh-î Buhârî Muhtasarı...*, Hadis No. 129, c.1, s.47. Ayrıca 147. sayfadaki 130 sayılı hadise bakınız.)

Yine Buharî'nin rivayetine göre Muhammed, "kazâ-yı hâcet"e gittiği bir sırada, arkasından gelmekte olan *Abdullah b. Mes'ûd*'a *"Üç taş getir"* diye emretmiştir. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 124, c.1, s.143.)

Taş yerine kemik ve tezek gibi şeyler kullanılmasını yasaklar ve yasaklarken de bunların "pis" olup şeytanın ya da cinlerin yediği şeyler olduğunu söylermiş. Muhammed'in söylemesine göre:

> *"Kemik cin taâmıdır; tezek de hayvanların yemidir."* (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*,..., c.1, s.141-147, ve c.10, s.49-50.)

3 Abdullah b. Ömer'in rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No.119, c.1, s.138.

123 . عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ اَتَّبَعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ خَرَجَ لِحَاجَتِهِ . فَكَانَ لَا يَلْتَفِتُ . فَدَنَوْتُ مِنْهُ . فَقَالَ اَبْغِنِي اَحْجَاراً اَسْتَنْفِضْ بِهَا . اَوْ نَحْوَهُ . وَ لَا تَأْتِنِي بِعَظْمٍ وَ لَا رَوْثٍ . فَاَتَيْتُهُ بِاَحْجَارٍ بِطَرَفِ ثِيَابِي . فَوَضَعْتُهَا اِلَى جَنْبِهِ . وَ اَعْرَضْتُ عَنْهُ . فَلَمَّا قَضَى اَتْبَعَهُ بِهِنَّ .

TERCEMESİ

Ebû Hüreyre *radiya'llâhu anh*'den:

Şöyle demiştir: (bir kere) Nebiyy-i Mükerrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* (kazâ-yi) hâcet için çıktığında arkasından gittim. (yürürken) arkasına dönüp bakmak âdeti değildi. Kendisine yaklaştım. "*Istinfâd* (*yâni istincâ*) *için bana taş ara.*" buyurdu, yâhud buna benzer bir zöz söyledi. "(*Şu kadar ki,*) *bana ne kemik getir, ne fışkı.*" dedi. Eteğimin içinde bir kaç taş getirip yanına koydum ve nezdinden savuştum. (Hâcetini) kazâ ettiği zaman onları kullandı.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 123, c.1, s.142.

Tek sayılara göre iş görmeyi ve örneğin tek sayıda taş ile temizlenmeyi emretmesinin nedeni de Tanrı'nın *tek* olmasındandı. Bunun böyle olduğunu *İmam Gazali* ya da *Ebû Davud, Tirmizî, Nesei* vb... nice ünlü kaynaklardan öğrenmekteyiz. Ebû Davud'un *Kitab'ul-Edeb* ve Tirmizî'nin *Kitab'us-Salât* adlı kitaplarında şu hadis yer almıştır: "*...Resûlullah ... şöyle buyurmuştur: -'Allah tektir, tek olan şeyi sever.*'" (Bkz. İmam Nevevî, *Riyâz'üs Sâlihîn,* İstanbul, 1992, c.2, s.396.) Bu demektir ki, Tanrı, kendi kullarından her işi "tek sayı" esasına göre yapmalarını ister.

129 . عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّهُ قَالَ مَنْ تَوَضَّأَ فَلْيَسْتَنْثِرْ . وَمَنِ اسْتَجْمَرَ فَلْيُوتِرْ .

TERCEMESİ

Ebû Hüreyre *radiya'llâhu anh*'in (Nebiyy-i Mükerrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'in Hadîs-i Kerîmi olmak üzere): "*Her kim abdest alırsa burnunu ayıklasın, her kim (istincâ için) taş isti'mâl ederse adedini tek yapsın* (yâni üç taş kullansın) dediği rivâyet olunuyor.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 129, c. 1, s. 147.

TERCEMESİ

(Abdu'llâh) b. Mes'ûd *radiya'llâhu anh*'den:

Şöyle demiştir: Nebiyy-i Mükerrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* (bir kere) kazâ-yı hâcete gitti. "*Üç taş getir.*" diye bana emretti. İki taş buldum. Üçüncüsünü aradımsa da bulamadım. Bir fışkı alıp (ve hepsini birden) götür(üp ver)düm. İki taşı alıp fışkıyı attı ve: "*Bu, pistir.*" dedi.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 124, c. 1, s. 143.

İslam dünyasının "*Hüccet-ül İslâm*" diye yücelttiği ve en büyük bilginlerden bildiği İmam Gazali gibi ünlü bir kişi, bu tür hükümlere dayalı olarak şöyle der:

"Böylece (kişi'nin) bütün işleri Allahu Teâla ile (ilgili) olmalıdır. Çünkü o tek'tir, çift değildir. Bir işin herhangi bir bakımdan Allahu Teâla ile (ilgisi) yoksa, boştur ve faydasızdır. O halde tek (sayısı), Allahu Teâla ile (ilgili) olmak sebebiyle, çiftten daha iyidir..." (Bkz. Gazali, *Kimya-ı Sa'adet,* Bedir Yayınevi, İstanbul, 1979, s.162-163.)

Ve işte bu nedenledir ki, Gazali efendimiz, değil sadece suyu üç yudumda içmeyi ya da yemeği üç parmakla yemeyi ve fakat "kazâ-yı hâcet"ten sonra dahi üç taşla (ya da kerpiç ile) temizlenmenin önemini belirtirdi; bu arada sağ'ın sol'a "fazlı" (üstünlüğü) konusunda Muhammed'in emrettiklerini de hatırlatmaktan geri kalmazdı. *Kimya-ı Sa'adet* adlı kitabının *"Kaza-yı Hacetin Edebleri"* başlıklı bölümünde, "helâya girmek", "kaza-yı hâcetten sonra temizlenmek" ve "istinca" gibi işlerle ilgili şeriat emirlerini "bilimsel" birer "cevher" şeklinde açıklarken şöyle der:

"(Müslüman kişi abdest yapacağı zaman) mümkünse bir duvarın, yüksek bir yerin arkasına gitmelidir.... Yüzünü güneşe ve aya dönmemelidir. Kıble'ye arkasını çevirmeli, yüzü de kıble'ye gelmemelidir. Ancak bir binada olursa caizdir. Fakat en iyisi kıbleyi sola veya sağ tarafa almaktır... Helaya girerken sol ayakla, çıkarken sağ ayakla başlamalıdır. Üzerine Allahu Teâla'nın ismi yazılı hiçbir şeyi açıkta bulundurmamalıdır. Başı açık helaya girmemelidir. Helaya girerken şu duâ'yı okumalıdır: -'(Maddî ve manevî pisliklerden ve şeytanlardan Allah'a sığınırım)'... Çıkarken de '(Yarayışlı maddeleri alıkoyup yaramayanları benden uzaklaştırmak lütfunu bahşeden Allah'a hamd ederim)'... demelidir... (Temizlenme işine gelince): üç kerpiç parçasını yahut düzeltilmiş üç taşı büyük abdestten önce alır. Kaza-yı hacet bitince, sol eliyle alır ve necâset (pislik) olmayan yerden başlayıp necâset bulunan yere sürer ve orada döndürür ve necâseti bulaştırmadan kaldırır. Böylece üç taşı kullanır. Eğer temizlenmezse iki taş daha kullanır. Böylece (kullandığı taşların sayısının) tek olmasına dikkat eder. Sonra düz bir taşı sağ eline alır, zekerini sol eliyle tutar, o taş üzerine üç defa sürer, yahut da du-

varda üç ayrı yere sürer; sol eli hareket eder, sağ eli değil. Fakat en iyisi taştan sonra su ile yıkanmaktır. Suyu kullanmak istediği zaman.. sağ eliyle döker, sol avucu ile temizler. Hiç necaset kalmadığını anlayıncaya kadar devam eder... Bunun gibi istibra'da da (yani işedikten sonra temizlenirken) elini üç defa zekerin altına koyup sallar ve üç adım yürür, üç defa öksürür. Bundan daha fazla kendine eziyet vermemelidir. Yoksa şüpheye, vesveseye düşer. Bunları yapar ve bundan sonra her zaman istincayı müteakip üzerinde bir yaşlık olduğunu zannederse, donuna su serpsin ve: -'yaşlık bu sudandır'- desin. Peygamber efendimiz... vesvese edenler için böyle buyurmuştur. İstincayı bitirince elini duvara, yahut toprağa sürer, sonra yıkar. Böylece hiç koku kalmaz. İstinca zamanında... -'Allah'ım kalbimi nifaktan temizle, fercimi fuhuştan koru-' der." (Bkz. İmam Gazali, *Kimya-ı Sa'adet,* Bedir Yayınevi, İstanbul, 1979, s.91-92.)

İslam dünyasının günümüze dek en büyük bilgin diye tanımladığı İmam Gazali gibi bir kimsenin kaleminden böylesine şeylerin çıkması, kuşkusuz ki ibret verici olduğu kadar şaşırtıcıdır da. Ne var ki, şeriat eğitimiyle yetişen kimseler bakımından bunda şaşılacak bir şey yoktur.

Ve işte bundan dolayıdır ki, Müslümanlar (ve dolayısıyla halkımız) bu yukardaki örneklere bakarak ve Muhammed'i taklit edeceğim diye kazâ-yı hâcet'ten sonra tek sayıda (genellikle üç) taşla temizlenmeyi tercih ederler. Tek sayı esasına göre pislik temizlemekle, Tanrı'nın tek olduğuna inandıklarını kanıtlamış olup huzura kavuşurlar. Tanrı'nın tekliğini kanıtlayacağım diye bu şekilde temizlenmenin, Tanrı fikrini zedeleyip zedelemediğine aldırış etmezler. Bu arada askere alınan köy gençleri, aptes yaparlarken kışladaki helaları taşla doldurmaktan geri kalmazlar. Söylemeye gerek yoktur ki, insanları akılcı yoldan iş görmek yerine akılcılığa yabancı gerekçelere dayalı şeriat verileriyle iş görmeye alıştırırsanız sonuç bundan farklı olmaz.

[Hemen belirtelim ki Muhammed'in sözleri olan *Hadis*'ler üç sınıfa ayrılır: isnadı geçerli ve "ammece kabulü hiçbir fikir"le çatışmaz olanlara *sahih* (sağlam) adı verilir. İsnad'ının eksik ve "ravilerinin" oybirli-

ğine dayanmayanlara, yani mutlak şekilde sahih (sağlam) olmayanlara *hasan* (güzel) denir. Gerek içeriği bakımından eleştiriye (tenkid'e) konu olan ve gerek ravileri süpheli bulunanlara da "za'if" denir.[4]

Sahih olan hadisler arasında da "kudsî" ve "ilâhî" nitelikte olanlarından söz edilir. Bunlar güya "Allah kelâmı" şeklinde inmiş kudsî şeylerdir. İslamcıların söylemesine göre bunların Kur'an'dan farklı olan yönü, "Cibril" aracılığı ile inmeyip anlamı Tanrı tarafından Muhammed'e doğrudan doğruya "ilhâm olunmuş" bulunmasıdır. Güya bunlar, Tanrı tarafından konmuş kurallardandır. (Bkz. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları'ndan *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı*, c.6, s.249.).

Hemen ekleyelim ki, "Tek" sayıların "fazlı"na ve Tanrı'nın tekliği'nin tek sayı esasına göre iş görmekle kanıtlanmış olacağına dair yukarıya aldığımız hadis'ler hep "*sahih*", yani "sağlam" nitelikte şeylerdir.]

4 Bunlar dışında bir de çeşitli nedenlerle değerini yitirmiş olanlar (ki böyle hadise "mudrac" adı verilir); ya da tek ve yetkisi zayıf bir kişi tarafından rivayet edilmiş olanlar (ki böyle hadise matruk: terk edilmiş denir); ve açıkca yalan olanlar (ki böyle hadise mavzu: uydurma denir) vardır.

SEMÛD KAVMİNE "PEYGAMBER" OLARAK GÖNDERİLEN SALİH'İN DUASI ÜZERİNE TAŞIN İÇİNDEN ÇIKAN DİŞİ DEVE'NİN ACIKLI HİKÂYESİ

(K. A'râf 73–80; İsra 59)

Kur'an'ın A'râf Suresi'nde, Tanrı'nın Şam ile Hicaz arasında yaşayan eski Semûd halkına, kardeşleri Salih'i "peygamber" olarak gönderdiği ve Salih'in bu halkı "inananlardan" yapmak için dua'lar edip bir taşın içinden dişi bir deve çıkarttığı ve fakat buna rağmen kavmini yola getiremediği hikâye edilir. Hikâye'nin özeti şöyle:

Tanrı önce Nuh'u "elçi" olarak kavmine gönderir ve putlara tapmakta olan kavmini inananlardan yapmasını ona emreder. Bu emir üzerine Nuh: "*Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin ondan başka tanrınız yoktur. Doğrusu ben, üstünüze gelecek büyük bir günün azabından korkuyorum*" der (K. A'râf Suresi, ayet 59). Fakat kavminin ileri gelenleri onun dediklerine kanmayıp "*Biz seni gerçekten apaçık bir sapıklık içinde görüyoruz*" diyerek kafa tutarlar (K. A'râf 60). Bunun üzerine Nuh onlara: "*Ey kavmim! Bende herhangi bir sapıklık yoktur, fakat ben âlemlerin Rabbi tarafından gönderilmiş bir elçiyim. Size Rabbimin vahyettiklerini duyuruyorum, size öğüt veriyorum ve ben sizin bilmediklerinizi Allah'tan (gelen vahiy ile) biliyorum" (K. A'raf 61-62)* der ve Tanrı'nın kendilerine kitap gönderdiğini bildirir (K. A'râf 63). Buna rağmen kavmi kendisine inanmaz ve inanmadığı için Tanrı "*onlar kör bir kavim idiler*" diyerek bütün bir kavmi suların içinde boğar (K. A'râf 64).

Bundan sonra Tanrı, Nuh kavmi yerine Ad kavmini getirir ve yaradılış itibariyle onlardan üstün kılar (K. A'râf 68). Kendisine kul olsunlar diye onlara, kardeşleri Hûd'u "elçi" olarak gönderir ve kavmini ina-

nanlardan yapmasını ister. Hûd, tıpkı Nuh'un yaptığı gibi: "*Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin ondan başka tanrınız yoktur...*" şeklinde konuşur (K. A'râf 65). Fakat kavminin ileri gelenleri: "*Biz seni kesinlikle bir beyinsizlik içinde görüyoruz ve gerçekten seni yalancılardan biliyoruz*" diye çatarlar. Hûd da onlara: "*Ey kavmim! ben beyinsiz değilim, fakat ben âlemlerin Rabbinin gönderdiği bir elçiyim...*" diye konuşur (K. A'râf 66-67) ve onları Tanrı'ya taptırtmak için uğraşır, fakat birkaç kişiyi kendisine inandırmak dışında başarısız kalır.

Bunun üzerine Tanrı Hûd'u ve onunla beraber olanları rahmetine kavuşturup kurtarır geri kalanların kökünü keser (K. A'râf 68-72) ve onların yerine, Şam ile Hicaz arasında bulunan Hicr denilen bölgedeki bir yere Semûd halkını ikâme eder. Ettikten sonra onlara kardeşleri Salih'i elçi gönderir. Fakat daha önce diğer halklara göndermiş olduğu iki elçisinin, yani Nuh ile Hûd'un beceriksiz kaldıklarını ve kendi halklarını yola sokamadıklarını düşünerek bu kez Salih'i biraz farklı yeteneklerle, daha doğrusu mucize yaratma gücüyle donatır.

Anlaşılan o ki, Semûd kavmi oldukça çalışkan ve yaratıcı bir halktır. Dağlardaki kayaları ve mermerleri kesip biçmişler, yontma taşlardan saraylar, binalar, havuzlar ve güzel evler yaparak ülkeyi mamur etmişlerdir. Söylendiğine göre tarihte kaya ve mermerleri ilk kez yontma sanatını Semûd kavmi bulmuş ve bu kavim bin yedi yüz kadar şehir yapmıştır. (Bkz. Türkiye Diyanet Vakfı, *Kur'an çevirisi*, ayet 74 açıklaması.)

Ne var ki, bu halkın böylesine çalışkan olması ve yararlı işler yapması Salih'e yeterli görünmez. İster ki kavmi Tanrı'dan başkasına tapmasın ve kullukta bulunmasın. Bunu sağlamak üzere kavmini doğru yola getirmeye ve Tanrı'dan başkasına tapmaktan vazgeçirmeye çalışarak şöyle der:

> "*Düşünün ki, Allah Ad kavminden sonra yerlerine sizi getirdi ve yeryüzünde sizi yerleştirdi; onun düzlüklerinde saraylar yapıyorsunuz, dağlarında evler yontuyorsunuz. Artık Allah'ın nîmetlerini hatırlayın da yeryüzünde fesatçılar olarak karışıklık çıkarmayın.*" (K. A'râf 74.)

Ne var ki, kavminin ileri gelenleri büyüklük taslayıp Salih'i yalanlarlar ve kendisinden "peygamber" olduğunu kanıtlamasını isteyerek şöyle konuşurlar: "*Eğer gerçekten sen bir peygamber isen duâ et de şu taşın içinden bir dişi deve çıksın. O zaman senin peygamber olduğuna inanırız.*"

Bunun üzerine Salih Tanrı'ya dua eder ve Tanrı onun duasına uyarak civardaki irice taşlardan birinin içinden dişi bir deve çıkartıverir. (Her ne kadar Kur'an'da, İsrâ Suresi'nin 59. ayet'inde: "*Semûd kavmine, açık bir mucize olmak üzere bir dişi deve vermiştik*" diye yazılı ise de, Diyanet Vakfı çevirisinin -A'râf 73- açıklamasında bu dişi devenin taştan çıktığı anlatılır.)

Salih, halka: "*(Deve'yi) bırakın, Allah'ın arzından yesin (içsin); ona kötülük etmeyin, sonra sizi elem verici bir azab yakalar*" der. (K. A'râf 73; Şuarâ 155; Kamer 28.)

Bu mucize karşısında halktan bir kısmı Salih'e iman eder; fakat diğerleri "kâfirliği" tercih ederler. Hem de bu "kâfir"lerden Kudar İbn-i Sâlif adında biri, diğer "kâfirlerin" isteği üzerine, kılıcına sarılıp zavallı deveye saldırır ve ayaklarını bıçakladığı gibi devirip öldürür. (K. Kamer Suresi, ayet 29; Şems Suresi, ayet 11-15; ayrıca bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1759, c.11, s.217-219.)

Bunu görünce "kâfirler" sevinirler. Bu yetmiyormuş gibi bir de Salih'e: "*Ey salih! Eğer sen gerçekten peygamberlerdensen bizi tehdit ettiğin azabı bize getir*" derler (K. A'râf 77). Bunun üzerine Salih: "*Yurdunuzda üç gün daha yaşayın (sonra helâk olacaksınız!)...*" diyerek (K. Hûd Suresi, ayet 65) onlardan yüz çevirir. Ve güya üç gün sonra Tanrı, büyük bir sarsıntı ile bu "kâfirleri" bir vuruşta sarsar ve onlar da yurtlarında dizüstü dona kalırlar (K. A'râf 78; Hûd 68; Zâriyât 43); hayvan ağılına konan kuru ot gibi oluverirler (K. Kamer 31; Hâkka 5). Hepsi de evlerinde, ölü olarak yere serilmiş bulunurlar.

Hemen ekleyelim ki, yukardaki hikâyeleri Muhammed, kendisine iman beslemeyen ya da karşı gelenleri ve aynı zamanda kendisinden mucize yaratmasını isteyenleri cevaplandırmak maksadıyla kullanmıştır.

Gerçekten de bu dönemde, kendisine "sen uyduruyorsun" ya da "sen sapıksın" vs... şeklinde konuşanlar vardı ve işte onlara karşılık olmak üzere Muhammed, geçmiş dönemlerden örnekler vererek konuşur ve

"peygamberlere" inanmayan halkların kötü akıbetlere uğradıklarını hatırlatırdı. Hele kendisine inanmayanlardan *Ebû Zem'a* adında biri vardı ki, onu Semûd kabilesinde dişi deveyi yukardaki şekilde öldüren *Kudar İbn-i Sâlif*'e benzetirdi. Nitekim bir hutbesinde bu benzetmeyi, onun adını zikrederek şöyle yapmıştır:

> "*...âyet'de bildirilen şaki, Semûd'un ulusu ve en güçlü ve kuvvetlisi idi. Kavim ve kabilesi içinde (Mekke'de) Ebû Zem'a gibi arkalı olan bu şaki, deveyi öldürmeğe kıyâm etmişti.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1759, c.1, s.217-218.)

Öte yandan rivayete göre Mekke'deki "putperestler" (müşrikler), Muhammed'in gerçekten peygamber olup olmadığını anlamak için, ondan birtakım mucizeler yaratmasını isterlerdi; örneğin bir defasında Safa dağının tepesini altın ve gümüşe dönüştürmesini söylemişlerdir. Fakat Muhammed onların bütün bu isteklerini geri çevirmiş ve karşılıksız bırakmıştır. Bırakırken de daha önceki kavimlerin, kendilerine gönderilen elçilerden bu tür mucizeler beklediklerini ve elçilerin tahakkuk ettirdikleri mucizelere rağmen iman etmediklerini ve bu yüzden Tanrı tarafından helak edildiklerini bildirmiştir.

Kur'an yorumcularının söylemesine göre eğer Muhammed, "putperestlerin" kendisinden istedikleri bu tür mucizeleri göstermiş olsaydı, onlar yine de ona iman etmeyecekler ve bu yüzden geçmiş kavimler gibi Tanrı tarafından helak edileceklerdi. Ve işte güya "putperestlerin" helak edilmesini istemediği içindir ki, Muhammed, mucize gösterme yoluna gitmemiştir. (Diyanet Vakfı çevirisinde İsrâ Suresi'nin 59. ayetinin açıklamasına bakınız.)

*

Bütün bu yukardaki (ve benzeri) hikâyelerin ortaya çıkardığı birtakım sorunlar var ki, akılcı bir eleştiriye pek gelir gibi değil. Çünkü bir kere Tanrı'nın, ardı ardına "elçi'ler" gönderip insanları bu elçiler aracılığıyla "iman" sahibi kılmaya çalışması biraz şaşırtıcı. Madem ki Tanrı her şeyi yapmaya kadirdir, madem ki her insanın kaderini daha ana karnında iken çizebilmektedir ve mademki dilediğinin kalbini açıp Müslüman yapabilmekte ve dilediğini "kâfir" kılabilmektedir (örneğin

bkz. En'âm Suresi, ayet 125), o halde "elçi" göndermek niye? Kendi elçilerini iman sahibi yaptığı gibi bütün kullarını da öyle yapsa daha isabetli olmaz mıydı? Ve esasen dilemiş olsa herkesi Müslüman yapabilecek olan bir Tanrı'nın, böyle yapmayıp bir kısım insanları "kâfir" kılıp sapıklığa terk etmesi ve sonra da onları "kâfir'dirler" diye cehennemlik bilmesi doğru bir şey midir?

GÜNEŞ TUTULMASI'NIN (KÜSÛF'UN) KIYAMET İŞARETİ SAYILMASININ VE BU VESİLEYLE KÜSÛF NAMAZI KILINMASININ HİKÂYESİ

Halktan kişilerle sohbet eder olduğu günlerden birinde, Muhammed, güpegündüz iken havanın gölgelenir gibi kararmakta olduğunu fark eder. Kur'an'a koyduğu ayetlere göre güneş tutulmasını kıyamet alameti olarak bellettiği için büyük bir telaşla ve "belinleye belinleye" kalkar, halkı da peşine takıp mescide giderek namaza durur. Fakat namazı her zamankinden çok daha uzun tuttuktan gayrı bir de namaz içinde bir şeye eliyle uzanır gibi ileriye doğru gidip, sonra irkilerek geri geri geldiği olur. Kendisiyle birlikte namaz kılanlar onun olağandışı bu tür hareketlerini görmekle şaşırırlar ve namazdan sonra kendisine, neden böyle yaptığını sorarlar. Muhammed cevap olarak onlara, namaz sırasında kendisine cennet ile cehennem'in "arzolunduğunu", cennet arzolunduğu zaman üzüm salkımını almak için ileriye doğru gittiğini, cehennem arzolunduğu zaman ise ateşin yalınından korunmak üzere geri geri çekildiğini söyleyerek bununla ilgili kıssa'ları anlatır.

Yukarda kısaca özetlediğimiz hikâye'nin İslam kaynaklarında yer alan şekli şöyle:

Evren'in sonu ve gelecek dünya'nın başlaması demek olan *kıyamet* hakkında Muhammed, Kur'an'a birçok ayet koymuş ve "*Yevmu'l-kıyâme*"de (yani kıyamet gününde) olacak şeyleri açıklamıştır. Buna göre kıyamet gününde gök'ler açılıp kapı kapı olacak, bölünüp parçalanacak, yıldızlar dökülüp dağılacak, güneşin, ayın ve yıldızların ışıkları sönecek ve bunlar patır patır dökülecekler, güneş dürülüp söndürülecek, tüm canlılar birinci üfürüşte ölecek, ikinci üfürüşte dirilip düz bir alanda toplanarak "mahşer"i oluşturacaklar; mezarlarından fırlayıp kalkan insanlar ne olduğunu bilemeyip şaşıracaklar, korku ve sıkıntıdan her-

kesin yüreği ağzına gelecek; insanlar üç sınıfa ayrılıp yaptıklarının hesabını verecekler ve bu hesaplaşmaya göre bir kısmına sağ yandan, bir kısmına da sol yandan "defter"leri verilecek: sağ yandan verilenler (ki bunlar "sağcılar"dır) mutlu olacaklar, sol yandan verilenler ise (ki bunlar da "solcular"dır) mutsuz olacaklardır. Kur'an'dan iki örnek vermek gerekirse:

Mürselât Suresi'nde şöyle der:

> *"Size olacağı söylenerek korkusu verilen, andolsun ki olacaktır (Kıyamet kopacaktır). Yıldızların ışığı söndürüldüğü zaman, gök yarıldığı zaman..."* (K. Mürselât Suresi, ayet 7-9.)

İnfitâr Suresi'nde şöyle yazılı:

> *"Gökyüzü yarıldığı, yıldızlar döküldüğü, denizler birbirine katıldığı, kabirlerin içindekiler dışarı çıkarıldığı zaman insanoğlu (yapıp) gönderdiklerini ve (yapamayıp) geride bıraktıklarını bir bir anlar."* (K. 82 İnfitâr 1-5.)

Tekvîr Suresi'nde şu var:

> *"Güneş katlanıp dürüldüğünde; Yıldızlar (kararıp) döküldüğünde; Dağlar (sallanıp) yürütüldüğünde; Gebe develer salıverildiğinde; Vahşi hayvanlar toplanıp bir araya getirildiğinde; Denizler kaynatıldığında; Ruhlar (bedenlerle) birleştirildiğinde... Gökyüzü sıyrılıp alındığında; Cehennem tutuşturulduğunda ve cennet yaklaştırıldığında..."* (K. 81 Tekvîr 1-13.)

Rahman Suresi'nde şöyle yazılı:

> *"Gök yarıldığı ve gül gibi kızardığı; yağ gibi eridiği zaman..."* (K. 55 Rahman 37)

(İlgili ayetlerden diğer bazı örnekler için bkz. K. İnfitâr 1-2; Nebe' 19; Tekvîr 1,2,11; Mürselât 7-9, Enbiyâ 104; Fecr 21-22; Furkan 25; Rahman 37; Meâric 8; Müzzemmil 18; Zümer 68-69; Yâsîn 51-54; Kâria 1-11; Zilzâl 1-8; Vâkıa 7-14, vs...)[1]

1 Bu konuda bkz. Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*, c.7, s.92 vd.

Muhammed'in kıyamet'le ilgili bu tür sözlerini, o zamanlar bazı kişiler yalanlamışlar, bazıları da doğru bilmekle beraber birtakım sorulara konu yapmışlardı; örneğin kıyamet'in ne zaman gelip çatacağını anlamak için çok uğraşmışlar, onu soru yağmuruna tutmuşlardır. Fakat Muhammed, kıyametin ne zaman geleceğini bilemediği için, onların sorularını, Tanrı'dan geldiğini söylediği şu ayetle cevaplandırırdı:

> "*Sana kıyâmeti, ne zaman gelip çatacağını soruyorlar. De ki: Onun ilmi ancak Rabbinin katındadır. Onun vaktini O'ndan başkası açıklayamaz. O göklere de yere de ağır gelmiştir. O size ansızın gelecektir. Sanki sen onu biliyormuşsun gibi sana soruyorlar. De ki: -'Onun bilgisi ancak Allah katındadır; ama insanların çoğu bilmezler...*" (K. 7 A'râf 187.)

Fakat muhtemelen bunu yeterli bulmamış olacak ki, bir de Tanrı'nın: "*Kıyâmet gününe yemin ederim*" diye konuşarak, kıyamet'e inanmayan ve "*Kıyâmet günü ne zamanmış?*" diye soranları cevaplandırmak ve onları kıyamet gününe inandırmak maksadıyla şu şekilde konuştuğunu söylerdi:

> "*Kendini kınayan nefse yemin ederim (dirilip hesaba çekileceksiniz). İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya toplayamayacağımızı mı sanır? Evet, bizim onun parmak uçlarını bile aynen eski haline getirmeye gücümüz yeter. Fakat insan (kıyameti) yalanlamak ister. -'Kıyamet günü ne zamanmış?'- diye sorar. İşte, göz kamaştığı, ay tutulduğu, güneşle ay bir araya getirildiği zaman; o gün insan: -'Kaçacak yer neresi?' diyecektir. Hayır hayır (kaçıp) sığınacak yer yoktur. O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur. O gün insana, ileri götürdüğü ve geri bıraktığı ne varsa bildirilir...*" (K. 75 Kıyame Suresi, ayet 2-13.)

Görülüyor ki Tanrı, Muhammed'in söylemesine göre, yeminler ederek "Kıyâmet günü"nün var olduğunu anlatmaya çalışmaktadır. Neden dolayı Tanrı, bütün "yüceliğine" rağmen, insanları kendisine inandırmak maksadıyla yeminler eder, bilinmez. Fakat bu ayetle ilgili olarak ve muhtemelen kişileri kıyamet gününe iyice inandırmak maksadıyla

Muhammed, zelzele, fırtına, tufan ya da "ay" ve "güneş" tutulması ("hüsûf" ve "küsûf") gibi doğa olaylarını, Tanrı'nın gazabından bilip, korku ve telaş vesilesi saymış ve namaza durulmasını emretmişti: "*Şu korkunç şeylerden herhangi birini gördüğünüzde hemen namaza iltica ediniz*" derken bu gibi doğa olaylarına atıfta bulunmuş olurdu. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı...*, c.3, s.313.)

Namaza "iltica"yı da, muhtemelen dua yolu ile Tanrı'ya sığınıp O'nun gazabını "teskin" etmek, yatıştırmak için düşünmüş olmalıdır. Örneğin güneş tutulması vesilesiyle namaz kılmayı ve bir de köle (halayık) azat etmeyi öngörmüştür (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 552, c.3, s.343). Her ne kadar şeriatçılar bunu "iyilikte bulunmak" şeklinde ve daha doğrusu köleliği ortadan kaldırmak amacıyla konmuş bir hüküm olarak göstermek isterlerse de, gerçek böyle değildir. Çünkü Muhammed köleliği "doğal" bir kuruluş olarak benimsemiş, kendisi dahi ölünceye kadar köle edinmiş, ona buna köle hediye etmiştir.[2] Güneş tutulmasını Tanrı'nın gazaba gelmesi şeklinde kabul ettiği içindir ki, güneş tutulduğunda, namaz kılıp Tanrı'ya yalvar yakar olmak yanında, bir de köle azat edilmesini istemiş ve bu yoldan Tanrı'yı yatıştırma ve gazabını gidermenin mümkün olabileceğini düşünmüştür.

Gerçekten de İslam kaynaklarından öğrenmekteyiz ki, doğa olayları içerisinde "*hüsûf*" yani ay tutulması ve özellikle "*küsûf*", yani güneş tutulması olayı Muhammed'i çok etkiler ve telaşa getirirdi; çünkü bunun kıyamet alameti olmasından çekinirdi; inandığı o idi ki, kıyamet koparken güneş tutulacaktır. Bundan dolayıdır ki, güneş tutulduğu zamanlar büyük bir telaşa, hatta korkuya kapılıp hemen yerinden kalkar, mescide gelir ve namaza dururdu; halkın da kendisi gibi namaza durmasını isterdi. (*Ebû Musâ* ya da *Ayşe* ya da *Abdullah İbn-i Abbâs*'ın ya da *Esma bint-i Ebî Bekr*'in ya da *Câbir*'in rivayetleri için bkz. *Sahîh- i...*, c.2, s.711 vd...; ve c.3, s.338 vd...)

O kadar ki, "küsûf namazı" diye bir namaz şekli getirmişti ki, "üçer rükû'lu" ya da "ikişer rükû" olarak tanımlanır ve diğer namazlardan çok daha uzundur (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.339). Örneğin, Buhari'nin

2 Bu konuda bkz. İ. Arsel, *Teokratik Devlet Anlayışından Demokratik Devlet Anlayışına.*

Ebû Musâ (el-Eş'ârî)'den rivayetine göre bir gün Muhammed güneş tutulduğunu görüp, bunun kıyamet alameti olması korkusuyla, hemen yerinden kalkıp "belinleye belinleye" mescide gelir ve orada "küsûf" namazı kılar ve halka da bu gibi "korkunç" olaylar sırasında Tanrı'yı anmalarını, Tanrı'dan niyazda bulunup Tanrı'ya sığınmalarını emreder. Bu konuda *Ebû Musâ*'nın rivayeti aynen şöyle:

> "*(Asr-ı celîl-i Nebevî'de) güneş tutuldu. Bunun üzerine Nebiyy-i Ekrem... (bu hadise) saat (yani kıyâmet alâmeti) olmasın korkusiyle belinleye belinleye (yerinden) kalkıp*[3] *Mescid(-i Şerîf)e geldi. O zamana kadar (başka hiçbir namazda) ömrümde görmediğim uzun kıyam(lar) rükû'(lar), sücûd(lar)la namaz kıldırdı ve (sonra umûma) buyurdu ki: 'Bu kabilden (korkunç) bir şey gördüğünüzde zikru'llâha, Allah'tan niyâza, Allâh'a karşı istiğfâra (koyulup) iltica ediniz.'*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 553, c.3, s.344.)

Bunları söylerken bir de Kur'an'ın Kıyame Suresi'ne koymuş olduğu şu ayeti okur:

> "*Gözün kamaştığı, ay'ın tutulduğu, güneş ve ayın bir araya getirildiği zaman, işte o gün insan: -'Kaçacak yer nerede?'- der. Hayır, hayır, bir sığınak yoktur.*" (K. 75 Kıyame 9; bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 75, c.1, s.85.)

Görülüyor ki rivayete göre Muhammed, güneş tutulması halinde telaşla yerinden kalkıp "belinleye belinleye" mescide gitmiş ve Tanrı'ya sığınmak üzere namaza durmuştur. İslam kaynaklarının açıklamasına göre "*belinleye belinleye*" deyimi "*belinleme ve uçunma*" anlamında olup, "*ansızın zuhûr eden korkunç bir hâdise üzerine insana ârız olan ürkeklik ve korku*" demektir.[4]

3 "...Korku vetelaşla yerinden kalktı" demektir; "...belinleye belinleye" deyiminin anlamı aşağıdaki dipnotta belirtilmiştir.

4 Diyanet'in açıklamasına göre Kâmus çeviricisi Asım'ın tanımı "belinleme ve uçunma" şeklindedir ve kadınların: "Uykuda ürktü de uçukladı" diye konuşmalarında yer alan "uçukladı" sözcüğü ile Asım'ın kullandığı "uçunma" sözcükleri aynı şeylerdir. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s. 345, not. 1.)

553 . عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ خَسَفَتِ الشَّمْسُ فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَزِعاً يَخْشَى أَنْ تَكُونَ السَّاعَةُ فَأَتَى الْمَسْجِدَ فَصَلَّى بِأَطْوَلِ قِيَامٍ وَرُكُوعٍ وَسُجُودٍ رَأَيْتُهُ قَطُّ يَفْعَلُهُ وَقَالَ هٰذِهِ الْآيَاتُ الَّتِي يُرْسِلُ اللَّهُ لَا تَكُونُ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ وَلٰكِنْ يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهَا عِبَادَهُ فَإِذَا رَأَيْتُمْ شَيْئاً مِنْ ذٰلِكَ فَافْزَعُوا إِلَى ذِكْرِهِ وَدُعَائِهِ وَاسْتِغْفَارِهِ .

TERCEMESİ

Ebû Mûsâ (el-Eş'arî) *radiya'llâhu anh*'den:

Şöyle demiştir: (Asr-ı celîl-i Nebevî'de) güneş tutuldu. Bunun üzerine Nebiyy-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* (bu hâdise) saat (yâni kıyâmet alâmeti) olmasın korkusiyle belinleye belinleye (yerinden) kalkıp Mescid(-i Şerîf) e geldi[1]. O zamâna kadar (başka hiçbir namazda) ömrümde görmediğim uzun kıyam (lar) rükû' (lar) sücûd (lar) la namaz kıldırdı[2] ve (sonra umûma) buyurdu ki: Allâhu Teâlâ'nın irsâl ettiği bu âyetler hiçbir kimsenin ne ölmesinden, ne de

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No 553, c.3, s.344

hayâtından dolayıdır. Lâkin Allâhu Teâlâ bu âyetlerle kullarını tahvîf eder. Bu kabilden (korkunç) bir şey gördüğünüzde zikru'llâha, Allah'tan niyâza, Allâh'a karşı istiğfâra (koyulup) ilticâ ediniz[3].

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 553, c.3, s.345.

Bununla beraber şeriatçılar, her ne kadar Muhammed'in güneş tutulmasından dolayı kıyamet kopuyor zannıyla korku ve telaşa kapıldığına dair İslami verileri yukardaki şekilde sergilemekle beraber, yine de onun savunmasını yaparak şöyle derler: "*Efendimiz'de hasıl olan haşyet kıyâmet kopuyor zanniyle âriz olan bir korku değildir*". Yani güya Muhammed güneş tutulması sırasında korkuya kapılmamıştır ama "*telaşlı davranmış gibi bir görünüşte*" olmuştur. Ve bu şekilde görünmesinin nedeni ise kıyamet'in nasıl olsa bir gün gelip güneş tutulması esnasında kopacağını düşünmesinden ve o an geldiğinde halka ne şekilde davranmak gerektiğini bildirmek istemesindendir; bu nedenle onun telaşlı davranmış olmasını "telaş" anlamında almamak gerekir. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.346.)

Oysa ki güneş tutulduğu zaman "*belinleye belinleye*", yani "*ansızın zuhûr eden korkunç bir hâdise üzerine insana âriz olan ürkeklik ve korku*" ile yerinden telaşla kalkıp namaza durması, şeriatçıların bu iyimserliğini kanıtlamaktan uzaktır.

*

Biraz yukardaki Ebû Musâ'nın rivayetinden anlaşıldığı gibi Muhammed, güneş tutulması vesilesiyle namaza durduğunda, namazı, başka hiçbir namazda olmadığı kadar uzun "kıyam(lar)", "rükû'(lar)" ve "sücûd(lar)"la uzatmıştır. Bilindiği gibi "*kıyam*" sözcüğü namazın ayakta olan kısmıdır; "*rükû*", elleri dizlere dayayarak eğilmektir; "*sücûd*" ise, namazda yüzü yere sürmek, kapamak anlamına gelir.

Tıpkı Ebû Musâ'nın rivâyetinde olduğu gibi, *Esmâ' bint-i Ebî Bekr*'in rivayetinden de anlaşılmaktadır ki, Muhammed, "Küsûf" namazını diğer namazlardan çok uzun tutmuştur. İlgili hadis şöyle:

> "*Nebiyy-i Ekrem ... Efendimiz küsuf namazını kıldırdı idi. (Şöyle ki:) Kıyâma durup kıyâmı çok uzattı. Sonra rükûa varıp rükûu (çok) uzattı. Sonra başını kaldırıp kavmeyi (çok) uzattı. Sonra (yine) rükûa varıp rükûu (çok) uzattı. sonra başını kaldırdı. Sonra secdeye varıp sücûdu (çok) uzattı. Sonra başını kaldırdı. Sonra (yine) secdeye varıp sücûdu (çok) uzattı. Sonra ayağa kalkıp kıyâmı uzattı. Sonra rükûa varıp rükûu (çok) uzattı...*

Sonra başını kaldırdı. Sonra secdeye varıp sücûdu (çok uzattı)... Sonra namazdan çıktı..." (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 417, c.2, s.707 vd.)

Küsûf namazının uzunluğu o kertede olmuştur ki, kişilerin bu yüzden tahammül edemeyip bayıldıkları görülmüştür. Örneğin Esmâ bint-i Ebî Bekr'in rivayeti şöyle:

"(Küsûf zamanında) Aişe... namaz kılarken nezdine gittim. -'Bu halka ne oluyor? (Neden korkuyorlar?)-' dedim. (Küsûf vukûa geldiğini anlatmak için) gökyüzüne doğru (başı ile) işâret etti. Meğer hep namaza durmuşlarmış. Aişe... -'Sübhâna'llâh!'- dedi. (Kendisine) -'Bu bir âyet(-i azâb veya tekarrüb-i Kıyâmet) mi?'- diye sordum. Başiyle -'Evet'- diye işâret etti. Bunun üzerine ben de (namaza) durdum. Üzerime baygınlık gelinceye kadar (durdum). (Yanımdaki kırbadan) başıma su dökmeğe başladım..." (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 76, c.1, s.85.)

Hadisin açıklamasından anlaşılmaktadır ki, Esmâ'nın üzerine baygınlık gelmesinin nedeni, namazın uzun olması ve Muhammed'in "*kırâeti pek ziyâde uzatması*"dır. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.1, s.88, not. 1.)

Muhammed'in "Küsûf" namazını böylesine uzun tutmasının nedeni, kuşkusuz ki her şeyden önce güneş tutulması (Küsûf) halinin geçmesini beklemekti. Fakat bir de cennet ve cehennemden haber vermek maksadıyla böyle yaptığı anlaşılmaktadır. Çünkü İslam kaynaklarının bildirdiğine göre "Küsûf" namazı sırasında Muhammed, bir şey almak için elini ileriye doğru uzatır ve sonra vazgeçmiş gibi irkilerek geri gelir gibi olurmuş. Neden böyle yaptığı kendisine sorulduğunda cevap olarak cennet ve cehennemin kendisine arzolunduğunu söyler ve orada gördüklerini eklerdi. Abdu'r-Rezzâk'ın rivayeti şöyle:

"Nebiyy-i Ekrem(...)'e Cehennem gösterildi, bunun üzerine namazda durduğu yerden geriye doğru geldi. O derecede ki, cemâat birbirlerinin üzerine yığıldı; geriye dönünce de kendisine Cennet gösterildi. Bunun üzerine yürüyerek tâ ilk namaza durduğu yere varıp durdu." (Abdu'r-Rezzâk'ın "*Musannef*" adlı kitabından Diyanet'in alıntısı için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.342.)

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ وَ اَثْنَى عَلَيْهِ . ثُمَّ قَالَ مَا مِنْ شَيْءٍ لَمْ اَكُنْ اُرِيتُهُ اِلاَّ رَاَيْتُهُ فِي مَقَامِي هَذَا حَتَّى الْجَنَّةَ وَ النَّارَ . فَاُوحِيَ اِلَيَّ اَنَّكُمْ تُفْتَنُونَ فِي قُبُورِكُمْ مِثْلَ اَوْ قَرِيباً مِنْ فِتْنَةِ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ . يُقَالُ مَا عِلْمُكَ بِهَاذَا الرَّجُلِ ؟ فَاَمَّا الْمُؤْمِنُ اَوِ الْمُوقِنُ فَيَقُولُ هُوَ مُحَمَّدٌ . هُوَ رَسُولُ اللهِ . جَاءَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَ الْهُدَى . فَاَجَبْنَاهُ وَ اتَّبَعْنَاهُ هُوَ مُحَمَّدٌ ثَلاَثاً. فَيُقَالُ نَمْ صَالِحاً. قَدْ عَلِمْنَا اَنْ كُنْتَ لَمُوقِناً بِهِ . وَ اَمَّا الْمُنَافِقُ اَوِ الْمُرْتَابُ فَيَقُولُ لاَ اَدْرِي . سَمِعْتُ النَّاسَ يَقُولُونَ شَيْئاً فَقُلْتُهُ .

TERCEMESİ

Esmâ binti Ebî Bekr *radiya'llâhu anhümâ*'dan :

Şöyle demiştir : (Küsûf zamânında) Âişe *radiya'llâhu anhâ* namaz kılarken nezdine gittim. "*(Bu) Halka ne oluyor? (neden korkuyorlar?)*" dedim. (Küsûf vukûa geldiğini anlatmak için) gök yüzüne doğru (başı ile) işâret etti.[1] Meğer hep namaza durmuşlarmış. Âişe *radiya'llâhu anhâ* : "*Sübhâna'llâh!*" dedi.[2] "*Bu bir âyet(-i azâb veya tekarrüb-i Kıyâmet) mi?*" diye sor-

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 76, c.1, s.86.

dum. Başiyle "*Evet.*" diye işâret etti.[1] Bunun üzerine ben de (na-

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 76, c.1, s.87.

maza) durdum. Üzerime baygınlık gelinceye kadar (durdum):[1] (Yanımdaki kırbadan) başıma su dökmeğe başladım. (Namazdan sonra) Nebiyy-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* Allâh'a (Hamd ü) senâ edip [2] buyurdu ki *"Cennet ve Cehennem'e kadar (evvelce) bana gösterilmemiş hiçbir şey kalmadı ki, bu makamda görmüş olmayayım.[3] Bana vahyolundu ki, siz kabirlerinizde Mesîh-i Deccâl (yüzünden çekilecek) imtihanlara benzer, yâhud*

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 76, c.1, s.88.

Abdullah İbn-i Abbâs'ın rivayetine göre halktan kişiler Muhammed'e bu konuda şöyle sorarlar:

> *"Yâ Resûlâ'llâh (namaz içinde) durduğun yerden (görmediğimiz) bir şeye elinle uzandığını gördük, sonra (yine namaz içinde irkilip geri geri geldiğini) gördük..."*

Onların bu sorusuna Muhammed, davranışının cennet ile cehennem'in kendisine arzolunmasıyla ilgili olduğunu anlatmak üzere söyle der:

> *"Şüphesiz ki (Cennet, Cehennem, kabir, mahşer ve sâire gibi) içine sokulacağınız (yani uğrıyacağınız) her şey bana arzolundu..."* (İbn Abbâs'ın rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.341.)

Cennet ile cehennemin kendisine gösterilmesinin nedenleri konusunda da şöyle cevap verir:

> *"(Evet) ben cenneti gördüm ve bir (üzüm) salkımına elimle uzandım. Eğer o salkımı ben ele geçirebilseydim dünyâ bâki kaldıkça ondan yerdiniz (de tükenmezdi). Ateş(-i cahîm)i de gördüm (lâkin) ömrümde bugün gördüğüm kadar çirkin, berbat hiçbir manzara görmemiştim. Cehennem-i ekser ahalisini de kadınlar olarak gördüm..."* (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.339.)

Lâkin Abdu'r-Rezzâk'ın «*Musannef*» inde emir berakis olarak evvelâ Cehennem'in, sonra Cennet'in arz olunduğu tasvîr ediliyor. Onun rivâyetinde: "« و عرضت علی النبی صلی الله علیه و سلم النار . فتأخر من مصلاه . حتی ان الناس لیرکب بعضهم بعضاً . و اذا رجع عرضت علیه الجنة . فذهب یمشی حتی وقف فی مصلاه » = *Nebiyy-i Ekrem salla'llâhu aleyhi ve sellem'e Cehennem gösterildi, bunun üzerine namazda durduğu yerden geriye doğru geldi. O derecede ki, cemâat birbirlerinin üzerine yığıldı, geriye dönünce de kendisine Cennet gösterildi. Bunun üzerine yürüyerek tâ ilk namaza durduğu yere varıp durdu*" diye haber veriyor. Müslim'in de diğer tarîkten yine Câbir *radiya'llâhu anhümâ*'dan buna muvâfik rivâyeti vardır. Câbir *radiya'llâhu anhümâ*'dan olan bu rivâyete nazaran şöyle buyurulmuş: "« ... ما من شیٔ توعدونه الا قد رأیته فی صلاتی هذه . لقد جیٔ بالنار . و ذلکم حین رأیتمونی تأخرت مخافة ان یصیبنی من لفحها . و حتی رأیت فیها صاحب المحجن یجر قصبه فی النار . کان یسرق الحاج بمحجنه . فاذا فطن له قال انما تعلق بمحجنی . و ان غفل عنه ذهب به . و حتی رأیت فیها صاحبة الهرة التی ربطتها فلم تطعمها و لم تدعها تأکل من خشاش الارض حتی ماتت جوعاً . ثم جیٔ بالجنة . و ذلکم حین رأیتمونی تقدمت حتی قمت فی مقامی . . . » = *Size va'dolunan şeylerden hiçbiri yoktur ki, şu namazımın içinde görmüş olmıyayım, sizi te'mîn ederim ki, Cehennem* (bana doğru) *getirildi. Bu da yalını bana dokunur korkusiyle geri geri geldiğimi gördüğünüz esnâda oldu. O kadar* (yakınıma geldi) *ki, orada çomaklı herifin ateş içinde bağırsaklarını sürüdüğünü gördüm. O çomaklı ki, hacıların mallarını çomağiyle çalardı.* (Bir malı çaldığının) *farkına varıldı mı, çomağıma takıldı der, varılmadı mı, alıp götürürdü. O kadar ki, kedinin sâhibi olan kadını da orada gördüm. O kadın, kedisini açlıktan ölünceye kadar bağlayıp ne beslemiş, ne de rûy-ı arzın haşerâtından nafakalansın diye serbest bırakmıştı, sonra* (bana doğru) *Cennet getirildi, bu da makâmımda duruncaya kadar ilerilediğimi gördüğünüz sırada oldu...*"

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 551, c.3, s.342.

Bu doğrultuda olmak üzere bir de şöyle der:

"*(İyi biliniz) Cennet bana (yaklaştı) o kadar ki, eğer cür'et edeydim salkımlarından bir tânesini (alıp) size getirebilecektim. Cehennem de bana o kadar yaklaştı ki: -'Ey Rabbim, ben de onlarla berâber miyim?'- demeğe başladım...*" (Esma bint-i Ebî Bekr'in rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 417, c.2, s.707 vd.)

diğini) gördük[3]. Nebiyy-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem*: "(Evet) *ben cenneti gördüm ve bir* (üzüm) *salkımına elimle uzandım. Eğer o salkımı ben ele geçirebilseydim dünyâ bâkî kaldıkça ondan yerdiniz* (de tükenmezdi)[4]. *Âteş*(-i cahîm) *i de gördüm*[5] (lâkin) *ömrümde bugün gördüğüm kadar çirkin, berbat hiçbir manzara görmemiştim. Cehennem'in ekser ahâlîsini de kadınlar olarak gördüm*" buyurdu[6]. "*Yâ Resûla'llâh, ne sebeble* (kadınlar buna müstahak oluyorlar?)" diye sordular. (Cevâben:) "*Küfürleri sebebiyle*" buyurdu. "*Allâh'a îmân mı etmiyorlar?*" (diye tekrar sordular). "*Kocalarına karşı* (küfrân-ı ni'met) *ederler. İyiliğe karşı* (küfrân-ı ni'met) *ederler.* (İçlerinden) *birine dünyâ dünyâ oldukça iyilik etsen de sonra senden* (marzîsine muhâlif ufacık) *bir şey görse* (hemen) *senden hiçbir hayır görmedim ki der*" buyurdu.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 551, c.3, s.339.

Müslim'in Câbir'den ve Buharî'nin Ayşe'den ve Esmâ bint-i Ebû Bekr'den rivayetlerine göre de Muhammed, cennet'in kendisine arzolunması konusunda şöyle demiştir:

> *"Siz göresiniz diye Cennet'in yemişlerinden bâzılarını almak arzusiyle elimi uzattım ise de sonradan haydi yapmayayım dedim.... İleriye doğru gitmeğe başladığımı gördüğünüz vakit de Cennet'ten bir salkım almaya niyyet etmiştim."*

Abdu'r-Rezzâk'ın rivayetine göre şöyle ekler: "*Size göstermek için Cennet'ten bir salkım almak istedimse de mukadder değilmiş*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.341-342). Câbir'in rivayetine göre de şöyle demiştir: "*...Banı Cennet arzolundu. O kadar (yakından) ki, eğer bir (üzüm) salkımına elimi uzatsaydım alırdım*". Yine Câbir'in rivayetine göre şöyle demiştir: "*...Bir salkımına elimi uzattım da onu yakalamaya elim yetişmedi...*" İbn-i Abbâs'ın rivayetine göre de şöyle dediği anlaşılmaktadır:

اَطْعَمَتْهَا وَلَا اَرْسَلَتْهَا تَاْكُلُ. قَالَ نَافِعٌ حَسِبْتُ اَنَّهُ قَالَ مِنْ خَشِيشِ اَوْ خَشَاشِ الْاَرْضِ.

TERCEMESİ

Esmâ' bint-i Ebî Bekr *radiya'llâhu anhümâ*'dan:

Şöyle demiştir: Nebiyy-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* **Efendimiz küsuf namazını kıldırdı idi. (Şöyle ki:) Kıyâma durup kıyâmı çok uzattı. Sonra rükûa varıp rükûu (çok) uzattı. Sonra başını kaldırıp kavmeyi (çok) uzattı. Sonra (yine) rükûa varıp rükûu (çok) uzattı. Sonra başını kaldırdı.**

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 417, c.2, s.712.

Sonra secdeye varıp sücûdu (çok) uzattı. Sonra başını kaldırdı. Sonra (yine) secdeye varıp sücûdu (çok) uzattı. Sonra ayağa kalkıp kıyâmı uzattı. Sonra rükûa varıp rükûu (çok) uzattı. Sonra başını kaldırıp kavmeyi (çok) uzattı. Sonra (yine) rükûa varıp rükûu (çok) uzattı. Sonra başını kaldırdı. Sonra secdeye varıp sücûdu (çok) uzattı. Sonra başını kaldırdı. Sonra (yine) secdeye varıp sücûdu (çok) uzattı. Sonra namazdan çıktı[1]**. —(Resûlullâh** *salla'llâhu aleyhi ve sellem*) **buyurdu ki: (İyi biliniz,) Cennet bana yaklaştı, (yaklaştı,) o kadar ki, eğer cür'et edeydim salkımlarından bir tânesini (alıp) size getirebilecektim. Cehennem de bana o kadar yaklaştı ki "*Ey Rabbim, ben de onlarla berâber miyim*" de(meğe başla)dım**[2]**. (Orada bir de ne göreyim?) bir kadını bir kedi tırmalayıp duruyor. "*Buna ne oluyor?*" diye sordum. "(Bu kadın)** *bu kediyi*

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 417, c.2, s.713.

"(Evet) ben cenneti gördüm ve bir (üzüm) salkımına elimle uzandım. Eğer o salkımı ben ele geçirebilseydim dünyâ bâki kaldıkça ondan yerdiniz (de tükenmezdi)..." (Bu hadisler için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.339; 341.)

Görülüyor ki, Küsûf namazından çıktıktan sonra Muhammed'in cennet konusunda söylediği şey, genel olarak oradaki yemişlerle ve daha doğrusu üzüm salkımı ile ilgili. Ne yazık ki "şarihler" (yani "açıklamacılar") ya da yorumcular, neden dolayı Muhammed'in yukardaki şekilde konuştuğu hususunda bir türlü anlaşamazlar. Bazıları onun, cennet'teki yemişlerin tükenmez ve yasaklanmaz olduğuna dair Kur'an'daki hükmü kanıtlamak için böyle yaptığını söylerler. Bilindiği gibi Kur'an'ın "Vakıâ" Suresi'nde, kıyamet'in kopuşundan sonra defteri "sağdan" verilmiş olan "sağdakiler"in "nâim" cennetlerine alınacakları ve orada "*Tükenmeyen ve yasaklanmayan sayısız meyveler içinde*" dolaşacakları bildirilmiştir. (K. 56 Vakıâ Suresi, ayet 32-33.)

Bazıları da Muhammed'in yukardaki şekilde konuşmasının inkârcıların durumu ile ilgili olduğunu ve "tevbe" kapısının onlar bakımından kapalı kalmaması için böyle yaptığını söylerler ve En'âm Suresi'nin 158. ayetini örnek verirler. Bu ayet şöyle:

"...Rabbinin bazı alâmetleri geldiği gün, önceden inanmamış ya da imanında bir hayır kazanmamış olan kimseye artık imanı bir fayda sağlamaz. De ki: 'Bekleyin, şüphesiz biz de beklemekteyiz.'" (K. En'âm 158; bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.341.)

Başka bir deyimle, "şarihlere" göre Muhammed: *"(Namazda) ileriye doğru gitmeğe başladığımı gördüğünüz vakit... Cennet'ten bir salkım almaya niyyet etmiştim (ama mukadder değilmiş)"* şeklinde konuşmakla güya, o zamana kadar inanmamış olanları inanmaya çağırmış olmaktadır; çünkü eğer üzüm salkımını ele geçirse imiş, bu kişiler için artık iman etmenin faydası söz konusu olmayacak imiş.

Muhammed'in, "Küsuf" namazı sırasında kendisine arzolunduğunu söylediği cehennem'e gelince durum şu: İslam kaynaklarının bildirmesine göre Muhammed cehennemin çoğunluğunun kadınlardan oluştuğunu söylemiş, ayrıca orada kedisine eziyet etmiş olan bir kadın ile bağırsaklarını sürüyen Huzâi'lerin ceddini görmüştür. Bunların hikâyesini

birazdan özetleyeceğiz. Fakat daha önce Muhammed'in güneş tutulması konusundaki tutumunu davranışlarını gözden geçirmek yerinde olacaktır; şöyle ki:

Yukarda belirttiğimiz gibi Muhammed, İslam kaynaklarının bildirmesine göre zelzele, fırtına, tufan, ay tutulması ya da güneş tutulması vs... gibi doğa olaylarını Tanrı'nın gazaba gelmesi şeklinde tanımlayıp bu gibi hallerde Tanrı'ya sığınmayı "selâmet" vesilesi saymıştır. Özellikle güneş tutulmasını (Küsûf'u), "kıyamet" alameti bilerek uzun "kıyam"lar, "rükû"lar ve "sücûd"larla "Küsûf namazı" kılınmasını uygun bulmuştur.

Söylemeye gerek yoktur ki, kendisini Tanrı'nın elçisi olarak tanımlayan ve her an Tanrı ile ilişki halinde olduğunu ve her gizli şeyi Tanrı'dan öğrendiğini söyleyen Muhammed gibi bir kimsenin, kıyamet'in kopacağını bilemeyip güneş tutulması nedeniyle telaş ve korkuya kapılması biraz düşündürücüdür.

Üstelik de ay ya da güneş tutulması ("hüsûf" ve "küsûf"), belli zamanlarda tekrarlanan doğa olaylarıdır ki, çok eski çağlardan beri bilim çevrelerince araştırma konusu haline getirilmiştir. Bilim adamları, gerek güneş ve gerek ay tutulması zamanlarını Muhammed'den çok eski dönemlerden beri günü gününe, saati saatine hesaplamışlardır. Yine bunun gibi zelzele ve tufan gibi olayların nedenlerini de bilimsel yollarla ortaya vurmuşlar ve daha doğrusu doğa olaylarını bilimsel değerlendirmelere oturtarak "muamma" niteliğinden, yani korku ve telaş kaynağı olmaktan çıkarmışlardır.

Ne var ki, şeriatçılar, her hususta olduğu gibi bu hususta da Muhammed'i savunmak maksadıyla birtakım açıklamalara başvururlar; fakat başvurdukları bu açıklamalar genellikle aklı dışlar nitelikte şeylerdir. Örneğin şöyle derler: "*(Güneş tutulması sırasında) Efendimiz'de hâsıl olan haşyet kıyâmet kopuyor zanniyle âriz olan bir korku değildir.*" Yâni güya Muhammed korkuya kapılmamıştır ama "telaşlı davranmış" gibi görünüp namaza durmuştur. Ve güya bu şekilde görünmesinin nedeni, kıyamet'in nasıl olsa bir gün gelip güneş tutulması sırasında kopacağını tahmin etmesinden ve bu nedenle halka, o an geldiğinde ne şekilde davranmak gerektiğini bildirmek istemesindendir.

Bu itibarla onun telaşlı imiş gibi davranmasını "telâş" anlamına almamak gerekir. (Diyanet'in bu tür açıklamaları için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.346.)

Bu tür yorumlamaları okuyucunun takdirine bırakarak şimdi Küsûf namazı sırasında Muhammed'e "arzolunduğu" söylenen "cehennem"in hikâyesini, ayrı bir kesim olarak özetleyelim.

ÇOĞUNLUĞU KADINLARDAN OLUŞAN YA DA KEDİ'SİNE EZİYET EDEN YA DA BAĞIRSAKLARINI SÜRÜKLEYEN KİŞİLERİN BULUNDUĞU CEHENNEM'İN, KÜSÛF NAMAZI SIRASINDA MUHAMMED'E "ARZOLUNMASI"NIN HİKÂYESİ

Biraz yukarda gördük ki, İslam kaynaklarının söylemesine göre Muhammed, güneş tutulması vesilesiyle kıldırttığı "Küsûf" namazı sırasında, elleriyle bir şey tutacakmış gibi ileriye doğru gidip sonra irkilerek geri geri yürümüş ve namazdan çıktıktan sonra bunun nedenlerini anlatırken cennet ve cehennem'in kendisine "arzolunduğunu" bildirmiştir. Cennet "arzolunduğu" zaman üzüm salkımına eliyle uzandığını ve bu nedenle namaz sırasında ileriye doğru yürüdüğünü belirttikten sonra irkilerek geri geri gelmesini de cehennem'in kendisine arzolunmasıyla açıklamıştır.

Gerçekten de halktan kişiler: "*Yâ Resûlâ'llâh! (Namaz içinde) durduğun yerden (görmediğimiz) bir şeye elinle uzandığını (bir şey almak için elini uzattığını) gördük, sonra (yine namaz içinde) seni vazgeçmiş (irkilip geri geldiğini) gördük*" diye sorduklarında Muhammed, geri geri gelişini cehennem'in kendisine arzolunmasına yormuştur. Örneğin Câbir'in rivayetine göre şöyle demiştir:

> "*... Sizi temin ederim ki, Cehennem (bana doğru) getirildi. Bu da yalını bana dokunur korkusiyle geri geri geldiğimi gördüğünüz esnâda oldu...* " (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.342.)

Cehennemi gördüğünü söylerken bundan anlaşılması gereken şeyleri de çeşitli şekillerde açıklamıştır. Örneğin bir açıklaması şöyle: "*Cehennem de bana o kadar yaklaştı ki: -'Ey Rabbim ben de onlarla berâber miyim?- demeğe başladım...*" (Esmâ bint Ebû Bekr'in rivayeti

için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.713). Kendisini Tanrı elçisi olarak ilan etmişken, cehennemlikler arasında bulunabileceğini nasıl düşünmüştür, bilinmez!

Diğer bazı rivayetlere göre Muhammed, "Küsûf" namazı sırasında kendisine "*Ateş-i cahîm*"in arzolunduğunu ve orada bulunanların çoğunluğunun kadınlardan oluştuğunu söylemiştir. Hemen belirtelim ki, "*Ateş-i cahîm*" denilen yer yedi kat cehennem'in dördüncü katıdır. Abdullah İbn-i Abbâs'ın rivayetine göre Muhammed şöyle demiştir:

> "*...Ateş(-i cahîm)i de gördüm (lâkin) ömrümde bugün gördüğüm kadar çirkin, berbat hiçbir manzara görmemiştim. Cehennem'in ekser ahâlisini de kadınlar olarak gördüm...*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 551, c.3, s.338 vd.)

Bu sözler üzerine halktan kişiler, neden dolayı cehennem'deki çoğunluğun kadınlardan oluştuğunu öğrenmek için Muhammed'e sorarlar: "*Yâ Resûla'llâh!, ne sebeble (kadınlar buna müstahak oluyorlar?)*" Muhammed de onlara şöyle cevap verir: "*Küfürleri sebebiyle*". Bu cevap halkı tatmin etmez ve tekrar Muhammed'e sorarlar: "*Allâh'a îmân mı etmiyorlar?*" Muhammed onların merakını gidermek üzere şu cevabı verir:

> "*Kocalarına karşı (küfrân-ı ni'met) ederler. İyiliğe karşı (küfrân-ı ni'met) ederler. (İçlerinden) birine dünyâ dünyâ oldukça iyilik etse de sonra senden (marzisine muhâlif ufacık) bir şey görse (hemen): -'senden hiçbir hayır görmedim ki'- der.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 551, c.3, s.338 vd.)

("marzisine muhalif ufacık bir şey görse" deyimini "çıkarlarına aykırı ufacık bir şey görse" şeklinde çevirmek mümkündür. "Küfrân-ı nîmet" deyimi ise "nankörlük" karşılığıdır.)

Görülüyor ki, Muhammed'e göre cehennem'in çoğunluğunun kadınlardan oluşmasının nedeni, kadınların kocalarına karşı nankör davranmaları ve gördükleri iyiliği hemen unutup "Senden hiçbir hayır görmedim" diye konuşmalarıdır.

Hemen hatırlatalım ki, Muhammed, buna benzer sözleri bir başka vesileyle, daha doğrusu bir bayram günü kadınların yanından geçer-

ken de söylemiş ve örneğin kadınları aklen ve dinen eksik olarak tanımlamıştır. Ebû Sâid'in rivayetine göre: "*Kadınlar sadaka verin! Zirâ bana Cehennem gösterildi, çoğu sizler idiniz*" demiş ve bunun üzerine kadınlar kendisine bunun nedenlerini sormuşlar ve Muhammed de şöyle cevap vermiştir:

> "*Çünkü siz (ötekine, berikine) çokca lânet eder, zevcelerinize karşı küfrân'ı nîmet gösterirsiniz. (Ne acîbdir ki kendini zabteden tam akıllı ve dîninde) hazimli kimsenin aklını sizin kadar eksik akıllı, eksik dinli hiçbir kimsenin çelebildiğini görmedim.*"

Bu sözleri hayretle dinleyen kadınlar, neden dolayı kendilerini eksik akıllı ve eksik dinli olarak gördüğünü sorduklarında Muhammed, iki kadının tanıklığının bir erkeğin tanıklığına denk olduğunu ve işte bundan dolayı kadınların eksik akıllı sayıldıklarını bildirmiş ve "hayız" gördükleri zaman namaz kılamaz ve oruç tutamaz olmalarını da hatırlatarak bunun dinen eksik olmalarından geldiğini eklemiştir. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 209, c.1, s.224. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. İ. Arsel, *Şeriat ve Kadın*)

*

224

(onlara): "*Kadınlar, sadaka veriniz. Zirâ bana Cehennem halkı gösterildi, çoğu sizler idiniz.*" buyurdu. (Kadınlar): "*Yâ Resûlâ'llāh, neden?*" diye sordular. "*Çünkü siz (ötekine, berikine) çokca lâ'net eder, zevclerinize karşı küfrân-ı ni'met gösterirsiniz.*[1] *(Ne acîbdir ki kendini zapteden tam akıllı ve dîninde) hazimli kimsenin aklını sizin kadar eksik akıllı, eksik dinli*[2] *hiç bir kimsenin çelebildiğini görmedim.*" buyurdu. "*Aklımızın, dînimizin eksikliği nedir? Yâ Resûlâ'llāh.*" dediler. "*Kadının şahâdeti, erkeğin şahâdetinin yarısı değil midir?*" diye sordu. "*Evet.*" dediler.

[1] *Sahîh-i Buhârî...*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 209, c.1, s.224.

Yine söz konusu "Küsûf namazı" sırasında gördüğünü söylediği cehennem konusunda Muhammed, kedi'lere eziyet eden bir kadından söz ederek şöyle konuşmuştur:

> *"(Cehennemde bir de ne göreyim?) bir kadını bir kedi tırmalayıp duruyor. -'Buna ne oluyor?'- diye sordum. -'Bu kadın bu kediyi ölünceye kadar haps etti. Ne yiyeceğini verdi, ne de yeryüzündeki haşerattan nafakalansın diye salıverdi-' dediler"* (Esmâ'nın rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 417, c.2, s.707 vd.)

İbn-i Abbas'ın rivayetine göre de şöyle demiştir:

> *"...Kezâlik Cehennem de bana arzolundu da orada Benî isrâil'den bir kadının kedisi yüzünden ta'zib edilmekte olduğunu gördüm ki (hayatta iken) o kediyi bağlamış ve ne beslemiş, ne de arzın haşeratından nafakalanmasına meydan vermişti..."* (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.341.)

Yorumculara göre Muhammed'in bu sözlerinden anlaşılması gereken şey şudur: "mazlum" olan hayvanlar, kendilerine eziyet verenlerden kıyamet günü intikam alacaklardır. Ve işte buna dayanarak yorumcular yukardaki hadisin hayvanları korumakla ilgili olduğunu öne sürerler. Güzel ama bu sonucu almak için mutlaka kadın örneğine mi sarılmak ve sadece kadını kötü davranışlı imiş gibi mi göstermek gerekir? Eğer karşılaştırma yapmak gerekirse hayvanlara eziyet etmek bakımından erkekler kadınlardan çok daha "başarılıdırlar". Öte yandan hayvanlara eziyet edilmesini önlemek için bir kadının kediye eziyet vermiş olduğunu örnek gösterecek yerde sadece: "Hayvanlara eziyet etmeyiniz; bu kötü bir şeydir" şeklinde hüküm getirmek daha iyi olmaz mıydı acaba?

Yine aynı "Küsûf namazı" vesilesiyle cehennem'den söz ederken Muhammed, orada hem kedi'nin sahibi olan kadını ve hem de *Amr İbn-i Luhay İbn-i Kam'a* adındaki kişiyi "bağırsaklarını sürükler" halde gördüğünü söylemiştir. Bu kişi güya Arapları putperestliğe teşvik eden ve Tanrı emirlerini dinlemeyen bir kimsedir. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3 s.341-342.)

Câbir'in rivayetine göre de bağırsaklarını sürükleyen kişi, hacıların mallarını çalan bir kimsedir. Bu rivayete göre Muhammed şöyle demiştir:

> "*...Sizi temin ederim ki, Cehennem (bana doğru) getirildi. Bu da yalını bana dokunur korkusiyle geri geri geldiğimi gördüğünüz esnâda oldu. O kadar (yakınıma geldi) ki, orada çomaklı herifin ateş içinde bağırsaklarını sürüdüğünü gördüm. O çomaklı ki, hacıların mallarını çomağiyle çalardı. (Bir malı çaldığının) farkına varıldı mı: -'çomağıma takıldı'- der, varılmadı mı, alıp götürürdü. O kadar ki, kedinin sahibi olan kadını da orada gördüm. O kadın kedisini açlıktan ölünceye kadar bağlayıp ne beslemiş, ne de rûy-i arzın haşerâtından nafakalansın diye serbest bırakmıştı; sonra (bana doğru) Cennet getirildi, bu da makâmımda duruncaya kadar ilerlediğimi gördüğünüz sırada oldu...*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.342.)

Bütün bu yukarda belirttiğimiz hükümler ve Muhammed'in sözleri konusunda şeriatçıların özellikle "önemli" buldukları ve tartıştıkları bir husus vardır ki, o da "Küsûf namazı" sırasında Muhammed'e, ilkönce cennet'in mi yoksa cehennem'in mi arzolunduğudur. Örneğin Abdu'r-Rezzâk'ın "*Musannef*" adlı yapıtında önce cehennem'in ve sonra cennet'in arzolunduğu anlatılmıştır. Bazı rivayetlerde ise aksine, önce cennet ve sonra cehennem arzolunmuştur. Fakat her ne olursa olsun yorumcuların oybirliği ile kabul ettikleri bir şey vardır ki, o da, Muhammed'in, bu "Küsûf namazı" gibi kısa bir süre içinde, insanların başına gelecek şeyleri (hem bu dünya ve hem de ahiret itibariyle) görmüş olmasıdır. İbn-i Cündeb'in rivayetine göre Muhammed, yukarda söz konusu ettiğimiz "Küsûf" namazından çıktıktan sonra şöyle demiştir:

> "*İnan olsun ki, demin namaza durduğum müddetçe sizin dünyanızda ve âhiretinizde mülâki olacağınız her şeyi gördüm.*" (Bkz. *Sahîh-i...*, c.3, s.343.)

Anlaşılan o ki, İslam yorumcuları, insanların kaderlerinin ne olacağının sadece Muhammed tarafından bilinmesini, kendileri bakımından *rahatlatıcı ve dolayısıyla her hususta yeterli* bir neden saymışlardır.

Muhammed'e önce arzolan şey'in "cehennem mi?", yoksa "cennet mi?" olduğunun ya da insan kaderinin Muhammed tarafından bilinir olmasının eğitim sistemine böylesine temel yapılması, fikirsel bakımdan kişileri ne kerte geliştirebilir? Bilemiyoruz; takdir yine okuyucuya aittir.

DERİSİ KARA VE ALACA BENEKLİ OLAN İNSANLARIN (ABRAŞ'LARIN), TANRI TARAFINDAN "KARA RUHLU" OLARAK TANIMLANMALARININ HİKÂYESİ

İslam kaynaklarında (özellikle Diyanet yayınlarında) abraş'lar, kör'ler ve kel'lerle ilgili bir hikâye vardır ki, şeriat'ın "insan" anlayışındaki nice isabetsizliklerden bir diğerini sergilemek bakımından ibret örneği teşkil eder; hikâye şöyle:

Günlerden bir gün Tanrı, "*abraş*"ların, yani derisi kara, alaca benekli ve çirkin olan insanların *kara* ruhlu olduklarını ortaya vurmak ister. Çünkü şuna inanmıştır ki, "*kara*" renk kötülüğün, "*beyaz*" renk ise iyiliğin simgesidir. "Kara" rengin kötülük alameti olması, muhtemelen Nuh'un oğullarından birinin derisinin beyazlıktan siyahlığa dönüşmesiyle ilgilidir. Çünkü söylendiğine göre Nuh'un üç oğlundan biri olan "Ham"ın cildi, önceleri beyazdı. Fakat gemiye bindikten sonra nefsine hâkim olamaması yüzünden derisi simsiyah kesilmiştir.[1]

Bundan dolayıdır ki, Tanrı, "inanmış" kullarını "*yüzleri ağaranlar*" şeklinde tanımlamış, "kâfir"leri ise "*yüzleri kararmış*" olanlar şeklinde damgalamıştır. Nitekim bunun böyle olduğunu anlatmak maksadıyla Muhammed'in Kur'an'a koyduğu hükümlerden ikisi şöyle:

> "*Nice yüzlerin ağardığı, nice yüzlerin karardığı günü (düşünün). İmdi, yüzleri kararanlara: -'İnanmanızdan sonra kâfir mi oldunuz? Öyle ise inkâr etmiş olmanız yüzünden tadın azabı'- denilir.*" (K. Âli İmrân 106.)

> "*Yüzleri ağaranlara gelince, onlar Allah'ın rahmeti içindedirler; orada ebedî kalacaklardır.*" (K. Âli İmrân 107.)

1 Bu konularda Kisâ'i'nin *Kısas al-anbiya* adlı kitabına bakınız.

Her ne kadar Beyzevî gibi kaynaklar "beyazlığın" ya da "karalığın", *sembolik* nitelikte şeyler olduğunu söylerlerse de, İslam kaynaklarından (ve özellikle Diyanet yayınlarından) öğrenmekteyiz ki, Muhammed bu deyimleri, insanlar arasındaki yaratılış farkına göre değerlendirmiştir. Ona göre "*siyahiler*" ve "bozuk tenli kimseler" (örneğin *abraş/ebreş* olanlar) tiksinti doğuran bir sınıfı oluştururlar; ve iğrenç olan yönleri sadece ciltlerinin bozuk ya da kara olması değil, fakat aynı zamanda kötü ruhlu, kötü tıynetli ve nankör olmalarıdır. Tanrı onları, her ne hikmetse böyle yaratmıştır. Ve işte bu zavallı ve talihsiz kimseler, ciltlerinin kara, çirkin ve iğrenç olması yüzünden, kendilerini utanç ve eziklik içerisinde hissederler. Bu nedenle özlem duydukları tek şey, siyahilikten, pis renklilikten kurtulup "ak pak", "bembeyaz" bir renge, güzel bir cilde sahip olabilmektir.

Ne var ki, Tanrı bu zavallılara, hemen her vesileyle, "kara", "iğrenç ve kötü" ve asıl "nankör" oluşlarını yüzlerine vurmaktan, hatırlatmaktan geri kalmaz; bundan adeta zevk duyar; hani sanki onları bu şekilde yaratan kendisi değilmiş gibi.

Buna karşılık birçok nimetle donattığı "beyaz" tenli kullarını biraz daha kendisine minnettar kılabilmek ve boyun eğdirtebilmek için elinden geleni yapar. Yaparken de "*abraş*" *(ebreş)* insanlardan örnek vermek ister. Bilindiği gibi "*abraş*" *(ebreş)* sözcüğü, derisi alaca benekli ya da siyah ve çirkin olanlar için kullanılır. Bu nedenle günlerden bir gün meleklerinden birini, İsrailoğulları arasından seçtiği üç kişiye gönderir. Bunlardan biri "abraş", diğeri "kel" ve üçüncüsü de "kör" kişilerdir.

Tanrı'dan aldığı talimat gereğince melek, önce abraş'a gider ve sorar: "*En çok neyi seversin (ve istersin)?*" Abraş kişi hemen yanıt verir: "*Güzel ve parlak (beyaz) bir renge ve (nermin vücûda), alımlı bir cilde sahip olmak ve beni insanlara karşı iğrenç hâle sokan siyahlıktan kurtulmak isterim. Çünkü halk beni çirkin görüyor, benden iğreniyor*".

Bunun üzerine melek, abraş kişiyi şöyle bir sıvazlar; sıvazlamasıyla birlikte adamın kara ve benekli rengi kaybolur ve yerine beyaz ve güzel bir renk hasıl olur. Kapkara tenli adam şimdi bembeyaz güzel bir insandır. Melek kendisine, ayrıca mal olarak neler istediğini sorar. Adamcağız: "*Deveyi çok severim*" der. Melek derhal kendisine on aylık

bir deve verir ve: "*Allah bunları senin için bereketli kılsın*" diye dua eder ve ayrılır. Abraş'lıktan kurtulan adam pek mutludur; sevincinden ne yapacağını şaşırır.

Melek daha sonra başı kel kişinin yanına gider ve: "*En çok neyi seversin?*" diye sorar. O da: "*Güzel saç isterim; şu kellik benden gitsin. Herkes benden iğreniyor*" der. Melek onun başını sıvar ve aniden adamın kelliği gider; ayrıca da mal olarak ona, istemiş olduğu sığırı verir.

Daha sonra melek, kör olan kişinin yanına gelir ve aynı soruyu ona sorar. O da körlükten kurtulmak istediğini söyler ve ayrıca da kendisine kuzulu bir koyun vermesini ister. Dileği gereğince onun körlüğünü giderir ve ayrıca da, istemiş olduğu kuzulu koyunu verir.

Çok geçmeden deve, sığır ve koyun sahiplerinin hayvanları doğurur; hepsi de zengin olurlar. Deve sahibi abraş'ın bir vadi dolusu devesi olur. Böylece abraş artık hem güzel ve bembeyaz, pak bir cilde ve hem de paraca bolluğa kavuşmuştur. Fakat kendisine oynanan oyundan haberi yoktur. Çünkü aslında Tanrı onun içyüzünü ve kötü tabiatını ortaya vurmak maksadıyla böyle yapmıştır.

Nitekim az zaman sonra Tanrı, derisi beyazlaşan, kellikten kurtulan ve körlüğü giderilen bu üç kişiye tekrar meleğini gönderir; fakat gönderirken bu kez meleği fakir bir kılığa sokar.

Melek, cildi güzelleşmiş olan adama (yani eski abraş'a) şöyle der: "*Ben fakir bir insanım; yoluma devam edecek takatım kalmadı. Varmak istediğim yere önce Allah'ın ve sonra da senin yardımınla varabilirim. Rengini böylesine güzelleştiren ve sana bunca nîmet verenin hatırı için senden bir tâne deve istiyorum.*" Bu sözleri dinleyen adam (eski abraş): "*Verilmesi gereken o kadar çok yer var ki...*" diyerek mazeret beyan ederek meleğin isteğini geri çevirir.

Bunun üzerine melek: "*Ben seni bir yerden tanır gibiyim. Sahi sen siyah tenli bir adamdın; herkes senden iğrenirdi ve fakirdin. Öyle değil mi?*" der. Böylece onun, hem dış görünüşü ve hem de iç yönü ile kötü bir yaratık olduğunu ortaya vurmuş olur.

Aynı şeyi kellikten ve körlükten kurtulan kişilere de yapar. Kellikten kurtulan kişi, tıpkı abraş gibi nankör çıkar; fakat körlükten kurtulan kişi meleğin istediklerini vererek iyi bir insan olduğunu

kanıtlamış olur. Tanrı da onu mükâfatlandırır. Buna karşılık, evvelce abraş ile kel olan kişileri cezalandırır. (Ebû Hüreyre'nin rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 141, c.9, s.193.)

Ebû Hüreyre'nin rivayetine göre bu hikâyeyi anlatan Muhammed, şunu belletmek istemiştir ki, "siyah" ve "pis" derili kimseler (abraş'lar) aynı zamanda "nankör", "hayırsız" ve "kötü" kimselerdir.

Ne var ki, bir yandan bunu anlatırken, diğer yandan da insanların kaderlerinin daha ana karnında iken çizildiğini ve dünyaya gelen her insana, sağ'dan ya da sol'dan olmak üzere defter verildiğini ve bu deftere göre onun karakterinin çizildiğini, iyi ya da kötü olmasının buna göre ayarlandığını, yine bunun gibi Müslüman ya da kâfir olmasının da Tanrı tarafından saptandığını söylemiştir (örneğin bkz. K. En'âm 125). Başka bir deyimle, melek, "abraş" kişiyi, pis ve çirkin bir deri ve nankör ve kötü bir ruhla var edenin Tanrı olduğunu ve bu aynı Tanrı'nın "abraş" kişi'yi yukardaki şekilde "nankör" kıldığını bildirmiş demektir.

Şu hale göre Tanrı'yı, insanlar arasında eşitsizlikler oluşturan ve bu eşitsizliklere dayalı olarak onları cezanlandıran bir "Yaratan" şeklinde tanımlamış olmakta değil midir?

Öte yandan yukardaki hikâye'nin düşündürdüğü bazı hususlar var ki, özet olarak şöylece sıralanabilir:

a) Kirli, Kara Renkli ve Bozuk Ciltli İnsanların Aşağılık Oldukları

Şeriat'ın insanlar arasında renk farkından doğma ayrılıklar tanımadığı, siyahileri aşağı kılmadığı sanılır; yine sanılır ki, Muhammed, tıpkı Afrikalı siyahiler gibi kara tenlidir ve bu itibarla zencilere karşı önyargılar beslememiştir. Oysa ki Muhammed, İslam kaynaklarının bildirmesine göre, kara tenli değil beyaz tenlidir, yani cildi beyaz Araplardandır. Arap kaynakları onun orta boylu olduğunu, teninin ve siması'nın, ne kireç renginde duru beyaz ve ne de kara yağız olmayıp "kırmızı rengi emmiş beyaz" olduğunu, saçlarının ne uzun ve ne de kısa, fakat asla Sudanîler gibi kıvırcık olmadığını belirtirler.[2]

2 Enes İbn-i Mâlik'in yaptığı tanımlama için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1447, c.9, s.266 ve Hadis No. 57, c.1, s.70.

Yine çeşitli İslam kaynaklarından öğrenmekteyiz ki Muhammed'in söylemesine göre Tanrı, cildi siyah olanlarla, bozuk ciltli insanları "beyni ufak", "kötü karakterli" ya da "tiksinti yaratıcı nitelikte" kılmıştır.

b) Siyahilerin (Zencilerin) Bozuk ve "Çarpık" Bir Irk Olarak Benimsenmesi ve Zenciyle Evlenmenin, Doğacak Çocuğu Sakat ve Bozuk Kılacağı İnancı

Arap ırkının özlüğüne (safiyetine) önem veren Muhammed, Arapların başka ırklarla karışmasını istemezdi. Biraz yukarda gördüğümüz gibi Müslüman Arap'ın, Arap olmayan Müslüman ile (yani "mevalî" ile) evlenmesini yasaklamıştı: *"Ey Arap'lar! içinizde mevalî ile evlenenler kötü davranmış olurlar"* derdi. Fakat asıl endişe ettiği şey, Arapların zencilerle evlenmeleri idi. Çünkü siyah ırkı, daha doğrusu zencileri, "çarpık" ve "bozuk" bir ırk olarak görürdü; zenci bir kadından doğacak olan çocukların da sakat ve çarpık olacaklarını söylerdi. Şöyle derdi:

> *"(Ey Arab!) Kendinden olanla ve kendi denginle evlen; ve yapacağın çocukların (gelecek kuşakların) safiyeti bakımından dikkatli ol ve asla zenci ile evlenme; çünkü zenciler bozuk, çarpık yaratık olduklarından onlarla evlenenlerin çocukları da sakat ve çarpık olur."*[3]

c) "Başı Siyah Kuru Üzüm Gibi Saçlı" Habeşi'lerin Durumu

Öyle anlaşılıyor ki, Muhammed, siyahiler (zenciler) arasında da dereceleme yapmış ve bazılarını bazılarına daha aşağı saymıştır; örneğin Habeşli köleleri bu kategoriye koymuştur. Enes İbn-i Mâlik'in rivayetine dayalı bir hadisinde aynen şöyle demiştir:

3 Bu konudaki hadisler için bkz. al-Muttaki'l Hindi, *Kanz al-Ummal fi sunan al-Akval* (Haydarabad 1312), c.8, s.24-28. Ayrıca bkz. İ. Arsel, *Arap Milliyetçiliği ve Türkler*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1987, s.48 vd.

"Ey Ashabım... üzerinize tayin olunan vâli, başı siyah kuru üzüm gibi saçlı habeşî bir köle olsa bile (onlara itaat ediniz)." (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 2124, c.12, s.314.)

Güya devlet düzeninin bozulmaması amacına dayalı bu hadis hükmünün anlattığı şudur ki, yönetici kim olursa olsun, onun emirlerine boyun eğmek gerekir; velev ki bu yönetici "habeşî bir köle olsun". Yani habeşliyi öylesine aşağılık görmektedir ki, kamu düzeninin bozulmasını önlemek için onun emirlerine dahi boyun eğilmesini kural haline getirmeyi uygun bulmuştur.

d) Muhammed'in Zenci Bir Kadının Kabri Başında Namaz Kılmış Olmasının, Zencilere Değer Verip Vermemekle İlgisi Konusunda

İslam'ın ırk ve renk ayrımı gözetmediğini ileri sürenler, Muhammed'in, Mescid-i haramı süpürüp temizlemekle görevli zenci bir kadının mezarı başında namaza durmuş olmasını örnek verirler. Ebû Hüreyre'nin rivayeti olan hadis şöyle:

"Bir zenci... kadın[4] *Mescid-(i Şerîf)i süpürürdü. (Günün birinde) vefat etti. (Resulu'llah), -'Ne oldu?'-diye sordu. -'Vefat etti-' dediler. -'Bana vefatını haber vermeli değil miydiniz? (Haydın) bana kabri gösteriniz'- buyurdu. Ondan sonra kabrinin başına varıp namaz kıldı."* (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 286, c.2, s.399 vd.)

Hemen belirtelim ki, Muhammed'in bu davranışının, ırk ve renk ayrımı yapmamakla pek ilgisi yoktur; sadece mescit gibi yerlerdeki hizmetlerin görülmesini teşvikle ilgisi vardır.

Gerçekten de Buharî'nin işaret ettiği üzere mescitleri süpürmek ve temizlemek gibi hizmetler basit şeylermiş gibi görünse bile, bu hizmetleri görenleri cennetlere müstahak kılar nitelikte şeyler sayılmıştır. Sayılmasının başlıca nedeni de, bu gibi hizmetlerin parasız ya da çok az

4 Hadiste "Bir zenci adam yâhud kadın" şeklinde geçmektedir. Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 286, c.2, s.399.

ücretlerle karşılanması içindir. Bu hizmetleri görenlerin cennet mükâfatlarıyla taltif edilmeleri, elbette ki gönüllü bulabilmek içindir. İşte Muhammed'in yapmak istediği de bu olmuştur. Zenci'nin mezarı başında namaz kılması, ölen kişinin zenci olup olmamasından değil ve fakat onun mescide hizmette bulunmasındandır. Böylece mescide hizmet edecek kimselerin mükâfatlandırılacağı kanısını yaratmakla, gönüllü bulma kolaylığını sağlamak istemiş olmalıdır.

Bazı kaynaklardan öğrenmekteyiz ki, zenci kadının vefatını Muhammed'e haber vermek istemeyenler, bunu, sırf zenciyi hakir görüp onun ölümünü Muhammed'e ihbara lüzum görmediklerinden dolayı yapmışlardır. Aynı zamanda düşünmüşlerdir ki, eğer Muhammed onun namazını kılacak olursa, etrafta zenci bir kimseyi şereflendirdiği kanısını yaratmış olacaktır; ve işte böyle bir zan yerleşmesin diye vefat haberini ona bildirmemişlerdir.

Her ne kadar *Beyhakî* gibi kaynaklar, vefat haberinin Muhammed'e bildirilmemesi nedeninin, zenciyi hakir görmekten değil fakat gecenin geç bir vaktinde Muhammed'i rahatsız etmemek düşüncesinden doğduğunu söylerlerse de (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.399 vd.) doyurucu bir yorumda bulunmuş olmazlar. Çünkü eğer ölen kişi gerçekten saygın nitelikte biri olmuş olsaydı, gece vakti bile olsa Muhammed'i haberdar ederlerdi.

Öte yandan zencinin kabri başında Muhammed'in namaz kılmış olduğuna dair hadislerin ne derece sağlam olduğu da tartışma konusudur. Şu bakımdan ki, kabir üzerine namaz kılmanın caiz olup olmadığı hususu bugüne kadar çözümlenmiş değildir. Ebû Hanife ve Malîk bunu tecviz etmezler; bu nedenle Hanefî ve Malîkî mezheplerine göre kabir başında namaz kılınmaz.

Caiz görenlere gelince (ki aralarında Ahmed İbn-i Hanbel, Şafiî, Ali b. Ebî Tâlib gibiler vardır), bunlar dahi bu tür namazın ne zamana kadar kılınabileceği hususunda anlaşamazlar. "*Bir aya kadar kılınabilir*" diyenler yanında, "*Ceset çürümedikçe câiz değildir*" diyenler de vardır. (*Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.399 vd.)

MUHAMMED'E KARŞI ŞİİRLERİ VE DAVRANIŞLARIYLA HUSUMET GÖSTEREN ŞAİR KA'B B. EL-EŞREF'İN ÖLDÜRTÜLMESİNİN HİKÂYESİ

Muhammed'i şiirleriyle iğneleyen Şair *Ka'b b. el-Eşref*'in öldürtülmesi olayına daha önceki yayınlarımızda değinmiş olmakla beraber burada, başka bir yönü itibariyle, tekrar değinmek yararlı olacaktır.

Bilindiği gibi *Ka'b b. el-Eşref*, Muhammed'in isteği üzerine, *Muhammed İbn-i Mesleme* adındaki bir gönüllü (ve arkadaşları) tarafından öldürtülmüştür (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.74). Bu öldürtmeyi Muhammed, Ka'b'a karşı beslediği husumet nedeniyle uygun bulmuştur. Bu husumet, sadece Ka'b'ın şiirleriyle kendisini hicvetmiş olmasından değil, fakat onu hem Müslümanlar için bir tehlike ve hem de kendi bakımından adeta "rakip" bir kişi olarak görmesindendir. Şu bakımdan ki, Muhammed'in "münafık" diye damgaladığı kimseler (ki inanıyormuş gibi yapıp gerçekte inanmayanlardır) birtakım sorunlarını çoğu zaman Ka'b'a başvurarak, yani onu tek yeterli kişi bilerek çözümlemek isterlerdi. Böyle yapmakla, Muhammed'i "peygamber" yerine saymadıklarını belli ederlerdi. Bu ise Muhammed'i, kendi taraftarlarına karşı pek güç bir durumda bırakırdı. Bundan dolayıdır ki, Kur'an'a, bir yandan Ka'b'ı şeytana benzeten ve diğer yandan her türlü anlaşmazlıkların "Peygamber" aracılığıyla çözümlenmesi gerektiğini öngören ayetler koymuştur ki, bunlardan biri şöyle:

> "*(Ey Muhammed!) Sana indirilene ve senden önce indirilenlere inandıklarını ileri sürenleri görmedin mi? Tağut'a inanmamaları kendilerine emrolunduğu halde, Tağut'un önünde muhakemeleşmek istiyorlar. Halbuki şeytan onları büsbütün saptırmak istiyor.*" (K. 4 Nisâ 60.)

Burada geçen "*Tağut*" sözcüğü, Tanrı'yı ve onun emirlerini tanımayıp "azan ve sapan"ları tanımlamaktadır ki, aynı zamanda "şeytan" için

de kullanılır. Muhammed bu sözcüğü burada *Ka'b b. el-Eşref* için kullanmış olmaktadır. (Bu konuda, Diyanet Vakfı'nın, yukardaki ayetle ilgili yorumuna bakınız.)

Görülüyor ki Muhammed, bu ayet'i Kur'an'a koymakla Ka'b'a karşı beslemekte olduğu husumeti dile getirmiş olmaktadır. Kişiler arasındaki anlaşmazlıkların çözümünde Ka'b'ın (ya da benzerlerinin) değil, fakat kendisinin yetkili olduğunu ve vereceği hükmü kabullenmedikçe hiç kimsenin "iman" sahibi sayılamayacağını anlatmak maksadıyla da şu ayeti koymuştur:

> *"Hayır, Rabbine andolsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (onu) tam manasiyle kabullenmedikçe iman etmiş olmazlar."* (K. 4 Nisâ 65.)

Muhammed'in *Ka'b b. el-Eşref*'e karşı husumet beslemesinin bir diğer nedeni, onun çok güçlü bir şair olması ve şiirleriyle kendisini hicvetmesidir. Medine'de *Benî Nâdir* kabilesine mensup bu şair, Muhammed'in Yahudilere ödün vermesi, örneğin Kıble yönünü Kudüs olarak seçmesi nedeniyle ona karşı önceleri ilgi duymakla beraber, onu peygamber olarak benimsememiş ve Müslüman olmayı da düşünmemiştir. Hele onun, çeşitli çete saldırılarına girişerek ve savaşlar vererek güçlendiğini ve Yahudileri kazanamayacağını anlayıp Kıble yönünü Kudüs'ten tekrar Kâbe'ye çevirdiğini görmekle, Yahudiler için büyük bir tehlikenin oluştuğunu fark etmiştir. Bu yüzden kapıldığı öfkeyle bir yandan Muhammed aleyhinde iğneleyici şiirler yazarken (Bkz. İbn İshak, *Siyer*) diğer yandan kendi kavmini tehlikelerden korumak için elinden geleni yapmaya başlar. Söylendiğine göre bazı arkadaşlarıyla birlikte kalkar Mekke'ye gider ve Kureyşlileri Müslümanlar aleyhine kışkırtır. Bedir Savaşı'nda öldürülmüş olan Kureyşliler için ağlar vs. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.62; ayrıca bkz. c.10, s.74.)

Kâ'b'ın, her ne kadar bazı arkadaşlarıyla birlikte Mekke'ye gidip Kureyşlileri Medine'deki Yahudi kabileleriyle birlik olup Muhammed'e karşı cephe kurmaya çağırdığı söylenir ise de, başarı sağlayamadığı muhakkaktır. Beyzevî gibi kaynakların bildirmesine göre Mekke'ye gittiğinde Kureyşliler kendisine: *"Siz Yahûdilerin elinde Mu-*

hammed'inkine benzer Kitâb var (Biz sizlerle beraber olamayız)" diyerek sırt çevirmişler ya da "*Eğer bizim putlarımıza taparsanız anlaşırız*" diye direnmişlerdir. Güya sırf Muhammed'e karşı olan düşmanlıkları nedeniyle Yahudiler de onların putlarına tapmayı kabul etmişlerdir (Beyzevî bu görüşlerini Kur'an'ın Nisâ Suresi'nin 50-56 ayetlerinin yorumu vesilesi söyler).

Fakat bütün bu iddiaları, temelsiz şeyler olarak kabul etmek gerekir. Çünkü eğer Yahudiler bu yolu seçmiş olsalardı, bu takdirde Muhammed'e uyarlar ve kendilerine yönelik tehlikeyi bu yoldan önlemiş olurlardı. Fakat her ne olursa olsun gerçek şudur ki, Kâ'b ve arkadaşları, Muhammed'e karşı Kureyşlilerle ittifak kurma olasılığını yaratamamışlardır. Bu bakımdan Kâ'b ne İslamiyet ve ne de Muhammed bakımından gerçek bir tehlike teşkil etmemiştir.

Öte yandan İslam yazarları, Kâ'b'ın öldürtülmesini mazur göstermek için onu, Muhammed'i eleştirmek ya da öldürmeye teşebbüs etmek gibi davranışlardan gayrı bir de Müslüman bir kadına aşk şiirleri yazıp bu yüzden Müslümanları rencide etmekle suçlarlar (Bkz. al-Halabi, *al-Şırah al-Halabiya* , c.3, s.223.)

Her ne olursa olsun durum şu ki, Muhammed, Mekke ve Medine'de büyük bir şöhrete sahip bulunan ve sevilen Ka'b'ın varlığını tehlikeli bulmaya başlar ve ondan kurtulmanın kendisi ve Müslümanlar bakımından "hayırlı" olacağını anlar. Bir yandan Tanrı'ya: "*Ey Tanrım! fesad ve fitne dolu şiirleriyle bana saldıran Kâ'b'ı sence uygun olan yoldan yok et ve beni ondan kurtar*",[1] şeklinde dualar ederken diğer yandan da özel şairi *Hassan İbn-i Sâbit*'e onun aleyhinde şiirler yazdırtır. *Hassan* o dönemin en güçlü şairlerinden biridir; Muhammed'in emri üzerine küfür dolu şiirleriyle Ka'b'a saldırırır.

Bütün bunlar Muhammed'i tatmin etmemiş olmalı ki, Ka'b'ı öldürtmek üzere gönüllü aramaya başlar. Ve bir gün mescitte halka: "*Kâ'b İbn-i Eşref'i öldürmek için kim hazırdır?... Çünkü o Allah'a ve Resûlüne ezâ vermiştir*" diye seslenir. Dinleyenler arasından *Muhammed İbn-i Mesleme* adında biri hemen gönüllü olarak ortaya atılır ve "*Yâ Resûla'llah! ister misin onu ben öldüreyim?*" der. Hiç kuşkusuz böylesine "hayırlı" bir iş yapmakla cennet'lere gideceğini düşünmüştür. Mu-

1 İbn İshak, *aynı eser* (1980), s.364-369. Ayrıca bkz. William Muir, T*he Life of Mohammed,* London, 1894, s.240 vd.

hammed onun bu sorusunu: "*Evet isterim*" diye sevinçle karşılar. *İbn-i Mesleme*, derhal cinayet hazırlığına girişir ve kendisine yardımcı olacak suç ortakları arar. Başta Kâ'b'ın süt kardeşi olan *Ebû Nâile* olmak üzere Evs kabilesinden birkaç kişiyle görüşür; bunlardan dördü "*(Seninle birlikte) Kâ'b'ı öldürmeye hazırız*" derler. Sonra kalkıp hep birlikte Muhammed'in evine giderler ve onunla birlikte yapılacak şeyleri kararlaştırırlar. Konuşma sırasında İbn-i Mesleme kurnazca bir plan teklif eder; bu plana göre, arkadaşlarıyla birlikte Kâ'b'ın evine gidecek, kendisini Muhammed'in düşmanı imiş gibi gösterecek, Muhammed'i kötüleyecek ve hile ve yalan yolu ile onun güvenini kazanıp tasarlanan cinayeti işleyecektir. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.74-179; ayrıca bkz. Muhammed İbn-i İshak, *Siyer*, Akabe Yayınları, İstanbul 1988, s.371.)

Bu teklifi Muhammed uygun bulur ve bir akşam vakti İbn-i Mesleme ile arkadaşlarını şehrin kapısına kadar geçirip uğurlar; uğurlarken de: "*Tanrı sizinle beraberdir! Tanrı yardımcınız olsun*" der. (Bkz. İbn-i İshak, *aynı eser*, s.37.)

Dört kafadar gece karanlığında yola koyulurlar; Kâ'b'ın bulunduğu kale'nin önüne gelirler. Kâ'b o tarihlerde henüz yeni evlidir. Karısıyla birlikte yatakta bulunduğu bir sırada *İbn Mesleme* kapının dışından seslenir. Sözlerine Muhammed'den şikâyetle başlar: "*Bu adamın (Muhammed'in) gelişi bize bela oldu. Araplar bize düşman oldu. Yollarımızı kesti(ler), çoluk çocuk kayboldu...*" der ve Muhammed'in kendilerine ağır vergiler yüklediğini, kendilerinden çok fazla sadaka ve zekât istediğini, bunu karşılayacak paraları olmadığını, rehin karşılığında ödünç para almak için geldiklerini anlatır. O sözünü bitirince Kâ'b'ın süt kardeşi olan *Ebû Nâile* konuşmaya başlar, kendisini tanıtır ve Mesleme'nin söylediklerine katıldığını ekler ve "*Vah sana ey İbnü'l Eşref! Ben sana, bir meseleyi söylemek üzere geldim. Onu, benim söylediğimi gizli tut*" diye ekler. (İbn-i İshak, *aynı eser*, s.373.)

Kâ'b, söylenenlere inanır ve gecenin geç bir saati olmasına rağmen onlara kapıyı açmak için geceliğiyle yatağından sıçrar, yorganına sarılıp aşağıya iner. Fakat karısı kuşkuludur; ona engel olmak ister ve şöyle der: "*Bu saatte nereye çıkıyorsun? Emin ol! ben bir ses işittim ki onda kan damlıyor (şer seziliyor).*" Kâ'b karısını tersleyerek: "*O benim kardeşim Muhammed İbn-i Mesleme ile süt kardeşim Ebû Nâile'dir*" der ve onların kendisini uyku saatinde boş yere kaldırmayacaklarını,

kendisine kötülük yapacak insanlar olmadıklarını söyler. Fakat karısı: "*(Yemin ederim ki) onun sesinde kötülük eseri vardı*" diye ısrar edince bu sefer Kâ'b: "*Yiğit bir kişi süngülenmek üzere çağırıldığı takdirde dahi daveti red'etmez*" diyerek karısını susturur ve gelenleri ağırlamak üzere aşağıya inip kapıyı açar. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1578, c.10, s.174-179.)

İbn-i Mesleme ve arkadaşları onu büyük bir dostluk görünüşü içerisinde karşılarlar ve havanın güzel olduğunu, ay ışığında şöylece bir dolaşmayı, *Şi'bu'l-Acuz* mevkiine kadar gidip hep birlikte geceyi geçirmeyi teklif ederler. Teklif Kâ'b'a cazip görünür ve hep birlikte yürümeye başlarlar. (İbn-i İshak, *aynı eser*, s.374.)

İbn-i Mesleme daha önce arkadaşlarına yapılacak şeyi bildirmiş ve "*Kâ'b gelince ben onun başını tutup saçını koklarım. Siz benim Kâ'b'ın başını sıkıca yakaladığımı görünce hemen kılıçlarınızı çekip saldırın ve Kâ'b'ı vurun*" diye tembih etmiştir. Gerçekten de Kâ'b, giyimli ve kokular sürmüş olarak yanlarında yürürken İbn-i Mesleme: "*(Aman ne güzel koku) bugünkü gibi güzel koku (ömrümde) duymadım*" diye ona yaklaşır ve Kâ'b'ın başını koklar; ayrıca arkadaşlarına da koklatır. Ve sonra: "*Bana bir daha koklamama müsaade eder misin?*" diye sorar. Kâ'b'ın muvafakatı üzerine adamcağızın başını sımsıkı yakalar ve arkadaşlarına: "*Haydi kılıç darbesine tutup vurunuz*" diye haykırır.

Böylece hep birlikte Kâ'b'ın vücudunu delik deşik ederler. Bu arada yanlışlıkla kendi aralarından birine de vurmuş olurlar. Kâ'b'ın cansız vücudu yere serilmiştir. Fakat *İbn-i Mesleme* kılıçlamayı yeterli görmez. Belindeki hançeri çıkarıp Kâ'b'ın göğsünü yarmaya başlar ve hançerini adamcağızın kasıklarından aşağıya indirinceye kadar yürütür (Bu konuda Buharî'nin Câbir İbn-i Abdillâh'tan rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1578, c.10, s.174 vd.). Böylece Kâ'b'ı ikiye biçmiş olur; bundan sonra ölünün boynunu keserek baş kısmını bedenden ayırır; bu kesik başı Muhammed'e hediye etmek üzere bir yem torbasının içine koyar. Söylendiğine göre Muhammed'e hediye edilmek üzere Medine'ye getirilen bu baş için İslam kaynakları: "*İslâm'da ilk naklonulan düşman başı Kâ'b'ın başıdır*" diye yazarlar ve bunu İslam için büyük bir "iftihar" vesilesi yaparlar. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.179; bu konuda daha geniş bilgi için İbn-i Cevzî'nin *Serefü'l- Mustafa* adlı kitabına bakınız.)

Kâ'b'ın süt kardeşi Ebû Nâile vardı. Kâ'b bunları kale içine da'vet etti ve misâfirleri karşılamak için onların yanına indi. Kâ'b'ın karısı kocasına:

— Bu saatte nereye çıkıyorsun? diye i'tirâz etti ise de Kâ'b:

— Bu seslenen Muhammed İbn-i Mesleme ile kardeşim Ebû Nâile'dir! diye karşıladı. Kadın:

— Emîn ol ben bir ses işittim ki, ondan kan damlıyor (şer seziliyor)! dedi. Kâ'b:

— O benim kardeşim Muhammed İbn-i Mesleme ile süt kardeşim Ebû Nâile'dir. Hem, kerîm olan bir genç, geceleyin kılıç darbesine çağrılsa bile, o çağrıya muhakkak icâbet eder, dedi (ve yanlarına indi). Muhammed İbn-i Mesleme kendisiyle berâber iki kişi de kaleye soktu. Bir rivâyette de bunlar Ebû Abs İbn-i Cebr, Hâris İbn-i Evs, Abbâd İbn-i Bişr (olmak üzere üç) dür. Muhammed İbn-i Mesleme bu arkadaşlarına (önce) şöyle kumanda etmiş: Kâ'b gelince ben onun başını tutup saçını koklarım. Siz benim Kâ'b'ın başını sıkıca yakaladığımı görünce hemen kılıçlarınızı çekip Kâ'b'ı vurunuz! demişti. (Hadîsin râvîsi Amr İbn-i Dînâr) bir kere de İbn-i Mesleme'nin arkadaşlarına: Kâ'b'ın başını size de koklatırım! dediğini de rivâyet etmiştir.

Şimdi Kâ'b İbn-i Eşref mükellef giyimli ve hamâilli olarak, etrâfına güzel koku saçarak misâfirlerin yanına indi. Bunun üzerine İbn-i Mesleme:

— (Aman bu ne güzel koku) bugünkü gibi güzel koku (ömrümde) duymadım! diye yaklaştı. Kâ'b:

— (Ne sanıyorsun) Arabın en asîl ve en güzel kokulu kadınları sînemde yaşıyor! dedi. Muhammed İbn-i Mesleme:

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1578, c.10, s.178.

— Başını, saçını koklamama müsaade eder misin? dedi. Kâ' b:

— Evet ederim! dedi. İbn-i Mesleme kendi kokladı. Sonra arkadaşlarına da koklattı, sonra: Bana bir daha koklamağa müsaade eder misiniz? dedi. Kâ'b:

— Evet dedi. Bu defa İbn-i Mesleme Kâ'b İbn-i Eşref'in başını sımsıkı yakaladı. Ve arkadaşlarına:

— Haydi kılıç darbesine tutup vurunuz! dedi. Bu sûretle İbn-i Eşref'i öldürdüler. Sonra Nebî *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'e gelip haber verdiler[1].

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1578, c.10, s.179.

Fakat kılıç darbeleri altında Kâ'b öylesine canhıraş bir ses çıkarır ki, etraftan sesini duyup toplananlar olur. Bunu gören İbn-i Mesleme, arkadaşlarıyla sıvışma yolunu arar. Hep birlikte, yaralı olan arkadaşlarını sırtlanırlar ve kesik başı taşıyan torbayı da alarak oradan kaçarlar. Görevlerini yerine getirmiş olmanın verdiği bir gururla Medine'ye dönüp Muhammed'in huzuruna çıkarlar.

Muhammed onları cami kapısında karşılarken: "*Hoş geldiniz, sizlerin başarısı İslâm'ın büyük zaferi sayılacaktır*" diyerek sırtlarını sıvar; her birini birer büyük "kahraman" olarak ağırlar. Yaralı olan kişinin yarasına tükürüp iyileştirir. Sonra da kendisine getirilen torbadan Kâ'b'ın kesik başını çıkarıp sevinçle eline alır ve diz çökerek kendisine bu "güzel" başarıyı ve "mutluluğu" sağlayan Tanrı'ya dualar yağdırır (Bu konuda İbn-i İshak'ın *Siyer*'ine bakınız).[2]

Yukardaki olay Muhammed'in Medine'ye hicretinin üçüncü yılına rastlar. İslam kaynaklarının bildirmesine göre bu dehşet havası yüzünden Yahudiler sinmiş ve korku yüzünden birçoğu Müslüman olmuşlar-

2 Bkz. İbn-i İshak, *aynı eser*, 1980, s.368. Hadisler için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.176; Muir, *aynı eser*, s.240 vd.

dır. Fakat bu olay asıl, Muhammed'e kafa tutanlara bir ibret dersi olmak üzere yaratılmış gibi görünmektedir. Nitekim *Vakidî* gibi İslam'ın ünlü tarihçilerinden öğrenmekteyiz ki, Kâ'b'ın öldürülmesinden sonra Muhammed şöyle demiştir:

> *"Kâ'b beni fesad dolu konuşmalariyle ve kötülük kaynağı şiirleriyle iğneledi. Eğer içinizden her hangi biriniz bu şekilde davranacak olursanız, biliniz ki kılıçla yine aynı şekilde kanlar dökülecektir."*[3]

Başka bir deyimle, Muhammed, Kâ'b'ı öldürmekle, kendisine karşı kafa tutmanın ne olduğunu anlatmak istemiş gibi görünmektedir.

3 Vakidî, *aynı eser;* Muir, *aynı eser,* s.242.

MUHAMMED ALEYHİNDEKİ HAREKETLERE PARA YARDIMINDA BULUNAN EBÛ RÂFİ ADLI TACİR'İN ÖLDÜRTÜLMESİ KISSA'SI

Ebû Râfi, Hayber Yahudilerinden olup *Abdullah İbn-i Hukayk* ya da *Sellâm İbn-i Ebi'l- Hukayk (Selâm b. Ebî Hakik)* diye de bilinen bir kimsedir. Mesleği ticaret olup oldukça zengindir. İslam kaynaklarına göre Muhammed'e "ezâ" ettiği ve onun aleyhindeki hareketlere para yardımında bulunduğu için, Hicret'in üçüncü yılında[1] Muhammed'in izniyle öldürtülmüştür.

Ebû Râfi'nin öldürtülmesi kıssa'sı halkımıza, İslam kaynaklarına dayalı olarak belletilir ki, bunlar arasında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın *Sahih-i Buharî Muhtasarı* adlı yayınları (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1579, c.10, s.180 vd.) ya da T.C. Milli Eğitim Bakanlığı yayınlarından olarak Taberi'nin, Türkçeye *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi* adlı çevirisi (İstanbul, 1966; ikinci basılış) ya da İbn-i İshak'ın *Siyer* adlı yapıtı ve diğerleri bulunur.

Bu kaynaklara göre olayın özeti şöyle: Biraz yukarda şair Kâ'b İbn-i Eşref'in, şiirleriyle ve sair davranışlarıyla Muhammed'i huzursuz kıldığını ve bu yüzden öldürtüldüğünü ve öldürenin de *İbn-i Mesleme* adında biri olduğunu gördük. Gerek *İbn-i Mesleme*, gerek bu işi kendisiyle birlikte "başaran" arkadaşları, Medine'deki Evs kabilesine mensupturlar. Medine'de bu kabile ile rekabet halinde bulunan bir kabile daha vardır ki, *Hazrecîler* diye bilinir.

Evsler ve Hazrecîler, Muhammed'e "biât" etmeden (boyun eğmeden) önce olduğu gibi, ettikten sonra da birbirleriyle, her vesile ve fırsatta, devamlı şekilde çekişme halinde idiler. İbn-i İshak, Taberi ve Vakidî gibi en sağlam İslam kaynaklarına göre bu iki kabile, Muhammed'e

1 Vakidî'nin rivayetine göre olay Hicret'in altıncı yılına rastlıyor.

yaranmak için "*birbirleriyle, tıpkı iki kısrak gibi yarışırlardı. Birisi Muhammed lehine bir iş yapmış olsa diğeri: -'Tanrı elçisinin ve İslâm'ın gözünde onların bize üstün olmalarına fırsat vermeyeceğiz'*" diye konuşurlardı. Taberi'nin söylemesine göre bunların bir bölüğü Muhammed lehine bir iş yapmış olsa, diğerleri de Muhammed için ona benzer bir hizmette bulunmaya çalışırlardı.[2]

Ve işte Kâ'b İbn-i Eşref'in öldürülmesi olayı, onları yeniden birbirlerine düşürür. Şu bakımdan ki, Kâ'b'ın öldürülmesini sağlayan ve bu başarısından dolayı Muhammed'in takdirini kazanan *İbn-i Mesleme* ve arkadaşları, Evs kabilesine mensup oldukları için, Hazrecîler bunu kıskanırlar. Kendilerini, en azından Evsler kadar Muhammed'e yardımcı ve sadık bir dost şeklinde göstermenin yollarını ararlar. Kendi kendilerine: "*Resulullâh ve İslâmiyet için, Kâ'b İbn-i Eşref'ten daha tehlikeli kimi bulabiliriz ki öldürüp Resulullâh'ın takdirine mazhar olalım*" diye konuşurlar ve akıllarına Hayber'in zengin tüccarlarından *Ebû Râif* gelir. Hep birlikte doğruca Muhammed'in yanına giderek şöyle derler: "*Yâ Resulullah! Biz de dileriz ki senin için bir iş edelim, varalım Selâm b. Ebî Hakik'i öldürelim. Tâ ki biz de bir iş yapmış olalım.*"[3] Bunu söylerlerken de bu kişinin, Gatafan adındaki Arap kabilesine ve diğerlerine para yardımında bulunarak onları Muhammed aleyhinde kışkırttığını bildirirler ve onu öldürmeye hazır bulunduklarını eklerler.

Muhammed kendilerini dinledikten sonra aralarından Abdûllâh İbn-i Atîk adında birini seçer ve ayrıca üç kişiyi onun emrine vererek bu işi bir an önce bitirmelerini emreder.[4]

Abdullâh İbn-i Atîk, hiç vakit geçirmeden arkadaşlarını yanına alıp, Ebû Râfi'nin oturmakta bulunduğu Hayber'e doğru yola çıkar. Hayber, birbiri içinde yedi kale halinde bir yerdir. Kalenin kapıcısı,

2 Ebû Câfer Muhammed b. Cerir et-Taberî *Tarih-i*'nin çevirisi için T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın "Şark-İslam Klasikleri" serisi olarak yayımladığı Taberi'nin *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi* (İstanbul 1966, c.2) adlı yapıta bakınız. Ayrıca bkz. *Tarih-i Taberî Tercemesi*, (Can Kitabevi, İstanbul, 1982, c.2, s.406); ayrıca bkz. İbn-i İshak, *aynı eser* (1980) s.482.

3 *Tarih-i Taberî Tercemesi...*, c.2, s.406

4 Bu üç kişinin Mes'ûd İbn-i Sinan, Abdullah İbn-i Üneys ve Abdullah İbn-i Utbe adındaki kişiler olduğu söylenir. Ensar'dan olan bu sonuncu Abdullah ile Muhâcir'lerin ünlülerinden olan Abdullâh İbn-i Utbe İbn-i Mes'ûd'u birbiriyle karıştırmamak gerekir. Taberi'nin ifadesine göre çete mensuplarından biri Abdullah b. Enes'tir.

her akşam kapıyı bağlayıp kilidini kapının üstüne asar, sabah olunca da gelip yine açardı. Abdullah'ın başkanlığındaki çete'ye dahil olanlardan biri, Hayber'e çok gidip geldiği için kalenin bu şekilde açılıp kapandığını bilirdi.

İbn-i İshak'ın anlatmasına göre çete mesupları kaleye yaklaştıklarında gün batmış, köy halkı, deve, sığır, koyun gibi yaylım hayvanlarıyla meradan dönmüşlerdir. Taberi'nin söylemesine göre de çete mensuplarından Abdullah b. Enes –ki Hayber'e çok gitmiş gelmiş biri olarak oranın geleneklerini bilen bir kimsedir– tülbendini başına sarıp tanınmayacak şekle girer; o kadar ki kalenin kapıcısı onu tanımaz. Halkın uykuya daldığı bir sırada anahtarı alıp kale kapısını açar ve arkadaşlarıyla birlikte içeri girer ve bin bir hile ile Ebû Râfi'i kılıçtan geçirir.[5]

Buharî'nin Berâ'dan rivayetine göre de olay şöyle oluşur. Abdullah İbn-i Atîk arkadaşlarına: *"Siz yerinizde oturunuz da ben (Ebû Râfi'in kalesine) gideyim. Ve kale kapıcılarına nezâketli bulunayım. Bu sûretle kaleye girebileceğimi sanırım!"* der ve kale kapısına doğru yürür. Kapıya yaklaştığı zaman kendisini saklamak üzere maşlahına bürünüp sanki bir ihtiyacını gideriyormuş gibi yapar. Sonra kaleye girer. Tam bu sırada kale kapıcısı: *"Ey Allah'ın kulu, kaleye girmek istersen hemen gir! Zirâ ben kapıyı kapamak istiyorum!"* der. Onun bu demesi üzerine hemen içeriye girip, civarda bulduğu bir merkep ahırına gizlenir. Daha sonra halk dahi kaleye girdiği için kapıcı kalenin kapısını kilitler ve anahtarları bir direğe asar. Kapıcının oradan uzaklaştığını görür görmez İbn-i Atîk, hemen bulunduğu yerden çıkar, anahtarları alarak kapıyı açar.

Şimdi artık bütün iş, Ebû Râfi'yi bulup öldürmeye kalmıştır. Bu işi, tilkiyi bile kandırabilecek bir kurnazlıkla şu şekilde yapar:

Hayber kalesinde her akşamdan sonra ve kalenin üst katlarında, halktan kişiler Ebû Râfi'nin yanına gelip toplanırlar ve gece sohbeti yaparlardı. Ve işte bunun böyle olduğunu öğrenen İbn-i Atîk, o gece sohbetinin sona erdiğini ve Ebû Râfi'nin yanından dostlarının çıkıp gittiklerini görünce gizlice ona yanaşır. Ebû Râfi her kapıyı açtıkça, o da iç tarafından sürmeler. Düşündüğü odur ki, eğer Ebû Râfi'nin adamları, olan bitenleri anlayacak olurlarsa, kendisine öldürme fırsatını vermeyeceklerdir. Ve işte bu şekilde yaparak Ebû Râfi'nin yattığı odaya

5 *Tarih-i Taberî Tercemesi...*, c.2, s.406-407.

kadar gitmiş olur. Bu arada Ebû Râfi, karısının bulunduğu yatağa girip yatmıştır. Fakat ortalık karanlık olduğu için İbn-i Atîk, onun bulunduğu yeri kestiremez. Odanın neresinde bulunduğunu anlayabilmek için: "*Ebû Râfi!*" diye seslenir. Ebû Râfi, şaşırmış olarak: "*Kim o?*" diye cevap verir. İbn-i Atîk, hemen sesin geldiği tarafa doğru yaklaşıp kılıcı ile ilk darbeyi indirir. Fakat tam olarak isabet ettiremediği için adamı öldüremez; sadece onun haykırdığını işitir. Hemen odadan dışarı çıkıp biraz bekler ve sonra tekrar odaya girer; sesini değiştirerek: "*Bu feryat nedir, yâ Ebû Râfi?*" diye seslenir. Ebû Râfi cevap verir: "*Anan Cehennem'e! Sen seslenmeden önce birisi beni oda içinde kılıçla vurdu.*" Bunun üzerine İbn-i Atîk kılıcı ile bir darbe daha yerleştirip adamı iyice yaralar; fakat yine de öldüremiştir. Bunun üzerine kılıcının keskin ucunu Ebû Râfi'nin karnına bastırır ve onu arkasına devirir. Bu kez artık adamı öldürmüştür. Bunu anladığı an hemen savuşup kale kapılarını birer birer açarak kale merdiveninin basamaklarını koşarcasına inmeye başlar. Mehtaplı bir gece olmasına rağmen merdivenlerin sonuna varıp varmadığını pek fark edemez; yere erdiğini sanarak ayağını atar ve merdivenden düşerek baldırını incitir. Hemen bir sargı ile bu kırığı sarıp yürümesine devam eder. Kapıya kadar varıp orada biraz durur ve düşünür; kendi kendisine: "*Şunu öldürüp öldürmediğimi iyice anlayıncaya kadar bu gece kaleden çıkmam*" der. Horoz ötmeye başlayıncaya kadar orada bekler. Horoz öttüğünde ölü ilancısı olan biri kale surunun üstüne çıkıp yüksek sesle halka: "*Hicâz ahâlisinin tâciri Ebû Râfi'in ölümünü bildiririm*" diye seslenir. Bunu duyar duymaz bizimki sevinerek yerinden çıkar ve arkadaşlarının bulunduğu yere gider. Onlara Tanrı'nın Ebû Râfi'yi öldürmüş olduğunu söyleyerek şöyle der: "*Artık halâs, Allah Ebû Râfi'i katletti (ve haydi yürüyünüz).*"

Hep birlikte dönüp Medine'ye gelirler ve doğruca Muhammed'in yanına çıkarak "güzel" haberi verirler. İbn-i Atîk, büyük bir övünmeyle cinaayeti nasıl işlediğini, Ebû Rafi'yi nasıl geberttiğini ve sonra kaçıp gelirken merdivenden nasıl düştüğünü, bacağını nasıl kırdığını anlatır. Bunu duyan Muhammed kendisine: "*Ayağını uzat*" der; o da uzatır. Muhammed onun ayağını sıvazlar. İbn-i Atîk, hikâyesini söyle bitiriyor: "*(Ayağımı sıvazladıktan sonra) Sanki hiç ağrı duymamışa döndüm.*" (Diyanet yayınlarında yer alan bu hikâye için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1579, c.10, s.180-185.)

Horoz ötmeğe başlayınca ölü i'lâncısı kale sûrunun üstünc durup:

— Hicaz ahâlîsinin tâciri Ebû Râfî'in ölümünü bildiririm! diye i'lân etti. Bunun üzerine ben artık arkadaşlarımın yanına gittim. Onlara:

— Artık halâs, Allah Ebû Râfi'i katletti (ve haydi yürüyünüz) dedim. Nihâyet Nebî *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'in huzûrına vardım. Vâkıayı arzettim. (Ayağımın kırıldığını duyunca) bana: Ayağını uzat! buyurdu. Ben de ayağımı uzattım. Resûlullâh ayağımı sıvazladı. Sanki hiç ağrı duymamışa döndüm.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1579, c. 10, s.185.

Taberi ve İbn-i İshak'ın yapıtlarında yer alan rivayetlere göre Ebû Râfi'yi öldürenlerden her biri, olayı Muhammed'e anlatırlarken, sırf onun "iltifatına mazhar olabilmek" umudu ile, bu işi kendilerine yamamaya çalışırlar. Her biri, Ebû Râfi'yi, kendi kılıç darbesiyle yere serdiğini söyler. Bu anlaşmazlığı gidermek üzere Muhammed onlara: "*Bana kılıçlarınızı gösterin*" diye emreder. Her biri kılıcını kınından çıkarıp Muhammed'e uzatır. Bu kılıçları gözden geçirdikten sonra Muhammed: "*Ebû Râfi'i öldüren Abdullah İbn-i Uneys'tir*" der ve sebebini söyler: "*Çünkü onun kılıcının ucunda (Ebû Râfi'i'n midesindeki) yemek kırıntıları görünüyor.*"[6]

Bunun böyle olduğunu anlamak için, Taberi ve İbn-i İshak'ın yapıtlarında yer alan rivayetlerden bir diğerine göre hikâyenin sonunu görelim: Ebû Râfi'yi öldürmek üzere Hayber'e giden çete, gece vakti Ebû Râfi'nin konağına girip bütün odaların kapılarını içerden kilitler.

6 Taberi, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, c.2, s.365.

Bu sırada Ebû Râfi, eşi ile birlikte çardağında bulunmaktadır. Çardağın yanında da bir araba durmaktadır. Onlar bu arabayı duvara dayayarak yukarı çıkarlar ve çardağın kapısına gelip, Ebû Râfi'den, yanına girmek için izin istemeye çalışırlar. Ebû Râfi'nin eşi, onların yanına çıkarak kim olduklarını sorar. Onlar kendilerinin Araplardan olup, hububat satın almak üzere geldiklerini söylerler. Bunun üzerine kadın: "*Aradığınız adam işte şurada*" diyerek onları çardağa alır. Onlar içeri girerler ve girer girmez kapıyı içerden kilitlerler. Bunu yapmaktan maksat aralarında çekişme olduğu takdirde, Ebû Râfi'nin öldürme işine engel olabileceği ihtimalidir. Kapının içerden kilitlendiğini gören kadıncağız bağırmaya başlar. Fakat buna rağmen çeteciler işlerine devam ederler. Olayı, Taberi'den naklen olmak üzere, onların ağzından dinleyelim:

> "*Biz, yatağında bulunan (kocasına) kılıçlarımızla vurmağa başladık; gecenin karanlığında onu ancak ince ve beyaz Kıptî bezine benziyen beyazından dolayı seçebildik... Biz ona kılıçlarımızla vurduktan sonra Abdullah bin Üneys kılıcını onun karnına saplıyarak öbür tarafına geçirdi. Yahudi bu sırada: -'Yeter, yeter'- diye bağırıyordu. Bundan sonra biz onun yanından çıktık. Abdullah bin Atîk'in gözleri iyi görmüyordu, bu yüzden inerken basamaktan düşerek ayağını şiddetli bir surette incitti; onu yükliyerek çeşmeden akan su çukuruna kadar götürdük. Biz o çukurda saklanacaktık. kalede ateşler yakıldı, bizi her taraftan araştırmağa koyuldular. Ancak bizi bulmaktan ümidi kestikten sonra yaralının (Ebû Râfi'in) yanına dönerek onu her taraftan sardılar. O, onlar arasında can çekişiyordu. Biz, Tanrı düşmanının ölüp ölmediğini bilmek istedik. Aramızdan biri: -'Ben gidip anlar, ve bekliyerek onun haberini getiririm'- dedi; ve Yahudi'ler arasına karıştı. Yahudi'ler arasına karışan adam şöyle diyor: -Ben yanlarına geldiğim vakit, yahudilerin ileri gelenleri onun yanında top!anmışlar(dı); karısının elinde kandil vardı. O, kandilin ışığında kocasının yüzüne bakıyor, aynı zamanda toplanmış olan adamlarla konuşarak: -Tanrı adına and içerek teyid eylerim ki, İbn-i Atîk'in sesini işitmiş gibi oldum, fakat sonradan kendi kendime*

-İbn-i Atîk Medine'dedir, bu memlekete nasıl girebilir?- dedim. Bu arada ben de yaralının yüzüne bakmak üzere yanına yanaştığım vakit karısı: -Yahudi ilâhına and içerek ölmüş olduğunu temin ederim- dedi. Haber almaya giden arkadaşımız: -Bu söz benim için her şeyden daha hoştu- diyor. O, bize İbn-i el-Hukayk'ın (Ebû Râfi'i'n) ölüm haberini getirdi. Bundan sonra biz, arkadaşımızı (İbn-i Atîk'i) yükliyerek kaleden ayrıldık. Tanrı elçisinin katına gelerek Tanrı düşmanını öldürdüğümüzü haber verdik. Fakat onu hangimizin öldürdüğü hakkında aramızda ihtilâf başgösterdi. Her birimiz onu kendisi öldürmüş olduğunu iddiâ ediyordu. Bunun üzerine Tanrı elçisi: -Haydi kılıçlarınızı gösterinizdedi. kılıçlarımızı getirdik; o, kılıçlara baktı ve Abdullah bin Üneys'in kılıcını gözden geçirdikten sonra: -Bu kılıcın sahibi onu öldürmüştür, ben bu kılıçta kemik izleri görüyorum- dedi." (Bkz. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Taberi, *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, İstanbul, 1966, c.2, s.365-6.)

Yine Taberi'nin ve İbn-i İshak'ın söylemelerine göre bu olay üzerine Muhammed'in özel şairi Hassan b. Sâbit, hem Kâ'b İbn-i Eşref'in ve hem de Ebû Râfi'nin öldürülmeleri olaylarını yüceltici şiirler yazar, ki bunlar Müslümanları ve Muhammed'i fazlasıyla mutlu kılmaya yeterlidir. Bu şiirlerden biri şöyle:

"Ey İbn-i Hukayk (Ebû Râfi'i) ve İbn-i Eşref, siz asil (ruhlu) bir çete ile karşılaştınız. Onlar, bulunduğunuz yerde sizin üzerinize, sık ormanlıkların arslanları gibi, keskin kılıçlariyle yürüdüler ve kılıçlariyle sizlere ölümün tatlı içkisini içirttiler; ve bunu, peygamberlerinin dininin zaferi adına yaptılar; yaparken de her türlü tehlikeye sırt çevirdiler."[7] (Bkz. Taberi'nin Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayımlanan *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi*, İstanbul, 1966, c.2, s.367.)

*

7 Bu şiirler için bkz. Taberi, *aynı eser*, 1966, c.2, s.367; ayrıca bkz. İbn-i İshak, *aynı eser*, 1980, s.482-483.

Şimdi geliniz hep birlikte, Ebû Râfi ile ilgili şu yukardaki hikâye'yi, biraz yukarda gördüğümüz Kâ'b İbn-i Eşref'in öldürtülmesi olayı ile kıyaslayarak akıl süzgecinden geçirelim ve bu tür hikâyelerin Müslüman kişinin eğitimindeki rolünü eleştirelim.

Medine'de, Muhammed'e bağlılık ve sadakat bakımından birbirleriyle rekabet halinde iki Müslüman kabile var: Evsler ve Hazrecîler. Bunlardan biri Muhammed'e hizmette bulunsa, diğeri kıskanıp benzeri (ya da daha iyi) bir hizmette bulunma hevesindedir.

Hicret'in üçüncü yılında Evsler, Tanrı ve peygamber düşmanıdır diye ve Muhammed'in isteğiyle, Kâ'b b. Eşref adındaki bir şairi, birtakım hileli yollara başvurarak öldürüyorlar. Öldürenler, bu "başarılarından" dolayı Muhammed'in takdir ve iltifatlarına mazhar oluyorlar. Bunu gören Hazrecîler, kıskançlığa kapılıp aynı iltifatlara mazhar olabilmek üzere birbirlerine: "Muhammed'in ve İslâm'ın gözünde Evslerin bize üstün olmalarına fırsat bırakmayacağız" diyerek Muhammed'e başvuruyorlar. Hayber zenginlerinden Ebû Râfi'nin, Tanrı ve Peygamber düşmanı olduğunu söyleyerek onu öldürmeye hazır bulunduklarını bildiriyorlar. Ve Muhammed onların bu sözüne inanıp Abdullah İbn-i Atik adında birinin başkanlığındaki çete'yi bu işle görevlendiriyor. Çete, yukarda belirtildiği şekilde, birtakım hile usulleriyle adamcağızı öldürüp dönüyor. Böylece Hazrecîler, Muhammed'e sadakat ve hizmette, Evslerden aşağı kalmadıklarını kanıtlamış oluyorlar. Muhammed de onları "Tanrı ve peygamber düşmanlarını" öldürdüler diye, iltifatlara boğarcasına ödüllendiriyor.

Şimdi bir kere sormak gerekir; kendisini "Tanrı elçisi" olarak ilan eden bir kimsenin, kişilerin "Tanrı ve peygamber" düşmanlarını öldürmeye kalkışma heveslerini önleyip onları hoşgörüye yönlendirmesi gerekmez miydi? Hele bu hevesler, yukarda görüldüğü gibi, iki kabilenin birbirleriyle rekabetinden doğma bir şey idiyse, buna olanak tanımamak daha uygun olmaz mıydı?

Kuşkusuz ki insanlık tarihi, iktidar sahiplerinin şu ya da bu gerekçe ile adam öldürttüklerini kanıtlayan örneklerle doludur. Fakat "Tanrı elçisi" ya da "Peygamber" diye kendilerini tanıtan kimselerin farklı bir davranışa sarılmaları ve örneğin farklı din ve inançta olanları öldürtmek şöyle dursun, fakat öldürmenin her şekline karşı çıkmaları gerekmez miydi?

Öte yandan "Tanrı ve peygamber düşmanlarını" öldürenlerin ödüllendirilmeleriyle ilgili bu tür "kıssa'lar", kişileri bağnazlığa ve aynı bahanelerle öldürme hevesine sürüklemez mi? Bu eğitimle yetişen insanlar için, bırakınız İslam tarihinin sayfalarını dolduran kanlı olayları, ve fakat şu bizim son 100 yıllık yaşamlarımızda tanık olduğumuz olayları (örneğin 31 Mart olaylarından, Turan Dursun'un, Muammer Aksoy'un vs... öldürülmelerine ve nihayet Sivas vahşetine varıncaya kadar nice olayları) yaratmak kadar cazip ve kolay ne olabilir?

"İHRÂK" (DİRİ DİRİ ATEŞTE YAKILMA) YERİNE, "BOYUNLARININ VURULMASI" YA DA "KOL VE BACAKLARIN ÇAPRAZLAMA DOĞRATILMASI" VS... GİBİ ÖLÜM CEZALARINDAN BİRİNİN UYGULANMASINA VESİLE OLAN OLAY: MUHAMMED'İN KIZI ZEYNEB'İN DEVEDEN DÜŞÜRÜLMESİNİN HİKÂYESİ

Mekke'den Medine'ye hicret sırasında Muhammed'in kızlarından ikisi hicret etmeyip kocaları ile birlikte Mekke'de kalmışlardı. Bunlardan biri Rukiyye (ki Ebû Leheb'in oğlu Utbe ile evli idi), diğeri de Zeyneb idi (ki o da Abû'l As b. al-Rabi'nin nikâhı altındaydı. Abû'l As, İslam kaynaklarında *Ebü'l-As İbn-i Rebî* diye de bilinir).

Rukiyye ile Zeyneb, her ikisi de Müslümanlığı kabul etmiş olmakla beraber, kocalarının İslama girmeyip putperestliği tercih etmeleri nedeniyle Mekke'de kalmışlardır. Bedir Savaşı'ndan sonra Utbe'nin, Rukiyye'yi boşaması üzerine Rukiyye Medine'ye geçmiş ve Muhammed onu Osman'a nikâh etmiştir.

Muhammed'in en büyük kızı olan Zeyneb'e gelince, o, Mekke'nin ileri gelenlerinden biri olan Abû'l As ile evli idi. Abû'l As, hoşgörüye sahip ve sağlam karakterli bir kimse olduğu için, eşi Zeyneb'in Müslümanlığı kabul etmesine ses çıkarmamış, fakat kendisi, kendi inancında, yani atalarının dininde (daha doğrusu putperest olarak) kalmıştı. Her ne kadar ilk başlangıçta Muhammed, Müslüman olan kızı'nın, iman etmeyip putperestlikte kalan Abû'l As gibi biriyle evlenmesine karşı çıkmış olsa da, karısı Hatice bint Huvaylid'in ısrarlarına karşı yapacak bir şey bulamadığı için bu evliliği kabul zorunda kalmıştı. Abû'l As, aynı zamanda Hatice'nin teyzesinin oğlu idi ve Hatice, esasen son derece geniş görüşlü bir kadın olduğu için, kızı Zeyneb'in Müslüman olmayan birisiyle evlenmesinde sakınca görmemişti.

O tarihte kocaları müşrik olduğu için sırf aile yuvasını bozmamak maksadıyla hicret'e katılmayıp, tıpkı Zeyneb'in yaptığı gibi, Mekke'de kalan Müslüman kadınlar vardı. Aynı şekilde Müslümanlığı kabul etmiş erkeklerle evli olup da kendileri Müslüman olmayan kadınlar da vardı. Hemen ekleyelim ki, Muhammed, daha sonraki bir tarih itibariyle Kur'an'a ayet koyarak Müslüman kadınların inkârcı erkeklere ve inkârcı kadınların da Müslüman erkeklere "helâl' olmadıklarını hükme bağlamış ve Müslüman erkeklere de inkârcı kadınları nikâhlarında tutmamalarını emretmiştir (Bkż. 60 Mümtehine 10).

Fakat her ne hal ise durum şu ki, Zeyneb, hicret sırasında Mekke'de kalıp kocası ve çocukları ile birlikte mutlu bir yaşam sürdürür. Ne var ki, bu mutlu yaşam, hicret olayından iki yıl sonra, Müslümanlarla Kureyş arasında cereyan eden Bedir Savaşı sonucu kesintiye uğrar. Çünkü Kureyş ordusunda Muhammed'e karşı savaşan Abû'l As, Müslümanların galebe çalmaları sonucunda Müslümanlara esir düşmüştür. Muhammed, ele geçirilen esirlerin "fidye" (para ve mal) karşılığında serbest bırakılmasını kararlaştırdığı için damadı Abû'l As'ın da fidye vermesini ister ve kendisine şöyle der: *"Mekke'ye adam gönder, tâ ki seni satın alsınlar. Biraz nesne getirsinler."*

Abü'l As derhal Mekke'de bulunan karısı Zeyneb'e adam gönderip: *"Bana biraz nesne gönder ve beni satın al"* diye haber iletir.[1]

Kocasını kurtarmak maksadıyla Zeyneb, gerekli fidyeyi hemen gönderir. Gönderdiği şey anası Hatice'den kalma bir gerdanlıktır. Söylendiğine göre Muhammed gerdanlığı görünce duygulanır ve onun bu halini gören Ashab, kendilerine ait fidye payından vazgeçtiklerini bildirirler. Bunun üzerine Muhammed, Abû'l As'ı hemen serbest bırakacak yerde karşısına alır ve eğer Zeyneb'i, Medine'ye gönderecek olursa onu serbest bırakacağını bildirir ve şöyle der: *"Yâ Abû'l As, kızım sana haramdır. Sen kâfirsin. Eğer Müslüman olursan sana (onu) vereyim."*[2]

Düşündüğü şudur ki, Abû'l As, çok sevdiği Zeyneb'i terk etmemek için Müslümanlığı kabul edip Medine'ye taşınacaktır. Fakat düşündüğü gibi olmaz, çünkü Abû'l As, Müslümanlığı kabul etmektense

1 *Tarih-i Taberî...*, İstanbul, 1982, c.2, s.400.
2 *Aynı yerde.*

karısını Medine'ye, Muhammed'in yanına göndermeye hazır bulunduğunu söyler. Bunun üzerine Muhammed onu, bu şartla serbest bırakır; o da hemen Mekke'ye döner. Döner dönmez de Zeyneb'e olan bitenleri anlatır ve derhal hazırlanıp yola çıkmasını ister. Fakat Zeyneb kocasından ayrılmak niyetinde değildir. Bununla beraber kocasının vermiş olduğu nâmus sözünü yerine getirmekten başka çare kalmadığını düşünerek gitmeyi kararlaştırır. Kocası onu yola çıkarmak üzere gerekenleri yapar ve bir deveye bindirip, yanına da iki koruyucu katar. Bir rivayete göre bu koruyuculardan birinin *Hebbâr İbn-i Esved* ve diğerinin de *Hâlid İbn-i Abd-i Kays* adında kimseler olduğu anlaşılıyor.[3]

Diyanet yayınlarına göre kafile yola koyulduktan az sonra bu iki koruyucu, Zeyneb'in bindiği deveyi ürkütüp kadının düşmesine sebep olurlar. Güya Zeyneb hamile olduğu için, deveden düşmekle çocuğunu kaybetmiş ve bundan dolayı daha sonraki yıllarda ölmüştür (Bkz. *Sahîh-i Buhârî*.., c.8, s.348).

Bir başka rivayete göre de Abû'l As, koruyucu olarak kendi kardeşi Kinâne ile iki koruyucu seçip kafileyi yola çıkardıktan sonra Kureyşliler, Bedir yenilgisinden sonra bir de bu şekilde Muhammed'in isteğiyle Zeyneb'in Medine'ye gönderilmesini haysiyet kırıcı bulup Zeyneb'i yoldan geri çevirmek için çete göndermişler ve işte bu çeteye mensup olan *Hebbâr İbn-i Esved* ile *Hâlid İbn-i Abd-i Kays* adındaki kişilerin müdahalesi yüzünden Zeyneb deveden düşmüştür. Fakat her şeye rağmen Zeyneb, en sonunda Medine'ye götürülüp, Muhammed'e teslim edilir. Bu tarihten sonra çocuklarıyla birlikte dört buçuk yıl kadar Medine'de kocasından uzak yaşayacaktır.

Bir rivayete göre güya hamile bulunduğu için, deveden düşmekle çocuğunu kaybetmiştir. Bazı kaynaklar, daha sonraki yıllarda vuku bulan ölümünün bu düşme olayı ile ilgili olduğunu kaydederler.

Fakat her ne olursa olsun durum şu ki, Muhammed, bu olay vesilesiyle: "*Fülân ve fülân kişilere rast geldiğinizde (bunları yakalayıp) ateşte yakınız!*" diye emir verir. "*Fülân ve fülân*" dediği kişiler, Zeyneb'in deveden düşmesine sebep olan *Hebbâr İbn-i Esved* ile *Hâlid İbn-i Abd-i Kays* adındaki kişilerdir.

3 İkinci yardımcının kim olduğu hususunda görüş ayrılığı bulunmakla beraber İbn-i Hişâm'ın *Siyret*'inde yukardaki isim zikredilmekte.

Fakat bu emri verdikten hemen sonra fikir değiştirir ve bu kişilerin diri diri ateşte yakılmak suretiyle değil, başka usullerle öldürülmelerini ister; şöyle der:

> "*Ben (önce) size fülân ve fülânı ele geçirdiğinizde ateşle yakmanızı emretmiştim. Halbuki ateşle yalnız Allah ta'zîb eder. Bu sebeble siz bu şerîrleri bulduğunuzda (yakmayınız da) öldürünüz.*" (Ebû Hüreyre'nin rivayeti olan bu hadis için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1238, c.8, s.346-7.)

Burada geçen "*ta'zîb*" sözcüğü "*azap vermek*", "*eziyet etmek*" demek olduğuna göre, anlaşılan o ki, Muhammed, diri diri ateşte yakmayı (yani "*ihrâk*" cezasını), Tanrı'ya özgü bilip, bunun kadar azap verici diğer ceza usullerinin uygulanmasını kul'lara (ve dolayısıyla yöneticilere) uygun bulmuştur. Bu diğer usulleri de Kur'an'a koyduğu hükümlerle belli etmiştir ki, bunlar arasında "*el-bilek kesmek*" (K. Mâide 38) ya da "*asmak*" ya da "*el ve ayakları çaprazlama olarak doğramak*" (K. Mâide 33) gibi ceza uygulamaları vardır.

Bu vesileyle değinmek yerinde olacaktır ki, Muhammed'in "*Ateşle yalnız Allah ta'zîb eder*" şeklinde olan hadis hükmünü okurken akla gelen ilk soru şu olmaktadır: Madem ki ateşte yakma cezası Tanrı'ya özgü olmak gereken bir ceza şekli idi, o halde neden acaba Muhammed bu ceza usulünü, "peygamberliğini" ilan ettiği tarihten 12 ya da 13 yıl sonrasına (yani hicret'in ikinci ya da üçüncü yılında cereyan ettiği kabul edilen Bedir Savaşı'na) varıncaya kadar uygulamıştır? Neden acaba daha ilk başlardan itibaren: "*Ateşle yalnız Allah ta'zîb eder*" diyerek bu bu ceza usulünü uygulamadan kaldırmamıştır?

İslamcılar (örneğin Diyanet İşleri Başkanlığı'ndaki "yetkililer") bu hususu açıklığa kavuşturacak yerde, kendilerine özgü o çelişkili kafa yapılarıyla daha da içinden çıkılmaz sonuçlara yönelirler. Zira onlara göre Zeyneb'in deveden düşürülüp bu yüzden çocuğunu kaybetmesi ve daha sonraki yıllarda ölmesi, ağır bir "cinayet" olup, ağır cinayetin cezasının da "ateşte yakılmak" gibi ağır bir ceza olması doğaldır; ve yine onlara göre, esasen o dönemde diri diri ateşte yakmak (yani "ihrâk" cezası), "vahşet" niteliğinde bir ceza sayılmamaktaydı.

Bu mantıktan hareketle İslamcılar (örneğin Diyanet), Zeyneb'i deveden düşürenler hakkında Muhammed'in, ilkönce ateşte yakma cezasını uygun ve yerinde bulurlar. Bununla beraber, fikir değiştirip bu ceza usulünü kaldırmış olmasını da gerekli sayarlar, çünkü onlara göre Muhammed böylesine "vahşi" bir cezayı İslam dininin "yüceliği" ile "kâbil-i te'lîf" bulmamıştır, yani bağdaştıramamıştır. Diyanet'in açıklaması aynen şöyle:

> "*Bu cihetle Resûlullâh, ilk önce böyle bir cezânın tatbikini emretmişken bunu İslâm Dîni'nin te'sîs etmekte olduğu âli medeniyetle kâbil-i te'lîf bulmıyarak bilâhare ölüm cezâsiyle cezâlandırılmasını emir buyurmuştur.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.8, s.348.)

Yani Diyanet'in açıklamasına göre Muhammed, ateşle yakma ("ihrâk") cezâsını önceleri "doğal" bilirken, sonradan fikir değiştirmiş ve "vahşet" niteliğindeki bu cezayı, İslam dininin getirmekte olduğu "medeniyet" anlayışına uygun bulmadığı için, uygulamaktan kaldırmıştır.

Şimdi geliniz hep birlikte, İslamcıların (ve Diyanet'in) saplı bulundukları bu zavallı mantığı akıl süzgecinden geçirelim ve bu mantığın hem Muhammed ve hem de Tanrı anlayışı bakımından yarattığı olumsuz sonuçları inceleyelim.

Bir kere İslamcı kesim (ve Diyanet), Muhammed'in diri diri ateşte yakma gibi bir ceza şeklini (yani "ihrâk" cezasını) İslam'ın getirdiği "üstün medeniyetle" bağdaşmaz nitelikte bulduğu için uygulamaktan kaldırdığını bildirmekteler (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.8, s.348).

Oysa ki Muhammed, ateşle yakma cezasını: "Bu ceza vahşet niteliğinde bir cezadır, bu nedenle İslam medeniyetiyle bağdaşmaz" şeklindeki bir gerekçeyle uygulamadan kaldırmış değildir; aksine "*Ateşle yalnız Allah ta'zîb eder*" diyerek bu tür bir ceza şeklini "Tanrısal" nitelikte bulduğunu ortaya vurmuştur. Bunu yaparken muhtemelen "kâfirlerin" cehennemlerde ateşe atılmak suretiyle, yakılmak suretiyle cezalandırıldıklarını ve bu tür bir cezalandırmanın ancak ve ancak Tanrı'ya ait bir şey olduğunu düşünmüş olmalıdır.

Şu hale göre İslamcılar (ve Diyanet'teki "üstadlar"), Muhammed'in Tanrı'ya özgü ve "yaraşır" bulduğu bir ceza şeklini "vahşet" ni-

teliğinde bir şey bilip İslam medeniyetiyle bağdaşmaz saymış olmaktadırlar. Daha başka bir deyimle, böyle yapmakla, hem Muhammed'i ve hem de Tanrı'yı güç durumda bıraktıklarının, hatta aşağılattıklarının farkına varmamaktadırlar. Zira "*İslâm medeniyetiyle bağdaşmaz*" dedikleri bir cezanın Muhammed tarafından Tanrı'ya özgü sayıldığına aldırmamaktadırlar.

Öte yandan bu aynı İslamcılar (ve Diyanet), her ne kadar "ateşle diri diri yakma" cezasının "üstün İslâm Medeniyeti" ile bağdaşmaz olduğunu ve bu nedenle Muhammed tarafından uygulamadan kaldırıldığını bildirseler de, bu ceza yerine uygulanan diğer ölüm cezalarının "niteliklerine" ses çıkarmazlar. Örneğin "el ve bilek kesmek" ya da "el ve ayakları çaprazlama doğramak", "recmetmek" (taşlamak) vs... gibi, insanları diri diri ateşle yakmaktan hiç de aşağı kalmayan "şer'i" cezaları, "İslâm Medeniyeti" ile bağdaşır bulmaktan geri kalmazlar. Böylece fikren tutarsız ve çelişkili olduklarını bir kez daha ortaya vurmuş olurlar.

İslamcıların ve Diyanet'in bu yukardaki Zeyneb olayı vesilesiyle başvurdukları birtakım yalanlar daha vardır ki, o da, Zeyneb'i deveden düşürenlerin "çok haklı olarak" ateşte yakılma cezasına mahkûm edilmiş olmalarıyla ilgilidir. Çünkü güya Zeyneb o tarihte hamile olduğu için, deveden düşürülmekle çocuğunu kaybetmiş ve aynı zamanda belini kırmıştır; bu yüzden de pek genç yaşta iken ölmüştür. Diyanet'in açıklaması aynen şöyle:

> "*Bunlar yolda Zeyneb'in bindiği deveye müdâhale ederek hâmil bulunan Zeyneb'i mahfesinden düşürmeğe ve hiyânetle vaz-ı hamline ve en sonu helâkine sebeb olmuşlardır. Bu ağır cinâyetin cezasının da o nispette ağır olacağı tabiî idi. O devirde ihrâk cezâsı da vahşet sayılmazdı...*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.8, s.348.)

Bu satırları okuyanlar muhtemelen sanacaklardır ki, Zeyneb, deveden düşürülmekle ölmüştür ve bu nedenle düşürenlerin, ateşte yakılmak gibi ağır bir cezaya çarptırılmaları doğaldır. Oysa ki Zeyneb, bu olay sırasında (yani deveden düşürüldüğü zaman) ölmüş değildir. Aksine olaydan sonra Medine'ye, babasının (yani Muhammed'in) yanına götürülmüş, orada kocasından uzak olarak dört buçuk yıl kadar

yaşamış ve nihayet kocasının Müslümanlığı kabulü üzerine onunla yeniden birlikte yaşamaya başlamıştır. Daha doğrusu Muhammed onu Abû'l As'a yeniden nikâhlamıştır. Söylendiğine göre Zeyneb, kocasıyla ikinci kez evlenmesinden iki yıl sonra ölmüştür. Başka bir deyimle, deve'den düşürülme olayı ile ölüm olayı arasında yedi ya da sekiz yıllık bir zaman geçmiştir. Öte yandan deveden düşürüldüğü tarihte hamile olup olmadığı hususu da belli değildir. Bir an için belinin incindiği farz edilse bile, böyle bir olayın sekiz yıl sonra vuku bulan bir ölüme sebebiyet vermiş olacağını düşünmek de güçtür.

Fakat farz edelim ki Zeyneb, İslamcıların dedikleri gibi, deveden düşürülme sonucu ölmüştür. Pek iyi ama böyle bir olayı, Diyanet'in: "*Bu ağır cinâyetin cezasının da o nispette ağır olacağı tabiî idi. O devirde ihrâk cezâsı da vahşet sayılmazdı...*" şeklindeki mantığa sarılarak ele alması, daha başka bir deyimle ölüme sebep olan kişilerin ateşle yakılmalarını "doğal" bulacak şekilde yorumlaması insafa sığar mı?

Yine aynı şekilde "o devirde vahşet sayılmazdı" dediği ihrâk cezasının, Muhammed tarafından "Tanrı'ya âid bir cezâ şeklinde" gösterilmesi üzerine: "*Resûlullâh, ilk önce böyle bir cezânın tatbikini emretmişken bunu İslâm Dîni'nin te'sîs etmekte olduğu âli medeniyetle kâbil-i te'lîf bulmıyarak bilâhare ölüm cezâsiyle cezâlandırılmasını emir buyurmuştur*" şeklindeki bir yoruma bağlaması Tanrı'ya karşı saygısızlık olmaz mı?

Ya da Muhammed'i, bu olay vesilesiyle "ilâhî" intikam yollarına başvurmuş gibi tanımlaması "fazilet" anlayışıyla bağdaşır mı?

Görülüyor ki kıssa'ları ve şeriat verilerini akıl süzgecinden geçirdiğimiz her durumda, şeriatçı'nın düşünme gücünden ne kadar yoksun ve Tanrı'nın "yüceliği" fikrinden ne kadar uzak olduğu ortaya çıkmakta.

AMİNE'NİN, TANRI İRADESİYLE MUHAMMED'E HAMİLE KALIŞININ VE FAKAT TANRI'NIN MAĞFİRETİNE KAVUŞAMAYIŞININ HİKÂYESİ

Arap kaynakların bildirdiğine göre Muhammed'in annesi Amine, yaşı ve şerefi bakımından Beni Zühre'nin ulu'su olan Veheb'in kızı olup, nesebi ve derecesi bakımından Kureyş kadınlarının en meziyetlilerindendir.[1]

Yine bu Arap kaynaklarına göre Tanrı güya, Muhammed'in Amine gibi faziletli ve meziyetli bir kadından olmasını istemiş ve bunun içindir ki, Abdullah'ın (yani Muhammed'in babasının) başka kadınlarla cinsi münasebette bulunmasına fırsat vermemiştir. Örneğin güya Abdullah, *Ümm-i Kattal* adındaki bir kadının kendisine teklifte bulunarak: "*Benimle cinsî münasebette bulunursan, senin için kesilen develer tutarında develer vereceğim*" demesine rağmen teklifi kabul etmemiş, etmemesine de Tanrı sebep olmuştur, çünkü Tanrı istemiştir ki Abdullah, ille de Amine ile yatsın ve Muhammed'e hamile kalsın.

Ne var ki Tanrı, yine bu İslam kaynaklarının bildirmesine göre, Amine'yi, Muhammed'in anası yapmak gibi bir "şeref'e" eriştirdiği halde, Müslüman olarak ölmedi diye, ona, oğlu tarafından mağfiret dilenmesine izin vermemiştir.

Aşağıda bu konunun, başta İbn İshak, İbn Hişâm ve Taberi olmak üzere, en güvenilir İslam kaynaklarına göre açıklanması yer almıştır.

Abdülmüttalib (Abdu'l-Muttalib), bir gün oğlu Abdullah'ı elinden tutarak, o zamanlar "Beni Zühre'nin" ünlü kişilerinden olan ve ulus'u

1 İbn İshak, *aynı eser*, 1980, s.68-69; Taberi, *aynı eser*, 1966, c.2, s.9. Bununla beraber Amine'nin, öyle söylendiği gibi yüksek mevki sahibi bir kadın olmadığını ve bu yukardaki iddiaların efsaneden ibaret bulunduğunu kabul edenler de vardır. Bkz. *İslâm Ansiklopedisi* (Amine sözcüğü).

sayılan *Veheb bin Abdimenaf bin Zühre*'nin yanına götürmek ister. Maksadı oğlunu, Veheb'in kızı Amine ile evlendirmektir. Çünkü Amine, "nesebi ve derecesi" bakımından Kureyş kadınlarının en meziyetlisidir.

Yolda giderlerken Kâbe yanında, *Ümm-i Kattal* adında bir kadının yanından geçerler. Kadın güzel ve cilvelidir. Üstelik de *Varaka bin Navfel bin Esed*'in kız kardeşi olmak gibi imtiyazlı bir duruma sahiptir. Şu bakımdan ki, kardeşi *Varaka*, Hıristiyan dininden olup din konusunda geniş bilgilere sahiptir ve okuduğu "kutsal" kitaplardan öğrenmiştir ki, günün birinde İsmailoğullarından bir peygamber gelecektir.

Ve işte bu haberi kardeşinden öğrendiği içindir ki, *Ümm-i Kattal*, Abdullah ile yatmayı tasarlar. Ondan edineceği çocuğun İsmailoğullarından gönderileceği söylenen "peygamber" olacağını anlamıştır. Nasıl anlamıştır bilemiyoruz; bildiğimiz şu ki, bu kadın, yanından geçmekte olan Abdullah'ın yüzüne bakar, muhtemelen göz kırpar ve: "*Ey Abdullah nereye gidiyorsun?*" diye sorar.

Kadının sorusuna Abdullah: "*Babamla birlikte gidiyoruz*" diye cevap verir, sanki kadın onun babasıyla birlikte gittiğini görmüyormuş gibi. Abdullah'la yatmaya özlem duyan kadın: "*Şimdi benimle cinsî münasebette bulunursan, senin için kesilen develer tutarında develer vereceğim*" diyerek onu baştan çıkarmaya çalışır.

Anlaşılan o ki, Abdullah, kendisine bu şekilde teklifte bulunan kadından hoşlanmıştır ve imkân bulsa onunla hemen yatacaktır. Fakat babasının elinden kurtulamayacağını bildiği için: "*Babam yanımdadır; ben onun emrine aykırı iş görmediğim gibi, onun yanından da ayrılmam*" der ve yoluna devam eder. Baba oğul biraz sonra Veheb'in evine girerler ve Veheb, kızı Amine'yi, Abdullah'a verir. O gece Abdullah, Amine ile yatar ve Amine, Muhammed'e hamile kalır.

İşini bitirdikten sonra Abdullah evden çıkar ve daha önce kendisine cinsi münasebette bulunma teklifini yapan kadına, yani Ümm-i Kattal'a gider. Fakat kadın ona aldırış etmez. Hayal kırıklığına uğrayan Abdullah kadına sorar: "*Bugün niçin bana kendini arzetmiyorsun?*" Fakat bu kez kadın Abdullah'la yatmak istemez ve şöyle der:

> "*Dün senin yüzünde bir nûr vardı; bugün o nûr kaybolmuştur; (bu nedenle) bugün sana ihtiyacım yoktur.*" (Bkz. Taberi, *Mil-*

letler ve Hükümdarlar Tarihi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1966, c.1, s.8-9; ayrıca bkz. Muhammed İbn İshak, *Siyer*, Akabe Yayınları, İstanbul, 1988, s.92 vd.)[2]

İslam kaynaklarının bildirmesine göre bu olayda kadının (yani Ümm-i Kattal'ın) Abdullah'la yatmasına engel olan, güya Tanrı'dır; çünkü Tanrı, biraz önce değindiğimiz gibi, Abdullah'ın mutlaka Amine ile cinsi münasebette bulunmasını ve Amine'nin mutlaka Muhammed'e hamile kalmasını istemiştir. Hatta bununla da yetinmemiş, bir de Muhammed'e hamile kalan Amine'ye şu haberi iletmiştir:

> "*Sen bu millete peygamberlik edecek olan birisine hamilesin. Onu dünya'ya getirdiğin an: -'Oğlunu kem gözlerden koruması için, onu rabbime emânet ederim'- de, ve ona 'Muhammed' adını ver.*" (Bkz. İbn İshak, *aynı eser*, 1980, s.95.)[3]

İbn İshak'ın Seleme'ye ve Seleme'nin de İbn Humeyd'e söylemesine göre yukardaki hikâye, biraz değişik şekliyle şöyledir:

Abdullah'ın Amine'den gayrı, bir başka hanımı daha vardır. Bir gün o hanımının odasına girer ve onunla cinsi münasebette bulunmak ister. Fakat kadın kabul etmez, daha doğrusu ağırdan alır; çünkü, Abdullah'ın üzerinde çamur izleri görmüş ve bu nedenle ona karşı arzu duymamıştır. Anlaşılan o ki, Abdullah, çamur işlerinde çalıştığı için üstünü başını temizlemeye vakit bulamadan kadıncağızın yanına girmiştir. Kadın'ın kendisiyle yatmaktan kaçındığını görünce Abdullah, derhal gidip aptes alır, üstündeki çamurları yıkar, temizler ve sonra temizlenmiş olarak Amine'nin yanına gider. Onunla cinsi münasebette bulunur ve bu münasebet sonucu Amine, Muhammed'e hamile kalır. Bundan sonra Abdullah, Amine'nin yanından çıkar ve öteki hanımının yanına gider. Kadın onun temizlenmiş olduğunu görünce: "*(Benimle yatmayı) arzu eder misin?*" diye sorar. Güya Abdullah'ın iki gözünün ortasında bir parlaklık görmüştür ve eğer onunla yatacak olursa doğuracağı çocuk "peygamber" olacaktır diye düşünmüştür.

2 Taberi, *aynı eser*, 1966, c.2, s.8-13; İbn İshak, *aynı eser*, 1980, s.68-69.
3 İbn İshak, *aynı eser*, 1980, s.69.

Fakat Abdullah, hanımın çağrısına karşılık vermez; isteğini geri çevirir, çünkü kendisini az önce reddettiği için ona kırılmıştır. Tekrar Amine'nin yanına döner ve geceyi onunla geçirir.

Ancak, ertesi gün fikir değiştirir ve Amine'nin odasından çıkıp öbür hanımını çağırır ve onunla yatmak ister. Fakat bu sefer kadın kabul etmez: çünkü güya Abdullah'ın iki gözünün arasında evvelce gördüğü parlaklık kaybolmuştur. Abdullah'a şöyle der:

> *"Sana şimdi ihtiyacım yok. Daha önce bana, iki gözünün ortasında parlak bir şeyle gelmiştin. Onu yakalamak istedim. Fakat sen Amine'yle beraber olunca o parlaklık kayboldu."* (Bkz. İbn İshak, *aynı eser,* s.95; Taberi, *aynı eser*, c.2, s.9.)

Hikâye'nin, bir başka şekliyle *İbn Abbâs*'tan nakli şöyle: Abdülmüttalib, çok sevdiği oğlu Abdullah'ı evlendirmek üzere giderken yolda "Has'am" uruğundan bir kâhin kadına rastlar. Bu kadın Mürre'nin kızı Fatma'dır. Yahudi dinine girmiş olup pek çok kitap okumuştur. Fatma, Abdullah'ı görünce onunla hemen yatmak ister, çünkü güya onun yüzünde nur olduğunu görmüştür. Abdullah'ı razı edebilmek için: *"Şimdi benimle cinsî münasebette bulunursan sana 100 deve vereceğim"* der; hani sanki rüşvet teklif etmektedir Abdullah'a. Fakat Abdullah kabul etmez ve haram iş görmek istemediğini anlatmak üzere kadına şöyle cevap verir:

> *"Harama katlanmaya ölüm tercih olunur; helâl olan bir iş teklif olunduğu takdirde dahi ancak helâl olduğunu açık bir surette bildikten sonra kabul ederim; o halde senin istediğin işe nasıl ben katlanabilirim?"*

Anlaşılan o ki, kadınla yatmayışının asıl nedeni, haram'dan kaçınmış olması değil, fakat babasıyla birlikte bulunmasıdır. Babasının kendisini bırakmayacağını bilmektedir. Nitekim yukardaki sözlerine şunu ekler:

> *"Ben babamın yanında bulunuyorum, benim için ondan ayrılmak imkânsız."* (Bkz. Taberi, *aynı eser*, 1966, c.2, s.10-11.)

Söylemeye gerek yoktur ki, eğer kadının teklifini, sadece "haram" saydığı için reddetmiş olsaydı, bu takdirde, babasıyla birlikte olduğu için onunla yatamayacağını söylemesine gerek kalmazdı. İbn Abbâs'ın aşağıdaki açıklaması, bunun böyle olduğunu ortaya vurmaktadır:

Gerçekten de Abdullah, yukardaki konuşmadan sonra babasıyla birlikte yoluna devam eder ve babası onu Veheb'in kızı Amine ile evlendirir. Fakat Abdullah'ın aklı hâlâ kâhin kadında olup, gönlü kadının az önce yapmış olduğu işe çekmektedir. O kadar ki, Amine ile evlendikten sonra evden çıkar ve kâhin kadın'ın, yani Fatma'nın yanına gelir ve ona: "*Önce teklif ettiğin işi arzu eder misin?*" der. Başka bir deyimle, az önce "haram"dır diye yapmak istemez göründüğü işi şimdi yapmaya hazırdır.

Ne var ki, kadın onun teklifini kabul kabul etmez ve kendisinin "hafif meşrep" kadınlardan olmadığını, sırf Abdullah'ın yüzünde nur gördüğü için onunla yatmak istediğini ve fakat Tanrı'nın buna olanak bırakmayıp Abdullah'ı, kendi arzu ettiği kadınla yatırmak istediğini söyler; şöyle der:

> "*Ey genç! Tanrı adına and içerek kendimin bu gibi işlere katlanan bir kimse olmadığımı teyid eylerim. Fakat ben senin yüzünde nur görmüş, bu nurun kendime geçmesini istemiştim. Tanrı bunu arzu etmedi. Onu kendisinin arzu ettiğine verdi.*"

Bunu söyledikten sonra Abdullah'a sorar: "S*en benim yanımdan ayrıldıktan sonra ne yaptın?*" Abdullah da ona: "*Babam beni Veheb'in kızı Amine ile evlendirdi; onun yanında üç gün kaldım*" der. Bunun üzerine kadın şöyle konuşur:

> "*Ben (Abdullah'ın) yüzünde hayrın parladığını gördüm, onun aydınlığı ve parlamasiyle yağmur yağdıran siyah bulutlar parladı. Ben hafifçe ona baktığım vakit bu nurun onun kendisini ve etrafında olanları dolunayın dünyayı aydınlattığı gibi aydınlatmakta olduğunu gördüm. Ben onu elde etmekle her vakit iftihar edeceğim bir şeref kazanmak istemiştim, fakat çakmaktaşını çakan herkes ateş çıkaramaz. Zühre kızının elde ettiği hayır ve saadet tarif haricinde hoş ve büyüktür. Fakat o, senden soyup aldığı hayrın ne olduğunu bilmiyor.*"

Bu sözleri bitirdikten sonra Fatma, şöyle ekler:

"Ey Haşim oğulları! Cinsî münasebette bulunmak üzere uğraşmakla Ümeyne (Amine)nin nur ve aydınlığı çekip alması, fitillerin kandilin yağını çekmesine benzer. Gencin elde ettiği her kıymetli şey azim mahsülü olmadığı gibi, her kaybettiği de zaaf eseri değildir. Sen bir şey talep ettiğin vakit usulü dairesinde güzelce hareket et. Seni ya uyuşup buruşmuş olan el, yahut parmak uçlariyle birlikte açılmış el ona kavuşturur. Ümeyne (Amine) kardeşinizden (nuru) çekip almakla öyle büyük bir şeref kazandı ki, onun ikinci bir benzeri yoktur." (Bütün bu hususlar için bkz. Taberi, *aynı eser*, 1966, c.2, s.12.)

Amine'nin Muhammed'e hamile kalmasıyla ilgili bütün bu yukardaki hikâyelerden gayrı bir de Abdullah bin Câfer Zuhrî tarafından rivayet edilen bir haber vardır ki, Taberi'nin söylemesine göre, bu konudaki rivayetlerin en doğru olanıdır. Bu rivayete göre Abdülmuttalib, hem çok sevdiği oğlu Abdullah'ı evlendirmek ve hem de kendisine yeni bir kadın edinmek üzere iki kadına birden talip olur. Bu kadınlardan biri *Ehyeb bin Abdimenaf bin Zuhre*'nin kızı *Hâle*'dir, diğeri de *Veheb bin Abdimenaf bin Zuhre*'nin kızı *Amine*'dir (bkz. Taberi, *aynı eser*, 1966, c.2, s.13). Abdülmuttalib bunlardan Hâle'yi kendisine alır, Amine'yi de oğlu Abdullah'la evlendirir. Ve yukardaki olaylar bu temele oturtularak anlatılır.

Fakat her ne olursa olsun, İslam kaynaklarından naklettiğimiz yukardaki hikâyelerle anlatılmak istenen şudur ki, Tanrı, "en son ve en sevgili peygamberi"nin, Kureyş kadınlarının en meziyetlisi olarak bildiği Amine tarafından dünyaya getirilmesini istemiştir. Bu nedenle Abdullah'ın başka kadınlarla yatmasına izin vermemiştir. Ve güya yine bu nedenledir ki, Amine'yi birçok şekilde şereflendirmiş, örneğin ona *"Sen bu ümmetin efendisine hamilesin"* şeklinde haberler göndermiş ve oğlunu doğurduktan sonra da: *"O, övgüye değer, şerefli Allah'ın kuludur; Onu Meclislere gelmiş görüyorum..."* şeklinde konuşmuştur (bkz. İbn İshak, *Siyer*, 1988, s.95).

Fakat İslam kaynaklarının anlatmasına göre Tanrı bununla da kalmaz, bir de Amine'ye, Muhammed'i dünyaya getirmesi vesilesiyle, Şam topraklarından Busra saraylarını dolduran bir nur çıkarır ve ona "Muhammed" adının takıldığını, oğlunun Tevrat'taki adının "Ahmed" olduğunu ve bu ad'ın "göklerde ve yer yüzünde yaşayanların onu över olduğu" anlamına geldiğini anlatır (İbn İshak, *aynı eser,* 1988, s.96).

Fakat her ne hikmetse Tanrı, Amine'nin Muhammed'e hamileliği sırasında Abdullah'ın canını alır ve böylece Muhammed'in, daha ana karnında iken babasız kalmasına sebep olur. [Bir rivayete göre Muhammed 28 aylık iken babasını kaybetmiştir. Bu iki haberden hangisinin doğru olduğu bilinmez ve "*Her şeyin doğrusunu Allah bilir*" demekle yetinilir. (Bkz. İbn İshak, *aynı eser*, 1988, s.96.)]

Bundan dolayıdır ki, Amine, doğumdan hemen sonra cariyesini Abdülmuttalib'e gönderir ve Muhammed'in doğduğunu haber verir. Bunun üzerine Abdülmuttalib Amine'nin yanına gelir ve Amine ona, hamileliği sırasında gördüğü şeyleri, kendisine söylenenleri ve oğlunun adı hakkında kendisine emredilenleri birer birer bildirir. Abdülmuttalib, yeni doğan Muhammed'i alır, Kâbe'nin ortasındaki Hubel'in yanına koyar ve onu kendisine bağışladığı için, Tanrı'ya şükürler eder (bkz. İbn İshak, *aynı eser*, 1988, s.96).

Amine'nin Muhammed'e hamile kalması ve onu doğurması ile ilgili hikâyemiz burada bitiyor. Yine tekrarlayalım ki, İslam kaynaklarından aktardığımız yukardaki bilgilere göre Tanrı, Muhammed'in dünyaya gelebilmesi için Amine'yi seçmiş ve şereflendirmiştir.

Ne var ki, bu aynı Tanrı, yine aynı Arap kaynaklarına göre, Amine'ye her ne hikmetse, bazı azizliklerde bulunmaktan da geri kalmamıştır. Şu bakımdan ki, bir kere, Muhammed'i dünyaya getirdiği an onu sütsüz bırakmış ve böylece kadıncağızı, çocuğunu emzirme mutluluğundan yoksun kılmıştır. Hali vakti zaten yerinde olmayan Amine, bu durumda ne yapacağını şaşırmış ve *Abdülmüttalib*'e haber salarak, onun aracılığıyla bir süt anası aramıştır. *Halime* adında bir kadının bu işe talip çıkması üzerine, çocuğu ona bırakmıştır.

Amine'yi sütsüz bırakan Tanrı, yine her ne hikmetse, Halime'ye bol bol süt ihsan etmiş, Halime de ona şükürler etmiştir (bkz. İbn İshak, *aynı eser,* 1988, s.70-71).

Öte yandan Tanrı, Muhammed'in doğumundan önce iltifatlar yağdırdığı Amine'yi, doğumdan sonra sütsüz bırakmakla kalmamış, ve fakat onu, daha sonraki yıllarda oğlunun "mağfiret" dilemesinden (hayır-dua etmesinden) de yoksun kılmıştır.

Gerçekten de, yine Arap kaynaklarının bildirmesine göre Muhammed, Mekke'nin fethinden sonra anasının viran mezarını ziyaret ettiğinde, yanındakilere şöyle demiştir:

> "*Bu benim anamın mezarıdır. (Bu mezarı) ziyâret etmek için Tanrı'dan izin istedim. Tanrı bana bu izni verdi. Fakat anam için mağfiret dilemek üzere izin istediğim zaman Tanrı bana bu izni vermedi.*" (İbn-i Sa'd'ın *Kitabu't-Tabakat*'ına ve ayrıca Diyanet'in yayımladığı *Sahih-i Buharî Muhtasarı*.... adlı külliyatın dördüncü cildinin 536. sayfasına bakınız.)

"*Mağfiret*" sözcüğü herhangi bir kimse için "Tanrı'dan günahlarının bağışlanmasını ve cennete alınmasını dilemek" anlamına gelir.

Görülüyor ki Tanrı, anasının mezarını ziyaret edebilmesi için Muhammed'e izin vermiş ve fakat anası için dua etmek ve anasının cennete alınması hususunda dilekte bulunmasına izin vermemiştir. Neden vermemiştir, bunu açıklamıyor Muhammed! Açıklamadığı gibi neden dolayı izin vermediğini Tanrı'ya da sormuyor. Fakat Kur'an'a koyduğu hükümlerden anlıyoruz ki, "müşrik" olanlar, yani Tanrı'ya ortak koşanlar (putperestler) lehine mağfiret dilenemez; velev ki bunlar ana, baba, kardeş vs... gibi yakın kimseler olsun. Örneğin Tevbe Suresi'ndeki ayet aynen şöyle:

> "*(Kâfir olarak ölüp) cehennem ehli oldukları onlara açıkça belli olduktan sonra, akraba dahi olsalar, müşrikler (Allah'a ortak koşanlar) için af dilemek ne peygambere yaraşır ne de inananlara.*" (K. 9 Tevbe 113.)

Bu ayete göre Tanrı, Muhammed'i (ve inananları), Müslüman olmayarak ölen akrabalar (ana, baba, kardeş, vs...) lehine mağfiret dilemekten yasak kılmıştır. Başka bir deyimle, Tanrı, Muhammed'e, anası Müslüman olarak ölmedi diye mağfiret dileme izni vermemiş olmaktadır.

Gerçekten de kimi rivayete göre Amine "putperest" olarak, kimi rivayete göre de "Yahudi" imanında olarak ölmüştür. (Her ne kadar bu ayetin, Muhammed'in amcası Ebû Tâlib hakkında "indiğini" söyleyenler varsa da, Beyzevî gibi en sağlam yorumcuların söylemesine göre Amine için "inmiştir". Fakat ister onun için ister bunun için inmiş olsun, akraba olan tüm kişileri kapsadığına göre kuşkusuz ki, Amine'ye de şamildir. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. İ. Arsel, *Şeriat ve Kadın.*)

İslamcılar, "Neden dolayı Tanrı, Muhammed'e bu izni vermemiştir?" şeklindeki soruları dinsizlik olarak kabul ettikleri için bu konu 1 400 yıl boyunca tartışılmamış ve aklı düğümleyen bu sorun doğru dürüst bir açıklığa kavuşturulmamıştır. Fakat yukardaki şeriat verilerini akıl süzgecinden geçirecek olursak, ortaya, "Tanrı anlayışı" konusunda birtakım soru işaretleri belirir. Örneğin, neden dolayı Tanrı, başlangıçta Amine'yi sınırsız şekilde şereflendirmiştir de, sonradan fikir değiştirip mağfiret'ten yoksun etmiş ve cehennemlik bilmiştir? Eğer denecek olursa ki "Muhammed'in doğduğu tarihte Müslümanlık yoktu ve bu yüzden Amine Müslüman olamadan ölmüştür ve Tanrı onu Müslüman olarak ölmediği için mağfiret'ten yoksun kılmıştır"; bu takdirde ortaya daha da çetrefil sorular çıkmış olur ki, bunlardan biri şu: Amine'yi, Muhammed'e hamile kılmak gibi sonsuz bir "şeref"le şereflendiren, ona *"Sen bu ümmetin efendisine hamilesin"* şeklinde haberler gönderen ve Şam'dan Busra sarayına kadar her yeri parıldatıcı "nur" veren bir Tanrı, ortada hiçbir sebep yok iken, neden dolayı fikir değiştirsin de kadıncağızı "mağfiret"ten yoksun etsin?

Ve yine bunun gibi dilediğinin kalbini açıp Müslüman yapabilir güçte olduğunu söyleyen (örneğin En'âm Suresi, ayet 125) ve örneğin geçmiş dönemlerde Musa'nın anasının "kalbini pekiştiren" (bkz. Kasas Suresi, ayet 10-11) ya da Firavun'un karısı Asiye'yi ve İsa'nın anası Meryem'i Müslümanlıkla "şereflendiren" ve onların adlarını dahi Kur'an'da zikreden bir Tanrı (bkz. K. Tahrîm 12 vd.; Âli İmrân 35,42; Enbiyâ 91 vs...), neden dolayı aynı "nîmetleri" Amine'ye tanımasın ve onun Müslüman imanında ölmesini sağlamasın?

Söylemeye gerek yoktur ki, "yüce" ve 'âdil" olduğu kabul edilen bir Tanrı'nın, Amine'yi önce şereflendirip sonra onun için "mağfiret" dilenmesine izin vermemesi şaşırtıcıdır.

Fakat eğer düşünürsek ki Muhammed, kendi anası lehine mağfiret dilemek için Tanrı'dan izin gelmediğini söylemek suretiyle kendi taraftarlarını, yani Müslümanları, Müslüman olmayanların (velev ki bunlar akrabadan olsunlar) etkisinden kurtarmak için böyle yapmıştır, bu takdirde yukardaki sorulara yanıt bulmamız kolaylaşır.

TANRI'NIN MÜSLÜMAN YAPMAK İSTEDİĞİ ÜMEYYE İBN-İ EBİ'S-SALT'IN ŞEYTANLAR TARAFINDAN MÜSLÜMANLIKTAN UZAK KILINMASININ HİKÂYESİ

(K. A'râf Sûresi, Ayet 175-176)

Kur'an'ın A'râf Suresi'nde şöyle yazılı:

"Onlara,[1] *şeytanın peşine taktığı ve kendisine verdiğimiz âyetlerden sıyrılarak azgınlardan olan kişinin olayını anlat.*

Dileseydik onu âyetlerimizle üstün kılardık; fakat o, dünyâya meyletti ve hevesine uydu. Durumu, üstüne varsan da, kendi haline bıraksan da, dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir. İşte âyetlerimizi yalan sayan kimselerin durumu böyledir. Sen onlara[2] *bu kıssayı anlat, belki üzerinde düşünürler... Allah'ın doğru yola sevkettiği kimse doğru yolda olur. Saptırdığı kimseler ise, işte onlar mahvolanlardır."* (K. 7 A'râf 175-176, 178.)

Görülüyor ki bu ayet'lerde Tanrı'nın Müslüman yapmak istediği bir kişiden söz edilmekte. Fakat şeytan bu kişiyi peşine takıp kandırıyor ve onun Müslüman olmasına engel oluyor. Bu yüzden Tanrı bu kişi'ye kızıyor ve onu *"dilini sarkıtıp soluyan köpeğe"* benzeterek mahvolanlardan sayıyor. Fakat bunu yaparken Müslüman olup olmamanın Tanrı dileğine bağlı bir iş olduğunu anlatıyor. Anlatırken de söz konusu kişinin Müslüman olmaktan sıyrılmasının sorumluluğunu üstlenmişe benziyor.

1 Buradaki "onlara" sözcüğü, Diyanet İşleri Başkanlığı'na göre "müşrikleri" yani "Puta tapan Arapları" kapsar. Diyanet, Vakidî'ye göre bu ayetlerin Ümeyye için indiğini belirtirken Tanrı'nın Muhammed'e: "Müşriklere şu adamın kıssasını da oku..." şeklinde konuştuğunu söyler (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.39). Buna karşılık Türkiye Diyanet Vakfı'nın Kur'an çevirisinde "Onlar" sözcüğünün "Yahudileri" kapsadığı yazılıdır (bkz. A'râf Suresi'nin 175. ayetinin açıklaması).

2 İbid.

Dikkat edileceği gibi yukardaki sözlerde bazı çelişkiler ve Tanrı'nın gücü'nün sınırsız olmadığı kanısını yaratıcı bazı işaretler bulunmaktadır. Bunun böyle olduğunu anlamak için "Kıssa"nın ne olduğunu bilmek gerek.

Yukardaki ayetlerde sözü edilen kişinin kim olduğu konusunda yorumcular görüş ayrılığına saplanmışlardır. Bazı yorumculara göre bu kişi İsrailoğullarından *Bel'am B. Bâûrâ* adında biridir ki, güya Musa "peygamber"in söylediklerine inanmış ve "makbul" bir "mü'min" olmuştur. Ne var ki, kendi mensup bulunduğu kavim, onun "mü'min" olmasına karşıdır; çünkü Musa'nın kendilerini yenilgiye uğratmasından korkmaktadırlar. Kavminin ısrarları üzerine *Bel'am,* zorunlu olarak Musa aleyhine döner ve ona lanetler yağdırmaya başlar. Bunu yaparken kendi kavmine de, Musa'yı hezimete uğratabilmeleri için birtakım hileler öğretir. Bunun üzerine Tanrı gazaba gelir ve Bel'am'ın, Musa aleyhinde yaptığı bedduaları Bel'am'ın kendi kavmi üzerine dönüştürür ve onu da mahvolanlar arasına atar.

Bazı yorumculara (örneğin Vakidî'ye) göre, yukardaki ayet'lerde sözü edilen kişi Arap'ın ünlü şairlerinden *Ümeyye b. Ebi's-Salt*'tır. Bunun *Nu'man b. Seyfî er-Rahîb* adındaki kişi olduğunu söyleyenler de vardır.

Yukardaki kıssa'nın, İslam kaynaklarına göre *Ümeyye b. Ebi's-Salt*'la ilgili şekli şöyle:

Ümeyye b. Ebi's-Salt Kureyş'in ünlü şairlerinden olup İslam öncesi dönemde Arap'lar arasında tek Tanrı fikrine inanmış ve ahiret gününe iman bağlamış kıınselerden biriydi. Aynı görüşe sahip diğer ünlü bir şair de *Lebîd İbn-i Rebîa* idi: "*İyi biliniz ki Allah'tan başka her şey bâtıldır, devamsızdır...*" şeklinde şiirler yazardı (bkz. *Sahîh-i Buhârî...,* c.10, s.38). *Ümeyye* de buna benzer şiirleriyle ona katılırdı.

Muhammed bu iki şairin şiirlerini beğenir, beyitlerini sık sık tekrarlardı. Hatta *Lebîd*'in yukardaki satırlarının, "şair" sınıfının söylediği "en doğru" sözlerden olduğunu kabul eder, Ümeyye'nin de buna benzer şiirleri olduğunu belirtirdi. O kadar ki, bir gün yolda kendisine refakat eden *İbn-i Süveyd* adında biri: "*Ümeyye'nin şiirlerinden bir şey biliyor musun?*" diye sorunca, o da "*Evet biliyorum*" demiş ve bunun üzerine İbn-i Süveyd kendisine *Ümeyye*'den yüz beyit kadar bir şeyler okumuştu.

Muhammed, pek beğenir olduğu Ümeyye'nin şiirlerinde de "Müslümanlık" havası olduğunu belirterek: "*Ümeyye İbn-i Ebi's-Salt da (şiirlerinde) Müslüman olmağa yaklaşmıştı*" derdi. (Buharî'nin Ebû Hüreyre'den rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1542, c.10, s.38.)

Ne var ki, Muhammed'in bu söylediklerinin aksine, ne *Lebîd* ve ne de *Ümeyye,* Müslüman olmak şöyle dursun fakat onun sözlerine inanmazlar ve hatta "peygamberlik" iddialarını dahi ciddiye almazlardı. Bunu yavaş yavaş anlar oldukça Muhammed huysuzlaşmış, onlara karşı husumet duyar olmuştur.

Ve işte Muhammed'i böylesine küçümseyen bu iki şaire Araplar büyük değer verirler ve onların şiirlerini terennüm etmekten zevk alırlardı. Böyle olduğu içindir ki, Muhammed, Müslüman olmaktan kaçınan bu iki şaire Arapların bağlılıklarını gördükçe daha da huzursuz olurdu.

Müslümanlığı kabul etmeyen *Ümeyye* gibi bir şairin Araplar arasında böylesine itibar görmesinden artık öylesine rahatsız olmuş olmalıdır ki, bir gün Tanrı'dan vahiy geldi diyerek Kur'an'a onun aleyhinde ayetler koyar. Bu ayetlere göre Tanrı, güya Muhammed'e hitaben şöyle konuşur:

> "*Müşriklere şu adamın kıssasını da oku ki, Biz ona âyetlerimizi vermiştik (İlmi, dîni, şeref ve haysiyeti vardı). O, bütün bunlardan sıyrıldı çıktı da onu şeytan kendine uydurdu. Bu sûretle o sapıklardan oldu.*" (K. 7 A'râf 175.)

Görülüyor ki Muhammed'in Kur'an'a koyduğu bu ayet'lere göre şeytan, Tanrı'nın "*ilim, dîn, şeref ve haysiyet*" verdiği ve böylece Müslüman yapmak istediği *Ümeyye*'yi kandırıp ayartmış, yani Tanrı'ya bu kişiyi Müslüman yapma olanağını bırakmamıştır. Buna karşı da Tanrı bir şey yapamayıp *Ümeyye* hakkında: "*Onu şeytan kendine uydurdu*" diyebilmiş ve onu kötüleyeceğim diye "*Durumu... dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir*" (K. 7 A'râf 176) şeklinde küfürler savurmuştur. Fakat bunu söylerken, yine de *Ümeyye*'yi saptıranın aslında kendisi olduğunu açıklamıştır. Zira bu sözleri söyledikten hemen

sonra: "*Allah'ın doğru yola sevkettiği kimse doğru yolda olur. Saptırdığı kimseler ise, işte onlar mahvolanlardır*" (K. A'râf 175-178) demekten geri kalmamıştır.

Bunları okurken akla birtakım sorular geliyor: Acaba şeytan, Tanrı'nın Müslüman yapmak istediği bir kişiyi, Müslüman olmaktan uzak kılmakla, Tanrı'nın gücünü sınırlandırmış, yani Tanrı'nın üstünde bir güce sahip olmuş olmuyor mu?

Öte yandan dilediğinin kalbini açıp Müslüman, dilediğininkini kapatıp "kâfir" yapabilen bir Tanrı (örneğin bkz. En'âm Suresi, ayet 125), Müslüman kılmadığı Ümeyye hakkında "*(onun durumu) dilini sarkıtıp soluyan köpeğin durumu gibidir*" (K. 7 A'râf 176) demekle haksızlık yapmış olmuyor mu?

Yine bunun gibi "Yüce" olduğu kabul edilen bir Tanrı, hiç kalkar da "*dilini sarkıtıp soluyan köpek*" şeklinde küfürler eder mi?

Ve nihayet kişileri, dilediği gibi doğru yola sokan ya da saptıran bir Tanrı, "*Onu (Ümeyye'yi) şeytan kendine uydurdu*" demekle şeytana karşı haksızlık yapmış sayılmaz mı?

Söylemeye gerek yoktur ki, bu tür sorular, yukardaki kıssa'yı, Tanrı anlayışı bakımından sakıncalı sonuçlar yaratacak kılığa sokmaya yeterlidir.

ENSAR'DAN KİŞİLERİN TEKLİFİ ÜZERİNE TANRI'NIN CUMA'YI İBADET GÜNÜ OLARAK İLAN ETMESİNİN HİKÂYESİ

(K. Cum'a Suresi, ayet 9)

Kur'an'da, cumanın "ibadet" günü olarak seçildiğini bildiren şu ayet bulunur:

> *"Ey inananlar! Cuma günü namaz için ezan okunduğu zaman Allah'ı anmaya koşun; alım satımı bırakın; bilseniz bu sizin için daha iyidir."* (K. 62 Cum'a 9.)

Bu ayet'i Kur'an'a koymakla Muhammed, Yahudiler için kutsal bilinen "cumartesi" ile Hıristiyanlar için kutsal bilinen "pazar" günlerinin, Müslümanlar bakımından geçerli olmayıp sadece cumanın "hayırlı" ve "kutsal" olduğunu anlatmak istemiştir. Cuma gününün "kutsallığını" dile getirmek maksadıyla: "*Üzerine güneş doğan eyyâm'ın (günlerin) en hayırlısı Cum'a günüdür*" demiş ve bunun nedenlerini bildirmiştir. Söylediğine göre Tanrı, Âdem'i cuma günü yaratmış, bir cuma günü cennete almış ve bir cuma günü cennetten çıkarmıştır; yine bunun gibi onun tevbesini bir cuma günü kabul etmiş ve canını da bir cuma günü sona erdirmiştir.

Yine Muhammed'in söylemesine göre Tanrı kıyametin cuma günü kopacağını bildirmiş, şöyle demiştir:

> *"İns ve Cin'den başka hiç bir mahlûk yoktur ki, cum'a günü tan yeri ağardıktan gün doğuncaya kadar -Kıyâmet belki bu gün kopar korkusu ile- kulak kabartmasın."* (Ebû Dâvud'un *Sünen*'inde yer alan hu hususlar için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.5.)

Yine Muhammed'in söylemesine göre, cuma günü içinde öyle bir saat vardır ki, eğer Müslüman kişi tesadüfen o saatte namaz kılıp Tanrı'dan "hâcetini" dileyecek olursa, Tanrı onu mutlaka ona verecektir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.4-5). Anlaşılan o ki, Müslüman kişi, cuma günü namaz kılarken o "tesadüf" saatini yakalamak için elinden geleni yapacak ya da hiç değilse cuma günü mutlaka namaz kılacaktır.

Ve işte bütün bu hususları belirtmek suretiyledir ki, Muhammed, cumanın esas itibariyle "ibadet" günü olduğunu ve o gün ezan okunduğunda her Müslümanın, işini gücünü bırakıp Tanrı'yı anmaya koşması gerektiğini eklemiş ve böylece cumayı Müslümanlar için haftanın en önemli günü haline getirmiştir. (Bu konudaki hadisler için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 478, 479, 480, c.3, s.3 vd.)

Ve cumayı, Müslümanlar için daha da cazip kılabilmek maksadıyla cuma günü aptes almanın ya da aptesi noksansız alıp namaz kılmanın, günahlardan kurtulmak gibi yararları olacağını söylemiştir. Örneğin bir konuşmasında: "*Her kim cum'a günü abdest alırsa ne âlâ, hele iğtisâl ederse o daha efdal olur*" demiştir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.1). Burada geçen "*iğtisâl*" sözcüğü "yıkanmak", "*efdal*" sözcüğü de "pek erdemli; derecesi pek yüksek" anlamındadır.

Bir başka konuşmasında da şöyle demiştir:

> "*Her kim abdeste davranıp abdestini noksansız aldıktan sonra cum'a namazına gelir ve imama yaklaşıp sesini çıkarmaz, hutbeyi dinlerse, hem o Cum'a ile diğer Cum'a arasında, hem de fazla olarak üç gün daha içinde vâki olacak günahları... mağfiret olunur (avfolunur)...*" (Bkz. *Sahîh-i...*, Hadis No. 479, c.3, s.1)

Görülüyor ki, Muhammed, cuma günü namaz kılıp sesini çıkarmadan imamı dinleyen Müslüman kişiye, her defasında en azından 10 günlük günahlardan kurtulmak gibi pek yararlı bir sonuç sağlamıştır. Böylece Müslüman kişi, bir yıl, yani 54 hafta, boyunca yukardaki şekilde namaz kılmak suretiyle 540 adet günahından sıyrılmış olacak ve pek muhtemelen günahtan sıyrılmanın bu yolunu öğrendikten sonra günah işlemenin pek sakıncalı bir şey olmadığını düşünecek, cuma gününü böylesine bereketli bir gün haline getiren Muhammed'e şükürler edecektir.

iğtisâl ederse o daha efdal olur" hadîsi adem-i vücûbu sarâhaten beyân eder. Vâkıâ bu hadîs hep zaîf olan tariklerden rivâyet edilmiş ise de hadîs-i zaîfin tarikleri teaddüd ederse kuvvet kesbeder. Bu hadîs için Tirmizî "*Hasen*" bile demiş. İbn-i Mâce'nin Ebû Hüreyre hadîsinde de: "من توضأ فاحسن الوضوء ثم اتى الجمعة فدنا و انصت و استمع غفر له ما بينه و بين الجمعة الاخرى و زيادة ثلاثة ايام و من مس الحصى فقد لغا" = *Her kim abdeste davranıp abdestini noksansız aldıktan sonra cum'a namazına gelir ve imama yaklaşıp sesini çıkarmaz, hutbeyi dinlerse hem o Cum'a ile diğer Cum'a arasında, hem de fazla olarak üç gün daha içinde vâkı' olacak günahları* (yâni sagâiri) *mağfiret*

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 479, c.3, s.11.

Ne var ki, Muhammed, cuma gününü Tanrı'nın ya da kendisinin buluşu olarak yerleştirmiş değildir. Başka bir deyimle, kendisini "peygamber" olarak ilan ettiği tarihten, Medine'ye hicret ettiği tarihe gelinceye kadar, yani "Mekke dönemi" denen on yıldan fazla bir süre boyunca cumayı, "kutsal" bir gün olarak ilan etmeyi ya da "ibadet günü" haline getirmeyi düşünmüş değildir. Bu işi Medine'de ve o da "Ensar"[1] adını alan Medineli Müslümanların istek ve teklifleri üzerine yapmıştır. Nitekim ilk cuma namazı, Muhammed'in Medine'ye hicretinden ve Kur'an'a cuma ile ilgili ayetleri yerleştirmesinden önce, Medine'de, Ensar'dan *Es'ad İbn-i Zürâre* adındaki bir Müslüman kişi tarafından kıldırılmıştır. "Ensar"ın, yani Medineli Müslümanların teklifi üzerinedir ki, Muhammed cumayı ibadet günü olmak üzere İslam'ın temellerinden biri kılmıştır. Şöyle ki:

Mekke'deki Kâbe denilen yer, İslam öncesi dönemde, çeşitli din ve inanışlara açık, kutsal bir yer sayılırdı. Eski bir Arap geleneği gereğince birçok yerden, özellikle Medine'den, buraya adak adamak ya da ibadette bulunmak için gelenler olurdu.

Bilindiği gibi Muhammed, Mekke'yi bu maksatla ziyaret eden Medinelilerden bazılarıyla gizlice temasa geçerek birinci ve ikinci "Akabe Biâtı" adını taşıyan antlaşmaları yapmış ve kendisini onlara "Peygamber" olarak kabul ettirmişti. İslamı kabul eden bu Medineliler, bu

1 "Ensar" (ya da "Ansar") sözcüğü, Muhammed'i "peygamber" olarak kabul edip Medine'ye çağıran, ona ve onunla birlikte Medine'ye hicret eden Mekkeli Müslümanlara (ki "Muhacirîn" denir) yardımcı olanlardır.

tarihten sonra "Ensar" diye çağrılır olmuşlardır. Ve işte Muhammed'in Medine'ye hicret etmesinden ve Cum'a Suresi'ni Kur'an'a yerleştirmesinden önce cuma namazını kılan ve o güne "Cum'a" adını verenler, "Ensar" adını alan bu Medineli Müslümanlardır. Cumanın ibadet günü olması fikrini, Muhammed onlardan almıştır.

Gerçekten de Medine'de pek çok Yahudi kabileleri bulunduğu için, Medineliler onların boru çaldırarak yedi günde bir, daha doğrusu cumartesi günleri, toplanıp ibadet ettiklerini görürlerdi. Yine bunun gibi Hıristiyanların da pazar gününü "ibadet günü" olarak seçtiklerini, çan çaldırarak ibadet çağrısında bulunduklarını bilirlerdi.

Bundan dolayıdır ki, bir gün bir araya gelip aralarında şöyle konuşurlar:

> *"Yahûdîlerin yedi günde bir, hep bir arada toplanıp ibâdet ettikleri yevm-i mahsusları (özel günleri) var. Nasârânın (Hıristiyanların) da öyle. Haydi, biz de kendimize hep birlikte bulunup Allah'ı zikretmek, namaz kılmak, Allah'a arz-ı şükretmek için bir gün tahsis edelim. O da varsın Arûbe günü olsun."* (Bkz. *Sahîh-i...*, Hadis No. 478, c.3, s.5.)

Cumayı onlar "Arûbe" olarak çağırdıkları için, *İbn-i Sîrin*'den gelen rivayete göre, o gün Ensar'dan *Es'ad İbn-i Zürâre*'nin yanında buluşup hep birlikte namaz kılarlar, namazdan sonra bir davar kesip yerler ve işte bu günün adını "cuma" koyarlar.[2]

Daha Muhammed'in Medine'ye hicret etmesinden önce Esad'ın kıldırdığı bu namaz, Ensar'dan kişilerin hafızasında öylesine yerleşmiştir ki, birçoğu ihtiyarlıklarında onu anarlar ve ona "mağfiret" dilerlerdi. Örneğin Ebû Dâvud'un nakline göre Abdurrahman İbn-i Kâ'b İbn-i Mâlik şöyle demiştir:

> *"Pederim Kâ'b'ın gözleri alîl (sakat) olduktan sonra onu ben yederdim.*[3] *Cum'a namazına götürdüğümde ne zaman ezânı işitse Es'ad İbn-i Zürâre için istiğfâr (dua) ederdi. Resûlullâh... Medineyi teşrif buyurmazdan evvel... bize ilk Cum'a namazını kıldıran o olmuştu."* (Bkz. *Salûh-i Buhârî...*, c.3 s.5.)

2 Abdi'bni Humeyd'in yorumunda yer alan bu rivayet için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.5-6.
3 "Yederdim" söcüğü burada, "yardım ederdim" anlamında.

vefât etti. Kıyâmet'de o gün kopacaktır. İns ve Cinden başka hiç bir mahlûk yoktur ki, cum'a günü tanyeri ağardıktan gün doğuncaya kadar –Kıyâmet belki bu gün kopar korkusu ile– kulak kabartmasın. Bir de o günün içinde öyle bir saat vardır ki, hiç bir abd-i müslim tesâdüfen o esnâda namaz kılıp Allah Azze ve Teâlâ Hazretlerinden bir hâcetini dilemez ki, onu Allâhu Teâlâ ona vermesin" buyurulmuştur.

İlk Cum'ayı Hicretten evvel Medîne-i Münevvere'de Ensârdan Es'ad İbn-i Zürâre *radiya'llâhu anh* kıldırmıştır. Abdi'bni Humeyd'in tefsîrinde İbn-i Sîrîn'den rivâyeten deniliyor ki: Medîne ahâlîsi Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem* Medîne'yi teşrif buyurmazdan ve Cum'a âyeti nâzil olmazdan evvel Cum'ayı kılmışlardır. O güne, Cum'a nâmını verenler de onlardır. Ensâr dediler ki: Yahûdîlerin yedi günde bir, hep bir arada toplanıp ibâdet ettikleri yevm-i mahsusları var. Nasârânın da öyle. Haydi, biz de kendimize hep birlikte bulunup Allâh'ı zikretmek, namaz kılmak, Allâh'a arz-ı şükretmek için bir gün tahsîs edelim. O da varsın Arûbe günü olsun. Cum'a'ya onlar « يوم العروبه » derlerdi. Es'ad'ın yanında buluştular. O da onlara iki rek'at namaz kıldırıp (yâhud

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 478, c.3, s.5.

Başka bir deyimle, İslamda cuma ibadeti, Muhammed'in Medine'ye hicretinden ve Kur'an'a cuma ile ilgili ayet'in konmasından önceki bir tarihte Ensar'dan *Es'ad İbn-i Zürâre*'nin kıldırdığı bu namaz ile başlar.

Ve işte Ensar'dan olan bu kişilerin buluşu üzerinedir ki, Muhammed, Yahudilerin cumartesi gününü ve Hıristiyanların ise pazar gününü ibadet günü olarak seçmiş olmalarının önemini fark eder ve böyle bir uygulamanın kendisi için çok önemli olacağını düşünür. Fakat sanki Ensar'dan akıl almış görünmemek için cuma gününün Tanrı tarafından "mübarek" bir gün olarak zaten eskiden beri kararlaştırılmış

olup Yahudilere ve Hıristiyanlara "farz" kılındığını ve fakat onların bu emri dinlemeyip ihtilafa düştüklerini ve başka günlere itibar ettiklerini söyler; şöyle der:

> *"Bizler (Ehl-i Kitâb'a nazaran) en sonra gelmişler (ken) Kıyâmet gününde (faziletce) en başa geçecek olanlarız. Şundan dolayı ki, bizden evvel onlara (daha sonra bizlere) Kitâb verildi de Allah'ın onlara farz buyurduğu gün, bu (cum'a günü) iken onlar ihtilâf çıkar(ıp başka günlere ta'zim et)tiler. Bize ise o güne i'tibar etmek hususunda Hak Teâlâ hidâyet verdi. Artık bu bapda nâs bizden geri kalmış oldular (Artık bu bapta halk bize uymuştur). Yahudilerin ibâdet günü yarın (Cumartesi) Nasârâ' (nınki) de öbür gündür (Pazar günüdür)..."* (Ebû Hüreyre'nin rivayeti olarak Muhammed'in bu sözleri için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 478, c.3, s.3 vd.)

Daha sonra bunu Tanrı'dan geldiğini söylediği ayetle kesinleştirmek üzere Kur'an'a Cum'a Suresi'nin 9. ayetini koyar:

> *"Ey inananlar! Cum'a günü namaz için ezân okunduğu zaman Allah'ı anmaya koşun; alım satımı bırakın..."* (K. 62 Cum'a 9.)

Yani Muhammed'in söylemesine göre Tanrı, cuma gününü "ibâdet" günü olmak üzere seçmiş ve bunu, İslamın bir kuralı olmak üzere, daha önce Yahudilere ve Hıristiyanlara bildirmiş ve fakat onlar, Tanrı'nın bu emri üzerinde anlaşmazlığa düşerek kendilerine "cumartesi" ya da "pazar" günlerini seçmişlerdir. Ve yine Muhammed'in söylemesine göre Tanrı, sırf bir "lütuf" olsun diye Müslüman ümmetini en sona bırakmış ve Yahudileri ve Hıristiyanları en başa alarak onlara kitaplar vermiş, peygamberler göndermiştir; çünkü istemiştir ki, Müslümanlar kıyamet gününde en başa geçip bütün yaratıklardan ve varlıklardan önce "haşrolunsunlar". Nitekim Müslim'in Ebû Hüreyre'den rivayetine göre Muhammed'in söylemesi şöyle: *"Biz, hem en son gelenleriz, hem de Kıyâmet gününde fazilet ve ulüvv-ü menziletce en ileride olanlarız."* Bir başka deyişi de şöyle: *"Biz, hem ehl-i dünyânın en sona kalanlarıyız, hem de Kıyâmet gününde en başa geçip bilcümle mahlûkattan evvel lehlerinde hüküm verilecek... olanlarız"*. Bunları derken anlatmak ister ki,

Yahudiler "cumartesi" gününü, Hıristiyanlar ise "pazar" gününü ibadet günü seçmekle Tanrı'nın iradesine karşı gelmişler ve fakat Müslümanlar, her ne kadar ibadet gününü onlardan sonraki bir tarih itibariyle seçmiş olmakla beraber, cuma gününün "faziletini" tanımak suretiyle, onlara nazaran daha üstün duruma girmişlerdir, bu nedenle kıyamet gününde en başa geçeceklerdir (Bkz. *Sahîh-i...*, c.3, s.6-7).

478 . عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ يَقُولُ : « نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بَيْدَ أَنَّهُمْ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا ثُمَّ هٰذَا يَوْمُهُمُ الَّذِي فَرَضَ اللهُ عَلَيْهِمْ فَاخْتَلَفُوا فِيهِ فَهَدَانَا اللهُ لَهُ فَالنَّاسُ لَنَا فِيهِ تَبَعٌ الْيَهُودُ غَداً وَالنَّصَارٰى بَعْدَ غَدٍ . »

TERCEMESİ

Ebû Hürcyre *radiyallâhu anh*'den:

Şöyle demiştir: Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'-den işittim, buyuruyordu ki: Bizler (Ehl-i Kitâb'a nazaran) en sonra gelmişler (ken) Kıyâmet gününde (fazîletce) en başa geçecek olanlarız[2]. Şundan dolayı ki, bizden evvel onlara, (daha sonra bizlere) kitab verildi de[3] Allâh'ın onlara farz buyurduğu gün[4], bu (cum'a günü) iken onlar ihtilâf çıkar(ıp başka günlere ta'zîm et)diler. Bize ise o güne i'tibâr etmek husûsunda Hak Teâlâ hidâyet verdi[5]. Artık bu babda nâs

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 478, c.3, s.3.

bizden geri kalmış oldular *. Yahûdiler(in ibâdet günü) yarın, Nasârâ (nınki) de öbür gündür[6].

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 478, c.3, s.4.

Görülüyor ki, Muhammed'in açıklaması birtakım sorulara zemin yaratır niteliktedir. Şu bakımdan ki, eğer Tanrı cumayı, çok önceleri "ibâdet" günü olarak tespit etti ve Yahudilerle Hıristiyanlara bildirdi ise, Muhammed'i peygamber olarak seçtiğini söyledikten sonra, tüm Mekke dönemi boyunca (yani 12 ya da 13 yıl boyunca) neden bunu ona bildirmesin de gizlesin? "İbâdet usûllerini" (örneğin namaz kılmayı) daha ilk başlarda, yani Mekke döneminde, Muhammed'e emrettiğine göre, neden cuma gününü "mübarek" bir gün olarak tanımladığını Müslümanlara bildirmesin? Ve neden bu işi, Muhammed'i "peygamber" olarak gönderdiğini söylediği zaman değil de 10 ya da 15 yıl bekleyip, ancak Ensar'ın, yukardaki şekilde cuma gününü ibadet günü yapmalarından sonra düşünsün ve ayet indirmeye ancak o zaman karar versin?

Öte yandan bir de "Neden dolayı Kitâb gönderirken Arapları (ve Müslümanları) en sona bıraksın? Ya da, neden dolayı bütün ümmetlere aynı eşit nimetleri sağlamak varken, bunu yapmasın?"

Muhammed, bu gibi soruların karşılığını açıklamış değildir; her iş için olduğu gibi bunları da muhtemelen Tanrı'nın keyfiliğine yormuştur. Buna karşılık "*Neden dolayı bizler en sona bırakılmış iken (faziletçe) en başa geçecek olanlarız?*" sorusunu, yukardaki hadiste görüldüğü gibi, anlaşılması güç bir mantığa dayamıştır: güya Yahudiler ve Hıristiyanlar, kendilerine "farz" kılınan cuma gününü değiştirmişlerdir; "Müslümanlar" ise, kendilerine "hidayet" olunan cuma gününü benimsemekle, Yahudilerin ve Hıristiyanların önüne geçmişlerdir.

Fakat bütün bunlar bir yana, bir de şu var ki, şeriatçılar, Tanrı'nın, daha önceki ümmetlere, yani Yahudilere ve Hıristiyanlara "cuma" günü diye bir şey bildirmeyip bunu sadece Müslümanları dünyaya getirdikten sonra, onlara bildirdiğini söylerler ve Ebû Hüreyre ile Huzeyfe'nin şu rivayetlerini örnek verirler: "*Allâhu Teâlâ bizden evvel gelenlere cum'a'yı tutmak yolunu göstermedi. Yahudilerin yevm-i mahsusu (özel günü) cumartesi, Nasârâ'nın (Hıristiyanların) da yevm-i mahsûsu pazar oldu. Derken bizi dünyâya getirdi ve yevm-i cum'a yolunu bize gösterdi, ve cum'a, cumartesi, pazar günlerini ibâdet günü kılmış oldu.*" Güya Yahudiler, Tanrı'nın bütün yaratıkları (mahlukatı) yaratırken cumartesi gününü boş bıraktığını, yani dinlendiğini söylemişler ve "*Binaenaleyh biz de o gün istirahat edip ibâdetle ve (Tanrı'ya şükretmekle) meşgul olalım*" demişlerdir. Hıristiyanlar da: "*Pazar, (Tanrı'nın) mahlukatı yaratmaya başladığı ilk gündür. Binaenaleyh ta'zime ehak olan (övülmeye hakkı olan) odur*" demişlerdir. Müslümanlara gelince, onlara cuma "nâsip" olmuştur ki, o gün, Adem'in dünyaya gelişi günüdür. İnsan'ın yaratılış amacı da Tanrı'ya ibadettir (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.8).

Söylemeye gerek yoktur ki, bütün bunları akıl süzgecinden geçirmek istediğimizde kendi kendimize: "Neden dolayı Tanrı ya da onun elçisi olduğunu söyleyen Muhammed, Mekke'de bulunduğu 10 ya da 13 yıl boyunca, cuma gününün 'mübarek' oluşundan ve topluca ibadetin bu 'mübarek' günde yapılması gereğinden Müslümanlara söz etmemiştir de bunu ancak *Es'ad İbn-i Zürâre*'nin Ensar'a kıldırdığı namazdan sonra düşünmüş ve Cum'a Suresi'ni Kur'an'a yerleştirmiştir?" diye sormak ihtiyacını duymaktayız. Neden dolayı bu ihtiyacın, 1 400 yıl boyunca İslam dünyasında duyulmamış olduğunu merak etmekten de kendimizi kurtaramamaktayız.

DÜŞMANDAN ALINAN GANİMETLERİN BEŞTE BİRİNİN TANRI'YA VE ELÇİSİ'NE PAY OLARAK AYRILMASININ HİKÂYESİ

(K.Enfâl 42; Fetih 19-21; Haşr 7; Nisâ 94-97)

"Ganimet" sözcüğü, "savaş yolu ile düşmandan ele geçirilen şeyler" karşılığı olarak kullanılır ki, bu "şeyler", genel olarak "silahlar", "mallar", "hayvanlar" , "erkek, kadın ve çocuk esirler"i kapsar.

İslam öncesi dönemlerde Arap şeyhleri, savaşlarda aldıkları ganimetten kendilelerine bir pay ayırıp geri kalanını savaşa katılanlar arasında paylaştırırlardı. İşte bu eski Arap geleneğini Muhammed, Medine'ye hicretten sonra giriştiği çete saldırıları ve savaşlar boyunca sürdürmüş ve Kur'an'a bu konuda hükümler koymuştur. Fakat denebilir ki, ganimet siyasetini benimserken, esas itibariyle Tevrat'tan etkilenmiştir. Şu bakımdan ki, Tevrat'ın "Tesniye" adlı kitabında Tanrı'nın, İsrailoğullarını "kâfirlere" karşı cenk etmeye teşvik ettiği yazılıdır. Bu hükümlere göre, eğer "kâfirler" direnmez ve barış yolunu seçip kapılarını açacak olurlarsa, yani kendiliklerinden boyun eğerlerse, mesele yoktur; bu takdirde İsrailoğullarına kulluk etmek zorundadırlar. Yok eğer boyun eğmeyecek olurlarsa, bu takdirde İsrailoğulları saldırıya geçip zafer sağlayacaklardır; ve zafer sağlamakta onlara Tanrı yardımcı olacaktır. Zafer sonucu ele geçirdikleri ganimet malları ve kadın esirleri paylaşacak ve erkek esirleri kılıçtan geçireceklerdir. Tevrat'ta şöyle yazılı:

> *"O zaman (düşman kent'ini) muhasara edeceksin, ve Allah'ın Rab onu senin eline verdiği zaman, onun her erkeğini kılıçtan geçireceksin; ancak kadınları ve çocukları ve hayvanları ve Kent'te olan her şeyi, bütün malı kendin için çapul edeceksin ve Allah'ın Rab'ın sana verdiği düşmanlarının malını yiyeceksin. Bu milletlerin şehirlerinden olmayıp senden uzakta bulunan bütün şehirlere böyle yapacaksın..."* (Bkz. Tevrat/ Tesniye, Bap 20.)

Görülüyor ki, Yahudilerin Tanrı'sı, İsrailoğullarına ganimet almayı "fazilet" olarak tanıtan bir Tanrı'dır. Ve işte Muhammed, böyle bir siyasetin kendisine yararlı olabileceğini düşünmüş olmalıdır ki, Medine'ye geçtikten hemen sonra, Mekke kervanları üzerine çeteler göndermeye başlamış, daha sonra bunu savaş saldırıları şekline dönüştürmüş ve elde edilen "ganimetin" paylaşımı konusunda Tanrı'dan vahiy indiğini söylemiştir.

Bunu yaparken ganimet almanın bir "fazilet" olduğu fikrini işlemiş ve gelmiş geçmiş peygamberler içerisinde bu hakkın Tanrı tarafından ilk kez kendisine tanınmış olduğunu bildirmekle "fazilet" temsilcisi olarak görünmüştür. Nitekim Buharî'nin, Câbir b. Abdullah'tan rivayetine göre, Muhammed şöyle demiştir:

> *"... ganâim bana (Tanrı tarafından) helâl edildi. Halbuki benden evvel kimseye helâl edilmemişti."* (Bkz. *Sahîh-i Buhârî*.... Hadis No. 223, c.2, s.245.)

Bunu söylerken bir de şunu bildirmiştir ki, Tanrı güya din adına savaş yapma hakkını, daha önceki peygamberlerden sadece bazılarına tanımış, fakat bununla beraber onlara "ganâim'i" (ganimet mallarını) helal kılmamıştır; ganimet almayı helal kıldığı ilk ve tek "peygamber" güya Muhammed'dir. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî*..., c.2, s.245 vd.)

Ne var ki, Tevrat'ta, diğer peygamberlerin, örneğin Musa'nın, çapulculukla meşgul oldukları, bu yoldan ganimetler elde ettikleri ve bu işi Tanrı'nın emriyle yaptıkları yazılıdır.

Fakat her ne olursa olsun Muhammed'in söylemesine göre, Tanrı, Müslümanlardan hoşnut olduğu için onlara ganimetler vaat etmiş (K. Fetih 18-21) ve ganimetlerin "helâl" ve "temiz" şeyler olduğunu bildirmiş ve bu vesileyle kendisinden korkulmasını eklemiştir (K. Enfâl 69).

Ne var ki, ganimetin "helâl" ve "temiz" olduğunu bildiren Tanrı, paylaşma işini önceleri belli bir esasa bağlamadığı için, Müslümanlarla Muhammed arasında bazı sürtüşmeler olmuş ve bu sürtüşmeleri Muhammed, Bedir Savaşı'ndan sonra Kur'an'a yerleştirdiği ayetlerle çözüme bağlamış, bağlarken de ganimetin beşte birinin Tanrı'ya ve kendisine ait olduğunu saptamıştır. Şöyle ki:

223 . عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اُعْطِيتُ خَمْساً لَمْ يُعْطَهُنَّ اَحَدٌ قَبْلِي: نُصِرْتُ بِالرُّعْبِ مَسِيرَةَ شَهْرٍ . وَجُعِلَتْ لِيَ الْاَرْضُ مَسْجِداً وَ طَهُوراً . فَاَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ اُمَّتِي اَدْرَكَتْهُ الصَّلَاةُ فَلْيُصَلِّ . وَاُحِلَّتْ لِيَ الْغَنَائِمُ وَلَمْ تَحِلَّ لِاَحَدٍ قَبْلِي . وَاُعْطِيتُ الشَّفَاعَةَ . وَكَانَ النَّبِيُّ يُبْعَثُ اِلَى قَوْمِهِ خَاصَّةً وَ بُعِثْتُ اِلَى النَّاسِ عَامَّةً .

TERCEMESİ

Câbir b. Abdu'llâh (el-Ensârî) *radiya'llâhu anhümâ*'dan: 'Şöyle demiştir: Nebiyy-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem*[1] buyurdu ki: Benden evvel hiçbir kimseye verilmedik beş şey (hep birden) bana verilmiştir: Bir aylık yola kadar (düşmanlarımın kalbine) korku (salmak) ile mansûr oldum[2]. Yer (yüzü) bana namazgâh ve sebeb-i tahâret kılındı[3]. Onun için ümmetimden namaz vakti gelip çatmış her kim olursa olsun namazını kılıversin. Ganâim bana helâl edildi. Halbuki

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 223, c.2, s.245.

benden evvel kimseye helâl edilmemiştir[1]. Bana şefâat verildi[2]. Bir de (benden evvel) her Nebi, hâssatan kendi kavmine ba's olunurken ben umûm-ı nâsa ba's olundum[3].

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 223, c.2, s.246.

Medine'ye hicret ettikten az sonra Muhammed, Kureyş kervanları üzerine çeteler göndermeye başlar. Fakat pek başarılı olamaz. Nihayet bir gün Ebû Sûfyân riyasetindeki zengin bir Mekke kervanının, Şam'dan Mekke'ye dönmekte olduğu haberini alır. Derhal üç yüz kişilik bir çetenin başına geçerek kervanın geldiği yere yönelir. Fakat Mekkeliler onun bu planını keşfederler ve Ebû Cehl kumandasında bin kişilik bir orduyu onun üstüne gönderirler. Bu durumda Müslümanlar için, ya kervanı ele geçirmek ya da Ebû Cehl kumandasındaki ordu ile savaşmak gibi iki şık vardır.

Ashab'dan bir kısmı, bin kişilik Kureyş ordusuna karşı savaşmanın güç olduğunu ve buna hazırlıklı bulunmadıklarını söyler. Ve esasen savaş maksadıyla değil fakat Şam'dan gelen kervanı ele geçirip ganimet edinmek üzere yola çıktıklarını söyleyerek geriye dönmek isterler. Onların bu direnişini kırmak için Muhammed, Tanrı'nın Kureyş ordusunu yok ederek "kâfirlerin" ardını kesmek istediğini, bu itibarla kendilerine yardımcı olacağını söyler (bkz. K. Enfâl 7) ve taraftarlarını Bedir mevkiinde Mekkelilerle savaşmaya ikna eder. Bunu yaparken Tanrı'ya da şu şekilde dua etmekten geri kalmaz:

> "*Ya Rab! (Peygamberlerine yardım edeceğin hakkındaki) ahdini ve (zafer) va'dini (yerine getirmeği) Senden isterim. Allah'ım! Eğer (mü'minlerin helâkini) diliyorsan bu günden sonra Sana ibâdet eden bulunmayacaktır...*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1228, c.8, s.333-4; ayrıca bkz. Taberi, *aynı eser*, c.2, s.401.)

Dikkat edilecek olursa bu duasıyla Muhammed, Tanrı'nın dikkatini çekmekte ve eğer yardımcı olmayıp Müslümanların yenilmesine sebebiyet verirse, yeryüzünde kendisine ibadet edecek kimse bulamayacağını ona hatırlatmaktadır; hani sanki Tanrı, kişileri dilediği gibi Müslüman yapamaz ve kendisine ibadet edecek insan bulamazmış ve sanki Muhammed'in bu hatırlatmasına muhtaçmış gibi.

Fakat Muhammed'in söylemesine göre Tanrı, böyle bir hatırlatmayı yerinde bulmuş görünerek meleklerini göndermek suretiyle Müslümanlara yardım edip onlara zafer kazandırır. Bu savaş sonucunda Muhammed büyük miktarda ganimet alır. Bu zamana gelinceye kadar böylesine

bol bir ganimet ele geçmediği için, ganimetin kime ait olduğu ve nasıl paylaşılacağı konusunda ortada henüz bir kural yoktur. Bu nedenle taraftarları kendisine, bu alınan ganimetin kime ait olduğu ve nasıl paylaşılacağı hakkında soru sorarlar. Tanrı soruyu duymuş olmalıdır ki, derhal vahiy gönderir ve ganimetlerin Tanrı'ya ve Muhammed'e ait olduğunu bildirir:

"(Ey Muhammed!) Sana ganimetlerini soruyorlar. De ki: -'Ganimetler Allah ve peygamber'e aittir..." (K. Enfâl 1.)

وَ وَعْدَكَ اَللّٰهُمَّ إِنْ شِئْتَ لَمْ تُعْبَدْ بَعْدَ اَلْيَوْمِ فَأَخَذَ أَبُو بَكْرٍ بِيَدِهِ فَقَالَ حَسْبُكَ يَا رَسُولَ اَللّٰهِ فَقَدْ اَلْحَحْتَ عَلٰى رَبِّكَ وَ هُوَ فِي اَلدِّرْعِ فَخَرَجَ وَ هُوَ يَقُولُ سَيُهْزَمُ اَلْجَمْعُ وَ يُوَلُّونَ اَلدُّبُرَ بَلِ اَلسَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَ اَلسَّاعَةُ أَدْهَى وَ أَمَرُّ وَ فِي رِوَايَةٍ وَ ذٰلِكَ يَوْمَ بَدْرٍ .

TERCEMESİ

İbn-i Abbâs *radiya'llâhu anhümâ*'dan Nebî *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'in (bir rivâyete göre Bedir günü) küçük ve toparlak bir çadır içinde:

— Yâ Rab! (Peygamberlerine yardım edeceğin hakkındaki) ahdini ve (zafer) va'dini (yerine getirmeği) Sen'den isterim. Allâh'ım! Eğer (mü'minlerin helâkini) dileyorsan bu günden sonra Sana ibâdet eden bulunmayacaktır. (Resûlullâh ellerini yukarı kaldırarak bu duâsına arkasından rıdâsı düşünceye kadar devâm etmiştir. Ebû Bekr rıdâsını alıp omuzlarına koymuş ve arkasında beklemiştir. Nihâyet) Ebû Bekr Resûlullâh'ın elini tutarak:

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1228, c.8, s.334.

Fakat Tanrı'nın bu emri savaşa katılan Müslümanların hoşuna gitmez; çünkü, daha önceki çete saldırılarında olduğu gibi, alınan ganimetin paylaştırılmasını beklemektedirler. Onların bu hoşnutsuz halini görünce Muhammed, bir çözüm arar. O zamana kadar uygulanan usulde, ele geçirilen ganimet mallar, saldırıya katılanlar arasında eşitlik esasına göre paylaşılmakta idi. Fakat Bedir Savaşı'nda sağlanan ganimet fevkalade çok olduğu için, eşitlik esasına göre yapılacak bir paylaşmanın sakıncalı olacağını düşünür ve ganimetin beşte birinin Tanrı'ya ve kendisine ait olduğuna dair Kur'an'a şu hükmü koyar:

> *"Eğer Allah'a, ve Bedir'e ve kulumuz Muhammed'e indirdiğimize inanıyorsanız, bilin ki, ele geçirdiğiniz ganimetin beşte biri Allah'ın, Peygamberi'nin ve yakınlarının, yetimlerin, düşkünlerin ve yolcularındır."* (K. Enfâl 41.)

Böylece ganimet mallarını beşe bölüp, bu paylardan birini kendisine ayırır, geri kalanı da savaşa katılmış olanlar arasında paylaştırır. Bu malların "helâl" olduğunu anlatmak üzere de Kur'an'a şunu ekler:

> *"Elde ettiğiniz ganimetten helâl olarak yiyiniz."* (K. 8 Enfâl 69.)

Ne var ki, ganimetin beşte birinin kendisine ve yakınlarına ait olduğunu söylerken "yakınlar" deyiminden ne anlaşılması gerektiğini açıklığa kavuşturmamıştır. Bundan dolayıdır ki, yorumcular ve din bilginleri arasında görüş ayrılıkları çıkmıştır. Bazıları (örneğin Şâfiî) "yakınlar" deyiminin "Hâşim ve Muttaliboğulları"nı kapsadığını, bazıları da "Kureyş kabilesi" anlamına geldiğini söylemişlerdir (Diyanet Vakfı çevirisinde Enfâl Suresi'nin 41. ayetinin açıklamasına bakınız).

Fakat her ne olursa olsun, şu veya bu şekilde savaşa katılmış olan kadınlara, ganimetten pay ayrılmaz; bu konuda kadınlara hak tanınmamıştır. Buna karşılık savaşa katılan atlara hak tanınmıştır. Buhârî'nin *Abdullah İbn-i Ömer*'den rivayetine göre Muhammed, ganimet alınan mallardan her bir süvariye bir "sehm" (pay) ve süvarinin sahip bulunduğu at için ise iki "sehm" (pay) ayrılmasını öngörmüştür; böylece süvarilerin üç pay üzere "nâsib" kılınmalarını sağlamıştır (bkz. *Sahîh-i...*, Hadis No. 1635, c.10, s.340).

*

Her ne olursa olsun gerçek şu ki, ganimet edinmeyi "fazilet" şeklinde kabul etmek suretiyle Muhammed, taraftarlarını çete saldırılarına ve din savaşlarına sürüklemiş, ganimet edindikçe taraftarlarının sayısını artırıp güçlenmiştir.

Başka bir deyimle, "ganimet" siyaseti, İslama taraftar ve saha kazandırmak bakımından son derece yararlı olmuştur. Bununla beraber bu yararlılık, şu tür soruları sormaya engel görünmemektedir: "Yüce" olduğu kabul edilen bir Tanrı, hiç, din ve inanç farkı nedeniyle insanları birbirleriyle savaştırır, birbirleriyle vuruşturur ve alınan ganimetlere ortak olur mu? İnsanları dilediği gibi "doğru" yola sokma gücüne sahip bir Tanrı, vuruşma usullerini seçip insanların birbirlerini boğazlayıp birbirlerinin varlığına konmalarını uygun görebilir mi?

HAYBER SEFERİNDE ESİR EDİLEN SAFİYYE'NİN MUHAMMED'İN EŞLERİ ARASINDA YER ALMASININ HİKÂYESİ

Hicret'in yedinci yılında Muhammed, Hayber'e karşı giriştiği savaş sonucu büyük miktarda esir ve ganimet ele geçirir. Ganimetin beşte birini kendine ayırdıktan sonra geri kalanı asker arasında paylaştırır. Fakat daha paylaştırmadan önce *Dihye b. Halifa al-Kalb*[1] adında bir asker gelip, kendisine kadın esirlerden birinin verilmesini ister: "*Yâ Nebiyya'llâh, bana sebyden*[2] *bir câriye ver*" diye dilekte bulunur. Muhammed de kendisine: "*(Haydi) git de bir câriye al*" der. Muhtemelen Dihye'nin savaş sırasında büyük yararlılık gösterdiğini düşünerek, ona bol keseden ikramda bulunmak istemiştir.[3]

Bu ikram üzerine Dihye gider ve esirler arasından *Safiyye bint-i Huyey b. Ahtab* adındaki güzel bir kadını seçer.

Safiyye, o tarihten iki yıl önce Medine'den sürülüp Hayber'e yerleşen *Benü'n Nadîr*[4] Yahudilerinin ileri gelenlerinden *Huyey b. Ahtab*'ın kızıdır. Hayber Savaşı'ndan az önce on yedi yaşına basmış olup *Kinâne İbn-i Ebi'l Hukayk* adında tanınmış biriyle evli, çok güzel bir kadındır. Kocası Kinâne, Hayber Savaşı sonucunda kendi kavmi adına Muhammed'le barış antlaşması imzalamıştır.

Söylendiğine göre Safiyye'nin mensup bulunduğu aile, *Benü'n Nadîr* kabilesinin en büyük "hânedanından"dır ve Hârûn'un soyundan gelmedir.

1 "Dihye b. Halîfetü'l-Kelbî" olarak da yazılır.

2 "Seby" sözcüğü, savaşta ele geçirilen kadın ve erkek esirler anlamındadır.

3 Ganimetin paylaşılmasından önce ve herkesin hissesine ne düşeceği belli olmadan Muhammed'in böyle bir işlemde bulunmasını İslamcılar doğal bulurlar. Bu konudaki açıklama için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.307, not 2.

4 "Bani'l-Nazîr" olarak da yazılır.

Böylesine asil bir aileye mensup ve böylesine ünlü bir adamın karısı olan Safiyye'nin, Dihye ile evlenmesini uygun görmeyen biri, hemen Muhammed'e giderek: "*Yâ Nebiyya'llâh, Dihye'ye (Benû) Kureyza ile (Benü'm-)Nadîr'in seyyidesi olan Safiyye bint-i Huyey'i verdin. (Halbuki) o, Senden başkasına münâsib olamaz*" der.

Bunun üzerine Muhammed: "*Onu da, onu da çağırınız*" diye adamlarına emir verip *Dihye* ile *Safiyye*'yi huzuruna getirtir. Safiyye'ye şöyle bir "nazar" edince güzelliği hoşuna gider ve Dihye'ye: "*Bundan başka bir câriyeyi sebiyden al*" diye emreder ve Safiyye'yi kendisine ayırır (yukardaki hususlar için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 241, c.2, s.306 vd.). Anlaşılan o ki, Safiyye'nin güzelliğinden fazlasıyla hoşlandığı için Dihye'ye karşı gösterdiği cömertlikten vazgeçmiştir. Bununla beraber Dihye'yi rencide etmemek için Safiyye'nin görümcesini (yani Kinâne'nin kız kardeşini) ona verir. Böylece Safiyye'nin, cariye olarak kendisine mal edilmesi işini pürüzsüzce bir çözüme bağlamış demektir (Vâkidî gibi kaynakların bildirmesi için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.308).

306

Enes der ki: Hayber'i anveten (yâni harben[1]) ele geçirdik. Seby[2] toplandı. (Derken) Dihye (b. Halîfetü'l-Kelbî) gelip: "*Yâ Nebiyya'llāh, bana sebyden bir câriye ver.*" dedi. "(Haydi) *git de bir câriye al.*" buyurdu. (Dihye) Safiyye bint-i Huyey b. Ahtab'ı aldı[3]. Biri, Nebiyy-i Ekrem *salla'llāhu*

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 241, c.2, s.306.

Taberi'nin *Tarih*'inde, Safiyye ile kocası Kinâne'nin, Ali tarafından ele geçirilip Muhammed'e gönderildiği ve Muhammed'in Safiyye'den hoşlanarak onu kendisine aldığı yazılı. (Bkz. Taberi, *aynı eser*, 1966, c.II, s.608-609; ayrıca bkz. *Tarih-i Taberî Tercemesi*, İstanbul, 1982, c.II, s.451.)

Fakat her ne şekilde ele geçirmiş olursa olsun, Safiyye o kadar hoşuna gitmiş olmalıdır ki, derhal onu azat ederek nikâhına alır; böylece haremine yeni bir eş katmış olur.

Ne var ki, bunu yaparken, "din hükmü" diye koyduğu kuralları bizzat kendisi çiğnemiş olur. Zira bu kurallardan biri, "nikâh parası" olarak verilmesi gereken "ecir"dir. Oysa ki Muhammed, nikâhına aldığı Safiyye'ye böyle bir ecir vermemiştir. İkincisi de "iddet bekleme" hükmüdür ki, dul ya da boşanmış kadınlarla belli bir süre geçmeden evlenmeyi yasaklar. Muhammed, Safiyye ile evlenirken bu yasağa da riayet etmemiştir. Bu iki hususu kısaca özetlemekte yarar vardır.

Muhammed'in kendi yerleştirdiği kurallara göre nikâh karşılığında kadına bir "ecir" verilmesi gerekir; fakat cariye ile evlenmenin "iki kat ecri" vardır.[5] Yani bu kurala göre Muhammed, nikâhı altına aldığı Safiyye'ye iki kat "ecir" (nikâh parası) vermekle mükellef idi. Fakat o; böyle yapmayıp Safiyye'yi azat etmiş olmayı, verilen nikâh parası yerine saymıştır. Böyle yapmakla ortaya, bugüne kadar hâlâ tartışma konusu bir sorun yaratmıştır ki, o da cariyeyi azat etme eyleminin nikâh parası yerine geçip geçmeyeceğidir.

Nitekim aralarında Ahmed İbn-i Hanbel ya da Ebû Yûsuf ve İmâm-ı Şâfiî gibi ünlülerin bulunduğu bir kısım yorumcular bu tür evliliği geçerli bilirlerken, İbn-i Ömer gibi ünlüler bunu "câiz" görmezler. Hatta Câbir b. Zeyd gibi yorumcular bunu "mekruh" (haram) sayarlar. İbn-i Sîrîn gibiler ise, her ne kadar azat etmenin nikah parası yerine geçebileceğini kabul etseler de, buna "her ne mikdâr olursa olsun bir şeyler katmanın" gerekli olduğunu belirtirler. Buna karşılık Ebû Hanîfe ve Câbir b. Zeyd gibi ünlüler, cariyesini azat ettikten sonra onunla nikâh parası vermeden evlenmenin (yani azat eylemini nikâh parası karşılığı saymanın) sadece Muhammed'e özgü bir hak olup başkaları için haram sayılması gerektiğini savunmuşlardır (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.309).

5 Ebû Mûsâ'nın rivayetine göre Muhammed, "Üç kişinin ikişer ecri vardır" demiş ve bunlardan birinin Ehl-i Kitap'tan (yani Yahudilerden ya da Hıristiyanlardan) olup da hem kendi peygamberine ve hem de Muhammed'e iman eden kimse olduğunu, diğerinin hem Tanrı'nın ve de efendisinin hakkını eda eden köle olduğunu, üçüncünün de efendisi tarafından azat edilip nikâh edilen cariye olduğunu bildirmiştir. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 83, c.1, s.95.)

Fakat her ne olursa olsun durum şu ki, Muhammed, değil iki "ecir" vermek ve fakat hiçbir şey vermeden Safiyye'yi nikâhına almış, onu azat etmiş olmayı nikâh parası yerine saymıştır.

Safiyye ile evlenirken Muhammed'in uygulamaktan kaçındığı diğer bir hüküm "iddet" ile ilgilidir. Bilindiği gibi "iddet" (ya da "idda") denilen şey, evlilik bağı, dul kalmak ya da boşanmak suretiyle çözülen kadınların, beklemek zorunluğunda bulundukları süredir. Böyle bir süreyi koymaktan maksat, doğacak çocuğun, kocanın sulbünden gelmiş olmasını sağlamaktır. Eski Araplardaki geleneği değiştirmek için Muhammed, bir erkeğin ancak kendi sulbünden gelen çocuğun babası olabilmesini sağlamak üzere, dul ya da boşanmış bir kadının belli bir süre geçmedikçe evlenemeyeceğini hükme bağlamış, Kur'an'a bu doğrultuda hükümler koymuştur. Nitekim Kur'an'ın Bakara Suresi'nde (ayet 234) dul kadınlar için bu bekleme süresinin dört ay on gün olduğu yazılıdır (K. 2 Bakara 234). Aynı surenin diğer bir ayetinde (ayet 235): "*Farz olan bekleme müddeti dolmadan, nikâh kıymaya kalkışmayın... Allah'tan sakının...*" diye yazılıdır (bkz. K. 2 Bakara 235; boşanmadan sonraki durumlar için Talâk Suresi'nin 1-4 ayetlerine bakınız). Cariyeler için dahi bekleme süresi (idda) var olup bu sürenin, iki ay beş gün olduğu kabul edilir.

Ve işte Muhammed, Safiyye ile evlenirken bu bekleme sürelerinden hiçbirini uygulamamıştır; daha doğrusu Safiyye'yi, kocasının ölümünden hemen sonra nikâhına almış ve onunla yatmıştır.

Bu vesileyle belirtelim ki, şeriatçılardan bazıları, Safiyye'nin kocasının savaş esnasında vurulup öldüğünü ve Safiyye kocasız kaldığı için Muhammed'in onu nikâhına aldığını söylerlerse de yalandır. Çünkü Safiyye'nin kocası savaş sırasında ölmemiş, esir alındıktan sonra Muhammed tarafından ölüme mahkûm edilmiştir. Şöyle ki:

Yukarda belirttiğimiz olaylar cereyan ederken Muhammed, Safiyye'nin babası Huyey b. Ahtab'ı, kocası Kinâne b. Ebi'l Hukayk'ı ve kocasının kardeşi Rebî'b. Ebi'l-Hukayk'ı esir olarak ele geçirir ve her birini, Benû'n Nadîr kavmi'ne ait hazinenin yerini söylemeye zorlar ve fakat onlardan olumlu bir cevap alamaz. Bu sırada Muhammed'in katına gelen Yahudilerden biri: "*Ben Kinâne'nin her sabah işte şu harabe etrafında dolaştığını görüyordum*" diye bilgi verir. Muhammed Kinâne'ye sorar, fakat o bilmediğini söylemekte ısrar eder. Muham-

med harabenin etrafının kazılmasını emreder. Kazı sonucunda hazinenin bir kısmı bulunur. Muhammed Kinâne'den hazinenin kalan kısmını sorar; fakat Kinâne bilmediğini söyler. Bunun üzerine Muhammed, Kinâne'yi işkence yolu ile söyletmeye çalışır. Zübeyr b. Avvam adındaki adamına emir verir ve hazinenin nerede bulunduğunu söyletmek üzere Kinâne'ye işkence yapılmasını ister. Zübeyr elinde tuttuğu bilek kemiği ile Kinâne'nin göğsüne vurur ve ölecek dereceye gelinceye kadar onu döver. Bir rivayete göre ateşte kızdırılmış demiri onun göğsüne tutar.

Fakat her şeye rağmen Kinâne, hazinenin nerede olduğunu bilmediğini söylemeye devam eder. Muhammed onun artık daha fazla işkenceye dayanamayıp öleceğini anlayınca yanında duran Muhammed bin Mesleme'ye teslim eder ve başını kesmesini emreder. Bu işi Muhammed b. Mesleme'ye vermesinin sebebi, ona kardeşinin intikamını alma fırsatını sağlamak içindir. Çünkü Muhammed b. Mesleme'nin kardeşi olan Mahmud b. Mesleme daha önce Yahudiler tarafından öldürülmüştür ve işte şimdi kardeşi, onun intikamını alacaktır (bkz. Taberi, *aynı eser*, 1966, c.2, s.610).

Muhammed, sadece Safiyye'nin kocası Kinâne'yi değil, fakat aynı zamanda Safiyye'nin babası Huyey b. Ahtab ile kocasının kardeşi Rebî'b. Ebi'l-Hukayk'ı da, hazinenin yerini bildirmediler diye öldürtür. Bütün bunları yaptıktan sonra da, biraz aşağıda belirteceğimiz gibi, Safiyye ile evlenip zifafa girer. Bu evliliğini de, tıpkı diğer evlilikleri gibi, Tanrı'nın iznine dayalı olarak yapılmış gösterir.[6]

Şeriatçılar, Kinâne'nin ve diğerlerinin, hazinenin yerini söylememeleri nedeniyle öldürtülmelerini pek yerinde ve uygun bulurlar. Oysa ki, böyle bir ceza (hele böyle maddi bir çıkarı sağlama amacına dayalı olarak) kendisini "Peygamber" diye tanımlayan bir kimse için "yerinde" ve "uygun" olmamak gereken bir davranıştır. Üstelik bu olayda "suç" ile "ceza" arasında herhangi bir dengenin kurulmadığı da düşünülecek olursa, söz konusu davranışın olumsuzluğu biraz daha sırıtır olmaktadır.

6 Muhammed'in Safiyye ile evliliğini İslam kaynaklarına göre hikâye eden Diyanet İşleri Başkanlığı: "Bu bahsi şu hadis-i şerîf ile itmâm edelim" diyerek Muhammed'in şu sözlerini nakleder: "Resûl-i Ekrem... buyurdu ki: -Vahyini Rabbim Azze ve Celden Cibrîl aleyhi's-selâm getirmeden zevcât-ı tâhirâtımdan hiçbiriyle tezevvüç etmediğim gibi, kızlarımdan hiçbirini de tezvîç etmedim." (Bkz. *Sahîh-i Buhârî*..., c.2, s.311.)

Bütün bunlar bir yana, fakat bir de şu var ki, Muhammed, her vesileyle kendisini, bilinmeyen ya da gizlenen şeyleri bilirmiş gibi göstermekten geri kalmamışır. Nice örneklerden biri olarak belirtilebilir ki, Medine'ye hicret edeceği haberi üzerine Yahudilerden Abdullah İbn-i Selâm'ın kendisine sorduğu üç soruyu doğru olarak cevaplandırırken bu cevapların kendisine Cibril tarafından bildirildiğini söylemiştir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1368, c.9, s.77 vd.).

Şu durumda, ister istemez insanın aklına: "Her şeyi Cibrîl aracılığıyla öğrenen Muhammed gibi bir kimsenin, Hayberli Yahudilere ait hazinenin yerini bilmesi gerekmez miydi? İlle de Kinâne'yi söyleteceğim diye ısrar etmek ve söylemedi diye onu işkence ile öldürmek doğru mudur? Yoksa Muhammed, Safiyye'yi kendisine eş olarak aldıktan sonra onun Kinâne'yi düşünmeye devam edeceğini hesap edip kıskançlığa kapılmaktan kurtulmak için mi eski kocasını yok etme yolunu seçmiştir?" şeklinde sorular gelmektedir.

*

Ve işte bütün bu esef verici olaylardan ve Muhammed'in Safiyye'yi kendisine nikâhlamasından sonra, Ümmü Süleym adında bir kadın (ki hadis rivayet edenlerden Enes b. Mâlik'in annesidir) Safiyye'yi bir gece "cihazlatıp" (giydirip kuşatarak) gerdeğe koyar. Artık Muhammed güveyi olmuştur. Sabah olunca halka: "*Kimde bir şey varsa getirsin*" diye emreder. Söylendiğine göre kimileri yağ, kimileri hurma, kimileri yoğurt kurusu vs... getirirler. Bunlar Muhammed'in düğün yiyeceği olur; hep birlikte oturup yerler (bkz. *Sahîh-i..*, Hadis No. 241, c.2, s.310).

Bir rivayete göre Muhammed, o gece Safiyye ile yatmak istemiş ve fakat Safiyye bir mazeret bulup cinsi münasebette bulunmaktan kaçınmıştır. Bir başka rivayete göre o gece Hayber'den hareket edilmiş ve 6 mil kadar uzak bir yere gelindiğinde, Muhammed zifaf için konaklama arzusunu belirtmiş ve fakat Safiyye razı olmamıştır. Söylendiğine göre mazeret olarak Yahudilere yakın bir yerde bulunduklarını ve onlardan tehlike gelebileceğini bildirmiştir. Oysa pek muhtemeldir ki, Safiyye, kocasının ve babasının feci şekilde öldürülmelerinden duyduğu üzüntü nedeniyle böyle yapmıştır.

Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* **güveyi olmuştu. Sabah olunca: "***Kimde bir şey varsa getirsin.***" buyurdu. Kimi yağ, (kimi başka şey) getirdi[3].**

(Râvî der ki: Enes) Sevîki[4] yâni kavudu da saydı zannederim.

Enes der ki: (Hazır olan) cemâat, hays[5] yap(ıp ye)diler ki, Resûlu'llâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem***'in velîmesi bu olmuş oldu[6].**

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 241, c.2, s.310.

Safiyye'nin bu tutumuna içerlemekle beraber Muhammed pek sesini çıkarmaz ve altı mil daha yol alındıktan sonra tekrar zifaf etmek için konaklama emri verir. Bu kez Safiyye gerdeğe girmeye ve cinsi münasebette bulunmaya razı olur. Kendisine daha önceki konaklama sırasında neden zifafa razı olmadığını soran Muhammed'e de şu yanıtı verir: "*Orası Yahudilere pek yakın idi. Belki zât-ı âlî-i Nebevîlerine mekr*[7] *ve zararları dokunur diye korkmuştum.*" Bu sözler Muhammed'i hoşnut eder (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.309).

Ne var ki, bu aynı sözler, şeriatçıların bir yalanını daha çürütmeye yeterlidir ki, o da şu: şeriatçılara göre Muhammed'in Safiyye ile evlenmesinin tek nedeni, Yahudileri hoşnut edip onlarla iyi ilişkiler kurmak içindir ve bu evlilik bu sonucu doğurmuştur.

Oysa ki yalandır; çünkü bir kere Muhammed'in aklından Yahudileri hoşnut etmek fikri geçmiş değildir. Şu bakımdan ki, o tarihte artık Yahudileri kazanmak değil fakat tamamıyla yok etmek ya da sürmek gibi kesin bir siyasete yönelmişti ve Hayber Seferi, bu siyasetin sondan ikinci kademesini teşkil etmekteydi. Bu seferden sonra

7 "Mekr" sözcüğünün karşılığı "hile", "düzen"dir.

Vâdi'l-Kur'â'da yaşayan Yahudiler üzerine saldırıp onları yok edecek, varlıklarını ganimet olarak ele geçirecek ve böylece Yahudi sorununu kökünden sona erdirecektir (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.282-283).

[1] **Rivâyete nazaran Hayber'den avdet buyurulduğu vakit Safiyye *radiya'llâhu anhâ* hayızdan tetahhur etmişti. Onu Resûl-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* terkisine aldı ki, Ashâb-ı Kirâm bundan ümmehât-ı mü'minîn ıdâdına dâhil olacağını istidlâl etmişlerdi. Hayber'den altı mil uzak bir yere varınca zifâf için konak etmek arzu buyurulduysa da Safiyye ibâ etti. Bundan nefs-i pâk-i Risâlet-Penâhî'ye biraz infiâl ârız olduysa da izhâr buyurmadılar. Hayber'den bir berîd, yâni on iki mil mesâfede olan "*Sahbâ*"ya varınca zifâf vâkı' oldu. Evvelki imtinâın sebebi suâl buyurulması üzerine: "*Orası Yahûdilere pek yakın idi. Belki zât-ı âlî-i Nebevîlerine mekr ve zararları dokunur diye korkmuştum.*" cevâbını vermiş ve bu sözü ziyâde-i muhabbete bâis olmuştur. Lâkin rivâyât-ı sahîhada zifâfın**

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 241, c.2, s.309.

Yine tekrar edelim ki, Hayber seferi, hicretin yedinci yılına rastlar. O tarihe gelinceye kadar Muhammed, İslam dininin gelişmesine engel oluyorlar diyerek Yahudilerin en önemli kabilelerinden olan Beni Kaynuka ve Beni Kureyza Yahudilerine karşı savaşlar açmış, onları yenip mallarını ganimet almış, bir çoğunu yok edip geri kalanları sürgüne yollamıştır. Hayber Yahudileri ile Vâdi'l-Kur'â'da yaşamakta olan Yahudilerin de hesabını görmekle, Yahudi derdinden tamamıyla kurtulmuş olacaktı.[8]

8 Hayber Yahudilerini dize getirdikten sonra Muhammed, onları yurtlarından sürmek istemiş, fakat onlar yarıcı olarak kalmak, yani hurmaları tımar edip mahsulün yarısını bırakmak gibi bir teklifte bulunmuşlardır. Bu teklif kendisine cazip geldiği için Muhammed, onların kalmalarına izin vermiştir. Ancak, günün birinde "tehcîre uğrayacaklarını" (yurtlarından sürüleceklerini) haber vermekten geri kalmamıştır. Nitekim ölürken "Cezîretü'l-Arab'da iki dînin bir arada bulunmayacağı"nı söylemekle, bu Yahudilerin Ömer bin Hattâb'ın halifeliği zamanında sürülmeleri zeminini hazırlamıştır (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1056, c.7, s.163 ve c.8, s.142).

Bu itibarla Hayber Seferi'nden sonra Yahudileri kazanmak diye bir sorunu olamazdı; olmadığı içindir ki, Safiyye'yi, Yahudileri hoşnut etmek için alması söz konusu değildi. Esasen zifaf gecesi Safiyye'nin, daha önceki konaklama sırasında Muhammed'le cinsi münasebette bulunmayışının nedenini anlatmak üzere söylediği sözler (ki biraz yukarda değindiğimiz gibi: "*Orası Yahudilere pek yakın idi. Belki zât-ı âlî-i Nebevîlerine mekr ve zararları dokunur diye korkmuştum*" şeklindedir) bunu kanıtlamaya yeterlidir.

Öte yandan zifaf gecesi Muhammed'in çadırı önünde sabaha kadar nöbet tutan Ebû Eyyüb Hâlid bin Zeyd'in sözleri de bunun böyle olduğunu göstermektedir. Muhammed'in "Bayraktarı" diye bilinen bu asker, sabaha kadar gözünü kapamadan çadırın önünde beklemiş ve ertesi sabah Muhammed çadırdan çıkarken kendisine: "*Neden hiç uyumadan sabaha kadar nöbet bekledin?*" diye sorduğu zaman şu cevabı vermiştir:

> "*Sen bu kadının kocasını, babasını ve üstelik bütün halkını öldürttün. Sana bir kötülük yapmalarından korkuyordum.*" (Bkz. İbn-i İshak, *aynı eser,* 1980, s.516-517.)

Muhammed'in Safiyye ile olan evliliğini biraz daha cazip göstermek için şeriatçıların öne sürdükleri bir rivayet daha vardır ki, o da şu: Güya Muhammed, zifafa girdiği gece Safiyye'nin yüzünde bir dayak çürüğü görür ve "*Bu nedir?*" diye sorar. Safiyye kendisine şu cevabı verir:

> "*Bir gece rü'yâmda sanki ay gökten inip koynuma girmiş gördü idim. Zevcim Kinâne'ye hikâye ettim. (O bana): -Sen şu üzerimize gelen Arap Melîkinin (Muhammed'in) zevcesi olmağa göz dikmişsin- diyerek yüzüme bir tokat aşketti. Ve izi kaldı.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.310.)

O tarihte daha henüz 17 yaşında yeni bir gelin olan ve kocası Kinâne'ye bağlı bulunan Safiyye'nin, bir rüya uğruna kocası tarafından dövüleceğini hayal etmek biraz güç.

Fakat her ne olursa olsun Muhammed, güzel Safiyye ile evlenmekle, eşleri arasında yeni sürtüşmelere sebep olmuş ve bundan asıl kendisi huzursuzluk duymuştur. Gerçekten de Safiyye'nin gelişi, Mu-

hammed'in diğer eşlerini ve özellikle Ayşe'yi, aşırı şekilde kıskançlıklara sürüklemiştir. O kadar ki, Safiyye'nin güzelliğini en ziyade kıskanan Ayşe, daha ilk günden itibaren ona düşman olmuş, onu, başta Hafsa olmak üzere, Muhammed'in diğer eşleriyle birlik olup alaya almış ve Yahudi asıllı olduğunu yüzüne vurarak ona hakaretlerde bulunmuştur (bkz. Taberi, *aynı eser,* 1966, c.2, s.463).

Safiyye yumuşak huylu ve yaşına oranla çok olgun bir kadın olduğu için, aleyhindeki bu tutumlara aldırış etmez görünerek kendi halinde yaşamaya çalışmıştır. Bu yüzden bir hayli üzüntü çektiği anlaşılmaktadır. Rivayet olunur ki, bir gün odasına Muhammed girdiğinde onu ağlar bulup sebebini sorar; Safiyye de kendisine: "*Aişe ile Hafsa'nın hakkımda söz söylediklerini ve: -Biz Resûlu'llâh...'ın ammi-zâdeleriyiz. Biz Safiyye'den hayırlıyız- dediklerini işittim de onun için (ağlıyorum)*" der. Bu sözleri dinleyen Muhammed, her ne kadar Ayşe'yi diğer bütün eşlerinden fazla sever ve üstün tutar olmakla beraber,[9] Safiyye'yi ona karşı saldırgan kılmak üzere şöyle der:

> "*Sen de onlara: -benden nasıl daha hayırlı olabilirsiniz ki, zevcim Muhammed , babam Hârûn, amcam Mûsâ...dır- desene ya.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...,* c.2, s.306.)

Başka bir deyimle, Yahudi asıllı Safiyye'nin, Hârûn ve Mûsâ gibi peygamberler sülalesinden geldiğini kendisine hatırlatarak Ayşe'nin ecdadının ise kâfirlerden (putperestlerden) oluştuğunu anlatmak istemiş ve bu suretle Safiyye'ye, bir bakıma Ayşe'ye karşı hakaretle karşı koyma olanağını sağlamıştır.

Söylemeye gerek yoktur ki, bunu yapmakla, eşleri arasındaki çekişmeleri önlemek değil, fakat aksine tahrik etmek gibi bir yol seçmiştir. Bununla beraber bu durumun kendi aleyhine huzursuzluk ya-

9 Birçok vesileyle Muhammed Ayşe'yi, diğer kadınlarından çok fazla sevdiğini ve üstün tuttuğunu belirtmiştir. Bir vesileyle Amr İbn-i As'ın kendisine sorduğu: "Yâ Resûla'llâh! Ashâb içinde size en sevimli kimdir?" sorusuna: "Aişe'dir" diye cevap vermiş, erkeklerden de Ebû Bekir'i ve ondan sonra Ömer bin Hattâb'ı en fazla sevimli kimseler olarak tanımlamıştır (bkz. *Sahîh-i Buhârî..*., Hadis No. 1488, c.9, s.335). Ayşe'yi üstün tuttuğu konusunda bkz. İ. Arsel, *Şeriat ve Kadın.*

ratacağını düşünerek Kur'an'a, eşlerin birbirleriyle alay etmemelerini öngören ayet koymuştur[10] (Bkz. Kur'an, Hucurât Suresi, ayet 11; ayrıca bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.306).

Şeriatçılar Safiyye'yi, İslama çok bağlı bir kadın olarak göstermek isterler ve şu olayı örnek olarak verirler: Ömer b. Hattâb'ın hilafeti zamanında Safiyye'nin bir cariyesi gelip Safiyye aleyhinde şikâyette bulunarak onun Yahudilere sevgi ve bağlılığı olduğunu, Yahudi dininin kurallarına saygı duyduğunu, cuma günü yerine cumartesiye itibar ettiğini söyler; şöyle der:

> "*Yâ Emire'l-mü'minîn! Safiyye hâlâ sebti seviyor (cumartesi gününe hürmeti vardır).*[11] *Yahûdilere de atâyâ vererek muvâsâtda bulunuyor (hediye ve bağışta bulunuyor).*"

Bunun üzerine Ömer, adam göndererek Safiyye'yi huzuruna getirtir ve bu söylenenlerin doğru olup olmadığını sorar. Safiyye kendisine şöyle cevap verir:

> "*Sebti (Cumartesi gününe hürmet geleneğini), Allah bana onun yerine Cum'a'yı verelidenberi sevmem. Yahûdiler bahsine gelince, onların içinden akâribim (Akraba ve hısımlarım) vardır. Sıla-i rahm ederek muvâsât ederim (Acıma ve koruma duygularım nedeniyle kendilerine yardımda bulunurum).*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.307.)

Görülüyor ki Safiyye, her ne kadar cumartesi günü yerine cumayı tercih ettiğini bildirse de, Yahudi dininden olan akraba ve hı-sımlarına bağlılığını ve onlara bağış ve hediye şeklinde yardımda bulunmakta olduğunu açıklamaktan geri kalmamıştır. Bu tutumunu ölün-ceye kadar sürdürdüğü ve vasiyetini de buna göre düzenlediği anlaşıl-maktadır. Nitekim 670 (ya da 672) yılında ve 50 (ya da 52) yaşında öldüğü zaman, 100 bin dirhem değerindeki servetinin üçte birinin, Yahudi dininde kalmış olan bir yeğenine verilmesini vasiyet etmiştir.

10 Ayet şöyle: "Ey mü'minler! Bir topluluk diğer bir topluluğu alaya almasın. Belki de onlar, kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da kadınları alaya almasınlar. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler..." (K. 49 Hucurât 11.)

11 Kur'an'da Tanrı'nın, cumartesi gününe hürmet edenleri lanetlediği yazılıdır (bkz. 4 Nisâ 47).

Oysa ki bütün bu tutum ve davranışlar şeriat verileriyle bağdaşmaz nitelikte şeylerdir. Çünkü şeriata göre, İslamdan gayrı bir dinde olanlara, velev ki yakın akraba olsunlar, sevgi ve dostluk göstermek doğru değildir. Örneğin Mâide Suresi'nde şöyle yazılıdır:

> *"Ey Müslümanlar! Yahudileri ve Hıristiyanları dost olarak benimsemeyin. Onlar, birbirlerinin dostudur. Sizden kim onlara dost olursa, o da onlardandır."* (K. 5 Mâide 51.)

Yine şeriata göre, Yahudilere ve Hıristiyanlara dostluk göstermek şöyle dursun, fakat onları her vesile ve fırsatta aşağılamak, selamsız bırakmak ve onlara benzemekten uzak kalmak gerekir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.9, s.192, 273; ayrıca bkz. Gazali, *aynı eser*, c.2, s.506).

Söylemeye gerek yoktur ki, 17 yaşında yeni evlenmiş bir genç kadın iken esir edilerek başka bir dine sokulan ve üstelik kocasının işkenceyle öldürülmesine tanık olan Safiyye gibi bir kimsenin, yukarda belirtildiği şekilde davranması doğaldır. Şunu da tekrar edelim ki, Safiyye, olgun ve faziletli bir kadındı; nitekim bu niteliğini biraz önce naklettiğimiz olay vesilesiyle ortaya vurmuştur. Şu bakımdan ki, kendisini Ömer b. Hattâb'a şikâyet eden cariyesine: *"Bu işi yapmana sebeb nè idi?"* diye sorduğunda, cariyesi: *"Ne yapayım şeytan!"* diye karşılık vermiş iken ona: *"Haydi git, seni âzad ettim"* demiştir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.307).

Böylece kendisine kötülük etmiş olan kimseyi, özgürlüğüne kavuşturmak suretiyle, fazilet sahibi bir kadın olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır. Ne hazindir ki, 17 yaşında genç bir gelin olarak kocasının işkenceye sokulduğuna ve onunla birlikte babasının öldürüldüğüne tanık olmak gibi bir bahtsızlığa uğramıştır.

MUHAMMED'İN DAMADI ABÛ'L AS'IN (EBÜ'L-AS ER REBÎ'NİN) MÜSLÜMANLIĞI KABUL EDİŞİNİN HİKÂYESİ

Biraz yukarda, Muhammed'in büyük kızı Zeyneb'in, hicret sırasında babasına katılmayıp kocası Abû'l As ve çocuklarıyla birlikte Mekke'de kaldığını ve fakat kocasının Bedir Savaşı'nda esir düşmesi sonucu ondan ayrı yaşamak zorunda bırakıldığını görmüştük. Dört buçuk yıl sürdüğü söylenen bu ayrılığın, Abû'l As'ın Müslümanlığı kabul etmesi sonucunda sona erdiği anlaşılmaktadır. Hikâyenin bu kısmını özetlemeden önce, yukarda anlattıklarımızı kısaca hatırlatalım:

Abû'l As, hoşgörüye sahip ve sağlam karakterli bir kimse olduğu için, eşi Zeyneb'in Müslümanlığı kabul etmesine ses çıkarmamış, fakat kendisi kendi inancında, yani atalarının dininde kalmıştır. Kocasına çok düşkün olduğu için Zeyneb de, hicret sırasında Medine'ye gitmeyip, Mekke'de kocası ve çocuğu ile beraber yaşamayı tercih etmiştir.

Kureyşlilerle Muhammed arasında çıkan Bedir Savaşı'nda Abû'l As, kendi kavmine katılarak Müslümanlara karşı dövüşür, fakat yenilgi üzerine, diğer Kureyş ileri gelenleri gibi, o da Muhammed'in eline esir düşer. Alınan esirleri Muhammed, "fidye" karşılığında serbest bırakacağını ilan eder, çünkü bu suretle eline, hem kendisi ve hem de savaşa katılan taraftarları için bir hayli mal ve para geçecektir.

Kocasını kurtarmak ve geri getirtmek için Zeyneb, elinde bulunan değerli bir malı (ki söylendiğine göre bu, anası Hatice'den kendisine kalan altın bir kolyedir) fidye olarak Muhammed'e gönderir. Fakat Muhammed, kızının üzüldüğünü istemez görünerek taraftarlarına şöyle der: "*Kızım Zeyneb'in esirini kendisine bağışlamayı ve malını iâde etmeyi münasip görürseniz bu iyiliği edin.*"

Ne var ki, kızına karşı bu şekilde iyilikte bulunuyormuş gibi görünürek Abû'l As'ı serbest bırakırken bir şart koşar ki, o da, Abû'l As'ın Mekke'ye döner dönmez kızı Zeyneb'i, çocuğu ile birlikte, Medine'ye göndermesidir. Yani bu suretle kızını, damadından ayırmış olacaktır. Söylemeye gerek yoktur ki, Abû'l As'ı, yani damadını serbest bırakıp Mekke'ye gönderirken, kızını kocasından ve çocuklarından ayırtıp Medine'ye getirtmesi olumlu bir davranış sayılamazdı. Yukarda da belirttiğimiz gibi, bunu yapmakla Muhammed, şunu düşünmüş olmalıdır ki, damadı Abû'l As, Mekke'de kalmak istemeyecek ve karısı Zeyneb'i takiben Medine'ye gelerek Müslümanlığı kabul edecektir.

Ne var ki, iş düşündüğü gibi olmamıştır. Şu bakımdan ki, Abû'l As, Mekke'ye döner dönmez, verdiği söz gereğince Zeyneb'i Medine'ye göndermiş, kendisi de işine gücüne (yani kervan ticaretine) devam etmiştir. Böylece Zeyneb Medine'de ve kocası Abû'l As ise Mekke'de, birbirlerinden ayrı olarak yaşamışlardır.

Fakat günlerden bir gün Abû'l As, Kureyş'in ticaret kervanını alıp Şam'a gider. Oradan aldığı zengin mallarla Mekke'ye dönerken, Medine'ye yakın bir yerde Muhammed'in gönderdiği çetelerden birinin saldırısına uğrar. Bütün mallarıyla birlikte esir alınıp Medine'ye, Muhammed'in yanına getirilir. Bunu duyan Zeyneb, derhal babasına başvurur ve şöyle der:

> *"(Eğer) Abü'l-As'a akraba diyeceksek ammi-zâdedir; yabancı sayarsak bizden bir çocuğun babasıdır. İşte bundan dolayı ben ona re'y ve emân veriyorum."*

Kızının bu sözleri üzerine Muhammed, adamlarına emir vererek, silaha sarılmadan işi çözümlemelerini ister. Fakat asıl istediği şey, Abû'l As'ın Müslümanlığı kabul etmesidir. Çünkü Müslüman olmayan bir kimsenin, kızıyla birlikte yaşamasına razı değildir. Vaktiyle, yani Mekke'de iken buna razı olmasının nedeni, yukarda belirttiğimiz gibi, Hatice'nin arzu ve iradesine karşı gelememesindendir. Fakat şimdi artık Hatice ölmüştür ve kendisi de oldukça güçlü bir duruma girmiştir. Bu itibarla, kızının Müslüman olmayan bir adamla evli kalmasına rıza göstermek zorunluluğundan kurtulmuştur.

Muhammed'in adamları, aldıkları talimat mucibince, Abû'l As'ı İslama sokmak için uğraşırlar. Bunda başarı sağlamak için, Mekkelilere ait bulunan ganimet mallarını kendisine terk etmek, yani bir bakıma rüşvet vermek yolunu denerler. Kendisine şöyle derler:

> *"Yâ Ebü'l-As! Senin Kureyş içinde şeref ve nesebin büyüktür. Resûlullah'ın ammi zâdesi sayılırsın; damadısın... Gel müslüman ol da, Mekkelilerin birlikte getirdiğin bunca mallarını hep sen iğtinam et (sen kendine al)..."* (Bütün bu hususlar için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.359 ve 456-457; ve c.4, s.319, 378.)

Fakat Abû'l As buna razı olmaz; "rüşvet" niteliğinde saydığı bu teklifi kendisi bakımından haysiyet yıkıcı bulur ve şöyle der: *"Sizin bana ettiğiniz nasîhat pek fenâ bir şey! Yeni dine ben gadr ile (haksızlıkla), ahd-şikenlikle (söz bozmakla) nasıl girerim?"*

Çoğu İslam kaynaklarının bildirmesine göre, bu sözler üzerine Muhammed'in adamları Abû'l As'ı serbest bırakırlar ve o da Mekkelilere ait malları alıp Mekke'ye döner. Malları sahiplerine dağıttıktan sonra onlara şöyle sorar: *"Ey ehl-i Mekke! Zimmetimde olana vefâ ettim mi, etmedim mi?"* Bu soruya Mekkeliler, hep birlikte: *"Ettin"* diye karşılık verirler. Bunun üzerine Abû'l As, güya Allah'a ve Muhammed'e inanır olduğunu söyleyerek Mekke'ye döner ve Müslüman olur. Muhammed de onu kızıyla yeniden evlendirir ve yeniden damat edinmiş olur (bkz. *Sahîh-î Buhârî...*, c.2, s.456).

Her ne kadar İslam kaynakları böyle derse de, gerçek olan bu değildir; yani Abû'l As, yukardaki nedenle Medine'ye göç edip Müslümanlığı seçmiş değildir. Göç etmesinin ve inanç değiştirmesinin asıl nedeni, çocuğunu babasız ve karısını da kocasız bırakmamak arzusundandır ki insancıl bir düşünceye dayanır; karısından ve çocuklarından dört buçuk yıl boyunca ayrı kalmak ona artık öylesine ağır gelmiştir ki, onlara kavuşmak uğruna Müslüman olmayı kabul etmiştir.

Söylemeye gerek yoktur ki, damadı Abû'l As'ı, karısından ve çocuklarından ayırmak ve dört buçuk yıl boyunca ayrı tutmak hususunda Muhammed'in uyguladığı taktik, uzun vade itibariyle gerçekleşmiş sayılırsa da, kendisini "peygamber" olarak ilan eden bir kimse için başvurulacak bir şey değildir.

Yukardaki olay Abû'l As'ın rüşvet yolu ile iş görmediğini açığa vurmak bakımından da ilginçtir. Hemek belirtelim ki, ganimetten pay vererek maddi çıkar sağlamak suretiyle kişileri İslama sokma siyasetini Muhammed, genellikle zayıf karakterdeki kişiler üzerinde kolaylıkla uygulayabilmiştir. Ganimet dağıtımı sayesinde başarı sağlamasının sırrı, Arabın genellikle karakter bakımından bu yapıda oluşundandır. Ancak karakteri birazcık kuvvetli olan kişileri bu yoldan pek etkileyememiştir. Nitekim, biraz yukarda belirttiğimiz gibi, damadı Abû'l As er Rebî üzerindeki denemesi bunu kanıtlamaya yeterli bir örnektir.

Buna karşılık kendisine yararı dokunacağını bildiği önemli fakat karakteri zayıf kişileri bu yoldan, yani ganimetlerden mal ve para vermek suretiyle kolaylıkla elde edebilmiştir. Çünkü bu yoldan onların kalplerini İslama "ısındırabileceğini" hesap etmiştir. Bundan dolayıdır ki Kur'an'a: "*Sadaka'lar (zekât'lar)... kalbleri İslâm'a ısındırılacak olanlara... verilir*" (K. 9 Tevbe 60) şeklinde ayetler koymuştur. Örneğin, hicretin sekizinci yılında, Hevazinlere karşı Hüneyn mevkinde giriştiği savaş sonucu büyük miktarda ganimet ele geçirmiş ve bu ganimetlerin büyük bir kısmını, Arap kabilelerinin en etkili kişilerinden olan Ebû Süfyân, Avf oğlu Mâlik, Ümeyye oğlu Safvan, Hâbis oğlu Akrâ, Hisn oğlu Üyeyne gibi kimselere dağıtmıştır. Dağıtırken de bu kişilerin kalplerini İslama ısındırmak istediğini açıklamıştır. Bir bakıma "görev karşılığında para ve mal verme" niteliğindeki bu usul ile İslama soktuğu bu kişiler, gerçekten de kendisine daha sonraki yıllarda çok yararlı olmuşlardır. İlginçliği nedeniyle olay aşağıda özet olarak hikâye edilmiştir.

MAL VE PARA KARŞILIĞINDA "KİŞİLERİN KALBLERİNİN İSLAMA ISINDIRILMASI"NIN HİKÂYESİ (MÜELLEFETÜ'L-KULÜB)

Hicretin sekizinci yılında Muhammed Mekke'yi ele geçirir; geçirdikten az sonra da Hevazinler üzerine yürür. Sebep olarak da, göndermiş olduğu casuslar sayesinde Hevazinlerin, Mâlik b. Avf kumandasında, Müslümanlara karşı saldırıya gececeğini öğrenmiş olduğunu ve bunu önlemek istediğini söyler.

Hevazinler, Kuzey Arabistan'da yaşayan büyük bir Arap kabilesi olup önemli kolları arasında Tâif'te oturan Sâkifler vardır. Vaktiyle, yani daha Mekke'de bulunduğu dönemde Muhammed, amcasının ölümü üzerine koruyucusuz kaldığı için yardım istemek ve Sâkifleri İslama sokmak maksadıyla Tâif'e gitmiş ve fakat onlardan kötü muamele görmüş olduğu için, Hevazinlerle çarpışmayı bir intikam alma saymıştır. Nitekim bu savaştan hemen sonra Tâif'i kuşatması bunun kanıtıdır. Hemen ekleyelim ki, bu kuşatma sırasında büyük bir direnmeyle karşılaşmış olup, gördüğü bir rüyadan söz ederek kuşatmadan vazgeçmiştir.

Müslümanlarla Hevazinler, Mekke'ye on mil kadar bir mesafede bulunan Arafat Dağı yanında karşılaşırlar. Fakat daha ilk çarpışmada Müslümanlar yenilgiye uğrayıp dağılır ve kaçmaya başlarlar. İslam kaynaklarının bildirmesine göre Muhammed, durumun "vehametini" kavrayarak, yerden bir avuç toprak alıp düşmana savurur ve savunurken de beddualarda bulunur. Bazı rivayete göre de *"Yâ Rab! Sakîfe hidâyet nasîb eyle de bize getir"* diye du eder.

İddia olunur ki, bu şekilde yerden toprak avuçlayıp düşmana doğru atması ve yukardaki şekilde konuşması sayesinde, Müslüman askerlerini cesaretlendirip tekrar düşmana karşı yürütmüş ve zafere eriştirmiştir.

Zafer sonucu olarak ele çok büyük miktarda ganimet geçirilmiştir: 24 000 deve, 40 000 davar, 4 000 "okiyye gümüş" ve 6 000 kadar esir ve kadın elde edilmiştir. Söylendiğine göre alınan bu ganimet, o tarihe kadar alınan ganimetlerin misli görülmedik bir derecesinde çoktur (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.8, s.439).

Tanrı'ya ve Muhammed'e ait olduğu kabul edilen miktar ayrıldıktan sonra bütün bu ganimet malları ve esirler, Ci'râna denilen bir yere götürülüp bekletilir. Oysa ki savaşa katılan Müslümanlar, ganimetin bir an önce paylaştırılmasını sabırsızlıkla beklemektedirler. Bununla beraber sabırsızlık yüzünden ganimetten ufak tefek şeyler yürütenler de olur. Bunlardan biri Akil İbn-i Ebî Tâlib adında biridir ki, Huneyn günü savaştan sonra evine döndüğünde karısı Şeybe'nin: "*Harb meydanından geliyorsun! Müşriklerden ne iğtinâm ettinse (ne yağma aldınsa)*[1] *göster bakayım*" demesi üzerine: "*Bir iğne (aldım, elbiseni dikersin, al!*" diye cevap verir. Fakat söylendiğine göre daha sonra Muhammed'in halka hitaben: "*Yedinde ganimet malı olanlar iğneden ipliğe kadar iade etsinler*" şeklindeki ikazı üzerine karısından iğneyi alarak getirmiş ve ganimet malları arasına bırakmıştır (bu husus için İbn-i İshak'ın *Sîret*'ine bakınız; ayrıca bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.100).

Ne var ki, Muhammed'in aklında, kendisine yararlı olabilecek bazı önemli kişilere, ganimetten bol miktarda pay vermek fikri yatmaktaydı. Zira kanısına göre bu kişiler, her ne kadar İslamı kabul etmiş olsalar da, yeteri kadar İslama ve daha doğrusu kendisine bağlı değillerdi. Bu önemli kişiler arasında *Mâlik İbn-i Avf* gibi, düşmanın en genç ve ateşin başkumandanı ve Arabın en güçlü şairlerinden biri ve yine *Ebû Süfyân İbn-i Harb* gibi, uzun yıllar boyunca düşman bildiği ve fakat Mekke fethinden sonra kendisine boyun eğdirttiği çok becerikli, çok zeki, askeri ve idari bakımdan son derece yetenekli kimseler vardı. Bunlardan gayrı, yine Mekke eşrafından ya da Arap şeyhlerinden *Safvân İbn-i Ümeyye, Üyeyne İbn-i Hisn-i Fizârî, Ekra' İbn-Hâbis, Abbâs İbn-i Mirdas, Alkame* gibi çok etkili ve nüfuzlu kişiler bulunmaktaydı. Muhammed, bu kimselerin kendisi için son derece yararlı olacaklarını hesaplamıştı; nitekim öyle de olmuştur. Bunların hepsini "*Muellefe-i Kulûb*" (ya da Müellefetü'l-kulüb) diye tanımla-

1 "İğtinam ettinse" deyimi "ne yağma yaptınsa" ya da "ne çapulculuk ettinse" anlamlarındadır.

mıştır. Bu deyim mal ve para yolu ile "*gönülleri İslâm'a ısındırılıp pekiştirilmek*" gereken kişiler anlamına gelir. Muhammed'in söylemesine göre bunlar "yeni Müslüman" olup "*gönüllerine henüz Müslümanlık sevgisi yerleşmemiş*" bulunan kimselerdi; ve bu kimseleri Müslümanlığa ısındırabilmek ya da Müslümanlığa zarar vermekten uzak kılabilmek için, kendilerine ganimetten bol pay vermek gerektiğini düşünürdü (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 747, c.5, s.327).

(مؤلفة قلوب = *Müellef-i kulûb*), gönülleri İslâm'a ısındırılan ve pekleştirilen kimseler, demektir. Beytülmâl büdcesinin masraf kısmına âid sekiz maddesinden birisini de bu Müellife-i kulûb teşkil ediyordu. *(Târih-i Fıkıh)* nâm eserimizde Müellife-i kulûb hakkında *Bedâyi*'den naklen şu îzâhâti yazmış bulunduğumuzdan, oradan naklediyoruz:

Müellife-i kulûb, rüesâ-yi Kureyş ve sanâdîd-i Arab'tan bâzı kimselerdir ki, Ebû Süfyân İbn-i Harb, Safvân İbn-i Ümeyye, Uyeyne İbn-i Hısn-i Fizârî, Ekra' İbn-i Hâbis, Abbâs İbn-i Mirdas, Mâlik İbn-i Avf onlardandır. Bunlar, kendi kavimleri arasında nüfûz, kuvvet, şevket ve etbâ-ı kesîre sâhibi idiler. Bâzıları hakikaten müslüman olmuştu. Bâzıları zâhiren müslüman olup hakîkatte münâfıklar zümresinde dâhil bulunuyordu. Üçüncü bir kısmı da küffâr-ı müsâlimîn idiler. Resûlullâh bunlara sadakâttan hisse verirdi. Bu sûretle müslümanların gönlü bu sâhib-i şevket kimselerden rencîde olmayıp mutayyeb olduğu gibi bunların gönlünde de İslâm muhabbeti takrîr ve tesbit ediliyordu. Sonra henüz İslâm olmıyan sâir Arab rüesâsı da dîn-i İslâm'ı kabûle teşvîk olunuyordu. Henüz dîn-i İslâm'a ısınmamış bir kısmının da te'lîf-i kulûbüne çalışılıyordu. Resûl-i Ekrem'in bu hüsnü muâmelesinin pek büyük te'sîri görülmüştür. Ve hakîkaten bunların pek çoğu bilâhare dîni bütün müslüman olmuşlardı. Nitekim Safvân İbn-i Ümeyye, Resûl-i Ekrem'in bu ihsân ve atıyyelerinin gönlünde oynadığı rolü şu sözleriyle bildirmiştir: Bir kere Resûlullâh bana sadakâttan bir pay vermişti. O zaman zât-i Peygamberîleri, nazarımda en mebğuz bir kimse idi. Vaktâki bu yolda semâhat-i seniyyelerine devam buyurdular. Bu defa da zât-i Muhammedî bana en mah-

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 747, c.5, s.327.

Bunun böyle olduğunu anlatmak için: "*Ben Kureyş'e (müslümanlığa) ısınmaları arzusiyle ganimet malından çok hisse verdim. Çünkü onlar câhiliyet devrine yakındırlar*" dediği rivayet olunur (Buhârî'nin Enes İbn-i Mâlik'ten rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadîs No. 1299, c.8, s.443). Nitekim bu maksatla bu kişilerden her birine yüzer deve ihsanda bulunmuştur (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1296, c.8, s.439).

koyun isâbet etmişti.

Bu ganîmetten en büyük pay Müellefe-i Kulûb denilen ve yeni müslüman olup da gönüllerine Müslümanlık sevgisi yerleşmemiş bulunan Mekke eşrâfına ayrılmıştır. Süfyân İbn-i Uyeyne'nin Râfi'den rivâyetine göre, Müellefe-i Kulûb listesinde dâhil bulunan Ebû Süfyân İbn-i Harb'e, Safvân İbn-i Ümeyye'ye, Uyeyne İbn-i Hısn'e, Akra' İbn-i Hâbis'e, Alkame'ye, Mâlik İbn-i Avf'e yüzer deve ihsan buyurulmuştur. Bu yüksek ihsanlar bunların gönüllerini Müslümanlığa ısındırmak içindi. Bu gâyeyi anlamıyan bâzı Ensâr : artık Resûlullâh bizi bıraktı da ihsan kapısını kendi kavmine, aşîretine açtı, demeğe başlamışlardı. Resûlullâh'ın bir hitâbesiyle hakîkat anlaşılınca : yâ Resûla'llâh! Sen bizi bırakma, Medîne'ye bizimle teşrif buyur! Bu şeref bize yetişir, kâfîdir, demişlerdir ki, bu husûsa dâir rivâyetler yakında gelecektir. Zülhuveysıra da o çirkin sözünü bu sırada tefevvüh etmiştir.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1296, c.8, s.439.

Ne var ki bu davranışı, Arapları ve özellikle Ensar'dan birçok kişiyi tedirgin eder. Birtakım Bedevi Araplar, ganimet isteyerek Muhammed'in etrafını sararlar ve yalvarış ve yakarışlarla onu sıkıntıya sokarlar. Hem de öylesine ki, Muhammed "Semüre" denilen dikeni çok bir ağacın altına sığınmak zorunluğunu duyar. Sığınırken de üzerindeki örtü (ridâ'sı) ağacın iri dikenlerine takılır kalır. Büyük bir hışımla: "*Bana ridâmı veriniz!*" der ve onlara asla haksızlıkta bulunmadığını anlatmak üzere şöyle ekler:

"Şu iri dikenli ağacın dikenleri sayısınca ganimet devesi ve sığırı farz olunsa, muhakkak ben onları aranızda taksim ederim. Sonra siz beni ne cimri, ne yalancı, ne de korkak diye itham edebilirsiniz!" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1301, c.8, s.445.)

Her ne kadar onlara haksızlık yapmadığını söylerse de, çevresindekiler bunu, haksızlığın ta kendisi olarak görürler. Ve bu haksızlık, çoğu kişileri Muhammed'e karşı ters, hatta asabi konuşmaya sürükler. Örneğin *Zülhuveysıra* adında biri, Muhammed'e haksızlık yaptığını söyleyerek şöyle der: *"Yâ Resûlâ'llâh, adâlet et! (Şu paylaştırma Allâh rızâsı kasd olunarak yapılmış bir paylaştırma değildi)."* Bazıları da ona katılarak: *"Yâ Resûla'llâh! Bizim de deveden, davardan fey'imizi (ganimet payımızı) veriniz"* derler.

Bu kişilerin sabırsızlık gösterdiklerine tanık olmak, Muhammed'i sinirlendirir ve kalkar onlara bir nutuk çeker. Önce *Zülhuveysıra'ya* hitaben: *"Eğer ben adâlet etmezsem bedbaht olurum"* şeklinde bir şeyler der. Bir başka rivayete göre de: *"Eğer ben adâlet etmezsem sen bedbaht olursun"* şeklinde cevap verir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1296, c.8, s.438).

Sonra da diğerlerine döner ve: *"Niçin sabırsızlanıyorsunuz? Ganîmet mevâşisi (kesim hayvanları)*[2] *şu Tihâme'nin ağaçları sayısınca bile olsa dağıtacağım. Bana kimse yalan, buhl (cimrilik), cebânet (yüreksizlik) isnâd edemez"* der ve derken de yanındaki deveden bir tüy koparark iki parmağı arasına alır ve halka gösterek şunları söyler:

"Ey Nâs (halk)! Va'llâhi sizin ganimetinizden değil bir deve, bir deve tüyü ile bile alâkadar değilim. Aldığım beşte bir sehim (pay) de beytülmâle ve bu sûretle sizin fakirlerinize âidtir. Şimdi emrediyorum, yedinde ganimet malı olanlar iğneden ipliğe kadar iâde etsinler. İyi biliniz ki, gânimet malına hiyânet, kıyâmet gününde sâhibi için ârdır, nârdır..." (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.100-101.)

2 "Mevâşî" sözcüğü binek ve kasaplık dört ayaklı hayvanlar (örneğin develer) için kullanılır.

Ensar'dan bazıları da Muhammed'e karşı biraz daha hırçın bir şekilde yakınırlar ve savaşı kazanan kendileri olduğu halde parsanın başkalarına dağıtıldığını öne sürerek Tanrı'nın Muhammed'den hesap sormasını dilerler; örneğin şöyle derler:

> *"Allah, Resûlullâh'ı yargılasın! O, Kureyş'e veriyor da bizi bırakıyor. Halbuki kılıçlarımızdan hâlâ Kureyşlilerin kanları damlıyor."* (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1300, c.8, s.443 vd.)

Bu şekildeki konuşmaları duyunca Muhammed, Ensar'a haber gönderip onları çadırına çağırtır ve: "*Ey Ensâr! sizin tarafınızdan söylenmiş bir söz bana erişti*" diye sertçe bir sesle sorar. Onun gazaba geldiğini hisseden Ensar, korkuya kapılıp kendisini yatıştırmak için: "*Yâ Resûla'llâh! Bizim re'y sahiblerimiz hiç bir söz söylemezler (ve söylememişlerdir)*" derler (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1300, c.8, s.443 vd.).

İbn-i Hişâm'ın *Siyer* adlı yapıtında anlatıldığına göre yukardaki olay şu şekilde oluşur: Sa'd İbn-i Ubâde adında biri, Muhammed'e giderek Ensar'ı temsilen geldiğini söyler ve ganimet paylaşımı nedeniyle arkadaşlarının üzgün ve şikâyetçi olduklarını belirterek: "*Yâ Resûla'llâh! Ensar (ganimet mallarının) bu sûretle taksiminden dolayı (size) karşı gönüllerinde teessür duymuşlardır. -Ganimet malını (Tanrı elçisi) kendi kavmi arasında bol bol dağıttı, (Arap kavmine) büyük atiyyeler verdi de Ensar'a bir şey vermedi- diyorlar*" der.

Bunun üzerine Muhammed ona sorar: "*Ey Sa'd, sen de bu fikirde misin?*" Muhammed'in bu sorusuna Sa'd İbn-i Ubâde, büyük bir nezaketle cevap verir: "*Yâ Resûla'llâh! Ben de kavmimden bir ferd (birey) olmaktan başka bir şey değilim.*"

Bu cevap üzerine Muhammed: "*Öyle ise haydi kavmini şu harirede (çevresi duvar olan yerde) topla*" diye emreder. Sa'd derhal çıkıp arkadaşlarını toplar ve Muhammed'e bildirir. Muhammed Ensar'a hitap ederek onları Tanrı'nın inayetine kavuşturduğunu, onlar için fedakârlıklarda bulunduğunu, onları fakirlikten kurtardığını hatırlatarak şöyle sorar:

"Ey Ensâr! hakkımda gönlünüzde duyduğunuz teessürü işittim. Siz dalâlet (günah, yanılgı) içinde iken ben size gelmiş değil miyim ve benim vâsıtamla Allah'ın hidâyeti (sizlere) erişmiş değil midir? Siz fakir iken benim hicretimle Allah sizi iğna (varlıklı) etmedi mi? Aranızdaki buğz-u adâvet (düşmanlık) sizi kemirirken, kudûmumla (ayağımı ülkenize basmamla) Allah kalblerinizi birleştirmedi mi?"

Bu soruya Ensar hep birden: *"Evet Allah ve Resûlullah'ın üzerimizdeki minnet ve şükrânı daha âlidir (büyüktür)"* diye cevap verirler.

Bunun üzerine Muhammed onlara, onlardan gördüğü yardımları sıralar; başkalarının kendisini yalancılıkla suçlarken, onların doğruladıklarını; başkaları kendisini yerinden yurdundan ederlerken, onların konukladıklarını söyleyerek onların gururunu okşar.

Ve sonra, neden dolayı onları ganimet malının bir kısmından mahrum bırakıp bu payları Kureyş'ten bazı kimselere "fazla pay" olarak verdiğini açıklar ve şöyle der:

"Ey Ensâr cemâatı! Birtakım kimselerin kalblerini te'lif ile müslüman olmaları için verdiğim ve müslümanlığınızın (gücüne ve gelişmişliğine) güvenerek sizi mahrum ettiğim (önemsiz) dünyâ metâından dolayı canınız mı sıkıldı, nefsinizde bir endişe mi buldunuz?"

Bu sözleriyle Ensar'ı öylesine duygulandırır ki, dinleyenler hüngür hüngür ağlamaya başlarlar; o derece ağlarlar ki, akan gözyaşları yüzünden sakalları sırılsıklam olur. Bir yandan ağlarlarken, bir yandan da hep birlikte, kendileri için Muhammed'in "mutluluk" kaynağı olduğunu söylemekten geri kalmazlar; şöyle derler: *"Biz kısmet ve vesile-i hazz-ü meserret olarak Resûlullâh'ı isteriz"* (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.103).[3]

Görülüyor ki Muhammed, kişilerin duygusallığını kabartan etkili konuşmasıyla, kendi aleyhine olan bir durumu kolaylıkla kendi lehine dönüştürebilmiştir. Bunu sağladıktan sonra bu kimselere, develerini,

3 Bütün bu hususları İbn-i Hişâm'ın *Siyer*'inde, Buharî'nin *Sahîh*'inde bulmak mümkündür.

koyunlarını vererek evlerine gönderir. Bu arada ganimetin büyük kısmını, kendisine yararlı olacağını düşündüğü kişilere dağıtarak onların minnetini ve bağlılıklarını biraz daha kazanmış olur.

Söylemeye gerek yoktur ki, bu uyguladığı usul maddi çıkar sağlama yolu ile kişileri İslama bağlamaktan başka bir şey değildir. Turan Dursun gibi büyük din bilginleri, Muhammed'in uyguladığı bu usulü "rüşvet" niteliğinde tanımlarlar.[4] Bu usulü Muhammed sadece Hevazın Savaşı'ndan sonra değil, fakat genellikle her fırsatta, her ganimet alışta ya da her sadaka ve zekât dağıtılışında kullanır olmuştur. Fakat hemen her kullanışta, bazı kişilerin şikâyetine maruz kalmış ve her kalışta da onları susturmakta güçlük duymamıştır. İlginç bir örnek olarak Ali'nin Yemen'e gönderilmesi ve düşman takibi işlerini görmesi, ganimetler edinmesi, ganimetten kendisine hisse olarak cariye ayırması ve nihayet Muhammed'e ait beşte bir ganimet hissesi olarak altın cevherleri getirmesi ve Muhammed'in de bunları Müellefe-i Kulûb'e dağıtması ile ilgili şu olayları verelim:

Hunayn ganimetini, yukarda belirttiğimiz şekilde, Ci'râne'de paylaştırdıktan sonra Muhammed, hicretin onuncu yılında Yemen'e bir mektup ve mektupla birlikte Hâlid İbn-i Velîd kumandasında asker gönderir. Mektupta Yemenlilerin İslam olmaları istenmektedir. Yemenliler, Muhammed'in artık iyice güçlenmiş olduğunu ve ona karşı gelmenin mümkün bulunmadığını, İslam olmadıkları takdirde felakete uğrayacaklarını düşünerek İslamı kabul ederler.[5] Bu iş bittikten sonra Mu'az'ı gönderip Yemenlilere Müslümanlığı öğretmesini emreder. Daha sonra da Ali İbn-i Ebî Tâlib'i göndererek Tanrı'ya ve kendisine düşen beşte bir ganimet hissesini getirmesini ister; gönderirken de şöyle der:

> *"Evvelce Hâlid İbn-i Velîd'in yanında Yemen'e giden mücâhidlere i'lân et: bunlardan seninle beraber düşman tâ'kibine gitmek isteyenler gidip tâ'kip etsinler (yeni ganimetten yararlansınlar); dileyenler de gitmeyip geri dönsünler..."* (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No.1640, c.10, s.351.)

4 Turan Dursun, *Tabu Can Çekişiyor: Din Bu 1*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1990, s.71 vd.
5 Bu konuda İbn Hişâm'ın *Sira*'sına, Balazurî'nin *Futüh el-buldân* adlı yapıtına, Taberi'nin *Tarih*'ine ve Yakubî'nin *Tarih* adlı kitabına bakınız.

Emir gereğince Ali gider ve ele geçirdiği ganimetten kendisine bir cariye ayırıp, tabaklanmış meşin bir torba içinde henüz toprağından tasfiye edilmemiş altın cevherini, Muhammed'e ait beşte bir ganimet hissesi olarak getirir. Ne var ki, daha henüz Yemen'de iken, yani yola çıkmazdan önce, ganimetten bir cariyeyi ayırıp onunla cinsi münasebette bulunması, *Büreyd* adındaki biri tarafından hoş karşılanmaz. Büreyd şikâyette bulunmak için Halîd İbn-i Velîd'e gider ve: "*Şu Ali'yi görmüyor musun (bak ne yaptı)*" der. Anlaşılan şikâyeti pek bir işe yaramamış olmalı ki, Medine'ye geldiklerinde, aynı şikâyeti Muhammed'e tekrarlar. Muhammed kendisine sorar: "*Ey Büreyd! Ali'ye sinirleniyor musun?*" Büreyd: "*Evet*" der. Bunun üzerine Muhammed kendisine şunları söyler:

> "*Hayır Ali'ye darılma! Çünkü onun ganimet malının beşte birindeki hissesi, aldığı câriyeden daha çoktur.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1641, c.10, s.353.)

Böylece Büreyd'i susturduktan sonra, Ali'nin getirdiği beşte bir ganimet payı olan altın cevherini, "Müellefe-i Kulûb"den saydığı dört kişi arasında paylaştırır. Bu dört kişi Necid bölgesi sergerdelerinden olup İslama zarar vermeleri muhtemel bilinen kimselerdi.[6] Bu kişilerin gönüllerini İslama ısındırabilmek için sanki başkaca bir yol bulunamazmış gibi Muhammed, maddi çıkarlar (ve Turan Dursun'un deyimiyle "rüşvet") sağlamayı tercih etmiş görünmektedir.

Fakat bu davranışı, Ashab'dan bazı kişilerin itirazına sebep olur. Bunlardan biri: "*Bu ihsâna biz bunlardan müstahak idik*" diye konuşur. Bu söz Muhammed'in kulağına gidince Muhammed sinirlenir ve yanında bulunanlara kendisinin Tanrı'nın bile güvendiği bir kimse olduğunu ve her daim gökyüzünden kendisine haberler gönderildiğini söyler; şöyle der: "*Siz bana i'timâd etmiyor musunuz? Ben göktekilerin bile emîniyim! Sabah akşam bana gök yüzünün haberi (vahiy) geliyor!*" Yani anlatmak ister ki, yapmış olduğu her iş Tanrı'nın onayına dayalıdır ve şu hale göre ganimeti bu dört kişi arasında paylaş-

6 Bu dört kişi şunlardır: Uyeyne İbn-i Bedir, Akra' İbn-i Hâbis, Zeydü'l- Hayl Alkame (ya da Amir İbn-i Tufeyl). Bu konuda Buharî'nin Ebû Saîd-i Hudrî'den rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1641, c.10, s.353.

tırmakla Tanrı'nın iradesine aykırı bir şey yapmış değildir. Fakat bu sözleri dinleyenler pek tatmin olmazlar. İslam kaynaklarının tanımlamasına göre "iki gözü çökük, yanağının iki elmacığı çıkık, alnı yüksek, gür sakallı, başı traşlı, tam vahşi ve mürteci" bir kişi ayağa kalkıp: "*Yâ Resûla'llâh, Allah'tan kork*" diye bağırır. Onun bu halini görünce Muhammed, biraz daha sinirlenmiş olarak: "*A hortlayan kişi! Ben, yeryüzündeki insanların Allah'tan korkmağa lâyık (ve en çok korkan)ı değil miyim?*" der.

Muhammed'i dinleyen bu kişi cevap vermeden arkasını dönüp oradan uzaklaşır. O sırada Muhammed'in yanında bulunan Hâlid İbn-i Velîd, adamcağızın bu kadarcık itirazının bile ölüm cezası için yeterli olduğunu düşünerek, kılıcına sarılır ve: "*Yâ Resûla'llâh! (izin ver de) şunun kafasını vurayım*" der. Fakat Muhammed: "*Yok vurma! Bunun ileride namaz kılan bir kişi olması umulur*" der (Buharî'nin Ebû Saîd-i Hudrî'den rivayeti olan bu hadis için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1642, c.10, s.354 vd.).

Anlaşılan o ki, Muhammed bu adamı, hoşgörü nedeniyle ölümden uzak kılmış değildir. Kurtubî gibi İslam kaynaklarından öğrenmekteyiz ki, öldürtmemesinin nedeni, halk arasında: "*Muhammed Ashabını öldürüyor*" şeklinde söylentiler çıkacağından ve bunun da kendisi aleyhine sonuç doğuracağından çekinmesidir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.357).

Başka bir deyimle, Muhammed, bu kişinin bu şekildeki itirazını, yani kendisine: "*Allah'tan kork*" diye bağırmış olmasını, aslında ölümü gerektiren "küstahça" bir davranış olarak görmüştür. Söylendiğine göre bu kişi, kendisine daha önce, Hüneyn ganimetinin paylaştırılması sırasında da: "*Yâ Muhammed! adâlet eyle*" diye konuşan *Zülhuveysıra*'dır. Pek muhtemeldir ki, Muhammed, onun bu şekildeki itirazlarının başkalarına "kötü" örnek olacağını, başkalarını da aynı doğrultudaki davranışlara sokacağını düşünerek öldürülmesinin uygun olacağını hesaplamıştır. Nitekim İslam kaynakları dahi, eğer halk arasında olumsuz etki yaratmayacağını bilmiş olsa, Muhammed'in bu kişiyi öldürtmekten geri kalmayacağını belirtirler. Belirtirlerken de yukardaki olayın geri kalan kısmını kendilerine destek edinirler. Söz konusu olayın devamı şöyle:

Muhammed'in: "*Yok vurma! Bunun ileride namaz kılan bir kişi olması umulur*" diye konuşması üzerine Hâlid İbn-i Velîd: "*Yâ Resûla'llâh! Namaz kılanlardan öyle kimseler vardır ki, onlar gönüllerinde olmayan şeyi dilleriyle söylerler*" diye karşılık verir. Onun bu sözlerine Muhammed: "*(Ey Hâlid) ben nâsın (halkın) kalblerini açmağa, karınlarını yarmağa me'mûr değilim*" diye karşılık verir; yani anlatmak ister ki kişilerin içyüzünü Tanrı'dan başka kimse bilmez ve bu nedenle kendisi ancak onların dış görünüşüne göre hükmetme durumundadır.

Hemen belirtelim ki, bunu söylerken pek içten konuşuyor değildir; çünkü o, çoğu zaman kişilerin kalplerinde geçenleri bildiğini söyleyerek hareket etmiştir; nitekim "müellefe-i kulûb" diye tanımladığı kişiler, İslama bağlı görünen ve fakat kalpleri İslama ısınmamış olan kimselerdir. Onların kalplerini İslama ısındırmak istediğini söylediği içindir ki, ganimetten fazlaca pay verme usulünü getirmiştir.

Yine bunun gibi, birçok Müslüman kişiyi o, yine içyüzleri itibariyle İslama bağlı değillerdir diye "münafık" olarak ilan etmiş ve onlar hakkında (velev ki akraba olsunlar) mağfiret dilenmesini yasak etmiştir.

Ve işte bundan dolayıdır ki, biraz önce değindiğimiz gibi, Hâlid İbn-i Velîd'e hitaben "*(Ey Hâlid) ben nâsın (halkın) kalblerini açmağa, karınlarını yarmağa me'mûr değilim*" derken gerçeği yansıtmamıştır.

Fakat her ne olursa olsun, Hâlid'e bu şekilde konuşurken, bir yandan da kendisine "Allah'tan kork" deyip giden kişi'nin arkasından bakıp şöyle der:

> "*Şunun soyundan öyle bir nesil türeyecektir ki, onlar her zaman güzel sesle Allah Kitâbı'nı okuyacaklar. Fakat Kur'ân'ın halâveti (tatlılığı) onların hançerleri(nden) ileri geçmiyecektir. Onlar -ok av'ı (sür'atle delip) çıktığı gibi- dinden çıkacaklar.*"

Bunu söyledikten sonra bir de şöyle ekler:

> "*Eğer ben bunların zamânına yetişmiş olsaydım Semûd (ve Ad kavimlerin)in (toptan) helâk olduğu gibi muhakkak bunları (toptan) öldür(mesini Allah'tan dile)rdim!*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1642, c.10, s.354 vd.)

Görülüyor ki biraz önce Hâlid'e: "*ben nâsın (halkın) kalblerini açmağa, karınlarını yarmağa me'mûr değilim*" diyen Muhammed, insanların içyüzlerini, yani kalplerini bilircesine konuşmakta ve bu bazı kişilerin, bir gün gelip dinden çıkacaklarını anlatmaktadır. Anlatırken de "*Eğer onların zamanına yetişmiş olsaydım bunları öldürmesini Allah'tan dilerdim*" şeklinde eklemektedir.

Kuşkusuz ki bunları söylerken, dinden çıkan ya da farklı din ve inançta olan ya da kendisine karşı kafa tutan kimselere karşı hoşgörüsüzlüğünü ortaya vurmuş olmaktadır; çünkü istediği şey bu kişilerin, tıpkı Semud ve Ad kabilelerinin bir zamanlar "helâk" olduğu gibi, yok olmalarıdır.

Öte yandan bu sözler, yine biraz önce Hâlid İbn-i Velîd'e söylediği: "*Yok vurma! Bunun ileride namaz kılan bir kişi olması umulur*" şeklindeki sözleriyle de çatışmaktadır. Çünkü bir yandan kendisine kafa tutan kişi hakkında: "*ileride namaz kılan bir kişi olması umulur*" derken, diğer yandan da bu kişinin soyundan olan kimselerin süratle dinden çıkacaklarını anlatmak üzere: "*Şunun soyundan öyle bir nesil türeyecektir ki, onlar her zaman güzel sesle Allah Kitâbı'nı okuyacaklar. Fakat Kur'ân'ın halâveti (tatlılığı) onların hançerleri(nden) ileri geçmiyecektir. Onlar -ok av'ı (sür'atle delip) çıktığı gibi- dinden çıkacaklar*" demiştir.

Bütün bunlar bir yana fakat bir de şu var ki, Muhammed, insanların Müslüman olup olmalarının ya da puta tapıp tapmamalarının kendi iradelerine değil, fakat Tanrı'nın isteğine bağlı bulunduğunu söylemiş ve Kur'an'a: "Tanrı dilediğinin kalbini açar onu Müslüman yapar, dilediğininkini kapatır kâfir kılar" şeklinde ayetler koymuştur (örneğin En'âm 125). Böyle olduğu halde şimdi, yani yukardaki olay vesilesiyle, söz konusu kişinin dinden çıkacağını bildirmektedir. Eğer kişilerin kalplerini kapatıp "kâfir" yapan Tanrı ise, bu takdirde Muhammed'in, yukardaki şekilde *Zülhuveysıra* hakkında konuşmasına ne demeli?

*

Her ne kadar Muhammed: "*Rüşvet verene de alana da Allah lânet etsin*"[7] şeklinde konuşmuş olsa da, anlaşılan o ki, maddi bir kazanç karşılığında kişileri Müslüman yapmanın ya da Müslümanlığa ısındırmanın "rüşvet" niteliğinde bir yönü olmadığını düşünmüştür.

Ne var ki, Taberi gibi İslam dünyasının en ünlü yorumcularından tutunuz da günümüzde Turan Dursun gibi en büyük din bilginlerine gelinceye kadar gelmiş geçmiş kaynaklar, bu tür eylemleri "rüşvet" sözcüğünden başka bir tanıma sokamamışlardır.[8]

Şu durumda: "Kişilerin kalplerini pekiştirmek maksadıyla onlara ganimetten fazla pay ayırmak, mal ve para şeklinde maddi çıkarlar sağlama yoluna başvurmak, Tanrı'nın 'yüceliği' fikriyle ne derece bağdaşır?" diye sormak gerekmez mi?

7 Turan Dursun'un, Ebû Davud'un *Kitabu'l-Akdiyye* adlı yapıtından nakli için bkz. *Din Bu 1,* Kaynak Yayınları, İstanbul, 1990, s.71.

8 Bu konuda Taberî'nin *Camiu'l-Beyan fi Tefsiri'l Kur'ân* adlı yapıtına ve bu yapıta atfen Turan Dursun'un "Rüşvetle Müslüman Olanlar" başlıklı yazısına (*Din Bu 1,* Kaynak Yayınları, İstanbul 1990, s.71) bakınız.

HUDEYBİYE ANTLAŞMASI SIRASINDA KUREYŞ'E ÖDÜN VERİLMESİNİN HİKÂYESİ

Şeriatçı bir parti liderinin, ödün (taviz) yolu ile iktidara gelme taktiğine başvurmasını, çoğu yazarlarımız, Müslümanlıkla bağdaşmayan bir davranış olarak tanımlayıp eleştiri konusu yapmışlardır. Oysa bu taktiğin Müslümanlığa ve İslam ahlakına aykırı düşen bir yönü olmayıp, aksine 1 400 yıl gerilere inen bir geçmişi vardır ki, kökenini *Hudeybiye* antlaşmasında bulur. Bu antlaşma, Muhammed'in Mekke'yi fethetmek amacına dayalı olarak Kureyşlilerle imzaladığı bir antlaşmadır ve tümüyle ödün siyasetinin bir ürünüdür. İslam kaynaklarına ve özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayımladığı *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı* (c.8, s.143-176; ve c.10, s.240, 249) adlı yapıta dayalı olarak olayın kısa özeti şöyle:

Hicretin altıncı yılının sonlarına doğru Muhammed, "Umre" (küçük hac) ve "Kâ'be'yi tavaf" maksadıyla Mekke'yi ziyaret edecekmiş gibi görünerek Hudeybiye seferine çıkar. Beraberinde 1 400 (ya da 1 500) Müslüman vardır.

Her ne kadar İslam yazarları, Muhammed'in Mekke'yi almak için savaş yapmak niyetinde olmadığını ve nitekim taraftarlarını silahsız olarak yola çıkardığını söyleseler de, pek doğru değildir. Çünkü bir kere Muhammed, Kâbe'nin "kutsal" bir yer olduğunu ve bu nedenle "putperestlerin" (müşriklerin) elinde bırakılmasının söz konusu bulunmadığını sık sık açıklamaktan geri kalmazdı. Mekke'yi Müslümanların gözünde "kutsal" ve mutlaka ele geçirilmesi gereken bir şehir olarak tanımlamak üzere Tanrı'nın bu şehri "ihtiram yeri" (saygınlık yeri) şeklinde ve daha gökleri ve yeri yarattığı sırada seçtiğini ve "*kıyâmet'e kadar muhterem kıldığını*" söylerdi (bkz. *Sahîh-i Buhâ-*

rî..., c.10, s.516). Söylerken de Kâbe'nin insanlığın ilk mabedi olduğunu, temellerinin Âdem tarafından atıldığını, daha sonra İbrahim ve oğlu İsmail tarafından yeniden inşa olunduğunu eklerdi (bkz. *Sahîh-i Buhârî*.., c.10, s.516). Bu itibarla Mekke'nin Müslümanlar tarafından mutlaka ele geçirilmesi gerektiği inancını dinsel bir amaç haline sokmuş sayılırdı. Nitekim Müslümanları beraberinde getirebilmek için, bir gece uykusunda gördüğü rüyaya göre Mekke üzerinde zafer sağlayacağından kuşku etmediğini söylemiştir. Müslümanlar onun bu sözlerini dinledikten sonradır ki yola çıkmışlardır.

Fakat Muhammed, savaş niyetinde olmadığı kanısını yaratmak üzere taraftarlarını hac giysileriyle ve silahsız ve fakat "mutad" şekilde kılıç kuşanmış olarak ve her yedi (ya da on) kişiye bir deve hesabıyla yola çıkarır. Taberi gibi kaynakların bildirmesine göre, taraftarlarını silahlandırması Ömer b. Hattâb'ın hatırlatması üzerine olmuştur. Güya bir menzile geldiklerinde Ömer b. Hattâb kendisine : "*Yâ Resulâllah! biz bir yere gideriz ki onun halkının çoğunu biz öldürdük, silahsız oraya varmak doğru olmaz*" demiş ve bunun üzerine Muhammed Medine'ye adam gönderip her kişinin silahını getirtmiştir. (Bkz. Taberi, *Tarih-i Taberî Tercemesi*, Konya, 1983, c.2, s.438 vd.)

Fakat her ne olursa olsun Kureyşliler, Muhammed'in bu kadar kalabalık bir toplulukla Mekke'ye girmesini tehlikeli buldukları için izin vermezler ve şöyle derler: "*İstersen sen kâ'be'yi tavaf et, fakat hepiniz birden olmaz.*"

Bu durumda Mekke'ye karşı saldırıya geçmenin tehlikeli olabileceğini düşünen Muhammed, biraz da Ebû Bekir'in ısrarları üzerine, "mütareke" (barış antlaşması) yapma yolunu dener. Kureyş'i bu şekilde bağlamakla, İslam dininin "siyâsî kudret ve mevcûdiyetini" hem onlara ve hem de bütün Cezîre halkına tanıtabileceği inancıyla, ne yapıp yapıp bir barış antlaşması imzalamak isteğindedir.

Çeşitli yollardan Kureyşlilere, savaş fikrinde olmadığını ve onlarla "mütareke" imzalamak istediğini duyurur. Maksadı, mütareke sayesinde, Kureyş'in tarafsızlığını sağlayıp zaman kazanmak ve bu arada zayıf durumda bulunan diğer Arap kabileleri üzerine yürüyüp onları teker teker teslim almaktır.

"Antlaşma" teklifi hususundaki bu girişimi işe yaramış olmalı ki, az geçmeden Kureyş'i temsilen *Süheyl İbn-i Amr* başkanlığındaki bir heyet çıkagelir. Muhammed onları görünce Ashab'a karşı: "*Artık işimiz bir dereceye kadar kolaylaştı*" der.

Süheyl: "*Haydi (hokka, kalem, kâğıt) getir; sizinle aramızda (tahrirî muktezi) bir müsâlehanâme yaz!*" diye konuşur. Bunun üzerine Muhammed, Ali'yi çağırır ve "*Bismi'llâhi-r-Rahmâni'r-Rahîm* (yani 'Esirgeyen ve koruyan Allah adına') *yaz*" diye emreder. Bu sözleri duyar duymaz Süheyl itiraz eder. Çünkü bu deyim Arapların alışık olduğu bir deyim değildir. Arapların kullandığı deyim "*Bismike'llâhümme*" (yani "Allah'ım senin adınla yazmaya başlarım") şeklinde olduğu için Süheyl bu şekilde başlanılmasını ister. Muhammed, istemeyerek kabul eder ve Ali'ye, o şekilde yazmasını söyler. Ancak orada bulunan Müslümanlar hep bir ağızdan: "*Vallâhi biz onu yazmayız, ancak -Bismi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm- yazılmasını isteriz*" diye bağrışırlar. Fakat Muhammed onlara aldırış etmez ve Ali'ye tekrar emrederek Süheyl'in istediği şekilde yazmasını emreder. Sonra da devamla: "*Bu kitab, Muhammed Resûlullâh'ın* (Tanrı elçisinin) *mazmununa* (kitabına) *hüküm ve imzâ ettiği muahedenâmedir* (antlaşmadır)" diye yazmasını emreder. Bu şekilde yazdırmakla antlaşmayı "Peygamber" sıfatıyla imza etmiş sayılacaktır. Ancak ne var ki Süheyl, bunu fark etmiş olarak hemen itiraz eder ve Kureyş'in Muhammed'i "Peygamber" olarak kabul etmediğini ve onu sadece "Abdullah'ın oğlu Muhammed" diye bildiklerini hatırlatarak: "*Muhammed İbn-i Abdi'llâh* (diye) *yaz*" der. Bu teklif üzerine Muhammed: "*Vallâhi siz tekzîb etseniz de ben Resûlu'llâh'ım*" diye söylenmekle beraber Ali'ye: "*Haydi -'Resûlu'llâh lâfzını* (sözcüğünü) *sil de- Muhammed İbn-i Abdi'llâh yaz*" diye emreder. Fakat Ali direnir ve: "*Vallâhi ben senin Resûlu'llâh unvân-ı mübeccelini kat'iyyen silmem!*" der. Bunun üzerine Muhammed "kitabı" eline alıp "*Muhammed İbn-i Abdi'llâh*" diye yazdırır. Böylece Süheyl'in dediği olmuş olur ve Muhammed'in adı, antlaşmada, "*peygamber*" olarak değil fakat sadece "*Abdullah'ın oğlu Muhammed*" olarak yer alır.

Bundan sonra antlaşmanın diğer hükümlerinin tartışılmasına geçilir. Muhammed, Kâbe'yi tavaf hususunda kendilerine serbestlik tanımalarını Süheyl'den ister ve: "*Siz bizimle Beyt-i Şerîf'in arasını ser-*

best bırakınız da biz de Beyt'i tavâf edelim" der. Fakat Süheyl bunu kabul etmez ve kendine uygun bulduğu bir başka hükmü antlaşmaya yerleştirir ki, o da Müslümanların, bir sonraki yıl Kâbe'ye silahsız olarak gelip ibadet edebilmeleriyle ilgilidir. Muhammed, bu hükmü de Süheyl'in dilediği şekle göre kabul eder.

Bundan sonra Süheyl, antlaşmanın bir diğer hükmü olarak Muhammed'den şunu ister: "*Sana bizden bir erkek gelirse, o gelen kimse, senin dininden olsa bile, onu bize reddedeceksin* (geri vereceksin)." Bu teklife Müslümanlar şaşıp kalırlar ve: "*Sübânallâh! İslâm câmiasına iltica eden bir müslüman, müşriklere (*putperestlere) *nasıl iâde olunur?*" diye konuşmaya başlarlar. Kuşkusuz ki bu hüküm, Müslümanlar bakımından, antlaşmanın tüm hükümlerinden çok daha ağır ve onur kırıcı bir nitelik taşımaktadır.

Fakat konuşmaların tam bu anında, Süheyl'in oğlu *Ebû Cendel* çıkagelir. Ebû Cendel daha önceki bir tarihte Müslümanlığı kabul ettiği için Mekke'de hapse atılmış iken, hapisten kaçıp Muhammed'e sığınmıştır. Ve işte şimdi Muhammed onu, Süheyl'e geri verme zorunluluğu ile karşı karşıyadır. Zira Süheyl, oğlunun kendisine iade edilmesinde ısrarlıdır.

Süheyl'in bu ısrarı nedeniyle Muhammed kendisini çok güç bir durumda bulur. Zira kendisine sığınmış olan Ebû Cendel'i geri verecek olursa, hem kendi taraftarlarına karşı itibarı sarsılacak ve hem de Araplararası "kutsal" bir geleneğe ihanet etmiş olacaktır ki, o da "mülteci" olarak gelip sığınmış bir kimseyi korumak, daha doğrusu onu, kendisine zarar verebilecek olan tarafa iade etmemektir.

Ve işte bütün bunları önleyebilmek için, Muhammed, görüşmelerin henüz tamamlanmadığını bahane ederek Süheyl'e şöyle der: "*Biz müsâlehanâmeyi* (antlaşmayı) *henüz imza etmedik.*"

Bunu duyan Süheyl hiddetinden köpürür ve Muhammed'e şöyle yanıt verir: "*Şu halde vallâhi ben de seninle hiç bir madde üzerinde sulh olmam.*" Süheyl'in bu sert tutumu karşısında Muhammed ne yapacağını şaşırır ve: "*Haydi, bunu bana bağışlayıp imzâ et!*" diye Süheyl'den ricada bulunur. Fakat Süheyl kabul etmez. Muhammed: "*Hayır, bu işi (hatırım için) yap!*" diyerek ısrar eder. Süheyl yine kabul etmez direnir ve "*Aslâ yapamam*" diyerek konuşmayı kısa keser. Bü-

tün bunları izlemekte olan Ebû Cender, kendisinin Muhammed tarafından Kureyş'e geri verileceğini anlayarak haykırıp sızlanmaya başlar ve şöyle der:

> *"Ey cemâat-i müslimîn! Müslüman olarak geldiğim halde şimdi ben müşriklere iâde mi olunuyorum? Benim uğradığım şu felâketi görmüyor musunuz?"*

Onun bu şekilde konuşmasını dinleyen Muhammed şöyle der:

> *"Yâ Ebû Cendel! Sabret, Allâh'tan umid-vâr ol! Ecir ve sevâb dile... Çünkü Allah seni, ve seninle birlikte Mekke'de bulunan... Müslümanları sevinçli hallere kavuşturacaktır... Biz (Mekkeli'lerle) barış yapmış, onlara bu hususta söz vermiş bulunuyoruz. Onlara gadr ve ihânet etmek istemiyoruz."*

Bunları söyledikten sonra Ebû Cendel'i Süheyl'e teslim eder.

Bu sözleri işiten ve Ebû Cendel'in durumuna üzülen Ömer İbni'l-Hattâb, derhal Muhammed'e giderek: *"Sen Allâh'ın Hak Peygamber'i değil misin?"* diye sorar. Muhammed: *"Evet Hak Peygamberiyim"* diye karşılık verir. Bunun üzerine Ömer: *"Bu halde dînimiz uğrunda bu denâeti* (alçalmayı) *niçin kabul edelim?"* diye sorar. Muhammed ona, Mekke'nin ele geçirileceğini ima ederek, yakın bir zamanda Kâbe'ye varıp onu tavaf edeceğini söyler; yani demek ister ki, İslamın başarısı uğruna birtakım ödünler vermek koşuldur. Ve nitekim yukarda görüldüğü gibi Hudeybiye antlaşmasını Muhammed, hep Süheyl'in dilekleri doğrultusunda, hep onun istediklerine ödünler vermek suretiyle imzalamıştır. Çünkü bu antlaşmayı o, daha sonrası için planladığı girişimler için önemli bir basamak saymaktaydı (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1158, c.8, s.116 vd.; c.8, s.164-168).

Gerçekten de Hudeybiye antlaşmasını on yıl için yapmış olmakla beraber, daha bir yıl geçmeden antlaşmanın Kureyş tarafından ihlal edildiğini ileri sürerek Mekke'yi fethedecektir. Böylece büyük başarıya, Hudeybiye'de verdiği ödünler sayesinde erişmiş olacaktır.[1]

1 Yukarıda, tırnak içindeki alıntılar, Diyanet'in *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı-Tecrîd-i Sarih Tercemesi* adlı yayınların 8. cildinden aynen alınmıştır. Kolaylık olması için, bazı Arapça sözcükler Türkçeleştirilmiştir.

Bu müşkül vaziyetten müteessir olan Ömer İbni'l-Hattâb şöyle demiştir: Bunun üzerine ben Nebî *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'e varıp:

— Sen Allâh'ın Hak Peygamber'i değil misin? dedim. Resûlullâh:

— Evet Hak Peygamberiyim! buyurdu. Ben:

— Biz müslümanlar hak, düşmanlarımız bâtıl üzere bulunmuyorlar mı? dedim. Resûl-i Ekrem:

— Evet öyledir, buyurdu. Ben:

— Bu halde dînimiz uğrunda bu denâeti niçin kabûl edelim? dedim. Resûl-i Ekrem:

— *Muhakkak sûrette ben Allâh'ın Peygamberiyim ve ben,* (bu maddeyi kabûl etmekle) *Allâh'a isyân etmiş değilim. Allah benim nâsırımdır,* buyurdu. Ben yine:

---

bu gazâda şehîd olmuşlardır. Kendisi de Yermûk harbinde şehîd düşmüştür. Bir rivâyete göre de tâundan vefât etmiştir. Vefâtından sonra kızı Hind ile oğlu Utbe'nin kızı Fâhite berhayât olup Hazret-i Ömer tarafından Fâhite, Hâris İbn-i Hişâm'ın oğlu Abdurrahmân'a tezvîc edilmiştir.

[1] زاد ابن اسحاق قال رسول الله صلى الله عليه و سلم : يا ابا جندل اصبر و احتسب فانا لا نغدر. و ان الله جاعل لك فرجا و مخرجا .

Sahîh-iBuhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1158, c.8, s.168.

Hemen ekleyelim ki, Hudeybiye antlaşması, Muhammed'in ödün verme siyasetinin ne ilk ne de son örneğidir. O bu uygulamaya, çok daha öncelerden başlamıştır ki, ilginç örneklerden biri, Bedir Savaşı'nda ele geçirdiği esirlerden Ebû Süfyân'ın oğlu Amr ile ilgilidir. Kısaca özetleyecek olursak:

Bilindiği gibi Ebû Süfyân, Kureyş eşrafından olup Muhammed'i "peygamber" olarak kabul etmeyenlerin başında gelenlerden biridir.

Kendisi gibi karısı Hind de (ki çok zeki ve ağzı laf yapan bir kadındı) onu eleştirileriyle bir hayli huzursuz kılmaktan geri kalmazdı. Bu yüzden Muhammed onu ve eşini kendisine başdüşman bilmiştir. Bu düşmanlık, Muhammed'in giderek güçlenip Mekke'yi fethetmesinden az önceye kadar sürüp gidecek ve Ebû Süfyân ile karısının İslama girmek zorunda kalmalarıyla son bulacaktır.

Ve işte bu düşmanlığın had safhaya eriştiği bir dönemde Bedir Savaşı cereyan eder ki, bilindiği gibi hicretin ikinci yılına rastlar. Müslümanlar lehine biten bu savaş sonucu ele geçirilen esirler arasında Ebû Süfyân'ın oğlu Amr b. Ebû Süfyân da bulunmaktadır. Kuşkusuz ki, Muhammed'in eline hem Ebû Süfyân'dan hınç çıkarmak ve hem de fidye almak bakımından bulunmaz bir fırsat geçmiştir. Diğer esirler gibi onu da fidyeye bağlar ve Ebû Süfyân'a haber ileterek oğlunun fidye karşılığında serbest bırakılacağını bildirir. Ne var ki, Ebû Süfyân fidye vermeyi reddeder: "*Hem kanımı ve hem de paramı yitirmek gibi iki çeşit azâba mı katlanacağım... Bırakınız oğlumu onlara; diledikleri süre boyunca onu alıkoyabilirler*" der (bu konuda İbn İshak'ın *Siyer*'ine bakınız).

Böylece Amr, Muhammed'in elinde esir olarak kalmış olur. Fakat aradan çok geçmeden Sa'd b. al-Numan b. Akkal adında bir Müslüman kişi, karısıyla birlikte Mekke'ye giderek haccetmek ister; bilir ki Kureyşliler, hac ziyareti için Mekke'ye gelen kimselere kötülük etmezler.

Ne var ki, Ebû Süfyân, oğluna yapılanlara karşı misilleme olmak üzere Sa'd'ı yakalatıp hapse atar ve Muhammed'e haber göndererek oğlu Amr'ın serbest bırakılacağı ana kadar Sa'd'ı hapiste tutacağını bildirir. Ebû Süfyan'ın tutumuna Muhammed önce pek aldırış etmez. Ancak Müslümanlar, üzüntü içerisinde bulunduklarını ve Sa'd'ın kurtarılması gerektiğini kendisine belirtirler. Bu arada Sa'd'ın yakın akrabaları Muhammed'e başvurarak Amr b. Ebû Süfyân'ın kendilerine verilmesini isterler ve onu Sa'd ile takas edeceklerini bildirirler. Bu isteği kabul etmek, kuşkusuz ki Muhammed için, Ebû Süfyân'a ödün vermek demekti. Fakat aksi takdirde taraftarları indinde prestijini yitirme gibi bir riski üstlenmiş olacaktı. Oysa ki, o dönemde taraftarlarının sayısını artırmak ve onları kendisine mutlak şekilde bağlamak ihtiyacında idi.

Bu nedenle yapılan teklifi kabul ederek Amr'ı onlara verir; onlar da onu Ebû Süfyân'a gönderirler. Bunun üzerine Ebû Süfyân, derhal Sa'd'ı Medine'ye iade eder.

*

Denilebilir ki, Muhammed'den bu yana İslam adına "ödün" verme siyaseti, şeriatçılar için geleneksel nitelikte bir araç işini görmüştür. "Ödün"ün ahlakiliğe uygunluğu ya da aykırılığı diye bir şey söz konusu edilmemiştir; söz konusu edilen şey, "ödün"ün İslam çıkarlarına oturtulması olmuştur. İslam çıkarları doğrultusundaki her ödün ahlaki sayılmıştır.

"İLAHİ İNTİKAM" OLAYI: BEDİR GÜNÜ ÖLDÜRÜLEN KUREYŞ EŞRAFINDAN KİŞİLERİN CESETLERİNİN PİS BİR KUYUYA ATILMASININ HİKÂYESİ

Her ne kadar şeriatçılar Muhammed'in kin ve intikam duygularından uzak kaldığını söylerlerse de, onun pek çok davranışını "ilâhî intikam" niteliğinde tanımlayıp yüceltmekten geri kalmazlar. Verilecek nice örneklerden biri şöyle:

Hicretin ikinci yılının Ramazan ayında Muhammed, taraftarlarıyla birlikte Medine'den yüz yirmi fersah mesafede bulunan Bedir denen bir yerde, Kureyş ordusu ile savaşa girişir. İslam kaynaklarının bildirmesine göre bu güçlü orduya karşı zafer sağlayabilmek için önce (Ebû Bekir'le beraber) çadırına çekilip, Kureyş'i Tanrı'ya ve "peygamberine" karşı meydan okuyor durumunda göstererek şikâyette bulunur: "*Yâ Rab!*" der, "*İşte Kureyş kibr ü gurûr ile geldi. Sana meydan okuyor. Peygamberini de yalanlıyor.*"

Oysa ki Kureyş ordusu, Şam'dan dönmekte olan Ebû Süfyân idaresindeki zengin bir ticaret kervanına karşı Muhammed'in girişti̇ği çete saldırısını önleme amacıyla harekete geçmiştir. Fakat Muhammed bunu, Kureyş'i Tanrı'ya şikâyet için yeterli bir sebep olarak görmüştür.

Bu yukardaki sözleri söyledikten sonra ellerini kaldırarak her şeyden önce Tanrı'ya vaadini hatırlatır: bu vaat, Tanrı'nın güya peygamberler lehine yapmış olduğu bir vaattir ki Kur'an'ın Sâffât Suresi'nde şöyle belirtilmiştir:

> "*And olsun ki peygamber kullarımıza söz vermişizdir. Onlar şüphesiz yardım göreceklerdir. Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir.*" (K. 37 Sâffât 171-173.)

Bu hatırlatmadan sonra Tanrı'ya bir hatırlatmada daha bulunur ki o da, Tanrı'nın kendisine, Bedir'de yardımda bulunacağına dair vermiş olduğu sözdür. Tanrı'dan bu sözünü yerine getirmesini ister; şöyle der:

> "*Allah'ım! Eğer sen şu bir avuç Müslümanın helâkini diliyorsan, sonra sana ibâdet eden bulunmayacaktır.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1228, c.8, s.333; c.10, s.146; ayrıca bkz. Taberi, *aynı eser*, c.2, s.401.)

Muhammed'in neden dolayı Tanrı'ya bu şekilde bir hatırlatmada bulunduğunu anlamak biraz güç, çünkü, her şeyi bilen ve önceden hesap eden bir Tanrı'nın Müslümanları yenilmiş görmek istemeyeceği ve herhangi bir hatırlatmaya da ihtiyacı bulunmadığı aşikârdır. Öte yandan dilediğini Müslüman yapma olanağına sahip bir Tanrı'nın, yeryüzünde Müslüman kalmaz endişesiyle davranmayacağı da ortadadır. Tanrı'ya hitaben: "Eğer Müslümanları korumazsan sana artık ibadet eden kalmayacaktır" şeklinde konuşmak, O'na görevini hatırlatmak, hatta bir bakıma tehdit savurmak değil midir?

Fakat her ne hal ise Muhammed, bu duayı ve niyazı öylesine uzatır ki, yanında bulunan Ebû Bekir dayanamaz, onun elini tutarak kendisine şöyle der: "*Bu kadar dilek yetişir yâ Resûl'allâh! Allah sana va'dettiği zaferi yakında verecektir.*"

Ebû Bekir, Tanrı'nın Muhammed'e yakında zafer vereceğini nasıl ve nereden öğrenmiştir? Bilemiyoruz. Bildiğimiz şu ki, Ebû Bekir'in bu sözleri üzerine Muhammed, Cibril'in kendisine ayetler getirdiğini ve bu ayetlere göre Tanrı'dan yardım geleceğini söyleyerek çadırdan çıkar ve şöyle der:

> "(Bedir'deki) *bu topluluk* (yani Kureyş) *yakında muhakkak hezîmete uğracak ve onlar arkalarına dönüp gidecekler. Belki* (bu gidişin sonu) *azablarının va'dolunduğu saattir ki, o saat (in azabı) daha büyük bir belâdır ve daha acıdır.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.146.)

Kuşkusuz ki bu sözlerde "ilâhî bir intikam" kokusu duyulmaktadır. Nitekim İslamcılar bunu bu şekilde yorumlarlar; şu bakımdan ki:

Bedir Savaşı, Müslümanların zaferiyle sona erer. Savaşta Kureyş eşrafından pek çok kişi öldürülmüştür. Bu kişilerden birçoğu, vaktiyle Muhammed'e kafa tutmuş ve söylendiğine göre kötülük yapmış olan kimselerdir. Geçmişten gelme bu husumet duygularından kurtulamamış olmalı ki, Muhammed, savaş meydanından ayrılıp yola düzülmeden önce Kureyş eşrafından yirmi dört kişinin cesetlerini bir araya toplatır ve sonra bunları orada bulunan pis bir kuyuya attırır. Bu suretle pis kuyunun, Kureyş eşrafından bu kişilerin cesetleriyle biraz daha pislenmiş olduğunu düşünerek, muhtemelen, memnundur. Sonra devesinin getirilmesini emreder. Devesi getirilir ve yol ağırlıkları deveye yüklenip bağlanır.

Bu sırada Muhammed yürüyerek cesetlerin atılmış bulunduğu pis kuyunun yanına gelir ve ölüleri hem kendi adlarıyla hem de babalarının adlarıyla teker teker çağırmaya ve azarlamaya başlar:

> *"Yâ filân İbn-i filân... siz Allah'a ve (peygamberine) itâat etmiş olsaydınız itâatınız sizi sevindirir mi idi? (Şüphesiz sevindirirdi). Ey maktuller! Biz, Rabbi'mizin bize va'dettiği nusret ve zaferi muhakkak sûrette gerçek bulduk. Siz de (bâtıl) rabbinizin va'dettiği (mevhum) nusret ve zaferi gerçek buldunuz mu?"* (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1567, c.10, s.152 vd.)

Bu lanetledikleri arasında Utbe İbn-i Rebîa, Şeybe İbn-i Rebîa, Ümeyye İbn-i Halef, Ebâ Cehil İbn-i Hişâm gibi kişilerin cansız cesetleri vardır. Bu şekilde yapmakla Kureyş "müşriklerini" bir kez daha aşağılattığını ve azaba soktuğunu düşünerek biraz daha rahatlamış olur.

Söylemeye gerek yoktur ki, öldürülmüş kimselerin cansız vücutlarının karşısına geçip onları aşağılamaya çalışmak "kin ve intikam duygusundan uzak" olduğu söylenen bir kimseden beklenebilecek bir şey değildir. Kaldı ki cansız cesetlere bu sözleri söylemenin anlamı da yoktur. Nitekim Muhammed'in bu davranışına anlam veremeyen *Ömer b. Hattâb* dayanamaz ve sorar: *"Yâ Resûla'llâh! kendilerinde hayat eseri bulunmayan bu cesedlere ne söylersin?"*

Bu soruyu sorarken kuşkusuz ki cansız cesetlere hakaret etmenin yersiz bir şey olduğunu düşünmüş olmalıdır. Onun bu düşüncesini sezen Muhammed şöyle konuşur:

"Allah'a yemin ederim ki, benim söylediğim sözleri siz, onlardan daha iyi işitir değilsiniz!" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1567, c.10, s.152 vd.; ve Hadis No. 673, c.4, s.577.)

Yani demek ister ki, Tanrı bu cesetlere o an için "hayat" vermiştir ki söylediklerini işitip anlasınlar ve azap duysunlar diye. Nitekim *Tâbiî* imamlarından *Katâde*'nin bu olayla ilgili rivayetine göre Buharî şöyle demiştir:

> *"Allah Bedir kuyusundaki cesedlere Peygamber'in hitâbesini işittirecek derecede hayat verir. Bu sûretle azgın Kureyş müşrikleri ayıplanmış, küçültülmüş, azâb edilmiş ve kaçırdıkları fırsatlara hasret ve yaptıkları mezâlime nedâmet ettirilmiş olur."* (Bkz. *Sahîh-i...*, c.10, s.153)

Ayşe'nin rivayetine göre Muhammed: "(Bu cesetler) *Sözlerimi sizden iyi işitirler*" derken: "(Bu cesetler) *sözlerimin hak olduğunu şimdi pek iyi anlarlar*" demek istediğini bildirmiştir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.154).

Muhammed'in kindar ve intikamcı olmadığını söyleyen şeriatçılar, onun bu cansız cesetlere karşı davranışını *"emsalsiz bir fazilet"* ve *"ilâhi bir intikâm"* örneği olarak kabul ederek alkışlarken şöyle eklerler: *"Resûlallâh'ın bu vecîz hitâbesi, eşi görülmemiş ilâhi bir intikam idi."* (Şeriat üstatlarının bu görüşleri için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.154 ve c.4, s.577 vd.)

Bunu söyledikten sonra Muhammed'in *"mansûr, muzaffer ve göz aydın olarak"* Medine'ye yollandığını, beraberinde esirleri ve ganimet mallarını da getirdiğini, Safrâ denilen yere geldiğinde ganimet mallarını paylaştığını, sonra *Nadr İbn-i Hâris*'in öldürülmesini emrettiğini, daha sonra Irk mevkiine gelindiğinde *Ukbe İbn-i Ebî Muayt*'ın boynunu vurdurttuğunu belirtirler. Bu öldürttüğü kişiler, kendilerinden kötülük gördüğünü söylediği kimselerdir. Böylece onlardan da intikamını almış demektir (bkz. Buharî'nin Ebû Talha'dan rivayeti olan hadisin Diyanet Başkanlığı'nca açıklaması için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.54).

İslamcıların *"İlâhî intikam"* diye yüceltikleri bu tür örnekler, daha sonraki yüzyıllar boyunca İslam tarihinin kanlı sayfalarının yazılmasında pek etkili olacak, nice benzeri olaylara vesile yaratacaktır.

— Yâ filân İbn-i filân, yâ filân İbn-i filân![1] Siz Allâh'a ve Resûlullâh'a itâat etmiş olsaydınız itâatiniz sizi sevindirir mi idi? (Şüphesiz sevindirirdi). Ey maktuller! Biz, Rabb'imizin bize va'dettiği nusret ve zaferi muhakkak sûrette gerçek bulduk. Siz de (bâtıl) Rabbinizin va'dettiği (mevhûm) nusret ve zaferi gerçek buldunuz mu? buyurdu. Râvî Ebû Talha der ki: Bunun üzerine Ömer:

— Yâ Resûla'llâh! Kendilerinde hayat eseri bulunmıyan şu cesedlere ne söylersin? dedi. Bunun üzerine Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem:*

— Muhammed'in hayâtı yed-i kudretinde olan Allâh'a yemîn ederim ki, benim söylediğim sözleri siz, onlardan daha iyi işitir değilsiniz! buyurdu[2].

[1] İbn-i İshâk ve Ahmed İbn-i Hanbel gibi rivâyet âlimlerinin Enes İbn-i Mâlik'den rivâyetlerine göre, Peygamber Efendimiz:

— Yâ Utbe İbn-i Rebîa, Yâ Şeybe İbn-i Rebîa, Yâ Ümeyye İbn-i Halef, Yâ Ebâ Cehil İbn-i Hişâm! diye seslenmiştir.

[2] Buhârî bu hadisin sonunda Tâbiî imamlarından Katâde'nin şu sözlerini rivâyet ediyor: Allah, Bedir kuyusundaki cesedlere Peygamber'in hitâbesini işittirecek derecede hayat verir. Bu sûretle azgın Kureyş müşrikleri ayıplanmış, küçül-

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1567, c.10, s.153.

tülmüş, azâb edilmiş ve kaçırdıkları fırsatlara hasret, ve yaptıkları mezâlime nedâmet ettirilmiş olur*.

Katâde'nin bu ictihâdı Abdullâh İbn-i Ömer'in mezhebidir. Ve işitmek hakîkat ma'nâsına mahmuldur. Hazret-i Âişe ise ilim ile te'vîl etmiştir. Buhârî'nin rivâyetine göre Âişe Resûlullâh'ın: Sözlerimi sizden iyi işitirler, sözünü, sözlerimin hak olduğunu şimdi pek iyi anlarlar, diye tefsîr etmiştir. Fakat bilmek kâbiliyetini kabûl etmek, işitmek hassâsiyetini kabûle mâni' olmadığı mütâleasiyle Beyhakî ve emsâli âlimler İbn-i Ömer'in içtihâdını tercîh etmişlerdir.

* قال قتادة: احياهم الله حتى اسمعهم قوله توبيخا وتصغيرا ونقمة وحسرة وندما [رواه البخارى].

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1567, c.10, s.154.

DEPRENEN DAĞ'IN USLANMASI, HURMA KÜTÜĞÜ'NÜN HÜNGÜR HÜNGÜR AĞLAMASI VE CEHENNEM ATEŞİ'NİN TANRI'YA YAKINMADA BULUNMASI GİBİ HUSUSLARLA İLGİLİ HİKÂYELER

Diyanet'in ve din adamlarımızın insanlarımıza bellettikleri şeriat verileri arasında, Muhammed'in Uhud ve Hira dağlarını "uslu dur" diyerek deprenmekten kurtardığına ya da hüngür hüngür ağlayıp inlemekte bulunan bir ağaç kütüğünü teselli edip susturduğuna dair haberler yanında cehennem ateşinin Tanrı ile konuşmasını nakleden hikâyeler vardır ki, kısaca özetlenmeye değer.

Buharî'nin Enes İbn-i Mâlik'ten rivayetine göre hicretin dokuzuncu yılında Tebük'e yapmış olduğu seferden dönerken Muhammed, Medine'nin kuzeyinde ve Medine'ye bir mil kadar mesafede bulunan Uhud Dağı'nın yanından geçer. Bu dağ, vaktiyle Uhud Savaşı'na sahne olduğu ve İslamiyetle ilgili birçok anıyla dolu bulunduğu için duyguları kabarır. Bu nedenle dağı görür görmez: "*İşte dağcağız! O bizi sever, biz de onu severiz*" diye konuşur. Bu suretle dağı şereflendirmiş olur (Diyanet yayınlarındaki bu hususlar için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.9, s.343).

Yanında bulunan Ebû Bekr, Ömer ve Osman ile birlikte Uhud Dağı'na çıkar. Fakat tam çıktığı sırada dağ deprenmeye başlar. Bunun üzerine Muhammed: "*Ey Uhud, uslu dur! Bil ki, üstünde bir Peygamber, doğru seciyeli bir zât, iki de şehid bulunuyor*" diyerek Uhud Dağı'nı adeta azarlar. Azarlarken de, görüldüğü gibi, kendisinin "Peygamber" olduğunu hatırlatmaktan geri kalmamıştır (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1492, c.9, s.343; ve Hadis No. 737, c.5, s.279).

Muhtemelen bu "muhterem" kişilerin sırtında dolaştığını düşünmüş olmalıdır ki, *Uhud* dağı, hemen yola gelir; deprenmeyi bırakıp uslanır.

İslam kaynaklarının bildirmesine (örneğin Müslim'in Ebû Hüreyre'den rivayetine) göre, buna benzer bir olay, çok daha önceleri, Mu-

hammed'in, Ebû Bekr, Ömer, Osman ve diğer bazı kimselerle birlikte Hira Dağı üzerinde bulunduğu bir sırada da olmuştur. Güya *Hira* Dağı deprenmeye başlamış ve Muhammed, kendisinin peygamber olduğunu hatırlatarak dağı uslandırmış, deprenmekten vazgeçirtmiştir (bkz. *Sahîh-i...*, c.9, s.343-344).

Mekke'deki Hira Dağı üzerinde geçen bu olay ile Uhud Dağı'nda geçen olay arasında on yıldan fazla bir zaman vardır. Öte yandan dağlardan biri (Hira Dağı), Mekke'de bulunmaktadır; diğeri (Uhud Dağı) ise Mekke'den çok uzakta bulunan Medine'nin kuzeyinde bir yerdedir. Şu durumda bu olayın Hira ya da Uhud dağında geçtiğini düşünmek mümkün olduğu gibi, ayrı ayrı zamanlarda tekrarlanmış olduğunu düşünmek de mümkün görülmüştür. İslamcılar, her iki olayla ilgili rivayetin "sıhhat ve kuvvetinde" şüphe görmedikleri için: "*Bu vâkıanın hem Medîne'de, hem de Mekke'de cereyân ettiğini ve bu sûretle teaddüdünü kabul etmek îcâb eder*" derler (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.9, s.344).

1492. عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ صَعِدَ أُحُداً وَ أَبُو بَكْرٍ وَ عُمَرُ وَ عُثْمَانُ فَرَجَفَ بِهِمْ فَقَالَ اُثْبُتْ أُحُدُ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ نَبِيٌّ وَ صِدِّيقٌ وَ شَهِيدَانِ.

TERCEMESİ

Enes İbn-i Mâlik *radiya'llâhu anh*'den rivâyet olunduğuna göre, Nebî *salla'llâhu aleyhi ve sellem* bir kere Ebû Bekr, Ömer, Osman *(radiya'llâhu anhüm)* ile birlikte Uhud'e çıkmıştı. Orada bulundukları sırada dağ deprendi. Bunun üzerine Resûlullâh : Ey Uhud, uslu dur! Bil ki, üstünde bir Peygamber, doğru seciyeli bir zât, iki de şehîd bulunuyor, buyurdu.

İ Z Â H I

UHUD : Medîne'nin şimâlinde ve bir mil mesâfede vâkı' bir dağdır. Uhud harbine sahne olan bu dağ, bu hadîsdeki gibi İslâm

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1492, c.9, s.343.

Bu hadîsin rivâyet tarîkının sıhhat ve kuvvetinde şüphe yoktur. Bununla berâber böyle bir sıhhat ve kuvveti hâiz diğer bir tarîkında da Uhud yerinde (Hirâ' rivâyet olunmuştur. Ezcümle Müslim'in Ebû Hüreyre'den bir rivâyeti : (Resûlullâh Hirâ' dağının üstünde Ebû Bekr, Ömer, Osman ve daha başkaları ile bulunduğu sıra...) sûretindedir. Hirâ' dağı ise Mekke'de bulunduğundan bu vâkıanın hem Medîne'de, hem de Mekke'de cereyân ettiğini ve bu sûretle teaddüdünü kabûl etmek îcâb eder.

Hadîsdeki Sıddîk ile Ebû Bekr, iki şehid ile de Ömer'le Osman murâd edilmiştir.

* * *

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1492, c.9, s.344.

Onlar için önemli olan şey Hira ya da Uhud dağının ayrı ayrı yerlerde olması ya da aynı bir olayın bu iki dağda oluşması değil, fakat Muhammed'in sözü ile deprenmekten vazgeçmesidir. Muhammed'in peygamberliğini kanıtlamak ve kişileri iman sahibi kılmak için bu gibi hikâyelerin etkili olduğuna inanmışlardır. Ama bu yoldan kişileri akılcı düşünceye yönelmekten yoksun kıldıklarını düşünemezler, çünkü kendileri de bu eğitimle yetişmişlerdir.

*

İslam kaynaklarının "*Hurma kütüğünün feryâd-ı iştiyâkı*" adıyla naklettikleri bir olay vardır ki, "*Hânîn-i cizi mu'cizesi*" diye de bilinir. "Hânin" sözcüğü "fazla istekten inleme, sızlanma" anlamına geldiği için, olaya bu ad verilmiş olup özeti söyledir.

Muhammed zamanında Medine'de "Mescid-i Şerîf-i Nebevî" adıyla bir mescit vardı ki, ham kerpiçten olup direkleri "hurma gövdesi" ağacından ve çatısı da hurma dallarından yapılmıştı (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 278-279, c.2, s.387-392).

TERCEMESİ

Abdu'llâh b. Ömer *radiya'llâhu anhümâ*'dan:

Şöyle demiştir: Mescid(-i Şerîf-i Nebevî) Resûlu'llâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem* zamânında ham kerpiç ile binâ olunmuş olup sakfı hurma dallarından, direkleri de hurma gövdeleri ağacından idi[1]. Ebû Bekr *radiya'llâhu anh* (tevsîan ve tezyînen) hiçbir şey ziyâde etmedi. Ömer *radiya'llâhu anh* (yalnız enini, boyunu) artırıp Resûlu'llâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'in ahd(-i saâdet)indeki (tarz-ı) binâya göre kerpiç ve hurma dallariyle binâ etti[2]. Sonra Osmân *radiya'llâhu anh*

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No, 279, c.2, s.388.

Muhammed hutbede bulunmak istediği zaman, mescidin tavanını tutan kütüklerden birine dayanır ve orada bulunan bir kütüğün üzerinde ayakta durarak konuşurdu. Daha sonra kendisi için minber kurulmakla, hutbelerini bu minberde vermeye başlar. Fakat başladığı ilk gün içler acısı bir durumla karşılaşır ki, o da evvelce hutbede bulunmak için üzerinde durduğu kütüğün feryatlar ederek inlemeye başlamasıdır.

Gerçekten de Buharî'nin, Câbir İbn-i Abd İllâh'tan rivayetine göre, Muhammed, bir cuma günü "Mescid-i Şerif"te hutbe verirken, kendisi için yeni yapılan minbere çıkar. Ancak, tam çıktığı an, evvelce kendisine destek edinip de terk ettiği kütükten feryatlar yükseldiğini işitir. Bir rivayete göre ağaç parçası kütük "*gebe develerin iniltisine benzer sesler*" çıkarır. Bir rivayete göre "*şersemlemiş acıklı insan gibi inler.*" Bir başka rivayete göre "*öküz gibi böğürür*"; hem de öylesine böğürür ki, nihayet çatlayıp parçalanır; parçalanırken de mescidin içini yerinden oynatır. Üney ile Enes ve Sehl İbn-i Sa'd'dan gelen rivayet şöyle: "*Kütük öküz gibi böğürdü. Nihayet, mescidin içi böğürtüsünden çalkandı.*"

Bunun üzerine mescitte bulunan halk telaşa kapılıp kütüğün başına üşüşürler ve yürekleri yufkalanmış olarak hep beraber kütükle birlikte ağlamaya başlarlar (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.78).

Bu hali gören Muhammed, hemen minberden inerek ağlamakta olan ağaç kütüğünü kucaklar, bağrına basar ve o an kütük susturulan bir çocuk gibi hafiften inlemeye geçer. Câbir'in rivayeti şöyle:

> "*Sonra Resulûllâh... minberden inip onu kucakladı. O sırada kütük, susturulan çocuk gibi hafif hafif inliyordu...*"

Halkın merakla kendisini izlediğini gören Muhammed, açıklama yaparak, kütüğün ağlamasının nedenini belirtir: güya kütük kendisinden ayrı düştüğü için üzüntüye kapılıp feryat etmiş, inlemiştir. Şöyle der: "*O (kütük), yanımdan edildiğini işittiği için ağladı idi*" ve ekler: "*Resûlullâh... herhangi şeyden ayrı düşerse o şey behemehal mahzûn olur.*" Ayrıca da şöyle der: "*Eğer ben onu bağrıma basmasaydım Resûlullâh...tan ayrıldığı için Kıyâmet gününe kadar hep böyle olacaktı.*" Bir başka rivayete göre de şöyle der:

> "*Eğer ben onu kucaklamamış olsaydım Kıyâmet gününe kadar hep böyle inleyip duracaktı.*" (İbn-i Abbâs'ın, Enes'in ve Muttalip İbn-i Ebû Vedâa gibi kaynakların bu rivayetleri için bkz. *Sahîh-i Buhârî.. .*, c.3, s.79.)

Ve sonra bağrında tuttuğu ağaç kütüğüne dönerek teselliye başlar ve şöyle der:

> "*İstersen seni eski bittiğin yere götürüp yeniden dikeyim, sen de yeni baştan olduğun gibi yetiş; istersen cennette dikeyim de cennet ırmaklarından, pınarlarından kana kana iç, güzelce yetiş, meyve ver ve meyveni Allah'ın sevgili kulları yesin. Nasıl dilersen öyle yapayım.*" (Üney İbn-i Kâ'b'ın rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.79)

Bunun üzerine kütük, artık yeryüzünde yaşamak istemediğini, ahireti ve cenneti dünyaya tercih ettiğini Muhammed'e bildirir. Kuşkusuz ki yoksulluklarla, haksızlıklarla ve savaşlarla dolu bir dünyada yaşamaktansa, yeşil ırmaklarla dolu cennetlere bir an önce ulaşmayı istemekte pek haklıdır.

Rivâyât-ı muhtelifeden zihninde mücmelen hâsıl olan ma'nâ: *Aleyhi's-salâtü ve's-selâm* Efendimiz'in hutbe irâd buyurmak için minbere çıkmaları üzerine kütükten gayr-ı me'lûf bir sesin çıkması ve bu ses, huzzârın mesmûu olmasıdır. Bu sesin nev'ini beyân eden elfaz, mütehâliftir: İbn-i Ömer ve Übey İbn-i Kâ'b kısaca « حنين » lâfzını isti'mâl etmişlerdir. Câbir –burada görüldüğü üzere «*Büreyde*» gibi– bu sesi gebe devenin hanîn-i iştiyâkına benzetmiş, diğer rivâyette de: " فصاحت النخلة صياح الصبي = *Ağaç parçası çocuk gibi feryâd etti*" diyor. Enes: "*Ağaç parçasının vâle yâni sersemlemiş acıklı insan gibi inlediğini işittiğini*" nakletmiştir. Sehl İbn-i Sa'd de: "« حنت الخشبة . فاقبل الناس عليها . فرقوا من حنينها حتى كثر بكاؤهم » = *Ağaç parçası inildedi. Cemâat, başına üşüştüler ve hanîninden rıkkate geldiler. O kadar ki, onlar da çok ağladılar*" diyor. Übey ile Enes'ten ve Sehl İbn-i Sa'd'den gelen diğer rivâyetlerde ise o ses öküzün böğürmesine benzetilmiş. Übey: "خار حتى تصدع و انشق = *Çatlayıp parçalanıncaya kadar böğürdü*", Enes: "خار الجذع كخوار الثور حتى ارتج المسجد بخواره = *Kütük öküz gibi böğürdü. Nihâyet, mescidin içi böğürtüsünden çalkandı*", Sehl İbn-i Sa'd de: "خارت كما يخور الثور لها حنين . حتى تفرع الناس و كثر البكاء مما رأوه = *İnliyerek öküz böğürür gibi böğürdü. O derecede ki, hazır olanlar gördükleri halden dolayı tazarrua başlayıp çok ağlaştılar*", Ümmü Seleme *radiya'llâhu anhâ* da: "خارت خوار الثور حتى سمعها اهل المسجد = *Öküz gibi böğürdü. O kadar ki, mescidde olanlar hep işittiler.*"

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.3, s.78.

Bu istek gereğince Muhammed, kütüğün yerinden alınıp minberin altına "defnolunmasını" (gömülmesini) emreder ve emri derhal yerine getirilir. Yine İslam kaynaklarının bildirmesine göre, daha sonraki yıllarda mescit yıkılınca, Ubey İbn-i Kâ'b adında biri bu kütüğü evine alıp saklamış ve kütük orada çürüyüp toprak olmuştur (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.79).

Görülüyor ki, Muhammed, kendisinden ayrılmaya tahammül edemeyip feryat eden ağaç kütüğüne, onun anlayacağı bir dilde hitap etmiş ve onunla, onun diliyle konuşmuştur. Anlaşılan o ki, Tanrı, her ne kadar Muhammed'e okuma yazma ya da Arapçadan gayrı herhangi bir dil belletmemiş ise de, hurma ağaçlarının dilini öğretmekte sakınca bulmamıştır: nasıl ki, vaktiyle diğer peygamberlerine (örneğin Süleyman'a) karınca ya da kuş dillerini öğretmiş olduğu gibi!

[4] Kavs içindeki «*sustu*» lâfzı, Câbir *radiya'llâhu anh*'in Buhârî rivâyetindeki «فسكت» lâfzına mukābildir. Câbir *radiya'llâhu anh* diğer bir rivâyette de: "«ثم نزل رسول الله صلى الله عليه وسلم فضمه اليه تئن انين الصبي الذى يسكن. قال كانت تبكى على ما كانت تسمع من الذكر عندها» = *Sonra Resulûllāh salla'llāhu aleyhi ve sellem minberden inip onu kucakladı. O sırada kütük, susturulan çocuk gibi hafif hafif inliyordu. Susturduktan sonra: 'O, yanında edildiğini işittiği zikrullāh için ağladı idi., buyurdular*" denilmiştir. İbn-i Abbâs rivâyetinde: "«فاحتضنه فسكن. فقال صلى الله عليه وسلم لولم احتضنه لحن الى يوم القيامة» = *Resûlullāh salla'llāhu aleyhi ve sellem onu kucakladı da sustu. Bunun üzerine Resûlullāh salla'llāhu aleyhi ve sellem: 'Eğer ben onu kucaklamamış olaydım Kıyâmet gününe kadar hep böyle inleyip duracaktı., buyurdu*", Enes rivâyetinde: "«لولم التزمه مازال هكذا الى يوم القيامة حزناً على رسول الله صلى الله عليه وسلم» = *Eğer ben onu bağrıma basmayaydım Resûlullāh salla'llāhu aleyhi ve sellem'den ayrıldığı için Kıyâmet gününe kadar hep böyle olacaktı, buyurdu*" denilmiştir. Muttalip İbn-i Ebî Vedâa *radiya'llâhu anh*'in rivâyetinde, ziyâde olarak, Resûlullāh *salla'llāhu aleyhi ve sellem*'in: "«لا تلوموه فان رسول الله لم يفارق شيئاً الا وجد عليه» = *Siz onu ayıplamayın. Zîrâ Resûlullāh salla'llāhu aleyhi ve sellem: Herhangi şeyden ayrı düşerse o şey behemehal mahzûn olur*" buyurdukları menkuldür. Bir de, Büreyde ile Übey İbn-i Kâ'b *radiya'llâhu anhümâ* rivâyetlerine nazaran, Resûlullāh *salla'llāhu aleyhi ve sellem* Efendimiz'in kütüğü kucaklarken ona: "*İstersen seni eskiden bittiğin yere götürüp yeniden dikeyim, sen de yeni baştan olduğun gibi yetiş, istersen Cennette dikeyim de Cennet ırmaklarından, pınarlarından kana kana iç, güzelce yetiş, meyva ver ve meyvanı Allāh'ın sevgili kulları yesin. Nasıl dilersen öyle yapayım*" buyurmuşlar. Kütüğün, âhireti ve Cenneti dünyâya tercîh ettiğini muhbir-i sādık Efendimiz Hazretlerinden öğrenmişlerdir.

Sonra o kütük, emr-i âlî-i Risâlet-Penâhî ile, yerinden alınıp minberin altına defnolundu. Mescidi yıktıkları zaman Ubey İbn-i Kâ'b *radiya'llâhu anh*'in onu alıp nezdinde sakladığına ve nezdinde iken çürüyüp toprak olduğuna dâir bir rivâyet de vardır. Anlaşılan, hedim ve termim esnâsında Mescid-i Şerîf'i yıkarken meydana çıkmış ve Übey Hazretleri onu yanında alıkoymuştur. Resûl-i Hüdâ ve İmâmü'l-Hüdâ Muhammed Mustafâ *salla'llāhu aleyhi ve sellem* Efendimiz'e bir cemâdın iştiyâkı bu mertebe olursa, o nûr-ı musaffânın likā-yi cemâline bir mü'min-i muvahhidin iştiyâkı ne kadar olmalı? Varın kıyâs edin! فاعتبروا!

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.3, s.79.

İslam bilginlerinin söylemesine göre, bu olay, o zamana kadar görülmemiş nitelikte bir mucizeden başka bir şey değildir ve böylesine büyük bir mucizeyi Tanrı, göndermiş olduğu peygamberlerin en "sevgilisi" olarak kabul ettiği Muhammed'den başkasına layık görmemiştir. İmâm Şafiî'nin, bu konuda söylediği şudur:

> "*Cenâb-ı Hakk'ın Peygamberimiz Muhammed... Efendimiz'e verdiğini hiçbir Peygamber'e vermemiştir.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.77.)

Ömer İbn-i Sevade adında bir başka İslamcıya verdiği yanıtta da İmâm Şafiî, söz konusu bu mucizenin bir başka benzeri olmadığını anlatmak için, bunu, İsa'ya verilmiş olan "ölüyü diriltme" (İhyâ-ı emvât) mucizesiyle kıyaslar ve onun da üstünde bulur. Bulurken de İsa'nın dirilttiği ölü insanın, ölmeden önce esasen idrak sahibi olup konuşan bir varlık olduğunu ve bu itibarla yeniden dirilmekle idrakine kavuşup konuşmasında şaşılacak bir şey olmadığını, oysa ki, Muhammed'e verilen mucizede hurma kütüğünün cansız ve idraksiz bir şey olduğu halde, Muhammed'den ayrı düşme durumunda kalmakla, birdenbire idrak sahibi olarak konuşmaya başladığını, cennete gitme dileğinde bulunduğunu söylemiş şöyle demiştir:

> "*Muhammed... Efendimize hanîn-i cizi' mu'cizesi verildi ki, o hanînin sesini herkes duydu. Bu, ihyâ-i emvattan* (ölüyü diriltme'den) *daha büyük bir şeydir.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.77.)

*

İslam kaynaklarının kişilere "din" diye bellettiği şeyler arasında cehennemin Tanrı ile konuşup birçok konuda şikâyette bulunmasına dair haberler vardır. Örneğin bir defasında cehennem ateşi, büyük bir kaynama içerisinde kendi sıcaklığının verdiği sıkıntı nedeniyle Tanrı'ya: "*Yâ Rab! Beni ben yiyorum*" diye şikâyet eder ve Tanrı da onun bu şikâyetini haklı bularak iki nefes alması için izin verir; bu izin, nefesin biri kışın ve diğeri yazın olmak üzere verilmiştir. Bundan dolayıdır ki, şeriatçılara göre, cehennemin nefeslerinden birinde yeryüzü sıcaktan bunalır, diğerinde ise karakışa dönüşür, "zemherir" olur. Yine bundan dolayıdır

ki, hava sıcaklığının şiddetlendiği hallerde öğle namazını serinliğe bırakmak mümkün kılınmıştır. Diyanet yayınlarına göre Muhammed'in söylemesi şöyle:

> *"Sıcak şiddetlendiği vakitte salât (-ı Zuhru)*[1] *serinliğe bırakınız. Zîrâ sıcağın şiddeti Cehennem'in kaynamasındandır. Nâr(-ı Cehennem) Rabbine arz-ı şekvâ etti: -Yâ Rab!, beni ben yiyorum. (İzin ver)- dedi. Allâhu Teâlâ da iki def'a nefes almasına izin verdi. Nefesin biri kışın, diğeri yazın. En çok ma'rûz olduğunuz sıcak ile sizi en ziyâde üşüten zemherir (işte budur)."* (Diyanet Yayınları'nda Ebû Hüreyre'nin rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 321, c.2, s.476.)

İbn-i Ebî Hâtem'in nakline göre, İmâm-ı Şâfiî: *"Cenâb-ı Hakk'ın Peygamberimiz Muhammed aleyhi's-salâtü ve's-selâm Efendimiz'e verdiğini hiçbir Peygamber'e vermemiştir"* demesine karşı, Îsâ *aleyhi's-selâm*'a ihyâ-yı emvât mu'cizesi verildiğinden bahseden Ömer İbn-i Sevade: *"Muhammed salla'llâhu aleyhi vesellem Efendimiz'e hanîn-i cizi' mu'cizesi verildi ki, o hanînin sesini herkes duydu. Bu, ihyâ-i emvattan daha büyük bir şeydir"* cevâbını vermiş. Vâkıâ Kudretu'llâha nisbeten kuru bir kütüğün akl u şuûr sâhibi bir zî-hayât gibi inildemesi ile toprak olmuş bir meyyitin dirilmesi arasında hiçbir fark yok ise de meyyitin mâsebaktan hayat, akıl ve şuur sâhibi olmuş olması dolayısiyle vahîme-i beşer ötekini daha ziyâde istib'âd eder.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.3, s.77.

Yine bunun gibi, müezzinler için, şiddetli sıcaklarda ezan okumayı serinliğe bırakmak olanağı vardır. Çünkü, yine Diyanet'in belletmesine göre Ebû Zerr-i Gifârî'nin rivayeti şöyle:

> *"Resûlullâh... ile birlikte bir seferde bulunuyorduk. Muezzin (Bilâl-i Habeşî...) Öğlen ezanını okumak istedi. Nebiyy-i Ekrem...: -'Serinliği bekle (de öyle oku)'- buyurdu. (Bir müddet) sonra*

1 "Salat-ı Zuhur" öğle namazı demektir.

yine okumağa davrandı. Yine: -'Serinliği bekle (de öyle oku)'- buyurdu. (Müezzin) ta tepelerin gölgelerini uzanmış gördüğümüz zamana kadar (bekledi)." (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 322, c.2, s.478-479.)

321 . عَنْ اَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ عَنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَنَّهُ قَالَ اِذَا اشْتَدَّ الْحَرُّ فَاَبْرِدُوا بِالصَّلَاةِ . فَاِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فَيْحِ جَهَنَّمَ . وَاشْتَكَتِ النَّارُ اِلَى رَبِّهَا . فَقَالَتْ رَبِّ اَكَلَ بَعْضِي بَعْضاً . فَاَذِنَ لَهَا بِنَفَسَيْنِ نَفَسٌ فِي الشِّتَاءِ وَنَفَسٌ فِي الصَّيْفِ . اَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الْحَرِّ وَاَشَدُّ مَا تَجِدُونَ مِنَ الزَّمْهَرِيرِ .

TERCEMESİ

Ebû Hüreyre *radiya'llâhu anh*'den:

Şöyle demiştir : Resulullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: Sıcak şiddetlendiği vakitte salât (-ı Zuhru) serinliğe bırakınız[4]. Zîrâ sıcağın şiddeti Cehennem'in kaynamasın-

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 321, c.2, s.476.

dandır. Nâr(-ı Cehennem) Rabbine arz-ı şekvâ etti. "*Yâ Rab, beni ben yiyorum.* (İzin ver)" dedi. Allâhu Teâlâ da iki def'a nefes almasına izin verdi. Nefesin biri kışın, diğeri yazın. En çok ma'rûz olduğunuz sıcak ile sizi en ziyâde üşüten zemherîr (işte budur)[1].

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 321, c.2, s.477.

Buharî'nin diğer bir rivayeti şöyle:

"(Müezzin) Gölge, tepelerin yüksekliği miktarına varıncaya kadar (bekledi). Ondan sonra Nebiyy-i Ekrem... -'Sıcağın şiddeti Cehennem'in kaynamasındandır'- buyurdu." (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s. 479, Not 3.)

İslam kaynaklarından ve Diyanet yayınlarından öğreniyoruz ki, cehennem, sadece kendi halinden dolayı, yani kendi sıcaklığı nedeniyle Tanrı'ya şikâyette bulunmakla yetinmez; bir de "kâfirler" ve "mü'minler" konusunda isteklerde bulunur ya da dert yanar. Örneğin kıyamet günü kâfirler çok sayıda olmak üzere cehenneme atılacakları için, cehennem bunlarla dolup taşacaktır. Ve anlaşılan Tanrı, cehennemin dolup dolmadığını anlamak üzere: *"Doldun mu (Ey Cehennem)?"* diye soracak ve cehennem de Tanrı'ya: *"Daha var mı?"* diye cevap verecektir. Bunun böyle olduğunu Kur'an'dan okumaktayız. Gerçekten de Kaf Suresi'nde Tanrı'nın şöyle konuştuğu yazılı: *"O gün Cehenneme: -'Doldun mu?'- deriz; o -'Daha var mı?'- der"* (K. 50 Kaf Suresi, ayet 30). Bu cevaptan sonra kâfirlerin cehenneme atılması işine devam olunur. Bu iş ne kadar sürer ve cehennem ne zaman dolmuş olur, bunu bilemiyoruz. Ancak bildiğimiz şu ki, cehennem ateşi, kendi üzerinden Müslüman bir kişinin geçtiğini gördüğü zaman şiddetini yitirmeye başlar; yitirmesinin sebebi Müslüman kişinin "nûr'udur". Bu telaş içerisinde konuşmaya başlar ve şöyle der:

"Ey Mü'min, çabuk geç ki senin nûrun benim yalınımı söndürüp duruyor." (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.479.)

---

karşı "هَلْ مِنْ مَزِيدٍ ؟ = *Daha yok mu?*" diye cevap vermesi, üzerinden geçecek mü'mine: "جُزْ يَا مُؤْمِنُ فَقَدْ اَطْفَأَ نُورُكَ لَهَبِي = *Ey Mü'min, çabuk geç ki senin nûrun benim yalınımı söndürüp duruyor.*" demesi de böyledir. Bunların hepsini de lisân-ı hâl sözlerinden diyerek mecâza hamletmek mümkün olduğu gibi hakikatlerine de hamletmeye hiçbir mânî-i aklî yoktur.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.2, s.479.

Hemen belirtelim ki İslamcılar, bu yukardaki hikâyeleri (örneğin şiddetli sıcakların cehennem kaynamasından olmasını ya da cehennem ateşinin bunalıp Tanrı'ya şikâyette bulunmasını ve nefes için izin almasını) aklı dışlayan şeyler olarak kabul etmezler. Her ne kadar bunların "kinâye ve mecâz" kabilinden şeyler olabileceğine yer verseler de, "*gerçek olmasına da hiçbir mânî-i aklî yoktur (aklen engel yoktur)*" derler (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.478).

Daha doğrusu bütün bunların gerçek olduğuna inanmışlıkları vardır; çünkü şunu kabul ederler ki, Tanrı: "*Hiçbir şey yoktur ki (Tanrı'ya) tesbîh ve tahmîd edip durmasın. Şu kadar ki siz onların tesbîhlerini anlamıyorsunuz*" (K. 17 İsrâ Suresi, ayet 44) demiştir. Burada yer alan "*tesbîh*" sözcüğü "*Süphanallâh*" karşılığı olup Tanrı'ya dua etmek anlamınadır; "*Hamdetmek*" ise Tanrı'ya şükretmek olup her iki sözcük de "söz" ile ifade olunan şeylerdir. İslamcıların (Diyanet'in) söylemesine göre, her şeyin, her yaratığın kendine göre bir "nutku", bir dili vardır ki insanlar onu anlamazlar. Nitekim yukardaki ayette: "*Şu kadar ki siz onların tesbîhlerini (duâ'larını) anlamıyorsunuz*" diye yazılıdır.

Ve işte bundan dolayıdır ki, İslamcılar (örneğin Diyanet), cehennem ateşinin Tanrı'ya şikâyette bulunmasını ya da kendi üzerinden bir mümin geçerken: "*Ey mü'min, çabuk geç ki senin nûrun benim yalınımı söndürüp duruyor*" demesini ya da Tanrı'nın cehennem'e: "*Doldun mu?*" diye sorması üzerine cehennemin: "*Daha yok mu?*" diye karşılık vermesini hep "gerçek" şeyler olarak akla yatkın bulurlar ve bulduklarını da açıklarlar (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.478-479). İnsanlarımızı da bu "gerçeklerle" eğitirler.

Söylemeye gerek yoktur ki, bu tür kıssalar ve İslam "büyüklerinin" bu kıssalar vesilesiyle savunduğu yukardakine benzer görüşler, kişi-leri akılcı düşünceye yönelme nimetlerinden yoksun kılmak bakımın-dan pek etkilidir. Bu tür hikâyelerle eğitilen kimselerin yaratıcı zekâya ve düşünme gücü nimetlerine nasıl erişebileceklerini sormak gerekir.

YAĞMUR DUASININ SEL FELAKETİNE SEBEP OLMASININ HİKÂYESİ

Bir cuma günü Muhammed, "Mescid-i Şerîf"te, her zaman yaptığı gibi, ayakta hutbe irat ederken, Arabinin biri ayağa kalkıp yağmursuzluk yüzünden ağaçların kuruduğunu, hayvanların ve malların "helâk" olduğunu, çoluk çocuğun aç kaldığını söyler ve kendisinden yağmur duasında bulunmasını ister. Bir rivayete göre bu Arabi, minberin karşısındaki kapıdan girip Muhammed'in karşısına geçmiş ve yukardaki şekilde konuşmuştur. Bir başka rivayete göre de Muhammed'i dinlemekte olan cemaat hep birlikte ayağa kalkıp yağmur kıtlığından şikâyetle, kendisinden Tanrı'ya dua ederek yağmur yağdırtmasını dilemişlerdir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 505, c.3, s.93).

Bu istek üzerine Muhammed ellerini kaldırıp yağmur indirmesi için Tanrı'ya dua eder. Söylendiğine göre gökyüzünde, o ana gelinceye kadar hiçbir bulut parçası yok iken, Muhammed'in duaya girişmesiyle birlikte bulutlar yığılmaya başlar. Muhammed duaya devam ettikçe bulutlar çoğalır ve gökyüzünün tamamını kaplar ve nihayet yağmur halinde boşanır. Yağmurun boşandığını görünce Muhammed ellerini indirip minberden iner. İnerken de sakalına doğru yağmur tanelerinin yuvarlandığı görülür. Mescid-i Şerif'in çatısı hurma dallarından yapılı olduğu için hurma dallarından yağmur taneleri damlamış ve onu sakalına varıncaya kadar ıslatmıştır (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.98-99). Kuşkusuz ki, kendisiyle birlikte cemaat de sırılsıklam olmuştur.

Bulutların toplandığını görünce neden dolayı hutbeyi hemen kesmediği ve namazı kıldırıp cemaati evlerine göndermediği sorulacak olursa bunun cevabı şudur ki, Muhammed, yağmurun Tanrı'dan geldiğini düşünerek yağmur suyu ile ıslanmaktan hoşnut olurdu. Nitekim Enes İbn-i Mâlik'in rivayeti söyle:

> "*Bir defa biz Resûlullâh... ile beraber iken yağmura tutulduk. Resûlullâh... ridâ*(sını=gömleğini) *çıkardı vücûd*(una) *yağmur*

değdi, -'Bunu niçin yaptın?'- dediğimizde... bu rahmet (Tanrı'nın) *henüz yeni yarattığı bir rahmettir, onun için'- cevabını verdi.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.99, 300.)

Ne var ki, yağmaya başlayan yağmur dinmez; aksine, öylesine bir şiddetle yağar ki etrafı sel götürür; cemaat evlerine dönmek için yol bulmakta güçlük çeker; kimisi evlerine varıncaya kadar suya dalarak yürür. Yağmurun yağması ertesi gün, daha ertesi gün ve ta öteki cumaya kadar, yani bir hafta boyunca devam eder gider. Felaket halini alan bu yağmuru Muhammed niye durdurtmaz? Bilemiyoruz. Bildiğimiz şu ki, ertesi cuma günü mescitte toplanıldığında yine o Arabi (ya da bir başkası) ayağa kalkarak Muhammed'e yağmurun fazlalığından ve verdiği zararlardan şikâyet eder: "*Yâ Resûlâ'llâh! (artık) binâlar yıkıldı. Mallar da (suda) boğulmağa başladı. Bize duâ buyur*" der. Bir başka rivayete göre de şöyle der:

> "*Mallar helâk oldu, yollar kapandı. Allahu Teâlâ'ya duâ buyur da şu bulutların sağnağını tutsun... Yağmuru üzerimizden kaldırsın... Yolcular, yolların kaypaklığından artık usandı, yollar geçilmez oldu.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.94, 99-100.)

Arabi'nin bu şikâyetini Muhammed, "*Âdem oğlunun çok çabuk usanmasına verip*" tebessümle karşılar (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.100). Oysa ki ortada "usanmak" değil fakat sel felaketinden kurtulmak gibi bir durum vardır. Nitekim Arabi'nin şikâyetini yerinde bulmuş olmalı ki, ellerini kaldırır ve Tanrı'ya şöyle dua eder:

> "*İlâhî, (yağmuru) etrafımıza yağdır, üzerimize değil.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.95.)

Yani demek ister ki, Tanrı yağmuru insanların tepesine inecek şekilde değil fakat tarlalara düşecek şekilde yağdırtmalıydı.

Bunu söylerken eliyle bulutlara işarette bulunur; ve her bulunuşta bulut kaybolup orası açılır. Söylendiğine göre Muhammed'in bu işaretleriyle Medine'nin üstündeki bulutlar kumaş dürülür gibi dürülürler, sağa sola doğru parçalanıp dağılırlar; böylece Medine'nin üstü açık bir alan gibi olur. Halk mescitten çıkarak güneşte yürümeye başlar (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 505, c.3, s.94).

بَعْدِ الْغَدِ وَ الَّذِي يَلِيهِ حَتَّى الْجُمُعَةَ الْأُخْرَى وَ قَامَ ذٰلِكَ الْأَعْرَابِيُّ أَوْ قَالَ غَيْرُهُ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ تَهَدَّمَ الْبِنَاءُ وَغَرِقَ الْمَالُ فَادْعُ اللهَ لَنَا فَرَفَعَ يَدَيْهِ فَقَالَ اَللّٰهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا فَمَا يُشِيرُ بِيَدِهِ إِلٰى نَاحِيَةٍ مِنَ السَّحَابِ إِلَّا انْفَرَجَتْ وَ صَارَتِ الْمَدِينَةُ مِثْلَ الْجَوْبَةِ وَسَالَ الْوَادِي قَنَاةُ شَهْراً وَلَمْ يَجِئْ أَحَدٌ مِنْ نَاحِيَةٍ إِلَّا حَدَّثَ بِالْجَوْدِ.

Enes (İbn-i Mâlik) *radiya'llâhu anh*'den:

Şöyle demiştir: (Bir def'a) Nebiyy-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* zamânında nâs bir kıtlığa müptelâ oldu idi. Bir cum'a günü Nebiyy-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* hutbe îrâd buyururken A'râbînin biri ayağa kalkıp[1]: "*Yâ Resûla'llâh*[2], *mallar helâk oldu. Çoluk çocuk da aç kaldı*[3] *bize duâ buyur*" de(ye niyâz et)di. Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem* (mübârek) ellerini kaldırdı[4] ki, (o sırada) gözümüze gök yüzünde hiçbir bulut parçası görünmüyordu[5]. Nefsim yed-i kudretinde olan Zât-ı Ecell-ü A'lâ'ya kasem olsun ki, bulutlar dağlar gibi (gök yüzünü) istilâ etmedikçe o (mübârek) ellerini indirmedi ve (yağmur yağmadan) minberinden inmedi[6]. (Minberden inerken mübârek) sakalına doğru yağmur (tânelerin) in yuvarlandığını gördüm[7]. O gün, ertesi gün, daha ertesi gün.. tâ öteki Cum'aya kadar (hep) üzerimize yağıp durdu[8]. (Ertesi Cum'a) yine o A'râbî (Enes *radiya'llâhu anh*'in dediğine göre) yâhud bir başkası[9] ayağa kalkıp[10]: "*Yâ Resûla'llâh*, (artık) *binâlar yıkıldı Mallar da* (suda) *boğul* (mağa başla) *dı. Bize duâ buyur*[11]" de(ye istirham et)di. (Bunun üzerine Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem* yine mübârek) ellerini kal-

Sahih-i Buhâri..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara. Hadis No. 505, c.3, s.94.

dırdı. Ve: "*İlâhî, etrâfımıza* (yağdır), *üzerimize değil*" di (ye duâ buyur)du [12]. (Bunu söylerken de mübârek) eliyle hangi cihetteki buluta işâret buyurdu ise (orası) açıldı ve Medîne (üstü açık) bir alan gibi oldu [13]. Kanat vâdîsi bir ay mütemâdiyen aktı ve her hangi cihetten kim geldiyse bol bol yağmur yağdığından bahsetti.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 505, c.3, s.95.

Görülüyor ki, İslam kaynaklarının söylemesine göre, Muhammed Tanrı'ya: "*İlâhî, (yağmuru) etrafımıza yağdır, üzerimize değil*" demekle yağmurun yanlış şekilde akıtıldığını belirtmiş ve sonra elleriyle bulutlara işarette bulunarak bunları dağıtmış ve böylece Medine üstüne inen sel felaketini önlemiştir.

Ne var ki, bunları okurken insanın aklına birtakım sorular gelmektedir. Bunlardan biri şu: "Acaba Tanrı, yağmurları tarlalara yağdıracak yerde yanlışlıkla insanların üzerine mi yağdırmıştır ki Muhammed: '*İlâhî, (yağmuru) etrafımıza yağdır, üzerimize değil*' şeklinde, şikâyet edercesine, konuşmak ihtiyacını duymuştur?" Öte yandan yine acaba Tanrı, ölçülü şekilde yağmur yağdırmak varken bunu yapmayıp Müslüman kullarını zarara sokacak şekilde sel felaketine mi sebep olmuştur ki Muhammed, ellerini kaldırıp bulutlara işaret etmek suretiyle bu felaketi önlemiştir? Yani Tanrı'nın yapması gerekirken yapmadığı şeyi kendisi mi yapmıştır?

Öyle anlaşılıyor ki Muhammed, Tanrı'nın ölçülü şekilde yağmur yağdırtmasını sağlamak için, yağmur duasına çıkıldığında Tanrı'dan "yararlı" yağmurlar yağdırmasının istenilmesini öngörmüş ve kendisi de böyle yapar olmuştur. Nitekim Ayşe'nin rivayetine göre Muhammed, yağmurların yağdığını görünce: "*İlâhî, bize nâfi' yağmur ver*" ya da "*İlâhî, üzerimize yağmuru nâfi' olarak akıt*" diye dua edermiş (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 542, c.3, s.299).

542 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا رَأَى الْمَطَرَ قَالَ صَيِّباً نَافِعاً .

TERCEMESİ

(Ümmü'l-mü'minîn) Âişe *radiya'llâhu anhâ*'dan:

Şöyle demiştir: Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem* yağmurlar (ın yağdığın)ı görünce: صيباً نافعاً (اللهم)[1] di(ye duâ ede)rdi.

[1] « اللهم صيباً » rivâyeti olduğu gibi « صباً » rivâyeti de vardır. « صيب » –Buhârî'nin İbn-i Abbâs *radiya'llâhu anhümâ*'dan rivâyet ettiği tefsîre göre– yağmur demektir. O halde duâ-i şerîf: "*İlâhî, bize nâfi' yağmur ver*" demek olur. « صب » yukarıdan aşağıya akıtmak demek olduğundan diğer rivâyete nazaran ma'nâ: "*İlâhî, üzerimize yağmuru nâfi' olarak akıt*" demek olur. « صيب » yağmurun fâidelisine de, zararlısına da şâmil olduğundan nâfi' ile tavsîfindeki hikmet zâhirdir. Şârih Aynî bu münâsebetde Ebû Dâvud, Nesei

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 542, c.3, s.299.

Burada geçen "nâfi'" sözcüğü "yararlı", "kazançlı" demek olduğuna göre, yukardaki dua: "İlâhî! bize zararlı yağmur verme, yararlı yağmur ver" şekline bürünmüş oluyor demektir.

Tanrı'nın, yağmurları bol miktarda ve fakat insanlara zarar vermeyecek ve "hayra eriştirecek" şekilde yağdırtması için Muhammed bir de şöyle dua ederdi:

> "...*İlâhî!, kendisinden başka ma'bûd bi'l-hak olmayan Allah Sen'sin; ganî Sen'sin. Fâkir ise bizleriz. Üzerimize rahmeti yağdır. Yağdırdığını da bize kuvvet ve hayra erişdirecek bir şey eyle yâ Rab.*"

Dua ederken ellerini semaya doğru kaldırırdı. Kaldıra kaldıra nihayet koltuklarının beyazı görünürdü. Sonra arkasını cemaate dönüp üzerindeki hamîsa'nın (örtünün) etek tarafını tutup yukarıya, omuzuna alır ya da cepkenini çevirir ve sonra yüzünü cemaate döndürüp minberden iner ve iki rekât namaz kılardı. Söylendiğine göre böyle yaptığı hallerde Tanrı hiç yokken bir bulut yaratır ve yağmur yağdırmaya başlardı (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.267).

Muhammed'in söylemesine göre "*İlâhî üzerinize yağmuru nâfi' olarak* (yararlı olacak şekilde) *akıt*" diye Tanrı'dan istekte bulunulduğu takdirde, Tanrı bu dileği mutlaka kabul eder; çünkü edeceğine dair söz vermiştir. Bu konuda Muhammed'in söylemesi şöyle:

> "*Ey cemâat... (Tanrı) kendisine duâ etmenizi size emrettiği gibi duânızı kabûl etmeği de size va'd buyurmuştur.*" (Buharî'nin Ayşe'den rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.267.)[1]

Hatta halkın, Tanrı'ya bu vaadini hatırlatma hakkı olduğuna da değinmiş bulunmalı ki, şu şekilde dua edilmesi yolunu açmıştır:

> "*İlâhî, Sana duâ etmeyi bize Sen emrettin, duâmıza icâbeti de Sen va'd ettin. Bize emrettiğin gibi işte Sana duâyı ettik. Artık va'd ettiğin gibi bize icâbet et. İlâhî, artık irtikâb ettiğimiz günâhları mağfiret etmekle, suvarma duâmızı kabul eylemekle, rızkımızı bollatmakla üzerimizde olan minnetini izhâr et, yâ râb.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.261.)

Bundan anlaşılan o ki, Tanrı'ya bu şekilde dua edilmeyecek olursa (yani "İlâhî bize yararlı yağmur akıt" diye söylenmeyecek olursa) Tanrı'nın, yağmurları sel felaketi şekline döndürmesi mümkündür.

Fakat yine anlaşılan şu ki, Tanrı, kendisine yararlı yağmur yağdırtması için dua edilmiş olsa da, bazen vaadini aşıp sel felaketi doğuracak bollukta yağmur yağdırtmaktan geri kalmamaktadır. Örneğin Enes İbn-i

1 Bu konuda Muhammed bir de Tanrı'dan mağfiret dilemek ve O'na tevbe etmek suretiyle de bol yağmura kavuşmanın mümkün olduğunu söyler ve vaktiyle Hûd adındaki "peygamber"in kendi kavmine yaptığı öğütleri örnek verirdi. Bu vesileyle Kur'an'a koyduğu şu ayeti okurdu: "*Ey Kavmim! Rabbinizden bağış dileyin; sonra da O'na tevbe edin ki, üzerinize göğü (yağmuru) bol bol göndersin...*" (K. 11 Hûd Sûresi, ayet 52.)

Mâlik'in rivayetine göre bir defasında Muhammed, kendisinden yağmur duasında bulunulması istendiğinde, hemen "ridâ"sını (örtüsünü) sürüyerek ayağa kalkmış, minbere çıkarak Tanrı'ya şu şekilde dua etmiştir:

> *"İlâhî, bize lâtif ve hoşgüvâr, bereketli, her tarafa şâmil, (yararlı) ve zarar vermez, âcil ve gecikmez, hayvanatın memelerini dolduracak, ekinleri bitirecek ve toprakları ölümlerinden sonra ihyâ edecek bir rahmet ver..."*

Hatîb için tahvil ve tenkîs-i ridâ esnâsında o makâma münâsib duâlardan biri şudur: "اللهم انت أمرتنا بدعائك ووعدتنا باجابتك وقد دعوناك كما وعدتنا . اللهم فامنن علينا بمغفرة مافارقنا و اجابتك فى سقيانا وسعة فى رزقنا" = *İlâhî, Sana duā etmeyi bize Sen emrettin, duāmıza icâbeti de Sen va'd ettin. Bize emrettiğin gibi işte Sana duāyı etdik. Artık va'd ettiğin gibi bize icâbet et. İlâhî, artık irtikâb ettiğimiz günâhları mağfiret etmekle, suvarma duāmızı kabûl eylemekle, rızkımızı bollatmakla üzerimizde olan minnetini izhâr et, yâ Râb"* Hatîbin her iki hutbede sözünü yine istiğfâr ile hitâma erdirmesi mesnûndur.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.3, s.261.

Yine Enes'in bildirmesine göre duaya kalkan ellerini daha indirmeden gökyüzü boşanmıştır. Hem de öylesine ki, Medine dışında bulunanlar *"Aman boğuluyoruz, boğuluyoruz"* diye bağrışarak Muhammed'e gelmişler ve sel felaketini önlemesini ondan istemişlerdir. Bunun üzerine Muhammed, ellerini yine gökyüzüne doğru kaldırıp duada bulunmuş ve bunun üzerine Medine'nin üzerindeki bulutlar kenara doğru sıyrıla sıyrıla hotuz gibi şekil almış. Bunu gören Muhammed *"dişleri görününceye kadar tebessüm buyurmuş"*tur. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.283 vd.)

İbn-i Ömer *radiya'llâhu anhümâ*'nın bahsettiği istiskânın talebe binâen vâkı' olduğunu Enes *radiya'llâhu anh*'den rivâyet olunan bu hadîsin mâba'di daha ziyâde isbât eder. Zîrâ Enes *radiya'llâhu anh* bundan sonra şöyle diyor: «Allâh'a kasem olsun ki, Nebiyy-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* duâya kalkan ellerini daha indirmeden gök yüzü boşandı. Çok geçmeden de ehl-i bitânenin, yâni Medîne hâricindekilerin gelip: "*Aman boğuluyoruz, boğuluyoruz!*" diye feryadlar duyuldu. Nebiyy-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* mübârek ellerini tekrar semâya doğru kaldırıp: «حوالينا ولا علينا» diye duâ buyurdu. Derken bulutlar Medîne'nin üzerinden kenarlara doğru sıyrıla sıyrıla hotuz gibi bir şekil aldı. Bu hâli gören Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi*

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.3, s.283.

ve sellem mübârek dişleri görününceye kadar tebessüm buyurup: «لله در ابي طالب لوكان حاضرا لقرت عيناه . من ينشدنا شعره؟» = *Aşkolsun Ebû Tâlib'e! Şimdi burada bulunaydı Kârînü'l-ayn olurdu. Onun şiirini bize kim inşâd edebilir?*" Buyurdu. Bunun üzerine Alî İbn-i Ebî Tâlib ayağa kalkıp: "*Yâ Resûla'llâh bana öyle geliyor ki:*

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.3, s.284.

Bütün bunlara tanık olanlar, bu başarısından dolayı Muhammed'i yüceltme için birbirleriyle yarış ederler. Bunlardan biri kalkıp şöyle konuşur:

> "*İlâhî, hamdolsun ki Nebiyy-i Ekrem'in yüzü suyu hörmetine bize yağmur verildi... O Peygamber... (Tanrı'ya) bir kerre duâ etti. Duâ ederken de O'na doğru gözlerini dikti. Derken sırtından bir ridâyı atacak kadar vakit geçti, geçmedi şarıl şarıl yağmurun boşandığını gördük. Tulumlardan boşanan o yağmur yok mu? İşte Mudar,*[2] *Allah seni onunla kurtardı...*"

2 "Mudar", Mekke'den gayrı bir yerin adıdır.

Bu sözleri dinleyen Muhammed, bu kişiye iltifatta bulunur ve şöyle der:

> "*Güzel söz söylemiş bir şâir varsa, senin sözün güzeldir.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.284-285.)

Yine bunun gibi Buharî'nin Abdullah İbn-i Mes'ûd'dan rivayetine göre, Muhammed, daha hicretten önceki bir tarihte, Kureyşlilerin İslama karşı olduklarını ya da İslama girmekte geciktiklerini görünce Tanrı'ya şöyle dua eder: "*İlâhî! (bunlara) Yûsuf...un yedi (kıtlık) seneleri gibi yedi (yıl) musallat et.*" Bir başka rivayete göre söylediği şöyledir:

> "*İlâhî, Yûsuf'un yedi yılı gibi yedi yıllık şiddet ile bu heriflerin belâsını başımdan at da onlarla uğraşmayayım.*"

Ve bu dua üzerine Tanrı Kureyş'i ve Kureyş'ten olan "Mudar" kavmini yağmur kıtlığına uğratır; her şeyi kökünden alır ve ortada kuru topraktan başka bir şey bırakmaz. O derecede ki, açlık başlar ve halk, ölü hayvan eti ve kokmuş hayvan derileri yemeye başlar. Bunun üzerine eşraftan biri olan Ebû Süfyân, Muhammed'e gelir ve "Mudar" kabilesinin helak olduğunu söyleyerek "*Artık onlar için duâ et*" diye ricada bulunur (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 535, c.3, s.271). Bu rica üzerine Muhammed: "*Nasıl, Mudar için mi duâ edeyim? Sen hakikâten cür'etkârsın*" demekle birlikte güya yağmur duasında bulunur ve o an yağmur yağar ve halk kurtulmuş olur (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.276).

Görülüyor ki İslam kaynakları Muhammed'i, bol miktarda yağmur yağdırtabilmek ya da sel felaketini alan yağmurları durdurtmak gibi doğaüstü niteliklerle tanımlamaktadır.

Ne var ki, yine bu aynı kaynaklar, Muhammed'in bulutlardan ya da şiddetli esen rüzgârlardan korktuğunu, gökyüzünde bir bulut gördüğü zaman yüzünde hoşnutsuzluk belirdiğini ve bu halin, bulutlar ortadan kaybolup rüzgârlar duruncaya kadar sürdüğünü bildirmekteler.

Örneğin Ebu Davud, Neseî ve İbn-i Mace gibi din bilginlerinin "*Sünen*" kitaplarından öğrenmekteyiz ki, Muhammed, gökyüzünde bir bulut belirdiğini gördüğü vakit hemen elinde olan işini bırakır, namazda ise namazı kısa keser ve sonra Tanrı'ya hitaben: "*İlâhî bunun*

şerrinden sana sığınırım" dermiş. Eğer yağmur yağmaya başladığını görürse: "*İlâhî, bunun akıntısını menfaatli (kazançlı) bir vergi olarak ihsân et*" diye eklermiş.

İbn-i Mace'nin rivayetine göre de, herhangi bir ufuktan bir bulut belirse derhal meşgul olduğu şeyi, namaz da olsa bırakıp, o buluta doğru döner ve "*İlâhî! Bunun salıverilmesinde bir şer varsa şerrinden Sana sığınırım*" diye dua edermiş. Şayet yağmur yağacak olursa iki ya da üç kez yağmurun yararlı ve kazançlı ölçüde olmasını ister, eğer yağmayacak olursa Tanrı'ya "hamd ü senâda" bulunurmuş. Böyle yapmasının nedeni, kendi halkına olan sevgi ve şefkatinden imiş; çünkü gelen bulutun, vaktiyle Âd kavmine olduğu gibi, azap bulutu olması ihtimalini düşünürmüş[3] (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.299). Örneğin bir defasında Ayşe kendisine "*Ey Tanrı elçisi! İnsanlar bir bulut gördüklerinde 'yağmur yağar' umuduyla sevinirler. Oysa sen bir bulut gördüğünde, yüzünde bir hoşnutsuzluk beliriyor. Neden?*" diye sorduğu zaman şu yanıtı vermiş: "*Ey Aişe! Görülen bulutla bir azab (felâket) gelmeyeceği konusunda bir güvencem yok. Koskoca bir toplum, yel ile azaba uğratılıp yok edildi. O toplum 'azabı'* (belirtisini, bulutu) *gördüklerinde, -'Bu yağmur bulutudur, bize yağmur yağdıracak-' diyerek umuda kapılmışlardı.*" (Buharî, Müslim, Ebu Davut, Ahmed İbn Hanbel gibi kaynaklarda yer alan bu tür hadisler için bkz. Turan Dursun, *Kur'an Ansiklopedisi*, c.1, s.128.)

Nasıl olur da her şeyi Tanrı'dan öğrenebildiği halde, gelen bulutun "azap bulutu" olup olmadığını anlamayıp korkuya kapılmıştır, bilemiyoruz.

Fakat her ne olursa olsun anlaşılan o ki, Muhammed, bulutların birikmesinden pek korkar, fakat dağılmasından da pek rahatlarmış. Bunun böyle olduğunu Diyanet İşleri Başkanlığı, Muhammed'in bu konudaki hadislerine değinerek, şu şekilde belirtmekte:

> "*Bu hadislere dikkat edilirse görülür ki, bulutlar boşandıktan sonra Resûl-i Ekrem... Hazretleri açılıp korku ve kederleri zâil olurmuş.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.300.)

3 Nitekim Kur'an'a koyduğu birçok ayetle Tanrı'nın vaktiyle Ad kavmine, "acı veren bir azabı içinde taşıyan yel" gönderdiğini söylerdi. Bu konuda Zâriyât Suresi'nin 41, 42; Fussilet Suresi'nin 15, 16; Kamer Suresi'nin 18-21; Hakka Suresi'nin 6-8. ayetlerine bakınız.

Bu hadîslere dikkat edilirse görülür ki bulutlar boşandıktan sonra Resûl-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* Hazretleri açılıp korku ve kederleri zâil olurmuş. İş bu kadarla da kalmayıp nâzil olan rahmet ile teberrük buyurarak vücûd-i şeriflerini rahmet suyu ile ıslatmak da mu'tâd-ı âlî-i Nebevîleri imiş. Nitekim Enes *radiya'llâhu anh, Müslim*'-deki rivâyetine nazaran diyor ki: Bir def'a biz Resûlullâh *salla'llâhu*

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.3, s.300.

Yine İslam kaynaklarından öğrenmekteyiz ki, Muhammed, şiddetli rüzgârdan da pek hoşlanmazmış; rüzgâr estiğinde yüzünde "nahoşluk eseri" derhal belli olurmuş. Ayşe'nin rivayetine göre hava rüzgârlı ve bulutlu olduğu vakit korku ve endişeye kapılır, bir yerde karar edemeyip gidip gelmeye başlarmış. Yağmur boşandı mı açılır ve o korkulu ve endişeli hal kendisinden gidermiş. Korkusunun nedeni de, tıpkı bulut konusunda olduğu gibi, kendi ümmetine bir azap gelmesi ihtimali imiş. Rüzgâr esmeye başlayıp da, bulutlar toplanınca ve yağmur alameti belirince Ayşe'ye: "*Ümmetime musallat olmuş bir azâb olmasın diye korktum*" dermiş (bkz. Ayşe'nin rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 300-301, c.2, s.300).

Rüzgârın azap niteliğinde olmaması, yani hayırlı olması için de şöyle dua edermiş:

> "*İlâhî! Şu rüzgârın hızını ve hangi hizmet ile gönderilmiş ise o hizmetin hayrını Senden dilerim ve şerrinden ve mürsel olduğu hizmetin şerrinden Sana sığınırım. İlâhî! Bunu rahmet kıl da azab kılma. İlâhî! Şu rüzgâr riyâh olsun da rîh olmasın.*" (Taberânî'nin İbn-i Abbâs'tan rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.301.)

Görülüyor ki, Muhammed burada "rüzgârlar" anlamına gelen "riyâh" ile "tek bir rüzgâr" demek olan "rîh" sözcüklerini kullanarak dua etmektedir. Bu şekilde dua ederken Tanrı'dan "riyâh" (yani "rüzgârlar") değil, fakat "rîh" (yani "tek rüzgâr") göndermesini istemektedir. Çünkü, İslam kaynaklarına göre yukarda geçen "riyâh" sözcüğü (ki "rüzgâr" sözcüğünün çoğuludur) "yararlı rüzgârlar" anlamındadır. "Rîh" sözcüğü ise "tek" bir rüzgâr olarak "azap verici rüzgâr" karşılığı olarak kullanıl-

mıştır; şu bakımdan ki, Kur'an'da "rîh" (rüzgâr) sözcüğü güya hep azap içeren ayetlerde geçmektedir; buna karşılık, "riyâh" (rüzgârlar) sözcüğü ise "lütuf ve merhameti" içeren ayetlerde yer almıştır (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.301).

Evet ama esen rüzgârın "rüzgârlar" mı, yoksa "bir tek rüzgâr" mı olduğu nasıl anlaşılacaktır? Bunu bilemiyoruz. Fakat ister "*riyâh*" ve isterse "*rîh*" şeklinde olsun, Muhammed'in rüzgârdan ya da yağmurdan korkmasını anlamak biraz güç. Her ne kadar kendisi "*Ümmetime musallat olmuş bir azap olmasın diye korktum*" diyerek bu korkusuna mazeret bulur görünmüş ise de, bunu dahi anlamak güç; şu bakımdan ki, biraz önce değindiğimiz gibi, kendisini Tanrı ile her daim ilişki halinde gösterdiğine ve her gizli şeyi ondan öğrendiğini söylediğine göre, rüzgâr esince ya da yağmur ihtimali belirince korkmak niye? Bunların "yararlı mı?" yoksa "azap verici mi?" olduklarını Tanrı'dan öğrenemez miydi?

Galiba öğrenemiyor olmalı ki, şiddetli rüzgâr estiği vakit, rüzgârı karşısına alarak iki diz üstüne çöker ve biraz yukarda belirttiğimiz gibi "*Şu rüzgârın... hangi hizmet ile gönderilmiş ise o hizmetin hayrını Senden dilerim ve şerrinden ve mürsel olduğu hizmetin şerrinden Sana sığınırım*" şeklinde konuşurmuş.

Öte yandan Ebû Hüreyre'nin söylemesine göre de Muhammed, rüzgârı "Tanrı rahmetini getiren" bir şey olarak tanımlamakla beraber bazen azap getirdiğine de inanır ve halka şöyle dermiş:

> "*(Rüzgâr) Gâh rahmet getirir, gâh azâb. Binâenaleyh rüzgârın koptuğunu görünce onu sebbetmeyiniz (sövüp saymayınız). Belki getirdiği hayrı Allah'tan dileyin, getirdiği şerden de Allâh'a sığının.*" (*Sünen-i Ebu Davud*'da yer alan bu hadis için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.2, s.301.)

Bütün bu yukarda geçen hikâyelerden çıkan sonuç, insan beynini bir hayli karışıklığa sokar olmaktadır. Çünkü, yağmur denen şey, akılcı ve deneyci araştırmalara göre, hava değişikliği ve rutubet nedeniyle oluşan bir olay olduğu halde, Muhammed'in söylemesine göre, oluşabilmesi için insanların Tanrı'ya dua edip yalvar yakar olmaları gerekir, çünkü güya Tanrı "*Bana dua ediniz ki, dileğinizi vereyim. Dua ile olsun ibadet etmekten yüksünenler, sonra zelîl ve hâkir olarak Cehennem'e girecekler*" demiştir (K. Mü'min Suresi, ayet 60).

Bu hükmü pekiştirmek üzere de Muhammed "*Her kim dileğini Allah'tan dilemezse Allah ona gazâb eder*" diye eklerdi (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.3, s.250). Eklerken de, Hûd'un vaktiyle kendi kavmine söylediği şu sözleri hatırlatırdı:

> "*Ey benim kavmim, Rabbinizden mağfiret dileyiniz... ki, size gökten bol bol yağmur göndersin...*" (K. 11 Hûd 52.)

Kuşkusuz ki, bütün bunlar kişiyi, her şeyi Tanrı'dan bekleyen, kaderci ve yaratıcı zekâdan yoksun bir yaratık durumunda kılmaya yeterli şeylerdir. Nitekim şeriat ülkelerinde köy halklarının, civardaki göllerden ya da nehirlerden yararlanarak toprağı sulamak olanakları bulunduğu halde, böyle yapmayıp topluca yağmur duasına çıkmaları, tekniğin böylesine ileri bulunduğu bu çağda bile çok görülen şeylerdendir.

Her ne kadar şeriatçılar, Tanrı'ya gönül bağlamanın ve her şeyi ondan beklemenin yeterli olmayıp gereken şeyleri yapmanın koşul bulunduğunu söylerler ve örneğin, "*Deveni bağla da öyle tevekkül et*" şeklindeki hadis emrini örnek verirlerse de, muhtemelen buna kendileri de inanmazlar. Çünkü şeriat verilerine göre Tanrı'dan bir şey dilemek ve (örneğin deveyi bağlamak bile) Tanrı'nın iznine bağlı olan bir şeydir ve kişinin yeryüzünde yapacağı her şey önceden, hatta daha ana karnında iken çizilmiştir. Dünyaya gelen her insan, daha geldiği an kendisine sol ya da sağ taraftan verilen defterle yola çıkmış demektir.

Öte yandan yukardaki yağmur ve rüzgâr hikâyelerinin bir de Tanrı anlayışı bakımından zihinleri karıştıran yönü vardır. Şu bakımdan ki, Muhammed'in öngördüğü şekliyle Tanrı'ya yapılacak yağmur duasının, bazı "hatırlatıcı" öğeleri kapsaması gerekir. Daha başka bir deyimle, kulun Tanrı'ya sadece "İlâhî, bize yağmur akıt" şeklinde dua etmesi yeterli değildir. Çünkü, böyle yapacak olursa Tanrı'nın, yukardaki hikâyelerde görüldüğü gibi, yağmuru toprak-tarla yerine insanların üzerine akıtması ya da sel felaketi yaratması mümkündür. Bunun olmaması içindir ki, Muhammed, Tanrı'dan "nâfi" (yani "yararlı") nitelikte yağmur yağdırmasını istemek gerektiğini bildirmiş ve örneğin "*İlâhî, üzerimize yağdırma; etrafımıza, bayırlara, dağlara, tepelere, dere içlerine ve otlaklara yağdır*" şeklinde bir şeyler söylenmesini tavsiye etmiştir.

Şimdi bir an için düşünelim! Tanrı'ya bu şekilde dua etmek, Tanrı fikrini zedelemez mi? Bu demek değil midir ki, Tanrı, kullarının ihtiyacına uygun ölçüde yağmur yağdırtmasını bilemiyor da, mutlaka ikaz edilmeyi bekliyor! Yani istiyor ki, kulları kendisine, "Ey Tanrı! Bize yağmur ver ama yararlı ve bereketli yağmur ver! Bu yağmurları sel felaketi yaratacak ve bize zararlı olacak şekilde üzerimize yağdırtma! Bu yağmurları etrafımıza, bayırlara, dağlara, tepelere, dere içlerine ve otlaklara yağdır ki, bereketli olsun" şeklinde yalvar yakar olsunlar; böyle yapmayacak olurlarsa yağmuru ne şekilde yağdıracağını kestirememektedir!

Söylemeye gerek yoktur, Tanrı'nın "yüceliği", "iyiliği" ve "her şeyi bilirliği" fikrini zedeleyen bu sonuç, şeriatçının yukarda sözü geçen kıssalara (hikâyelere) sarılmasından doğma bir şeydir.

KUR'AN'IN ÖNCE KUREYŞ LEHÇESİYLE GÖNDERİLİP ÇEŞİTLİ ARAP KABİLELERİNCE ANLAŞILABİLMESİ İÇİN YEDİ LEHÇEYE DÖNÜŞTÜRÜLMESİNİN HİKÂYESİ

Diyanet'in yayınlarından öğrenmekteyiz ki, Muhammed'in en yakın arkadaşlarından olan *Ömer İbn-i Hattâb*, bir gün namaz kılarken, *Hişâm İbn-i Hakîm* adında birinin, Kur'an'ın Furkan Suresi'ni okuduğunu işitir. Fakat bakar ki, okunuş şekli, Muhammed'in okutmasından farklı bir lehçededir; daha doğrusu Muhammed'in kendisine belletmediği birtakım "lügati Arap şivesiyle" okumaktadır. Adamın yanlış bir lehçe ile Kur'an okuduğunu düşünerek hiddete kapılır; hem de öylesine ki, nerede ise adamın boğazına sarılıp boğacaktır. Fakat selam verme zamanına kadar güçlükle sabreder. Selam verir vermez hemen adamın üstündeki örtünün (ridâ'sının) yakasına sarılıp, "*Bu sûreyi sana -duyduğum gibi- kim okuttu?*" diye sorar. Hişâm da kendisine, "*Resûlullâh... okuttu*" diye cevap verir. Ömer, biraz daha hiddetlenmiş olarak, "*Yalan söylüyorsun. Çünkü Resûlullâh bu sûreyi bana, senin okuduğundan başka bir lehce ile okudu*" der. Ve onu, yakasından tuttuğu gibi Muhammed'in yanına götürür ve "*Yâ Resûla'llâh, şunun Furkan Suresi'ni bana okuttuğun lehceden farklı bir lûgatla okuduğunu işittim*" der. Muhammed kendisine, "*Hişâm'ın yakasını bırak*" diye emreder ve sonra Hişâm'a hitaben: "*Yâ Hişâm! oku bakayım*" der. Hişâm sureyi, Ömer'in duymuş olduğu lehçe ile okur. Bunun üzerine Muhammed, "*Bu sûre böyle inzâl olundu (indirildi)*" der ve sonra Ömer'e dönerek, "*Yâ Ömer oku*" der. Ömer de sureyi, Muhammed'in kendisine vaktiyle okuttuğu şekilde okur. Bunun üzerine Muhammed kendisine, "*Bu sûre böyle indirildi. Yâ Ömer! Bu Kur'ân yedi lûgat ve yedi lehce üzerine gönderildi. Bunlardan hangisi kolayınıza gelirse onu okuyunuz*" der. (Buharî ile Müslim'in İbn-i Abbâs'tan rivayetlerine dayalı bu hadisler için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1766, c.11, s.230 vd.)

Resûlullāh'ın bana okumadığı birtakım lehcelerle okuyor. Az kaldı üzerine atılacaktım. Fakat selâm verinceye kadar güçlükle sabrettim. Selâm verir vermez (kaçırmamak için) hemen ridâsını göğsünün üzerinde toparlayıp:

— Bu sûreyi sana — duyduğum gibi — kim okuttu? diye sordum. Hişâm:

— Resûlullāh *salla'llāhu aleyhi ve sellem* okuttu, dedi.

— Yalan söylüyorsun. Çünkü Resûlullāh bu sûreyi bana, senin okuduğundan başka bir lehce ile okuttu dedim. Ve onu yakasından tutarak Resûlullāh'a götürdüm:

— Yâ Resûla'llāh, şunun Furkān Sûresi'ni bana okuttuğun lehceden başka bir lûgatla okuduğunu işittim, dedim. Resûlullāh bana: Hişâm'ın yakasını bırak, buyurdu. Ona da:

— Yâ Hişâm, oku diye, emretti. O da işittiğim veçhile Resûlullāh'a da okudu. Bunun üzerine Resûlullāh:

— Bu sûre böyle inzâl olundu, buyurdu. Bundan sonra bana da:

— Yâ Ömer oku, diye emretti. Ben de Resûlullāh'ın bana vaktiyle okuttuğu gibi okudum. Bana da:

— Bu sûre böyle indirildi. Yâ Ömer! Bu Kur'ân yedi lûgat ve yedi lehce üzerine gönderildi. Bunlardan hangisi kolayınıza gelirse onu okuyunuz, buyurdu.

İZÂHI

Hadîsin sonundaki (Seb'a-i Ahrûf) tâ'bîri yedi lûgat ve yedi lehce ve şive demektir. Her dilde telâffuz tarzı i'tibâriyle türlü türlü selikalar ve lehceler olduğu gibi Arabcanın da müteaddid kabîleler arasında her kabîlenin kendisine mahsûs bir lehcesi ve bir telâffuz

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1766, c.11, s.230.

Buna benzer bir hikâye Buharî'nin Abdullâh İbn-i Mes'ûd'dan rivayeti olarak da anlatılır. Güya İbn-i Mes'ûd, bir gün mescitte, yanında bulunan birinin Rahman Suresi'ni farklı bir lehçede okuduğunu görmekle hiddetlenir. Hemen onu elinden tutup Muhammed'e getirir ve şikâyette bulunur. Muhammed de kendisine, "*(Her) ikinizin kırâeti (okuması) de güzeldir. (Kur'an hakkında) sakın ihtilâf etmeyiniz. Sizden evvelki ümmetler (kitaplarında) ihtilaf ettiler de öyle helâk oldular*" der (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1079, c.7, s.308 vd.).

Anlaşılan o ki, Muhammed, bu sözleriyle, Kur'an'ın yedi Arap kabilesinin lehçesiyle okunması gerektiğini bildirmiştir ve bu lehçeler Kureyş, Hevâzin, Yemen, Sekîf, Tay, Yemen, Huzeyl ve Temîh kabilelerinin lügatleri üzerinedir.

İslam kaynaklarının bildirmesine göre Muhammed, Kur'an'ı yedi lehçe ile okutmak suretiyle, Arap kabileleri arasında anlaşmazlık çıkmasını önlemek ve Kur'an'ın bütün Arap kabileleri tarafından anlaşılmasını sağlamak istemiştir. Kuşkusuz ki, böyle yapmakla, İslamı Araplar arasında yayma siyasetini kolaylaştırmıştır. Diyanet yayınlarında aynen şöyle deniyor:

> "*Her dilde ifâde tarzı i'tibariyle türlü sigalar ve lehçeler bulunduğu gibi Arapçada da müteaddid kabîlelerin kendilerine has bir lehçesi ve bir ifâde tarzı vardır. Kur'ân-ı Mübî'nin kelimeleri ekseriyetle Kureyş kabîlesi lehçesi üzerine nâzil olduğu gibi bâzısı Hüzeyl, bâzısı Hevâzîn, bâzısı da Yemen lûgâtiyle nâzil olmuş ve o sûretle okunmuştur. Resûlullâh bütün Arap kabîlelerinin gönüllerini Kur'ân'ın tevhîd ve medeniyet nûru üzerine toplanmasını istiyordu. Bunun için Kur'ân'ın tamâmen Kureyş lûgâti üzerine, bâzı kelimelerinin öbür Arap lehçeleriyle gönderilmesini istemiş ve bu dileğinde ısrâr ederek Araplar arasında taayyün etmiş yedi kabîlenin lehçesi üzerine gönderilmiştir. Aynı zamanda bu bir genişletme idi. Hazret-i Kur'ân'ın kabîleler arasında sür'atle intişârı için teshîl edilmişti. Nasılki on sene içinde Kur'ân'ın Arap cezîresi dâhilinde intişârı hususunda müessir olmuştur...*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî.. .*, c.9, s.28.)

Yani şu anlatılmak isteniyor ki, Tanrı ilkönce Kur'an'ı yedi lehçe üzerinde değil fakat sadece Kureyş lehçesiyle göndermiştir ve fakat Muhammed, Kur'an'ın bütün Arap kabileleri tarafından anlaşılabilmesi için Tanrı nezdinde ısrarda bulunmuş ve böylece Kur'an'ın Araplar arasında yayılmasını sağlamıştır.

Gerçekten de İslam kaynaklarının bildirmesine göre Tanrı, ilk başlarda Kur'an'ı, Kureyş lehçesinde olarak ve tek bir okunuş üzerine Muhammed'e okutmuş ve fakat daha sonra Muhammed'in ısrarlarıyla bunu, bütün Arap kabilelerinin ihtiyacını karşılayabilmek için yedi lehçeye, yani yedi okunuş şekline dönüştürmüştür. Bakınız nasıl:

Buharî'nin İbn Abbâs'tan rivayetine göre, Muhammed, Kur'an'ın Tanrı tarafından kendisine, ilkönce tek bir okunuş üzere, yani Kureyş lehçesiyle indirildiğini ve fakat kendisinin Tanrı'dan, yedi lehçe ile okunması için istekte bulunduğunu söylemiş ve bu isteğinin Tanrı tarafından kabul edildiğini bildirmiş, şöyle demiştir:

> "*Bana Cibrîl Kur'ân'ı, bir okunuş üzerine okuttu. Ben de durmadan bunun artması (ve Arab'ın bundan başka okuyuşlariyle de okunmasını) isterdim. Tâ yedi türlü okunuşa erişinceye kadar bu dileğimde ısrâr ettim. (Her talebim Allah tarafından is'âf olundu).*" (Buharî'nin İbn-i Abbâs'tan rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1331, c.9.)

Bana Cibrîl Kur'ân'ı, bir okunuş üzerine okuttu. Ben de durmadan bunun artması (ve Arabın bundan başka okuyuşlariyle de okunmasını) isterdim. Tâ yedi türlü okunuşa erişinceye kadar bu dileğimde ısrâr ettim. (Her talebim Allah tarafından is'âf olundu).

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1331, c.9, s.28.

Bir rivayete göre de şöyle demiştir:

> *"Cibril bana Kur'ân'ı ibtidâ bir lûgat üzerine okutmuştu. Fakat ben, dâimâ bunun ziyâde edilmesini istemiştim. Cibrîl her defaki talebimi is'âf ve ziyade etti de ennihâye Kur'ân'ın vücuh-i lûgati yediye bâliğ oldu."* (Yine İbn Abbâs'tan rivayet olarak bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.314.)

Görülüyor ki, Muhammed'in söylemesine göre Tanrı, ilkönce Kur'an'ı, bütün Arapların anlayabilecekleri şekilde değil, fakat tek bir lehçede (daha doğrusu Kureyş lügatiyle) göndermiştir. Oysa ki çeşitli Arap kabileleri, çeşitli "sîgalar" ve "lehçeler"de konuşurlar, kendilerine özgü bir ifade kullanırlar ve bu nedenle birbirlerinin söylediklerini pek anlamazlardı. Bundan dolayıdır ki, kendi lehçelerinden başka bir lügatle Kur'an öğrenmeleri mümkün olamazdı. Oysa ki Kur'an'ın, bir an önce bütün Arap kabilelerine belletilmesi gerekmekteydi.[1] Ve işte bunu sağlayabilmek içindir ki, Muhammed Tanrı'dan, Kur'an'ın bir okunuş üzerine değil fakat bütün Arap kabilelerinin lehçeleriyle okunması isteğinde bulunmuş olmaktadır. Ne var ki, Tanrı onun bu isteğini önce olumlu karşılamamıştır; karşılamayınca Muhammed direnmiş ve başka lehçelerde okunması için ısrar etmiştir. Bu ısrar üzerinedir ki, Tanrı, Kur'an'ın çeşitli Arap kabilelerinin dilleriyle okunmasına karar vermiştir. İslam kaynaklarının (ve özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın) bildirmesine göre olaylar, Muhammed'in söylemesi olarak şöyle oluşmuştur:

1 Bunun böyle olduğu Diyanet yayınlarında şöyle belirtiliyor: *"...O zamanlar kavm-i Arab, bir ümmet-i ümmiye (okumasız bir ümmet) idi; içlerinde okur, yazar kısmı pek az olduğu gibi, o zamanki (Arap yarımadasındaki) hayâtına göre halk arasında köle ve câriye makâleleri mühim bir yekûna bâliğ oluyordu. Bunların her biri bir kabileye mensubtu. Kendi lehcelerinden başka bir lûgatle Kur'ân öğrenmeleri gâyetle müşküldü. Halbuki (Kur'ân nûr'unun) bir an evvel bütün (Arap kabileleri) arasında ve bu sûretle bütün (milletler) içinde (yerleşip yayımlanması gerekli idi). Binâenaleyh bu müşkülü izâle etmek ve ümmete (kolaylık) göstermek icâb ediyordu. Bunun için müşfik Peygamberimiz Kur'ân(ın) yalnız Kureyş lûgati ile değil, her fasîh (Arab lûgati) ile nâzil olmasını ve ol vechile okunabilmesini arzû ediyorlardı. Übey İbn-i Kâb hadîsinde görüldüğü üzere, Resûl-i Ekrem bu arzularını Hazret-i Cibrîl'e zaman zaman izhar etmekten (geri kalmamıştı). Bu sûretle Kur'ân'ın nâzil olduğu ve kırâetine müsâade buyurulduğu lûgat-i Arab yediye bâliğ olmuştur. Ve böylece on sene gibi kısa bir zaman zarfında Kur'ân nûru (büyük bir sûratle Arap yarımadasına ve bütün âleme yayılmıştır)."* (Bu alıntı için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.316; ayrıca bkz. c.9, s.28.)

Übey İbn-i Kâ'b'ın rivayetine göre, Tanrı'nın vahyini bildirmek üzere Cibril Muhammed'e gelip Kureyş lehçesiyle vahyi okur. Fakat Muhammed kendisine, bunun bütün Araplar tarafından anlaşılamayacağını, bu nedenle diğer Arap kabilelerinin lehçeleriyle de gönderilmesi gerektiğini bildirir; şöyle der: "*Ey Cebrâil! Ben, ümmî (okuması yazması olmayan) bir kavme Peygamber gönderildim. Bunların içinde genci var, acûz ve ihtiyarı var; köle ve câriye makulesi var, asla bir mektûbu okuyamıyan kişiler var. (Okunuş husûsu kolaylaştırılsa)...*" Bunu demekle kalmaz fakat dediğinde ısrar eder. Bunun üzerine Tanrı, Kur'an'ı yedi lügat üzerine indirme yolunu seçer (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.314).

İbn-i Abbâs'ın rivayetine göre de Muhammed şöyle konuşmuştur:

> "*Cibrîl bana Kur'ân'ı ibtidâ bir lûgat üzerine okutmuştu. Fakat ben, dâima bunun ziyâde edilmesini istemiştim. Cibrîl her defaki talebimi is'âf ve ziyâde etti de ennihâye Kur'ân'ın vücûh-i lûgati yediye baliğ oldu.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.314.)

2) Tirmizî'nin Übey İbn-i Kâ'b *radiya'llâhu anh*'den bir tarîk-ı rivâyetinde müşârün-ileyh Hazretleri : Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem* bir kere Hazret-i Cibrîl'e mülâkî olduğunda :

— [Ey Cebrâil! Ben, ümmî bir kavme Peygamber gönderildim. Bunların içinde genci var, acûz ve ihtiyârı var; köle ve câriye makûlesi var, aslâ bir mektûbu okuyamıyan kişiler var ; (kırâet husûsu teshîl edilse) dedi. Cibrîl Resûl-i Ekrem'e :

— Kur'ân yedi lûgat üzerine inzâl buyruldu, diye cevab verdi] demiştir[1].

3) Buhârî ile Müslim'in Fazâil-i Kur'ân bâbında İbn-i Abbâs *radiya'llâhu anhumâ*'dan müşterek bir rivâyetleri vardır ki, Buhârî bunu ayrıca (Bed'-i Halk) bâbında da rivâyet etmiştir. Bu rivâyete göre, Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem : (Cibrîl bana Kur'ân'ı ibtidâ bir lûgat üzerine okutmuştu. Fakat ben, dâimâ bunun ziyâde edilmesini istemiştim. Cibrîl her defaki talebimi is'âf ve ziyâde etti de ennihâye Kur'ân'ın vücûh-i lûgati yediye bâliğ oldu)* buyurmuştur[2].

[1] *Sahîh-i Buhârî...*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.7, s.314.

Übey İbn-i Kâ'b'ın rivayetine göre de Muhammed'in söylemesi şöyle:

"Cebrâil ve Mîkâil... bana geldiler de Cebrâil aleyhi's-selâm sağ tarafıma, Mikâil aleyhi's-selâm da soluma oturdu. Cebrâil: -'Yâ Muhammed; Kur'ân'ı bir lûgat üzerine oku!'- dedi. Bunun üzerine Mikâil bana: -' Ziyâde isteyiniz'- dedi. Ben de: -'ziyâde etseniz'- dedim. Bu defa Cibrîl: -'İki lûgat ve lehce üzerine okuyunuz'- dedi. Yine Mikâil bana ziyâde istemekliğimi teklîf etti. Yedi lûgate baliğ olunca: -'Artık bu yedi lûgat kâfî ve şâfîdir'- dedi." (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.313.)

Ekrem ona da :

— Evet, diye cevap verip buyurdu ki: Cebrâil ve Mîkâil *aleyhime's-salâtü ve's-selâm* bana geldiler de Cebrâil *aleyhi's-selâm* sağ tarafıma, Mîkâil *aleyhi's-selâm* da soluma oturdu. Cebrâil :

— Yâ Muhammed; Kur'ân'ı bir lûgat üzerine oku! dedi. Bunun üzerine Mîkâil bana :

— Ziyâde isteyiniz! dedi. Ben de ziyâde etseniz, dedim. Bu defa Cibrîl :

— İki lûgat ve lehce üzerine okuyunuz! dedi. Yine Mîkâil bana :

— Ziyâde istemekliğimi teklîf etti. Yedi lûgate bâliğ olunca : (كل كاف و شاف = *artık bu yedi lûgat kâfî ve şâfîdir,*) dedi ve bir rivâyete göre : Kur'ân, yedi lûgat(-i fasîha) üzerine inzâl buyurdu, dedi[1].

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.7, s.313.

Yukardaki sözlerden anlaşılan o ki, Tanrı'nın bu iki meleği, Kur'an'ın kaç lehçe ile okunması gerektiği konusunda anlaşmış değillerdir. Bununla beraber en sonunda Kur'an'ın yedi lehçe ile okunmasında karar kılmışlardır.

Bütün bu rivayetlerden gayrı bir de Buharî ile Müslim'in rivayet ettikleri bir hadis var ki, biraz yukarda belirttiğimiz gibi, Ömer İbn-i Hattâb'ın, Kur'an'ı yanlış lehçe ile okuyor diye Hişâm İbn-i Hâkîm'i kolundan tutup Muhammed'in önüne getirmesiyle ilgilidir.

Zannımızca bu hadisin üzerinde durulması gereken yönü şudur ki, pek çok "ahâdis-i şerife" rivayet etmekle ün salmış olan *Hişâm İbn-i Hâkîm*, Esed adındaki bir Arap kabilesine mensup olup Mekke'nin fethi yılında Müslüman olmuştur. Bundan anlaşılmak gereken şey şudur ki, Mekke'nin fethi hicretin sekinci yılına rastladığına göre, Kur'an'ın tek lehçe ile mi, yoksa yedi lehçe ile mi okunması gerektiği konusundaki anlaşmazlık bu tarihe kadar, yani Muhammed'in kendisini "Peygamber" olarak ilan edişinden on sekiz ya da on dokuz yıl sonlarına kadar sürmüş demektir.

Fakat her ne olursa olsun, İslamcıların söylemelerine göre, Kur'an'ın her sözcüğü yedi lehçe ve yedi "vech" ile inmiş değildir; güya bazı sözcükleri Kureyş ve bazı sözcükleri de diğer kabilelerin lehçeleriyle gönderilmiştir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.9, s.28). Arap kabilelerinin farklı lehçelerde konuşmakta olup birbirlerinin lehçelerini pek anlamadıklarını söyleyen bu İslamcıların (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.317) böyle bir açıklamada bulunmaları biraz şaşırtıcı olmaktadır.

Fakat kuşkusuz ki, asıl şaşırtıcı olan şey, Kur'an'ın önce tek bir lehçe ile gönderilip, daha sonra Arap kabilelerinin ihtiyaçları göz önünde tutularak, yedi lehçe ile okutulmuş olmasıdır.

Yukardaki açıklamaları yaparken İslamcılar, Kur'an'ın Muhammed'e "âyet ve âyet" verildiğini ve her ayetin yerinin ve hangi surenin neresine yazılacağının Cibrîl tarafından kendisine bildirildiğini ve Muhammed'in de bu vahiyleri kâtiplerine bu tertip üzere yazdırdığını söylerler. Bundan başka bir de Muhammed'in, her yılın Ramazan'ında Cibrîl ile bir araya gelip ayetler hakkında görüştüğünü ve bu görüşme sonucunda ayetlerin "*müdârese ve tekrar arzedilmek sûretiyle takrir edildiğini*" eklerler (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.316).

Tekrar belirtelim ki, İslam kaynaklarında yer alan yukardaki hikâyelere göre Tanrı, Kur'an'ı ilkönce sadece Kureyş lehçesiyle okunmak üzere göndermiştir. Yani Kureyş dışındaki Arapları hesaba katmamış ve Kur'an'ı onların lehçeleriyle göndermeyi düşünmemiştir. Kureyş dışında kalan Arapların Kur'an'ı okumaları konusuna eğilmesi, bu tarihten çok sonradır ve bunu da kendi girişimi olarak değil fakat Muhammed'in tekîfi ve ısrarı sonucu olarak yapmıştır; daha başka bir deyimle Kur'an'ı yedi lehçe ile okunur şekle dönüştürüp bütün Arapların anlayabilmelerini sağlayacak şekle sokması, Muhammed'in hatırlatması sayesinde olmuştur.

Eğer bu böyle ise, akla birtakım sorular gelmektedir ki, bazıları şöyle:

Her şeyi en iyi bilen ve takdir eden "Yüce" bir Tanrı, nasıl olur da Kur'an'ı, bütün Arap kabilelerinin anlayabilecekleri şekilde, yani onların çeşitli "lehçeleri" ve "lügatleri" üzere değil de, yalnız Kureyş kabilesi lehçesi üzerine ve yalnız Kureyşlilerin anlayacağı şekilde indirir? Nasıl olur da bütün Arap kabilelerinin gönüllerini Kur'an'ın içeriğiyle doldurmak ve böylece Kur'an'ın bütün Arap yarımadasına kolaylıkla yayılmasını sağlamak olanağı varken bunu öngörmez? Ve yine nasıl olur da Tanrı, Muhammed'in: "*Bana Cibrîl Kur'ân'ı, bir okunuş üzerine okuttu. Ben de durmadan bunun artması (ve Arab'ın bundan başka okuyuşlariyle de okunmasını) isterdim...*" şeklindeki konuşmasını, her defasında "teker teker" olmak üzere kabul ederek, nihayet onun ısrarları karşısında yedi lehçe usulüne yönelir ve böylece Muhammed'e: "*Tâ yedi türlü okunuşa erişinceye kadar bu dileğimde ısrâr ettim. (Her talebim Allah tarafından is'âf olundu)*" (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis, No. 1331, c.9) şeklinde konuşma fırsatını yaratır? Yani Tanrı, Kur'an'ı çeşitli Arap kabilelerinin dillerinde ve onların anlayabilecekleri lehçelerde göndermeyi düşünememiştir de, bunu Muhammed'in teklifi ve hatta ısrarları üzerine mi yapmış olmaktadır?

Bütün bunlar, İslamcıların sarıldıkları Tanrı anlayışıyla, örneğin Tanrı'nın "yüceliği", "her şeyi bilirliği" ve "her şeyi önceden görürlüğü" fikriyle nasıl bağdaşır?

Yukarda belirttiğimiz gibi, bütün bu ve benzeri sorulara, şeriat verileriyle olumlu bir yanıt bulmak mümkün değildir. Olumlu bir yanıta varabilmek ve yukardaki hususları açıklığa kavuşturabilmek için, Muhammed'in "Peygamber"lik iddiasıyla ortaya çıkışını ve bunu izleyen olayları akılcı düşünceye vurmak gerekir. Şöyle ki:

Muhammed, Kureyş kabilesine mensup olup bu kabilenin Mekke yönetimine egemen bulunduğu bir dönemde peygamberliğini ilan etmiştir. Ederken de kendisini bütün Araplara ya da tüm insanlığa gönderilmiş "Peygamber" olarak değil fakat "Ümmü'l-Kurâ" ("Köylerin anası") diye bilinen Mekke ve çevresinde yaşayanlara gönderilmiş "Peygamber" olarak görmüş ve öyle göstermiştir. Bunun böyle olduğunu anlatmak üzere de Kur'an'a şu ayeti koymuştur:

"*(Ey Muhammed) Köylerin anası* (Ümmü'l-Kur'â) *olan* (Mekke) *ve onun çevresindekileri uyarman... ve onları korkutman için sana böyle Arapça bir Kur'ân vahyettik...*" (K. 42 Şûrâ Suresi, ayet 7; ayrıca bkz. En'âm Suresi, ayet 92.)[2]

KUR'ÂN-İ MÜBİN'İN AHRUF-İ SEB'A ÜZERİNE TENZİL VE KIRÂETİNDEKİ ÂLÎ FÂİDE : Kur'ân-ı Kerîm Resûl-i Ekrem'e âyet âyet nâzil olurdu. Ve her âyetin yeri ve hangi Sûrenin neresine yazılacağı Hazret-i Cibrîl tarafından bildirilirdi. Resûl-i Ekrem de vahiy kâtiblerine bu sûretle yazdırır, hâfızlar da bu tertîb üzere hıfzederlerdi. Böyle bir i'tinâ-i mahsûs ile hıfz ve tahrîr olunan Kur'ân-ı Mübîn her sene Ramazan'ında Hazret-i Cibrîl Resûl-i Ekrem'e mülâkî olarak nâzil olan âyetler müdârese ve tekrar arzedilmek sûretiyle takrîr edilirdi. İmâm Buhârî tarafından *Sahîh*'inin müteaddid bâblarında tahrîc edilen İbn-i Abbâs *radiya'llâhu anhumâ* hadîsinde Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'in Ramazân-ı şerîfte'ki Cibrîl ile müdârese buyurmaları şöyle haber veriliyor; İbn-i Abbâs diyor ki : Resûlullâh cömerdlik cihetiyle hiç şübhesiz halkın en yükseği idi. Resûl-i Ekrem'in bu cömerdliği, Ramazân-ı şerîf hulûl edip de kendisine Cibrîl mülâkî olduğu sırada bir kat daha artardı. Ramazan'da her gece Cibrîl *aleyhi's-selâm* Resûl-i Ekrem'e mülâkî olurdu da Kur'ân müdârese ve müzâkere ederdi[1].

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.7, s.316.

Öte yandan, Kureyş kabilesiyle ilgili olarak Kur'an'a, başlı başına bir sure koymuştur ki, kendisinin özellikle Kureyş'e "peygamber" olarak gönderilmiş olduğunu kanıtlar niteliktedir ve şöyledir:

2 Her ne kadar şeriatçılar Mekke'nin İslam dünyasının başkenti olduğunu ve "çevresi" deyiminden bütün dünyanın kast edildiğini söylerlerse de yalandır. Bütün diğer hususlar bir yana, fakat bir de şunu düşünmek gerekir ki, eğer Kur'an bütün insanlara gönderilmiş olsaydı, sadece Arapça olarak gönderilmezdi. Öte yandan Tanrı'nın "apaçık" olmak üzere gönderdiği söylenen bir kitapta bu husus, tereddüde mahal bırakmayacak bir şekilde belirtilirdi.

"Kureyş'e kolaylaştırıldığı, evet, kış ve yaz seyahatleri onlara kolaylaştırıldığı için onlar, kendilerini açlıktan doyuran ve her çeşit korkudan emin kılan şu evin Rabbine kulluk etsinler." (K. 106 Kureyş 1-4.)

Görülüyor ki, Muhammed'in söylemesine göre Tanrı, bütün Arap kabilelerinin değil, fakat sadece Kureyş kabilesinin yaz ve kış seyahatlerini kolaylaştırmak, onları açlıktan ve her türlü korkudan korumak, uzak kılmak istediğini ve fakat buna karşılık onlardan kendisine kulluk etmelerini beklediğini bildirmektedir. Hemen belirtelim ki, o tarihlerde Kureyşliler, hem kervan ticaretiyle meşgul olup kazanç sağlarlar ve hem de yaz aylarında Tâif'in, iklimi güzel ve serin yaylalarına giderek serinlerler ve kış aylarında da Yemen'e gidip oranın ılık mevsiminde keyfederlerdi. Ve işte Muhammed, Kureyşlileri kendisine bağlayabilmek için, onların ihtiyaçlarını öngörücü ve dolayısıyla onları hoşnut edici şeyleri seçmiştir. Bunlar arasında Tanrı'nın Kur'an'ı Kureyş lehçesiyle göndermiş olduğuna ya da Kureyşlilerin serbestçe ve güvenlik içinde dolaşabilmelerini sağladığına dair hükümleri koymuştur.[3]

Başka bir deyimle Muhammed, ilk başlangıçta kendisini Kureyş'in yönettiği Mekke'ye gönderilmiş "peygamber" olarak tanımlamıştır. Kendisi Kureyş kabilesine mensup ve Kureyş kabilesi de Mekke'de ağırlıklı bir kabile olduğu içindir ki, Kur'an'ı Kureyş lehçesiyle "tebliğ" edilmiş gibi göstermesi doğaldır.

Mekke'de on ya da on üç yıl kadar kaldığı ve sonra Medine'ye hicret ettiği kabul edilir. İslam kaynaklarına göre bu uzun süre boyunca Müslüman yapabildiği kimselerin sayısı seksen ya da yüz kadardır. Böyle olduğu içindir ki, bu dönemde Kur'an'ı, Kureyş lehçesiyle okutmaktan başka bir şey düşünmemiştir.

3 Şeriatçılar bu konuda da gerçekleri saptırmaktan geri kalmazlar ve Tanrı'nın Kureyş'e ihsanda bulunduğunu ve çünkü Kureyş kabilesinin bütün Araplarca kutsal sayıldığını söylerler. Oysa ki Kureyş kabilesi, her ne kadar Mekke'de yönetime egemen ve sözü geçer bir kabile olsa da, Mekke dışındaki Araplarca kutsal sayılan bir kabile değildi. Kureyş'i bütün Araplar bakımından "kutsal" ve "üstün" niteliğe eriştiren ve örneğin "imam", yani "halife" (devlet başkanı) olabilmenin Kureyşli olmaya bağlı bulunduğu kuralını yerleştiren, Muhammed'dir.

Ne var ki, Medine'ye hicret etmeyi tasarladığı ve asıl hicret ettikten sonra iş değişmiştir. Çünkü bu dönemde giriştiği çete saldırıları ve savaşlar sayesinde çeşitli Arap kabilelerini dize getirmiş ve İslama sokmuştur. Bu çeşitli Arap kabileleri, birbirlerinden farklı lehçeye sahip bulundukları için, Kur'an'ı onların da anlayıp telaffuz edebilecekleri şekle dönüştürmek gerekmiş ve böylece Kur'an'ı, biraz yukarda belirttiğimiz gibi, yedi lehçe üzere okunur kılmıştır.[4]

Ne var ki bütün bunlar, yani Kur'an'ın önce Kureyş lehçesi ile ve sonradan yedi lehçe ile okunur hale sokulması, hep Muhammed'in teklifi üzerine Tanrı tarafından oluşturulmuş şeyler olarak görünmektedir ki, yine yukarda değindiğimiz gibi, şeriatçının "Tanrı" anlayışını tartışma masasına getirme (ve biraz yukarda sıraladığımız soruların sorulması) zorunluğunu doğurmaktadır.

4 Bu konuda bkz. İ Arsel, *Arap Milliyetçiliği ve Türkler*.

ÜCRET KARŞILIĞINDA OKUYUP ÜFLEMEK (NEFES ETMEK) SURETİYLE HASTAYI TEDAVİ ETMENİN HİKÂYESİ

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayınlarında yer alan bir hikâyeye göre, bir gün Muhammed, otuz kişilik bir çeteyi belli bir sefer için görevlendirir. Görevlendirilenler arasında, hikâyeyi anlatan Ebû Saîd-i Hudrî de bulunmakta olup çeteye reislik etmektedir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1031, c.7, s.42 vd.).

Çete yola çıkar; az gider uz gider, bir süre sonra Arap kabilelerinden birini görmekle üzerlerine iner. Misafir edilmek isterlerse de istekleri kabul edilmez. Bu sırada bu Arap kabilesinin reisini bir akrep sokar; adamcağız demir tomruğuna vurulmuş, adeta cin tutmuş gibi çılgına döner. Bütün kabile halkı onu iyileştirmek için çare ararlarsa da bulamazlar. Çaresizlik içerisinde kalkarlar, misafir etmekten kaçındıkları çeteye giderek: "*Ey cemâat! reisimizi bir akreb soktu. Tedâvi için koştuk, her çâreye mürâcaat ettik, (etkili) olmadı. İçinizde buna çâre bilen bir kimse var mıdır?*" diye sorarlar.

Ebû Sâid-i Hudrî: "*Evet ben varım*" diye çıkar ve bu işi dua yolu ile yapacağını bildirir. Aklından geçirdiği şey hastayı, Kur'an okuyarak ve üfleyerek iyileştirmektir. Çünkü Muhammed'in "tükürüklü üfürük" ve "tükürüksüz üfürük" yoluyla, yani okuyup üflemek, nefes etmek suretiyle tedavi usullerini uyguladığını bilmektedir.

Gerçekten de Muhammed, şahadet parmağına tükürüğünden bulaştırıp, parmağını toprağa koyduktan sonra parmağa bulaşan toprakla hastaları sıvamaktan tutunuz da (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1935, c.12, s.91-92), hurma çiğneyip yeni doğmuş çocuğun ağzına tükürmeye ya da hurma çiğnemiyle çocuğun damağını ovmaya (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No.1558, c.10, s.116) ya da ölüyü hufresinden çıkartıp onun cildine tükürüğünden üflemeye (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.4, s.630); ya da bazı kimseleri "nazar değmiştir" diye nefes edip okut-

maya (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1933, c.12, s.91);[1] ya da savaş sırasında baldırından yaralananları üç defa nefes ederek iyileştirmeye (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1611, c.10, s.270)[2] ya da gözünde ağrı olan kişilerin (örneğin Ali'nin) gözlerine tükürmeye (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1236, c.8, s.345);[3] ya da "göz değmesine" (göz dokunmasına) karşı "okutma" yolu ile tedavi usullerini emretmeye (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1932, c.12, s.90) varıncaya kadar, "tükürüklü" ve "tükürüksüz" üfleme, nefes etme usullerinin hepsini uygulamış ve bu usullerin başkaları tarafından da ücret karşılığı olarak uygulanmasına izin vermiştir.[4]

1932. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهَا قَالَتْ أَمَرَنِي رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ أَمَرَ أَنْ يُسْتَرْقَى مِنَ الْعَيْنِ .

TERCEMESİ

'Âişe *radiya'llâhu anhâ*'dan rivâyete göre, 'Âişe (Hazretleri): "*Resûlu'llâh Salla'llâhu aleyhi ve sellem göz değmesine okunmasını bana emretti, yâhut* (mutlak olarak) *emretti*", demiştir.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1932, c.12, s.90.

1 Yüzünde sarılık gördüğü bir kız çocuğu için Muhammed: "Bu kızcağızı okutup üfletin. Çünkü buna göz değmiştir (nazar var)" demiştir. Yukardaki kaynaktan gayrı bkz. Müslim, *e's-Sahih, Kitabu's-Selâm*, Hadis No. 2197; Turan Dursun, *Din Bu I*, s.136.

2 Örneğin Hayber Seferi sırasında bacağından vurulan Ekva Oğlu Seleme, yarasının iyileştirilmesi için Muhammed'in yanına gelir ve Muhammed onu "üç kez üfürür". Söylendiğine göre adamcağız iyileşmiştir. Yukarda belirtilen Diyanet yayınlarından gayrı bkz. Ebû Davud'un *Sünen, Kitabu't-Tıbb*, Hadis No. 3894; ayrıca bkz. Turan Dursun, *Din Bu I*, s.135.

3 İslam kaynaklarının bildirmesine göre Hayber Seferi sırasında Muhammed, gözlerinden rahatsız olduğunu duyduğu Ali'yi yanına getirtip gözlerine tükürür ve Ali'nin gözleri hemen iyileşir. Diyanet yayınlarından gayrı bkz. Müslim *e's-Sahih, Kitabu'l-Cihâd*, Hadis No. 1807 ve ayrıca Turan Dursun, *Din Bu I*, s.134.

4 Bu konuda bkz. İ. Arsel, *Toplumsal Geriliklerimizin Sorumluları: Din Adamları*.

1933. عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ ٱللهُ عَنْهَا أَنَّ ٱلنَّبِيَّ رَسُولَ ٱللهِ صَلَّى ٱللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَأَى فِي بَيْتِهَا جَارِيَةً فِي وَجْهِهَا سَفْعَةٌ فَقَالَ ٱسْتَرْقُوا لَهَا فَإِنَّ بِهَا ٱلنَّظْرَةَ .

TERCEMESİ

Ümm-i Seleme *radiya'llâhu anhâ*'dan rivâyete göre, Nebî *Salla'llâhu aleyhi ve sellem* Ümm-i Seleme'nin odasında yüzünde sarılık eseri bulunan bir kız çocuğu görmekle: Bu kızcağızı okutunuz, buna nazar değmiştir, buyurmuştur.

* * *

1934. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ ٱللهُ عَنْهَا قَالَتْ رَخَّصَ ٱلنَّبِيُّ صَلَّى ٱللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ٱلرُّقْيَةَ مِنْ كُلِّ ذِي حُمَةٍ .

TERCEMESİ

'Âişe *radiya'llâhu anhâ*'dan Nebî *Salla'llâhu aleyhi ve sellem*'in, her ağılı hayvanın zehirinden nefes edilerek şifâ dileğine müsâ'ade buyurdu, dediği rivâyet olunmuştur.

* * *

1935. وَعَنْهَا رَضِيَ ٱللهُ عَنْهَا أَنَّ ٱلنَّبِيَّ صَلَّى ٱللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ لِلْمَرِيضِ بِٱسْمِ ٱللهِ تُرْبَةُ أَرْضِنَا بِرِيقَةِ بَعْضِنَا يُشْفَى سَقِيمُنَا بِإِذْنِ رَبِّنَا .

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1933, c.12, s.91.

TERCEMESİ

Yine 'Âişe *radiya'llâhu anhâ*'dan rivâyete göre, Nebî *Salla'llâhu aleyhi ve sellem* hastaya (şifâ temennî ederken) şöyle buyururdu: Allâh'ın ismiyle (şifâ temennî ederim), şu bizim bâzımızın tükrüğü ile yurdumuzun toprağıdır. Bundan Rabbimizin izniyle hastamız şifâlanır.

İZÂHI

Nevevî merhum der ki, bu hadîsin ma'nâsı şudur: Resûl-i Ekrem Allâhu Teâlâ'dan şifâ dilerken şahâdet parmağına tükrüğünden bulaştırır. Sonra parmağını toprağa kordu. Parmağa bulaşan toprakla hastayı sığardı. Meshederken de hadîsdeki şifâ temennîsine dâir kelâmı söylerdi. Yine Nevevî der ki: "*Şu bizim yerimizin, yurdumuzun toprağıdır*" kelâmı ile murad Medîne toprağıdır, "*Bizim bâzımızın tükrüğüdür*" kelâmiyle de murad Peygamberimizin kendi tükrüğüdür. Gerek Medîne toprağının ve gerek Resûl-i Ekrem'in tükrüğünün şeref ve bereketi vardır.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.12, s.92.

— Gözleri ağrıyor, denildi. Ve Resûlullâh'ın emriyle Alî huzûra çağırıldı. Resûlullâh Alî'nin gözlerine tükürdü. Hemen orada gözleri, hiç ağrımamış gibi iyi oldu. Bunun üzerine Alî :

— Yâ Resûla'llâh, Hayber yahûdîleriyle onlar da bizim gibi (müslümân) oluncaya kadar vuruşuruz! dedi. Resûlullâh da :

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.13, s.346.

1932. عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ أَمَرَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَوْ أَمَرَ أَنْ يُسْتَرْقَى مِنَ الْعَيْنِ .

TERCEMESİ

'Âişe *radiya'llâhu anhâ*'dan rivâyete göre, 'Âişe (Hazretleri): "***Resûlu' llâh Salla'llâhu aleyhi ve sellem göz değmesine okunmasını bana emretti, yâhut*** (mutlak olarak) ***emretti***", demiştir.

Sahîh-i Buhârî.., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1932, c.12, s.90.

Bu böyle olduğuna göre, Ebû Saîd-i Hudrî'nin aynı usulleri denememesi için sebep yoktur. Nitekim kendisine başvuranlara bu işi dualı üfleme ile yapmaya hazır bulunduğunu söyler. Bununla beraber bir şartı vardır ki, o da, bunun karşılığında kendisine bir ücret ödemeleridir. Bahane olarak da onların, kendisini ve arkadaşlarını misafir etmekten kaçınmış olmalarını gösterir. Şöyle der:

> "*Evet* (reisinizi tedaviye) *ben varım. Vallâhi ben duâ ederim. Fakat sizden bizi konuklamanızı diledik de yemîn ederim ki, misâfir edinmediniz. Artık ben de size bir ücret ta'yîn etmedikçe duâ etmem.*"

Dileği kabul edilir ve taraflar, ücret olarak bir koyun sürüsüne sulh olurlar. Ebû Sâid, akrep sokmasından hasta olan kabile reisini karşısına alır ve Kur'an'ın Fâtiha Suresi'ni baştan sona kadar okur. Söylendiğine göre okuyup nefes ederken öylesine etkili olmuştur ki, hastanın, bukağısından çözülmüş hayvana dönmüş gibi, ileri geri yürümeye başladığı görülür. Artık onun hiçbir hastalığı kalmamıştır.[5]

Bunun üzerine kabile halkı Ebû Saîd'e, ücret olarak kararlaştırılan koyunları teslim ederler. Ebû Saîd, koyunları alıp çete efradıyla birlikte

5 Ebu Davud, Tirmizi ve Nesei gibi kaynakların rivayetleri için bkz. *Sahîh-i*..., c.7, s.45.

Medine'ye dönmek üzere yola çıkar. Fakat çete mensuplarından bazıları, vakit geçmeden koyunların kendi aralarında paylaştırılmasını isterler. Ancak Ebû Saîd razı olmaz: "*Hayır! Nebî...'ye varıp bu olup bitenleri kendisine arz edinceye kadar bu koyunları taksîm etmeyiniz! Görelim bize Resûlullâh ne emr eder*" der.

Medine'ye döndüklerinde Muhammed'in yanına çıkarlar ve olan bitenleri anlatırlar. Muhammed duyduklarından pek hoşnut olur ve Ebû Saîd'e hitaben: "*Fâtiha'nın bu kadar müessir* (etkili) *olduğunu sana kim öğretti?*" der. Sonra da çete mensuplarına dönerek: "*İyi hareket etmişsiniz. Şimdi (koyunları) taksim ediniz. Sizinle beraber bana da bir hisse ayırınız*" der; derken de "tebessûm buyurmaktadır". (Bu konudaki Diyanet yayınları için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1031, c.7, s.42-44; Buharî e's-Sahih, *Kitabı't-Tıbb*, 39, Tecrid, Hadis No. 1031.)

Ebû Saîd-i Hudrî (devamla) **demiştir ki : kabîle halkı mukāvele edilen ücreti îfâ ettiler. Ashâb-ı Seriyyeden bâzıları :**

— Bu koyunları taksîm ediniz! dediler. Fakat duâ eden (Ebû Saîd) :

— Hayır, Nebî *salla'llāhu aleyhi ve sellem*'e varıp bu olup bitenleri kendisine arz edinceye kadar bu koyunları taksîm etmeyiniz!. Görelim bize Resûlullāh ne emr eder, dedi. Hey'et-i seferiyye Resûlullāh *salla'llāhu aleyhi ve sellem*'e gediler. Bu sergüzeşti hikâye ettiler. Resûl-i Ekrem (Ebû Saîd'e hitâben :)

— Fâtiha'nın bu kadar müessir bir duâ olduğunu sana kim öğretti? di (ye taltîf et) di. Sonra Seriyye halkına teveccüh edip (bunları da taltîf için) Resûlullāh *salla'llāhu aleyhi ve sellem* :

— İyi hareket etmişsiniz. Şimdi taksîm ediniz. Sizinle berâber bana da bir hisse ayırınız! dedi ve tebessüm buyurdu.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.7, s.44

Görülüyor ki Muhammed, üfürükle tedavi karşılığında Ebû Saîd'in elde etmiş olduğu kazançtan kendisine bir pay almıştır. Bu pay, muhtemelen ona üfürükle tedavi etme izni vermiş olmanın karşılığıdır.

Muhammed'in üfürükle tedaviye ve karşılığında ücret alınmasına cevaz verdiğini gösteren örneklerden bir diğeri de Ebû Davud ve Ahmed İbn Hanbel gibi kaynaklarda yer alan şu olaydır:

Müslümanlığı yeni kabul etmiş olarak Muhammed'in yanından ayrılıp kavminin yanına dönmekte bulunan *Ilâka* adında bir Arap, yolda giderken bir kabileye misafir olur. Kabile mensupları kendisinin Müslüman olduğunu ve Muhammed'in yanından gelmekte bulunduğunu öğrenince: "*Duyduğumuza göre, sizin sahibiniz (Muhammed), Tanrı'dan yararlı şeyler getirmiş. Sen de onun arkadaşı olduğuna göre, bu hastamızı (deli'yi) iyiliğe kavuşturacak bir şey biliyor musun?*" diye sorarlar.[6]

Ilaka da Fâtiha Suresi'ni okur ve güya okumasıyla birlikte deli iyileşmiş olur. Bunun karşılığında da delinin ailesinden, ücret olarak, yüz koyun alır. Sonra dönüp Muhammed'in yanına gelir ve olan biteni anlatır. Muhammed kendisinden, "tedavi" sırasında Fatiha Suresi'nden başka bir şey okuyup okumadığını sorar. Ilaka kendisine "*Hayır (başka bir şey okumadım)*" şeklinde cevap verir. Bunun üzerine Muhammed şöyle der:

> "*Canım üstüne andiçerek söylerim ki, sen öyle başkaları gibi bâtıl bir tedavinin karşılığını alıp yemiyorsun; hak olan bir üfürükle tedavinin karşılığını alıp yiyorsun.*"[7]

Yani anlatmak ister ki, üfürükle tedavi caiz değildir ama, eğer Kur'an (özellikle Fâtiha Suresi) okunarak üfürükle tedavi yapılmış ise bu "hak olan bir üfürüktür", yani caizdir ve böyle bir halde ücret alınabilir.

Görülüyor ki Muhammed, ücret karşılığında dua yolu ile hastalık tedavisine ve alınan ücretin paylaşılmasına cevaz vermekle kalmamış, fakat kendisinin hazır bulunmadığı bir "üfürük" uygulamasından elde edilen ücretten kendisine dahi pay ayrılmasını sağlamıştır.

Bununla beraber şunu da belirtelim ki, ücret karşılığında Kur'an okumanın "caiz" olup olmadığı hususu, yüzyıllar boyunca birtakım

6 Bu alıntı için bkz. Turan Dursun, *Tabu Can Çekişiyor/ Din Bu 1*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1990, s.139.

7 İbid.

tartışmalara vesile yaratmıştır. *Zührî* gibi bir kısım yorumcular, ücretle Kur'an öğretiminin çirkin bir şey olduğunu söylerlerken, bir kısmı da bunun aksini savunarak, İbn Abbâs'ın rivayetine dayanırlar ve Muhammed'in şu sözlerini öne sürerler:

> *"Mukabilinde ücret aldığınız vezâifin* (görevlerin) *en haklı olanı Kitabu'llâh (Kur'ân öğretimi) mukabilinde ücrettir."* (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.50)

Bazıları da, günümüzde artık farklı durumların ortaya çıktığını ve eğer ücret karşılığında Kur'an eğitimi sağlanmayacak olursa Kur'an'ın yok olacağını ileri sürerler ve şöyle derler: *"Zamanla halkın ilgisi azalmış olup ücretsiz olarak Kur'ân öğretiminde bulunmak isteyenlerin sayısında da düşme görülmüştür."* Hafızların, geçim sağlamak için meslek edinme yoluna gittiklerini ve bu nedenle ücretsiz Kur'an öğretiminde bulunacak kimseleri bulmanın mümkün olmadığını belirterek *"şâyet ücretle ta'lîm ve kırâet yolu açılmazsa Kur'ân'ın zıyâından korkulur"* diye eklerler (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.51).

Öte yandan *Kurtubî* ve *Tahâvî* gibi bazı yorumcular da dua karşılığında alınan ücretin Kur'an öğretiminden farklı bir şey olduğunu, bu itibarla caiz sayılmak gerektiğini söylerler.

Fakat her ne olursa olsun durum şudur ki, Muhammed'in ücret karşılığı olarak tükürüklü ya da tükürüksüz üfürük usullerine cevaz verdiği ve yukarda görüldüğü gibi, bununla ilgili şeriat hükümlerinin İslam kaynaklarında (ve örneğin Diyanet yayınlarında) yer aldığı bir gerçektir.

Bu böyle olduğu halde din "üstatları"mız (örneğin Diyanet Başkanı ve yetkilileri): *"İslâm'da duâ ile, nefes ile iyileştirme diye bir müessese yoktur"* şeklindeki yalan yanlış beyanlarda bulunmaktan geri kalmazlar.[8] Yukardaki açıklamalarımız gösteriyor ki, bu tür beyanları ciddiye almak güçtür.

8 Dönemin Diyanet İşleri Başkanı M.S. Yazıcıoğlu'nun *Hürriyet* gazetesindeki beyanı için bkz. *Hürriyet*, 21 Kasım 1990.

MUHAMMED'İN TÜKÜRÜĞÜNÜN VE SÜMÜĞÜNÜN "KUTSAL" SAYILMASININ HİKÂYESİ

İslam kaynaklarından ve Diyanet yayınlarından edindiğimiz bilgilere göre Muhammed, aptes almak üzere ellerini ve ayaklarını yıkadığı çanağa tükürdükten sonra bu suyu, "kutsal"dır diye çevresindeki Müslümanlara içirtmeyi dinsel bir gelenek haline getirmiştir. Bu geleneğe saplı halk, Muhammed'in sadece tükürüğünü değil, fakat öksürüp aksırdığı vakit ağzından ve burnundan sıçrayan balgamını ve sümüğünü dahi yüzlerine ve ciltlerine sürüp ovuşturmayı kendileri için "kutsallığa erişme" ya da "şeref" vesilesi edinmişlerdir.

Şeriatçılar ve İslam yazarları, bütün bu hususları, Müslümanların Muhammed'e karşı besledikleri saygı ve bağlılığın kanıtı olarak sergilemeyi gerekli görürler. Taberî, İbn-i İshak, İbn-i Hişâm gibi en temel kaynaklara ve Diyanet yayınlarına dayalı olarak bunun hikâyesi şöyle:

Zaferle sonuçlanan *Huneyn* "gaza"sından hemen sonra Muhammed, hicretin sekizinci yılında, Benî Sakîf kabilesinin ülkesi olan Tâif'i ele geçirmek maksadıyla sefere çıkar. Fakat çıkmadan önce halka, Huneyn Savaşı'nda ele geçirilmiş olan esirleri ve ganimet mallarını Tâif'ten dönüşte paylaştıracağına dair söz verir.

Mekke ile Medine arasında bulunan "Ci'râne" denilen mevkiye gelindiğinde, bir Bedevi Arap (a'râbî"), Muhammed'in yanına gelip: "*Bana verdiğin sözü hâlâ yerine getirmeyecek misin?*" diye sorar. Pek muhtemelen Muhammed ona, özel surette ayrıca pay vereceğine dair bir vaatte bulunmuş olmalıdır ki, şimdi gelip bu vaadini hatırlatmaktadır.

Bedevi'nin bu şekildeki konuşması üzerine Muhammed: "*Ganimet malını yakında taksîm edeceğim, biraz sabredersen sevab kazanacağını sana müjdelerim*" der.

Muhammed'in bu sözlerini pek tatminkâr bulmayan Bedevi Arap, "*Bu müjdeleri bana vere vere çoğalttın*" diye karşılıkta bulunur. Bu sözlere oldukça sinirlenen Muhammed, yanında bulunan Ebû Mûsâ ile Bilâl'e dönerek: "*Bu bedevî verdiğim müjdemi reddetti; siz kabul ediniz!*" diye emreder. Onlar da: "*Kabul ettik*" derler.

Bundan sonra Muhammed içi su dolu bir bardak ile bir kap getirmelerini ister. Getirilen kabın içinde ellerini ve yüzünü yıkadıktan sonra ağzındaki suyu kabın içine püskürtür, yanında duran Ebû Mûsâ ile Bilâl'e hitaben, "*Bu sudan içiniz ve yüzünüze, göğsünüze sürünüz! Size müjde veririm*" der. Ebû Mûsâ ile Bilâl de su kabını alarak içindeki suyu içip bir kısmını da yüzlerine, göğüslerine sürerler. O sırada Muhammed'in kadınlarından Ümm-i Seleme, perde arkasından Ebû Mûsâ ile Bilâl'e seslenir: "*Oğullarım, o sudan ananıza da ikrâm ediniz.*" Onlar da bu sudan bir miktar ayırıp Ümm-i Seleme'ye ikrâm ederler (Ebû Mûse'l-Eş'ârî ile Ebû Mûsâ'nın rivayeti olan bu hadisler için Diyanet'in yayınlarına bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 148, c.1, s.163 ve Hadis No. 1634, c.10, s.338).

Öyle anlaşılıyor ki, Muhammed, ellerini yıkayıp ağzından çıkardığı ya da aptes aldığı suyu "kutsal" bilip Müslümanlara içirtmeyi ya da bu su ile hastaları tedavi etmeyi gelenek edinmiştir. Bunu kanıtlayan örneklerden biri olarak Câbir'in rivayeti şöyle:

> "*Resûlu'llâh... beni iyâdete (hatır sormaya) geldi. Kendimi bilmeyecek derecede hasta idim. Abdest alıp abdest suyundan üzerime döktü. Gözümü açtım. -Yâ Resûlâ'llâh mîrâs(ım) kime kalacak? Benim vârislerim kelâle (yâni usûl ve fürûumdan olmayan kimseler)dir- dedim. Bunun üzerine ferâiz âyeti (miras taksimi ile ilgili âyet) nâzil oldu.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 146, c.1, s.162.)

Görülüyor ki, Muhammed, hasta durumda bulunan Câbir'i tedavi etmek için aptes alıp, aptes suyunu onun üzerine dökme yolunu seçmiştir.

Buna benzer bir olay Enes b. Mâlik'in rivayeti olarak şöyle:

148 . عَنْ اَبِي مُوسَى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَعَا بِقَدَحٍ فِيهِ مَاءٌ. فَغَسَلَ يَدَيْهِ وَوَجْهَهُ فِيهِ وَمَجَّ فِيهِ.

Metn-i *Buhârî*'nin başka yerinde —ki (143) üncünün son kısmı olarak îrâd edilmiştir: ثُمَّ قَالَ لَهُمَا اشْرَبَا مِنْهُ وَافْرِغَا عَلَى وُجُوهِكُمَا وَنُحُورِكُمَا ziyâdesi de vardır.

TERCEMESİ

Ebû Mûsâ (el-Eş'arî) *radiya'llâhu anh*'den:

Şöyle demiştir: (Bir def'a) Nebiyy-i Muhterem *salla'llâhu aleyhi ve sellem*, içinde su bulunan bir kab istedi. Ellerini, yüzünü kabın içinde yıkadıktan sonra içine (mübârek ağzından su) püskürdü.

Ziyâdenin tercemesi: Sonra onlara: "*Bu sudan içiniz ve yüzünüze, göğsünüze dökünüz.*" buyurdu.[3]

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 148, c. 1, s.163.

"*Nebiyy-i Ekrem... (bir kere) bir kap su istedi. İçinde biraz su bulunan ağzı geniş, dibi dar bir kap getirildi. Parmaklarını içine koydu... Artık (mubârek) parmakları arasından suyun kaynadığını temâşâya daldım. O sudan abdest alanları yetmiş ile seksen arasında tahmîn ettim.*" (*Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 150, c.1, s.165; ayrıca bu ciltteki 133 ve 147 sayılı hadislere bakınız.)

Abdu'llâh b. Zeyd'in söylemesine göre Muhammed'in aptes alması şöyle olurmuş: ellerine su döktükten sonra iki kere yıkar, sonra üç defa ağzını çalkalayıp burnuna su verirmiş. Sonra yüzünü üç kere yıkarmış. Sonra ellerini dirseklerine kadar ikişer defa yıkar, sonra iki eliyle bütün başını mesh edip her iki elini ileri geri götürür ve başının ön tarafından başlayıp ellerini arkasına götürürmüş. Oradan da başladığı yere getirirmiş. Ondan sonra ayaklarını yıkarmış. (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 142, c.1, s.159.)

— Bu müjdeleri bana vere vere çoğalttın, dedi[1]. Bunun üzerine Resûlullāh asabîleşen bir kimse hey'etinde Ebû Mûsâ ile Bilâl'e dönerek: Bu bedevî verdiğim müjdemi reddetti, siz kabûl ediniz! buyurdu. Ebû Mûsâ ile Bilâl de: Kabûl ettik! dediler. Sonra Resûlullāh içi su dolu bir bardak, bir kap istedi. Bu kap içinde ellerini ve yüzünü yıkadı. (Ağzındaki bir miktar suyu da) buna ilâve etti. Sonra Ebû Mûsa ile Bilâl'e: Bu sudan içiniz ve yüzünüze, göğsünüze sürünüz! Size müjde veririm, buyurdu. Ebû Mûsâ ile Bilâl de su kabını aldılar. Ve Resûlullāh'ın emri vechile yaptılar. Resûlullāh'ın kadını Ümm-i Seleme perde arkasından:

— Oğullarım, o sudan ananıza da ikrâm ediniz! diye seslendi. Onlar da ondan bir miktar Ümm-i Seleme'ye ikrâm ettiler.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.10, s.339.

162

TERCEMESİ

Câbir (b. Abdi'llāh) *radiya'llāhu anhümâ*'dan:

Şöyle demiştir: Resûlu'llāh *salla'llāhu aleyhi ve sellem* beni ıyâdete geldi. Kendimi bilmiyecek derecede hasta idim. Abdest alıp abdest suyundan üzerime döktü. Gözümü açtım. "*Yâ Resûlâ'llāh mîrâs (ım) kime kalacak? Benim vârislerim, kelâle (yâni usûl ve fürûumdan olmayan kimseler) dir*" dedim. Bunun üzerine ferâiz âyeti nâzil oldu. [1]

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 146, c.1, s.162.

Anlaşılan o ki, Muhammed, aptes aldığı bu suyun "kutsal" olduğuna taraftarlarını öylesine inandırmıştır ki, taraftarları bu sudan yararlanmakla, "kutsal"lığı paylaşabilmenin yolunu bulmuşlardır. Hem de öylesine ki, biraz aşağıda göreceğimiz gibi, bu suyu paylaşabilmek için birbirlerini öldürecek kadar ileri giderlermiş.

Öte yandan yine Diyanet yayınlarında, Muhammed'in, namazda iken elbisesinin içine tükürdüğü yazılıdır (Enes b. Mâlik'in rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 178, 262, 263, 264, c.1, s.195).

Fakat İslam kaynaklarına göre Muhammed'in sadece tükürüğü değil, aynı zamanda sümüğü ve balgamı dahi temiz şeylerdendir (Taberi, *aynı eser* [1966], c.2, s.550 vd.; ayrıca bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 178, c.1, s.195; ayrıca bkz. Hadis No. 262, 263, 264). Bundan dolayıdır ki, İslam yazarları Muhammed'in tükürüğünün her "temiz"den daha "temiz" ve her "hoş" şeyden daha "hoş" olduğunu anlatmak üzere: "*Busâk-ı Nebevî'nin her tayyibden atyeb, her tâhirden ather olduğuna şüphe yoktur*"[1] derler (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.1, s.196-197).

[1] Bundan busâk ve muhâtın yâni tükrük ve sümüğün tahâretine hükmolunur (262, 263, 264 üncü hadîslere de mürâcaat.) Bunda ulemâ müttefiktirler. Yalnız Selmân-ı Fârisî *radiya'llâhu anh* ile İbrâhîm-i Nehaî lüâb ağızdan ayrılınca necis olur demişlerdir.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.1, s.195.

Muhammed'in tükürüğü, sümüğü ve balgamı böylesine "temiz" ve "hoş" olduğuna göre, bunların Müslümanlar tarafından "kutsal" bilinip kapışılması kadar doğal ne vardır ki. Bunun böyle olduğunu kanıtlayan en güzel örnek, Kureyşli *Urve bin Mes'ûd*'un bir izlemidir ki, hicretin altıncı yılında Hudeybiye Olayı vesilesiyle anlatılmıştır. Bu örneği, bütün İslam kaynaklarında ve özellikle Taberi'nin *Milletler ve Hükümdarlar*

1 Burada geçen "Busâk" sözcüğü "tükürük" demektir; "Tayyibden atyeb" deyimi "hoş olan şeyden üstün olan hoş şey" ve "Tahirden atyep" deyimi ise "Temizin en temizi" şeklinde çevrilebilir.

Tarihi adıyla TC Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan yapıtında ya da İbn-i Hişâm'ın *Sîret*'inde ya da Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yayımladığı *Sahîh-i Buhârî...* (bkz. Hadis No. 1164, c.8, s.143 vd.) adlı yayınlarda ve diğer kaynaklarda bulmak mümkündür. Olay şu:

Hicretin altıncı yılında Muhammed, Hudeybiye Seferi'ne çıkar. Her ne kadar "*Biz hiç bir kimse ile harbetmek için gelmedik. Biz yalnız ömre etmek niyetiyle geldik... Eğer Kureyş arzu ederse ben onlarla aramızda bir (mütareke) müddet(i) tayin edeyim. Şu şartla ki bu müddet zarfında ben onlarla harbetmeyeyim. Onlar da benimle diğer müşriklerin aramızı serbest bırakısınlar (karışmasınlar)...*" şeklinde konuşmakla beraber "*Bir mütâreke kabûl etmezlerse Kureyş ile ölünceye kadar harb edeceğim*" diye tehditler savurur (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.8, s.157, 159).

Bunu duyan Kureyşli *Urve İbn-i Mes'ûd*, telaşlanarak kendi kavmini Muhammed'le barış antlaşması yapmaya çağırır ve "*Bu adam (yani Muhammed) size hayr-ü salâh yolu gösteriyor. O yola yöneliniz! Ve beni bırakınız ona gideyim!*" der. Kureyşliler bu teklifi kabul ederek: "*Haydi git!*" diye ona izin verirler.

Bunun üzerine *Urve*, devesine binip Medine'ye gider ve Muhammed'in yanına çıkar. Muhammed ona: "*Bir mütâreke kabûl etmezlerse Kureyş ile ölünceye kadar harb edeceğiz*" şeklindeki sözlerini tekrarlar. *Urve* de Muhammed'e, böyle bir savaş halinde "eşraf ve a'yân"dan bazı kimselerin savaştan kaçıp kendisine "ihanet" edebileceklerini, kendisini yapayalnız bırakabileceklerini söyleyerek, savaşın Kureyş'in zaferiyle sona erebileceği ihtimalini hatırlatır. Ne var ki, orada bulunanlar, *Urve*'nin bu şekilde Ashâb'ı ihanetle suçlamasına içerlerler. Aralarında bulunan Ebû Bekr dayanamayıp: "*Haydi sen 'Lât'ın kıçını yala (Lât'ın fercinin[2] dilini em!) Biz mi Resûlullâh'ı yalnız bırakıp firar edeceğiz? (Hâşâ)*" diyerek *Urve*'ye hakarette bulunur. Hakaret oldukça büyüktür; çünkü Araplar arasında "*anasının fercinin dilciğini emsin!*" diye sövme geleneği vardı. "Lât" ise Urve'nin ve kavminin, bir bakıma "ana" niteliğinde saydıkları bir put idi. Fakat, Urve, kendisine bu şekilde küfür eden Ebû Bekr'e cevap ver-

2 "Ferc" sözcüğü kadının cinsel organı anlamındadır.

mez, çünkü vaktiyle ondan çok büyük para yardımı görmüştür. İki gözüyle Muhammed'in etrafında bulunan Ashâb'ı incelemeye başlar. Görür ki, bu adamlar Muhammed'e, Tanrı'ya tapar gibi tapmaktadırlar; hem de öylesine ki, onun öksürüp aksırdığı vakit etrafa sıçrattığı tükürüğü, sümüğü ve balgamı yüzlerine sürüp ovuşturmak ya da aptes aldığı suyun fazlasını kullanmak için neredeyse birbirlerini öldüreceklerdir. Onların bu halini ünlü tarihçi Taberi aynen şöyle anlatmakta:

> *"Urve, Tanrı elçisinin sahabelerine hafifçe baktığı zaman gördü ki, Tanrı elçisi öksürüp aksırdığı vakit burnundan ve ağzından çıkan balgam ve sümüklerin üzerine uçuşuyorlar, herkes bu balgam ve sümüklerle yüzünü ve derisini oğuşturuyordu. Bir şey emrederse, hemen o kişi yapıyor, abdest alırsa onun yıkandığı su için az kalsın birbirlerini öldürüyorlardı. Onun önünde söz söyledikleri vakit ona saygı göstererek hafifçe konuşuyor, keskin bakışlarla bakmıyorlardı."* [Bu alıntı için Taberi'nin, TC Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayımlanan *Milletler ve Hükümdarlar Tarihi* adlı yapıtına bakınız (İstanbul, 1966, c.2, s.550-551).]

Müslümanların Muhammed'e karşı gösterdikleri bu aşırı bağlılıktan fevkalade etkilenen *Urve*, Mekke'ye döndüğünde gördüklerini Kureyşlilere anlatır. Anlatırken de, Muhammed'in kendi halkı tarafından sınırsız şekilde saygın görüldüğünü belirterek Kureyşlilere, Muhammed'le "mütareke" yapmalarını tavsiye der. Taberi'nin nakletmesine göre *Urve* aynen şöyle konuşur:

> *"Ey Kavmim! Ben delege olarak hükümdarlar katında bulundum; Kısra, Kayser ve Necâşi'lerin huzurlarında bulundum. Tanrı adına and içerek temin ederim ki, bu hükümdarların tebaa ve yanlarında bulunanlarının, Muhammed'i sahabelerin ululadığı gibi ululadıklarını görmüş değilim. Muhammed öksürüp aksırdığı vakit herhangi birinin avucuna sıçrayan balgam ve sümükle yüzlerini ve derilerini oğuşturuyorlar, bir şey emrederse çarçabuk yapıyor, abdest alırsa onun yıkandığı su için az kalsın birbirlerini öldürüyorlar, onunla konuştukları vakit hafif sesle konuşur, onu saydıkları için keskin bakışlarla yüzüne*

bakmıyorlar. O (yani Muhammed) *size doğru ve uygun bir teklifte bulundu, siz onun bu teklifini kabul ediniz.*" (Bkz. Taberi, *aynı eser*, İstanbul, 1966, c.2, s.551.)[3]

Urve'nin yukardaki izlemiyle ilgili hususlar Diyanet yayınlarında aynen şöyle:

"Sonra Urve, Nebî...'in Ashâb'ını iki göziyle tetkîke başladı. (Ve arkadaşlarına): -(Bu ne ta'zimdir?) Vallâhi Resûlullâh... bir şey emredince Ashâb'ı derhal emrini îfâya müsâreat ediyorlar. Abdest aldığı zaman da abdest (suyunun fazlası)nı almak için birbirini öldürmeğe yaklaşıyorlar. Peygamber söz söylerken de huzûrundaki bütün Ashab seslerini alçalt(arak cevap ver)iyorlar. Ona ta'zîm için yüzüne de dikkatli bakamıyorlar- dedi. Müteâkiben Urve, Kureyş'in yanına geldi de meşhüdâtını şöyle bildirdi: -Ey ahâlî! Vallâhi ben, vaktiyle bir çok pâdişahların huzûruna sefir olarak çıktım: (ezcümle Rum Melîki) Kayser'in, (Fars Melîki) Kisrâ'nın, (Habeşe Melîki) Necâşî'nin divanlarına sefâretle girdim. Vallâhi bunlardan hiç bir padişâhın musâhiblerini, Muhammed'in Ashâb'ının Muhammed'e ta'zîm ettikleri derecede pâdişahlarına aslâ ta'zîm eder görmedim. Muhammed'in Ashâb'ı, onun tükrüğü ile bile teberrük ediyorlar. O bir şey emredince onun ashâb'ı derhal emrini infâza mübâderet ediyorlar. O abdest aldığı zaman da abdest (suyunun fazlası)nı tehâlükle paylaşıyorlar. O söz söylerken Ashâb'ı hafif bir sesle tasdîk ve cevap veriyorlar. Muhammed'in Ashâb'ı, ta'zîm için onun yüzüne dikkatle bakamıyorlar. Şimdi Muhammed size güzel bir sulh-ü salâh re'yi arz etti. Bunu kabûl ediniz..." (Buharî'nin Misver İbn-i Mahreme ile Mervan'dan rivayet ettiği bu hadis için Diyanet yayınlarına bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1164, c.8, s.161-162.)

3 Bu alıntı, Milli Eğitim Bakanlığı'nın çevirisinden aynen aktarılmış olup tümce ve sözcük yanlışları çevirmene aittir.

Sonra Urve Nebî *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'in Ashâb'ını iki göziyle tetkîke başladı. (Ve arkadaşlarına):

— (Bu ne ta'zimdir?) Vallâhi Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem* bir şey emredince Ashâb'ı derhal emrini îfâya müsâreat ediyorlar. Abdest aldığı zaman da abdest (suyunun fazlası) nı almak için biribirini öldürmeğe yaklaşıyorlar. Peygamber söz söylerken de huzûrundaki bütün Ashab seslerini alçalt (arak cevap ver)iyorlar. Ona ta'zîm için yüzüne de dikkatle bakamıyorlar, dedi. Müteâkiben Urve Kureyş'in yanına geldi de meşhûdâtını şöyle bildirdi:

— Ey ahâlî! Vallâhi ben, vaktiyle bir çok pâdişahların huzûruna sefir olarak çıktım: (ezcümle Rum Melîki) Kay-

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1164, c.8, s.161.

ser'in, (Fars Melîki) Kisrâ'nın, (Habeşe Melîki) Necâşî'nin dîvanlarına sefâretle girdim. Vallâhi bunlardan hiç bir pâdişâhın musâhiblerini. Muhammed'in Ashâb'ının Muhammed'e ta'zîm ettikleri derecede pâdişahlarına aslâ ta'zîm eder görmedim. Muhammed'in Ashâb'ı, onun tükrüğü ile bile teberrük ediyorlar. O bir şey emredince onun Ashâb'ı derhal emrini infâza mübâderet ediyorlar. O abdest aldığı zaman da abdest (suyunun fazlası) nı tehâlükle paylaşıyorlar. O söz söylerken Ashâb'ı hafif bir sesle tasdîk ve cevab veriyorlar. Muhammed'in Ashâbı, ta'zîm için onun yüzüne dikkatle bakamıyorlar.

Şimdi Muhammed size güzel bir sulh-ü salâh re'yi arz etti. Bunu kabûl ediniz! dedi.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1164, c.8, s.162.

Görülüyor ki, İslam kaynakları, Muhammed'in "ulu'luğunu" ve Müslümanların ona karşı olan bağlılıklarını ortaya vurmak maksadıyla onun tükürüğüne, sümüğüne ve balgamına varıncaya kadar her şeyini "kutsal" niteliğe bürümeyi gerekli görmüşlerdir. Bu niteliğe bürüdükleri bir kimsenin sözlerini ve davranışlarını Tanrı emri gibi benimsemeleri kadar doğal ne vardır?

MÜSLÜMANLARIN TANRI KATINDA YAHUDİLERE VE HIRİSTİYANLARA NAZARAN DAHA DEĞERLİ OLMALARININ HİKÂYESİ

Abdullah İbn-i Ömer'in rivayetine göre bir gün Muhammed, Müslümanların, Yahudilere ve Hıristiyanlara nazaran Tanrı katında çok daha üstün değere sahip bulunduklarını anlatmak ister ve kıyaslamayı, ücretle adam çalıştıran (işveren) bir kimsenin, kendi emrinde ücretle çalıştırdığı işçilerle olan ilişkisini örnek vererek belirler. Verdiği örnek şudur:

İşverenlerden biri, günlerden bir gün işçi bulmak üzere: "*Kuşluk vaktinden nısfü'n-nehâra* (öğle vaktine) *kadar bir kırat*[1] *ücretle bana kim iş görmek ister*" diye ilan eder. Yarım günlük bir iş için biçilen ücretin pek yabana atılır bir şey olmadığını düşünen Yahudilerden bir kısmı gelerek birer "kırat" ücretle çalışırlar.

Öğle vakti olunca işveren: "*Nısfü'n-nehâr'dan* (öğle vaktinden) *ikindi namazı zamânına kadar bir kırat ücretle bana kim iş görmek ister?*" diye ilan eder. Bu kez işe Hıristiyanlar (İseviler) talip olurlar. Öğle vaktinden ikindi vaktine kadar olan süre için birer kırat ücretle çalışmak, onların da işine gelir.

İkindi vakti olunca işveren, güneş batıncaya kadar olan zaman için işçi bulmak üzere yeniden ilan eder; fakat bu sefer ücret miktarını bir kırat'tan iki kırat'a çıkarır; şöyle der: "*Vakt-i asırdan* (ikindi vaktinden) *gurûb-i şemse* (güneş batmasına) *kadar iki kırat ücretle benim için kimler çalışır?*"

Görüldüğü gibi işveren, daha önce emrinde çalıştırdığı işçilere verdiği ücretin, şimdi iki katını ilan etmiştir.

1 "Kırat" sözcüğü "dört keçiboynuzu çekirdeği ağırlığında mücevher tartı birimi" olarak tanımlanır.

Hikâyenin bu noktasında Muhammed, Müslümanlara hitaben: "*İşte bu iki kat ecre* (ücret'e) *nâil olan sizsiniz*" diyerek onların Yahudilere ve Hıristiyanlara nazaran üstünlüklerini vurgular ve hikâyesine devam eder.

İşveren'in yukardaki konuşması üzerine Yahudiler ve Hıristiyanlar haksızlığa uğradıklarını görerek hiddetlenirler: "*Bizim kusûrumuz nedir ki, çok çalıştığımız halde az ücret alıyoruz?*" diye itirazda bulunurlar.

Bütün bu olup bitenleri izlemekte olan Tanrı, birdenbire işe karışır ve Yahudilere ve Hıristiyanlara sorar: "*Sizin hakkınızda bir şey noksan ettim mi?*" Onlar da: "*Hayır*" diye cevap verirler. Bunun üzerine Tanrı: "*Bu benim bir fadl-ü keremimdir* (bağışta bulunma özelliğimdir), *onu ben kullarımdan dilediğime veririm*" diyerek onları susturur. Yani demek ister ki, gerek kişilerin ve gerek toplumların yaşantıları, her yönü ile kendi iradesine terk edilmiştir ve kendisi, keyfi nasıl isterse dilediği gibi davranmak hususunda mutlak bir serbestiye sahiptir (Buharî'nin Abdullah İbn-i Ömer'den rivayeti olan bu hadis için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.32 vd.).

Ve muhtemelen bu hususu açıklığa kavuşturmak maksadıyladır ki, Muhammed Kur'an'a "*Allah dilediğini siler (dilediğini de) sabit bırakır...*" (K. 13 Ra'd 39) şeklindeki hükümlerden tutunuz da "*...Allah rızk'ı dilediğine bol bol verir, dilediğinden de kısar...*" (K. 39 Zümer 52) şeklindeki ayetlere varıncaya kadar her şeyin Tanrı'nın keyfine bağlı olmak üzere Tanrı tarafından dağıtıldığını belirleyen hükümler koymuştur.

Buharî'nin Ebû Mûsâ'dan rivayetine göre Muhammed'in, yukardakine benzer bir hikâyesi de şöyledir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1029, c.7, s.30 vd.):

Bir işveren, sabahtan akşama kadar kendisine iş görmek üzere belli bir ücretle işçiler tutar. Fakat bunlar günün yarısına kadar çalıştıktan sonra vazgeçerler ve: "*Senin bize vermeği şart kıldığın ücrete ihtiyâcımız yoktur; işlediğimiz iş bâtıldır* (bir ücrete karşılık değildir)" diyerek işten ayrılırlar. Neden bu kişiler önce çalışmak istemişlerdir de sonra işi bitirmeyip ücret dahi almadan, işten ayrılmışlardır, bilemiyoruz.

Fakat işveren kendilerine tavsiyede bulunarak emeklerini boşa harcamamalarını söyler; şöyle der: "*Mesâinizi heder etmeyiniz, geri kalan işinizi tamamlayınız da ücretinizi kamilen alınız!*" Fakat işçiler onu dinlemezler, çekip giderler.

Bundan sonra işveren, günün geri kalan kısmında çalıştırmak üzere yeniden işçi tutar. Ne var ki, onlar da ikindi namazı vaktine kadar çalıştıktan sonra vazgeçerler ve: "*Şimdiye kadar işlediğimiz iş bâtıldır (bir ecre tâbi değildir). Bu iş senin olsun ve bu husûsta bize vermeği şart kıldığın ücret de senin olsun*" deyip giderler.

Her ne kadar işveren, onları caydırmak üzere: "*(Öyle yapmayınız!) geri kalan işinizi tamamlayınız (da ücretinizi alınız!): gündüzden geri kalan az bir şeydir*" derse de sözünü dinletemez; işçiler başlarını alıp giderler.

Bunun üzerine işveren, günün geri kalan kısmında (yani ikindi namazından güneşin batmasına kadar olan zaman için) çalışmak üzere bir cemaat tutar. Bunlar güneş batıncaya kadar çalışırlar; işveren de kendilerine bu çalışma süresinin karşılığını verdikten gayrı bir de ayrıca, daha önceki işçilerin almayıp bıraktıkları ücreti de verir. Böylece bunlar, günün sadece üçte birinde çalıştıkları halde, çalışmadıkları üçte iki zamana ait ücretleri de havadan almış olurlar. Anlaşılan o ki, bu sonuncular Müslümanlardır. Zira Muhammed'in söylemesi şöyle:

> "*İşte bu da müslümanların ve şu (tevhîd ile nübüvvet-i Muhammediye) nûrunu kabûl edenlerin meselidir (Tanrı'nın birliğini ve Muhammed'in peygamberliğini kabul edenlerin örneğidir).*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.7, s.32.)

Hikâye'den çıkan sonuç şu ki, Müslümanların Tanrı "indindeki" (yanındaki) yerleri, Müslüman olmayanlara oranla çok yüksektir. Çünkü Muhammed'in söylemesine göre, Müslümanlar, her ne kadar "ehl-i kitâb'a" (Yahudilere ve Hıristiyanlara vs...) nazaran dünya tarihinde sonra gelmiş bulunmakla beraber kıyamet gününde (faziletçe) en ileride olacak olanlardır (Ebû Hüreyre'nin rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1240, c.8, s.348 vd.). Ve çünkü Tanrı, her varlığın kaderine egemen olan o sınırsız ve keyfi gücüyle, olayları dilediği gibi ayarlayarak, Müslümanları kendi inayetlerine kavuşturmaktadır.

— Mesâînizi heder etmeyiniz, geri kalan işinizi tamamlayınız da ücretinizi kâmilen alınız! dediyse de bunlar çalışmaktan imtinâ edip terk etmişlerdir. Müste'cîr de bunlardan sonra başkalarını istîcâr edip bunlara :

— Şu gününüzün geri kalan zamânını siz tamamlayınız da şunlara ücret olarak şart kıldığım ecre siz müstehak olunuz! dedi. Bu def'a bunlar çalışmağa başladılar. Tâ ikindi namazı vakti olunca bunlar da :

— Şimdiye kadar işlediğimiz iş bâtıldır, (bir ecre tâbi' değildir). Bu iş senin olsun ve bu husûsta bize vermeği şart kıldığın ücret de senin olsun, dediler (çalışmadılar). Müste'cîr bunlara da :

—(Öyle yapmayınız!) Geri kalan işinizi tamamlayınız (da ücretinizi alınız!) : gündüzden geri kalan az bir şeydir, dediyse de bunlar da çalışmaktan imtinâ ettiler. Müste'cîr bunların bakıye-i eyyâmını ikmâl ve kendisi için çalışmak üzere bir cemâat daha istîcâr etti. Bunlar güneş gurûb edinceye kadar evvelkilerin bakıyesini tamamlıyarak çalıştılar. Ve evvelki iki kâfile amelenin ücretini istikmâl ve istîfâ ettiler. İşte bu da müslümanların ve şu (tevhîd ile nübüvvet-i Muhammediye) nûrunu kabûl edenlerin meselidir.

İZÂHI

Bu hadîsin *Buhârî*'de uzun, kısa metinlerle bir çok rivâyet tarîkleri vardır. Ve yekdiğerini îzâh eder mâhiyettedir. Bunlardan birisi İmam Buhârî'nin bu Ebû Mûse'l-Eş'arî hadîsinden evvel rivâyet ettiği Abdullâh İbn-i Ömer'in iki hadîsidir. Bu rivâyetlerden birincisine göre, Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem* buyurmuştur ki :

— Ey müslümanlar, sizin benimle, Yehûd ve Nasârâ'nın da Peygamberleriyle meseli ve ind-i ilâhî'deki mevkîleri bir kimse tarafından istîcâr edilen bir çok ecîrlerin hâl-ü şânı gibidir. Bu müste'cîr :

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.7, s.32.

— Kuşluk vaktinden nısfü'n-nehâra kadar bir kırat ücretle bana kim iş görmek ister; diye îlân eder. Birer kırat ücretle Yehûdîler çalışır. Sonra bu müste'cîr tekrar :

— Nısfü'n-nehardan ikindi namazı zamânına kadar bir kırat ücretle bana kim iş görmek ister? diye îlân eder. Bu def'a da birer kırat ücretle Îsevîler çalışır. Bundan sonra müste'cîr bir daha :

— Vakt-i asırdan gurûb-ı şemse kadar iki kırat ücretle benim için kimler çalışır? diye îlân eder. Resûl-i Ekrem :

— İşte bu iki kat ecre nâil olan sizsiniz. Yehûd ve Nasârâ (dan küfr ve şirk üzere olanlar) buna hiddet ederek :

— Bizim kusûrumuz nedir ki, çok çalıştığımız halde az ücret alıyoruz? diye i'tirâz ederler. Cenâb-ı Hak :

— Sizin hakkınızdan bir şey noksan ettim mi? diye bu iki Ehl-i Kitâba sorar. Bunlar da :

— Hayır, diye cevab verirler. Bunun üzerine Cenâb-ı Hak :

— Bu benim bir fadl-ü keremimdir, onu ben kullarımdan dilediğime veririm! buyurur[1].

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.7, s.33.

Hemen ekleyelim ki, İslam dinini başka dinlere (özellikle Yahudiliğe ve Hıristiyanlığa nazaran) üstün göstermek maksadıyla şeriatçılar, sadece yukardakine benzer hikâyelere yer vermekle yetinmezler; ayrıca şeriatın İslamdan gayrı din tanımayan ya da başka dinleri ve bu dinlere bağlı olanları aşağılayan verilerine sarılırlar ki, bunlar arasında İslamdan gayrı gerçek bir din bulunmadığına ya da İslamdan başka dinlere rağbet edenlerin "tam bir sapıklık ve ziyan" içinde kaldıklarına (örneğin bkz. Âli İmrân 19, 85) ya da Yahudilerle Hıristiyanlara karşı (eğer Müslümanlığı kabul etmeyecek ve bu nedenle "cizye", yani kafa parası, vermeyecek olurlarsa) savaş açıp onları yok kılmaya (örneğin bkz. Tevbe 29) ya da "müşrikleri" (putatapanları) öldürmek gerektiğine dair olanları (örneğin bkz. Tevbe 5) pek çoktur. (Bu konu için bkz. *Teokratik Devlet Anlayışından Demokratik Devlet Anlayışına; Toplumsal Geriliklerimizin Sorumluları: Din Adamları; Diyanet'e Cevap.*)

يُطِعِ الْأَمِيرَ فَقَدْ أَطَاعَنِي وَ مَنْ يَعْصِ الْأَمِيرَ فَقَدْ عَصَانِي وَ إِنَّمَا الْإِمَامُ جُنَّةٌ يُقَاتَلُ مِنْ وَرَائِهِ وَ يُتَّقَى بِهِ فَإِنْ أَمَرَ بِتَقْوَى اللهِ وَ عَدَلَ فَإِنَّ لَهُ بِذٰلِكَ أَجْراً وَ إِنْ قَالَ بِغَيْرِهِ فَإِنَّ عَلَيْهِ مِنْهُ.

TERCEMESİ

Ebû Hüreyre *radiya'llâhu anh*'den şöyle rivâyet olunmuştur:

Biz (müslümân) lar (ehl-i kitâba nazaran dünyâ târihinde) sonra gelmiş bulunuyoruz. (Fakat) kıyâmet gününde (fazîletçe) en ileride bulunacağız. Yine Resûlullâh şöyle der idi :

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1240, c.8, s.349.

Fakat her ne olursa olsun, yukardaki hikâyelerin, kişileri, farklı din ve inançtakilere karşı hoşgörüsüzlük yörüngesine yerleştirmek bir yana, bir de Tanrı anlayışı bakımından yanlış boyutlara sürüklemek gibi yönleri bulunduğu kuşkusuzdur. Tek ve yegâne "gerçek" din'in "Müslümanlık" olduğunu söyleyen ve dilemiş olsa yeryüzünün tümünü Müslüman yapma olanağına sahip bulunduğunu ekleyen bir Tanrı'nın böyle yapmayıp Müslümanları sona bırakarak kıyamet gününde öne geçirmek istemesi pek anlaşılır gibi değil.

MAĞARA'NIN KAPISINI TIKAYAN KAYA PARÇASININ, MAĞARA'YA SIĞINMIŞ OLANLARDAN BİRİNİN DUASIYLA AÇILMASININ HİKÂYESİ

Abdullah İbn-i Ömer'in söylemesine göre, Muhammed, başkasına ait maldan sağlanmış kazançlar sorununu, geçmiş dönemdeki milletlerden üç kişilik bir "cemaat"in başından geçen bir hikâye ile açıklamak istemiştir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1030, c.7, s.37).

Hikâyeye göre bu üç kişilik "cemaat", beraberce sefere gittikleri bir gün şiddetli bir yağmura tutulurlar; sığınmak üzere hemen yanı başlarında bulunan dağdaki bir mağaraya girerler. Fakat tam girdikleri sırada dağdan bir kaya parçası yuvarlanıp bunlar üzerine mağarayı kapar. Neye uğradıklarını bilemeyen bu zavallılar korku ve telaş içerisinde ne yapacaklarını görüşürler. İçlerinden biri, bu kayadan kurtulmanın tek yolunun, yapmış oldukları iyi işleri anarak Tanrı'ya dua etmek olduğunu söyler. Teklif kabul edilir ve her biri sırayla, geçmişte yapmış oldukları hayırlı işleri ortaya dökmeye başlar.

İlk konuşan kişi "*Yâ Rab!*" diyerek söze başlar ve yaşça ilerlemiş ana ve babası lehine yaptığı iyilikleri Tanrı'ya sayar. Anlatmasına göre, her gün koyunlarını sağıp bunların sütünü herkesten önce ana ve babasına içirmektedir. Ana ve babasına öylesine düşkündür ki, onlara akşam sütünü içirmezden önce kendi ailesine (karısına ve çocuklarına) ve hizmetçisine süt vermemektedir.

Fakat günlerden bir gün iş aramak üzere evinden ayrılmak zorunda kalır ve bu nedenle her zaman yaptığı gibi yapamaz. Çünkü dönüp geldiğinde ihtiyar ana ve babasını yatmış ve uyur halde bulduğu için sütlerini içirememiş olur. Onlara süt içiremediği için kendi ailesine ve hizmetçisine süt vermeyi "kerih" (çirkin) bulur. İki elinde süt bardağı olduğu halde ana ve babasının yanı başına oturur ve uyanmalarını bekler; şafak sökünceye kadar uyumadan o şekilde oturur durur. Sabah olup

da ana ve babası uyanınca onlara sütlerini içirir. Ve sonra Tanrı'ya dua etmeye başlar: "*Allah'ım!*" der, "*(Sen pek iyi bilirsin ki) benim (ana ve babama) karşı ihtimâmım, Senin (ilâhî rızânı) taleb etmek içindir. Bu, böyle ise, içinde bunaldığımız şu kaya (sıkıntısından) bize (ferahlık) ihsan buyur.*"

Bu sözlerini bitirdiği sırada kaya biraz açılır gibi olur; fakat tam olarak açılmadığı için, bizim kafadarlar buradan çıkma olanağını bulamazlar.

Bunun üzerine diğer yolcu, "*Yâ Rab!*" diyerek, vaktiyle yapmış olduğu iyiliği Tanrı'ya hikâye etmeye başlar. Anlatmasına göre, kendisi hali vakti yerinde, zengince bir kimsedir. Bir zamanlar amcasının güzel kızına göz koymuş ve onu almayı kendisine amaç edinmiştir. Ne var ki kız, gönlü olmadığı için ona yüz vermemiş ve ondan uzak kalmıştır.

Fakat aradan zaman geçer ve yıllardan bir yıl kuraklık basar; kuraklıktan dolayı da ürün alamama sonucu olarak açlık başlar. Açlıkta kalanlardan biri de amcasının kızıdır. İhtiyaç içinde kaldığı için kızcağız kalkıp kendisine gelir ve yardım ister. O da kıza yüz yirmi dinar vereceğini söyler ve fakat bunun karşılığı olarak kızın kendi yanına gelmesini şart koşar. Kız şartı kabul edip yanına gelir. Fakat gelir gelmez bizimki kızın üzerine çullanıp cinsi münasebette bulunmak ister. Ne var ki, kız, evlilik dışı bir yoldan bekâretini yitirmek niyetinde değildir; bu nedenle bağırıp çağırmaya başlar ve şöyle der: "*(Hayır, ey Allah'ın kulu; Allah'tan kork! Kudret-i fâtıranın*[1] *bu bekâret) mührünü senin hiç bir sebeble açmanı halâl etmem; yalnız hakk-ı nikâh ile halâl ederim.*" Yani demek ister ki "Beni nikâh etmediğin için seninle yatmam, fakat nikâh edecek olursan bekâretimi sana helal etmeye hazırım."

Kızın bu direnişi karşısında adam fazla ısrar etmez; çünkü güya günah işlemekten korkmaktadır. Oysa ki kızı nikâhına almış olsa, kızcağız cinsi münasebete hazırdır.

Neden dolayı kızı nikâhına almaz, bilemiyoruz. Bildiğimiz şu ki, kızı, ona evvelce verdiklerini geri almadan, serbest kılar ve Tanrı'ya şu duayı yapar:

1 "Kudret-i fâtıra" deyimi "yaratan güç", yani "Tanrı" olarak çevrilebilir.

"(Yâ Rab!) Artık ben günahtan ictinâb ederek insanların bana en sevimlisi olan kızcağızın yanından ayrıldım. Ve ona verdiğim altınları da (kendisine) bıraktım. Allâh'ım! Ben bu günahtan, yalnız Sen'in rızâ ve muhabbetini kazanmak için ictinâb ettimse, içinde kapandığımız şu kayadan bizi kurtar!"

Bu sözlerini bitirdiği an mağaranın kapısını kapayan kayanın biraz daha açıldığı görülür; şu kadar ki, bu açıklık üç kişinin oradan çıkmasına imkân verecek genişlikte değildir.

Bunun üzerine üçüncü yolcu, hikâyesine başlar: Anlatmasına göre, kendisi ticaretle meşgul ve ücretlè gündelikçi tutup çalıştıran, bunların ücretlerini zamanında ödeyen bir kimsedir. Fakat bir defasında gündelikçilerden biri ücretini almadan çıkıp gider. O da, onun bu ücretini ticaret işinde kullanır ve büyük kazanç sağlar; bu sayede çok sayıda koyunlar, sığırlar, develer ve köleler edinir.

Fakat günlerden bir gün, ücretini almadan işinden ayrılmış olan işçi çıkagelir ve kendisine: "*Ey Allâh'ın kulu!, ücretimi bana ver*" diye tutturur. O da ona: "*Şu gördüğün deve, sığır, koyun (ve bunlara hizmet eden) köle hep senin ücretinden vücûd bulmuş bir servettir*" diyerek cömertlikte bulunur.

İşçi, onun kendisini alaya aldığını sanarak: "*Ey Allâh'ın kulu, benimle istihzâ (alay) etme*" der. O da işçiye: "*Hayır seninle (alay) etmiyorum, (bu bir hakîkattır; malını al götür!)*" der. Bunun üzerine işçi, develeri, koyunları, sığırları ve köleleri alıp götürür.

O bunları götürürken, böylesine hayırlı bir iş yaptığını söyleyen bizim tüccarımız Tanrı'ya şöyle yalvarır: "*Rabbim! Bu hayır ve sadâkatimi Sen'in rızâ ve muhabbetin için ihtiyar ettimse şu kaya parçasiyle bunaldığımız şu darlıktan bizi halâs eyle.*"

Bu sözleri söyleyip bitirdiği an kaya tamamen açılır ve üç yolcu mağaradan çıkıp giderler (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1030, c.7, s.37-41). Anlaşılan o ki Tanrı, onun yaptığı iyiliği diğer yolcuların yaptıklarından daha üstün bulmuş ve kaya parçasını yerinden oynatmıştır.

İslam kaynaklarının bildirmesine göre bu hikâyeden maksat, başkasına ait malı (örneğin anaparayı) kullanmak suretiyle edinilen kazancın kime (yani mal sahibine mi yoksa o mal sayesinde kazanç sağlayana mı) verilmek gerektiğini tayindir.

(Ashâbım!) Sizden evvel gelip geçen milletlerden üç kişilik bir cemâat sefere gitmişler ve yağmura tutulup dağda bir mağaraya iltică etmişlerdi. Mağaraya girdikleri zaman dağdan bir kaya parçası aşağı düşüp bunların üzerine mağarayı kapadı. Bunlar görüştüler (içlerinden birisi :) sizi bu kayadan bir şey kurtaramaz, ancak a'mâl-i sâlihanızı yâd ederek Allâh'a duâ ve iltică halâs eder, dedi. Bunlardan birisi :

— Yâ Rab! Benim yaşlı, ihtiyar babamla anam vardı. (Her gün) ben, (koyunlarımı sağıp) bunların akşam sütünü içirmezden evvel âileme ve hizmetçime süt içirmezdim. Günlerde bir gün bir iş taleb etmekte (ki mesâî), beni uzaklaştırmıştı da ebeveynim uyuyuncaya kadar dönüp gelememiştim. Bu ihtiyarların akşam sütünü sağıp geldiğimde ikisini de uyuyor buldum. Bunlara sütlerini içirmezden evvel âileme ve hizmetçime süt vermeği kerih gördüm. İki elimde süt bardağı olduğu halde bunların uyanmalarına intizâr ederek şafak parlayıncaya kadar meksettim. O zaman uyandılar ve sütlerini içtiler. Allâh'ım! (Sen pek iyi bilirsin ki) benim, ebeveynime karşı bu ihtimâmım, Sen'in rızâ-yi ilâhîni taleb etmek içindir. Bu, böyle ise, içinde bunaldığımız şu kaya beliyyesinden bize küşâyiş ihsan buyur! diye duâ etti. Kaya biraz açıldı. Fakat çıkmağa muktedir olamadılar.

Nebî *salla'llâhu aleyhi ve sellem* buyurmuştur ki : bu def'a da bir başkası :

— Yâ Rab! Benim amucamın bir kızı vardı. O bana insanların en sevimlisi idi. Ben ondan nâil-i emel olmak istedim. Fakat o benden sakındı. Tâ ki yıllardan bir (kaht) yılı erişti. Amucamın kızı bana geldi, (arz-ı ihtiyâc etti). Ben de onunla bir haramgâhta bulunmak şartiyle yüz yirmi dînar verdim. O va'dini tuttu. Fakat ben onun şâhika-i ismeti üzerine çıkmak isterken o, bana : (hayır, ey Allâh'ın kulu,

Sahîh-i Buhârî,... Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1030, c.7, s.40.

Allah'dan kork! Kudret-i fâtıranın bu bekâret) mührünü senin hiç bir sebeble açmanı halâl etmem, yalnız hakk-ı nikâh ile halâl ederim, dedi. Artık ben de günahtan ictinâb ederek insanların bana en sevimlisi olan kızcağızın yanından ayrıldım. Ve ona verdiğim altınları da bıraktım. Allâh'ım!! Ben bu günahtan, yalnız Sen'in rızâ ve muhabbetini kazanmak için ictinâb ettimse, içinde kapandığımız şu kayadan bizi kurtar! diye duâ etti. Kaya (biraz daha) açıldı. Şu kadar ki, bunlar için yine çıkmak müyesser olmadı.

Nebî *salla'llâhu aleyhi ve sellem* (devam buyurup) üçüncü yolcu da :

Allâh'ım! (Sen her şey'i pek yakından bilirsin ki) ben bir kere birtakım işçiler istîcâr ettim. İçlerinden bir işçi müstesnâ olmak üzere bunların ücretlerini verdim. Fakat öbür işçi ücretini bırakıp gitti. Bunun ücretini (ticâretle) nemâlandırdım. Hattâ bunun bu ücretinden hayli servet vücûde geldi. Bir zaman sonra bu ecîr bana geldi. Ve : ey Allâh'ın kulu, ücretimi bana ver! dedi. Ben de ona : şu gördüğün deve, sığır, koyun (ve bunlara hizmet eden) köle hep senin ücretinden vücûd bulmuş bir servettir, dedim. Bu ecîr : ey Allâh'ın kulu, benimle istihzâ etme! dedi. Ben de ona : hayır, seninle istihzâ etmiyorum, (bu bir hakîkattir; malını al, götür! dedim). O da bunların hepsini sürüp götürdü. Bunlardan hiç bir şey bırakmadı. Rabb'im! Bu hayır ve sadâkatimi Sen'in rızâ ve muhabbetin için ihtiyâr ettimse şu kaya parçasiyle bunaldığımız şu darlıktan bizi halâs eyle! diye duâ etti. Kaya tamâmen açıldı. Bunlar da mağaradan çıkıp gittiler.

İ Z Â H I

İmam Buhârî bu hadîsi Büyû'da ve burada rivâyet ettiği gibi Ahâdîs-i Enbiyâ bahsinde de tahrîc etmiştir. Burada bu hadîsin

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1030, c.7, s.41.

Ne var ki, bu hikâyenin olumlu bir sonuç yaratmadığı ve yaratamayacağı ortadadır.

Çünkü bir kere tacirin yaptığı bu iyiliği, diğer yolcuların yaptıkları iyilikle kıyaslayacak olursak, bunda, mutlaka tacir lehine büyük bir üstünlük olduğu sonucuna varmış olmayız. Şu bakımdan ki, bu tacir, ilk başta işçisinin ücretini vermemezlik etmiş değildir; gasp yolu ile alıkoymuş da değildir; zira işçi ücretini almadan işinden ayrılmıştır.

Her ne kadar işçi, almayıp bıraktığı bu ücretini geri isteyebilirse de, tacirin, bu ücret sayesinde edindiği kazanç üzerinde pek bir hakka sahip değildir, çünkü tacir bu kazancı kendi emeğiyle, kendi alın teriyle sağlamıştır. Bu itibarla kazançta, kendisine düşen büyük bir pay olması gerekir ki, bu pay aynı zamanda ailesine (karısına ve çocuklarına) da aittir. Böyle olunca da, bu kazancı işçiye bırakmakla, hem bir yandan kendi ailesini bundan mahrum etmekte, yani ailesine bir bakıma kötülük yapmış olmakta ve hem de işçiye hakkı olmadığı bir malı bağışlamaktadır.

Başka bir deyimle, tacirin (üçüncü yolcunun) davranışını, diğer yolcularınkinden üstün bulmak için ortada pek bir sebep yoktur. Nitekim İslam uleması, bu hikâye vesilesiyle kazancın, mal sahibine mi (ki bu, hikâyemizde ücretini almayan işçidir), yoksa bu malı kullanıp kendi emeğiyle kazanç sağlamış olan tacire mi ait olması gerektiği konusunda ihtilafa düşmüşlerdir.

Örneğin aralarında İmam Mâlik'in de bulunduğu birçok yorumcu "re'sül-mâl ecîre, kâr da bu malı tenmiye eden kimseye âid olduğuna" hükmetmişlerdir. Yani anaparanın gündelikçiye, kazancın da bu anaparayı kendi emeğiyle kazanca eriştiren kimseye ait bulunduğunu kabul etmişlerdir. Bu hükme göre hikâyemizdeki gündelikçi, ücretini almaya, tacir de bu ücreti işlemek suretiyle elde ettiği kazanca hak kesbetmektedir. Bununla beraber İmâm Mâlik, Şevrî ve Evzaî gibi yorumcular, kazanç sağlayan bu kişinin, bu kazancı kendisi için kullanmayıp sadaka olarak vermesinin daha uygun olacağı görüşünü de serdetmekten geri kalmamışlardır.

İmâm Mâlik gibi yorumcuların bu görüşüne karşılık İmâm Ebû Hanîfe gibi yorumcular, anaparanın "ecîre" (ki hikâyemizde bu, günde-

likçidir) ve bundan edinilen kâr'ın da sadaka olarak dağıtılması gerektiğini söyleyerek, bu kazançtan hiçbir şeyin tacire "helâl" sayılamayacağını belirtmişlerdir.

Ve nihayet aralarında Ahmed İbn-i Hanbal'ın bulunduğu ulema, gerek anaparanın ve gerek bundan elde edilen kârın "ecîr"e (yani hikâyemizde gündelikçiye) bırakılması gerektiği görüşünü savunmuşlardır.

Görülüyor ki, bu sonuncu grup dışında kalanlar, yani yukardaki ilk iki görüş sahipleri, hikâyemizin varmak istediği sonuçta, belli etmeden Tanrı'ya karşı vaziyet almış gibi bir durumdadırlar; zira her iki görüş sahipleri de, gündelikçiye ait anaparanın tacir tarafından kullanılması sonucu elde edilen kazancın gündelikçiye değil, fakat ya tacire verilmesi ya da sadaka olarak dağıtılması fikrinde olmuşlardır.

Fakat her ne olursa olsun, kuşku etmiyoruz ki, yukardaki görüşleri ve şeriat verilerini incelerken, birçoğumuz: "Hukuku ilgilendiren bu tür sorunları, aklı dışlayan hikâyeler yolu ile çözümlemek ne derece isabetlidir? Bu usullerle eğitilen kişi, düşünme ve yaratma gücünden yoksun kalmaz mı? Böyle yapacak yerde, akılcı yollarla iş görmek, kural yerleştirmek daha yararlı olmaz mı?" diye sorular sormaktan kendini alamayacaktır.

KADINLARA, "HÂCET" GİDEREBİLMEK (DEF-İ HACET) İÇİN, TANRI TARAFINDAN EVDEN DIŞARI ÇIKMA İZNİ VERİLMESİNİN HİKÂYESİ

Buharî'nin Enes İbn-i Mâlik'ten rivayetine göre Muhammed, kendi oğulluğu Zeyd'in boşadığı Zeyneb Bint-i Cahş ile evlendiği günün gecesinde bir davet verir ki, "et ve ekmek ziyafeti" niteliğindedir. Ziyafetin hazırlanması ve misafirlerin yemeğe çağrılması işleriyle Enes meşgul olmaktadır. Davet gereğince misafirler takım takım gelip yemeklerini yemekte ve yedikten sonra çekilip gitmektedirler. Nihayet davetlilerden kimsenin kalmadığını ve hepsinin yemek yiyip gittiğini sanan Enes, Muhammed'e giderek haber verir. Bunun üzerine Muhammed yemek sofrasının kaldırılmasını emreder. Fakat anlaşılır ki, davetlilerden üç grup, yemekten sonra gitmeyip konuşmaya dalmışlar, hâlâ oturmaktadırlar. Onların gitmeleri için Muhammed kalkmaya hazırlanır gibi yaparsa da bu kişiler işin farkına varmayıp sohbetlerine devam ederler. Ve nihayet Muhammed ayağa kalkar ve onun kalkması üzerine, orada bulunanlardan bir kısmı da onunla birlikte kalkıp giderler. Ne var ki, geride, kalkıp gitmeyen üç kişi kalmıştır. Onlar gitmedikçe Muhammed bir şey yapamamaktadır. Birkaç defa Ayşe'nin ve diğer kadınlarının odalarına gidip hal ve hatır sorup zaman geçirmesine rağmen bu üç kişi hâlâ oturmaktadır. Muhtemelen Muhammed'in sıkıldığını hissederek nihayet onlar da kalkıp giderler. Bunun üzerine Muhammed gelir, kapının eşiğine ayağını koyup kapı perdesini indirir. Ve işte söylendiğine göre tam o sırada hicâb ayeti iniverir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.11, s.156). Bilindiği gibi hicâb ayeti, kadınların çarşaflarını giyip erkeklere karşı örtünmelerine dair hükümleri kapsar.

İşte bu olaydan sonra bir gün, Muhammed'in eşlerinden *Sevde*, aptesini yapmak ("def-i hâcet" ihtiyacını gidermek) üzere evden çıkıp civardaki tarlalardan birine girer. Sevde, iri yapılı olup, söylendiğine göre çarşaf içinde bile endamıyla tanınması kolay bir kadındır. Ni-

tekim Ömer İbn-i Hattâb onu görüp tanımıştır. Ne var ki, Ömer son derece kıskanç ve bu nedenle kadınların tanınmayacak şekilde örtünmelerini mutlak surette gerekli gören bir kimsedir. Ve hele Muhammed'in eşlerinin, ihtiyaç için dahi olsa dışarı çıkmalarına ve başkaları tarafından görülmelerine şiddetle muhaliftir. Muhammed'in eşlerinin "Peygamber" kadını olmak ve Müslümanların anaları bulunmak gibi özelliklere sahip olduklarını söyleyerek bu kadınların evde oturmaları ve sadece ibadetle meşgul olmaları gerektiği kanısındadır. Fakat bu kanısında o derece aşırıdır ki, kadıncağızların "hâcet" için dahi evden çıkmalarına karşıdır.

Ve işte bundan dolayıdır ki, Sevde'yi tarlaya gider görünce dayanamayıp şöyle der: "*Yâ Sevde, iyi bil ki, Vallâhi sen bizce tanınmamış değilsin. Düşünsene sen, ne cesâretle evinin dışına çıkıyorsun?*"

Bu sözleri duyan Sevde hemen evine dönüp gelir. O sırada Muhammed, Ayşe'nin odasında akşam yemeğindedir. Elinde de etli bir kemik tutmaktadır. Tam bu sırada Sevde odaya girer ve Ömer'den şikâyete başlar. Şöyle der:

> "*Yâ Resûla'llâh! Bâzı hâcetim için evimden çıkmıştım. Ömer bana şöyle böyle söyliyerek i'tirâz etti.*"

Söylemeye gerek yoktur ki, Sevde bu şikâyetinde haklıydı, çünkü bir ihtiyaç üzerine evden çıkmamak kadınlar bakımından eziyetten başka bir şey olamazdı. Nitekim İslam kaynaklarından öğrenmekteyiz ki, Tanrı, her ne kadar daha önce "*evlerinizde oturunuz*" diye bir emir göndermiş olsa da (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.11, s.157), işte şimdi Sevde'nin söylediklerini duymuş ve onu haklı bulmuştur. Bundan dolayıdır ki, Sevde sözlerini bitirdiği an "hâcet" gidermek için kadınların evden çıkabilmelerini sağlayıcı nitelikte olmak üzere Muhammed'e vahy gönderir. Vahy'i aldıktan sonra Muhammed, elinde tutmakta olduğu kemikli eti yere koymaksızın, Sevde'ye şöyle der:

> "*Siz kadınların lüzûm ve ihtiyâç üzerine (örtünmüş olarak) evlerinden çıkmalarına izin verildi.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1723, c.11, s.155 vd.)[1]

1 Şârih Kirmânî gibi kaynaklar, Sevde olayının ve Ömer İbn-i Hattâb'ın itirazının iki kez vuku bulduğunu, bunlardan birinin hicâb ayetinin inmesinden önce, öbürünün de sonra olduğunu söylerler.

benim odamda akşam yemeğinde idi. Elinde de etli bir kemik vardı. Bu halde iken Sevde girdi ve:

— Yâ Resûla'llâh! Bâzı hâcetim için evimden çıkmıştım. Ömer bana şöyle şöyle söyliyerek i'tirâz etti, diye şikâyet eyledi. Hazret-i Âişe der ki: Bunun üzerine Allâhu Teâlâ Resûl-i Ekrem'e vahiy gönderdi. Vahiy âsârı, Resûl-i Ekrem'den kaldırıldıktan sonra — ve elinde tutmakta olduğu et parçasını yere koymaksızın — Sevde'ye şöyle cevâb verdi:

— Siz kadınların lüzûm ve ihtiyâç üzerine (mestûre olarak) evlerinden çıkmalarına izin verildi, buyurdu.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 1723, c.11, s.156.

Güzel ama bu izni vermek için Sevde'nin aptes yapmak üzere evden çıkması, Ömer İbn-i Hattâb'ın da onu görüp azarlaması ve nihayet bu konuda Muhammed'e şikâyet vuku bulması mı gerekirdi? Her şeyi bilen ve önceden hesap edebilen bir Tanrı'nın, hicâb ayetlerini indirirken "lüzum ve ihtiyaç" üzerine kadınların evlerinden çıkabilmelerini sağlayıcı hükümleri de aynı zamanda bildirmesi, böylece Sevde olayına benzer durumları önlemesi uygun olmaz mıydı? Öte yandan, "Yüce" olduğu kabul edilen bir Tanrı, kadınların def-i hacet'te bulunmalarına izin vermek gibi işlerle mi uğraşır?

Bu ve buna benzer soruları sormak, kuşkusuz ki şeriatçının Tanrı anlayışındaki isabetsizliği ortaya vurmak bakımından yararlıdır. Her konuda bu tür sorular sorulmalıdır ki, insanlarımız şeriatın ne olduğunu anlayabilsinler ve şeriatçının Tanrı fikrindeki kutsallığı yok edişini kavrayabilsinler ve fikren gelişme yoluna girebilsinler.

VAHİY'LERİN GELİŞİNİN MUHAMMED TARAFINDAN FARK EDİLMESİNİN İSLAM KAYNAKLARINA GÖRE İZAHI

İslam kaynaklarının söylemesine göre, Muhammed, vahiylerin gelişini nasıl fark ettiğini çeşitli vesilelerle açıklamıştır. Bu açıklamalardan anlaşılmaktadır ki, vahiyler kendisine bazen bir "çıngırağınkine benzer bir sesle" gelmiştir; bazen bir "insan suretindeki melek" gelip onunla konuşmuştur; bazen yüzünün yakınında arı vızıltılarına benzer bir ses olarak inmiştir; bazen madeni bir eşyaya vurulduğunda çıkan sese benzer sesler şeklinde gelmiştir. Çeşitli rivayetlere göre bunlardan bazıları aşağıda özetlenmiştir:

Ayşe'nin rivayetine göre, bir gün Hâris b. Hişâm "*Yâ Resûlâ'llâh, sana vahiy nasıl gelir?*" diye Muhammed'e sorar. Onun bu sorusuna Muhammed şöyle cevap verir:

> "*Ahyânen* (vakit vakit) *bana çıngırak sesi gibi gelir ki bana en ağır geleni budur. Benden o zâil olur olmaz (Meleğin) bana söylediğini iyice bellemiş olurum. Ahyânen* (vakit vakit) *Melek bana bir insan olarak temessül eder* (görünür), *benimle konuşur. Ben de söylediğini iyice bellerim...*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 2, c.1, s.2.)

Ebû Hüreyre'nin rivayetine göre, Muhammed, vahyin gelişini şu şekilde tanımlar: "*Allâhu Teâla semâda bir hüküm ve kazâ-yı ilâhîyi tebliğ buyurmak istediği zaman melekler bir kayaya çarpan demir zincir gibi gelen kavl-i celîl-i Rabbü'l-İzzet'e karşı kemâl-i huzû'larından nâşî kanatlarını çırpıp bihûşâne secdeye kapanırlar. İçlerinden korku zâil olunca -Rabbiniz ne buyurdu? - diye birbirlerine sorarlar. Ve birbirine -Rabbimiz hakkı buyurdu. Ulûvv-i Kibriyâ sıfatiyle muttasıf olan O'dur-derler.*" Türkçesi kısaca şu: Tanrı vahiy göndermek istediği zaman me-

lekler, bir kayaya çarpan demir zincir gibi gelen seslerden dolayı kanatlarını çırpıp secdeye kapanırlar. İçlerindeki korku yatışınca birbirlerine: "*Tanrımız hakkı buyurdu; o yücedir*" diye konuşurlar.

2

2 . عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا اَنَّ الْحَارِثَ بْنَ هِشَامٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ سَاَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ كَيْفَ يَاْتِيكَ الْوَحْيُ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اَحْيَانًا يَاْتِينِي مِثْلَ صَلْصَلَةِ الْجَرَسِ وَهُوَ اَشَدُّهُ عَلَيَّ فَيُفْصَمُ عَنِّي وَقَدْ وَعَيْتُ عَنْهُ مَا قَالَ . وَاَحْيَانًا يَتَمَثَّلُ لِيَ الْمَلَكُ رَجُلًا فَيُكَلِّمُنِي فَاَعِي مَا يَقُولُ . قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا وَلَقَدْ رَاَيْتُهُ يَنْزِلُ عَلَيْهِ الْوَحْيُ فِي الْيَوْمِ الشَّدِيدِ الْبَرْدِ فَيُفْصِمُ عَنْهُ وَاِنَّ جَبِينَهُ لَيَتَفَصَّدُ عَرَقًا .

TERCEMESİ

Âişe *radiya'llâhu anhâ*'dan:

Şöyle demiştir: Hâris b. Hişâm *radiya'llâhu anh* Resûlu'llâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'den: "*Yâ Resûlâ'llâh, sana vahiy nasıl gelir?*" diye sordu. Resûlu'llâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: Ahyânen bana çıngırak sesi gibi gelir ki bana en ağır geleni de budur. Benden o hâl zâil olur olmaz (Meleğin) bana söylediğini iyice bellemiş olurum. Ahyânen Melek bana bir insan olarak temessül eder. Benimle konuşur. Ben de söylediğini iyice bellerim. —Âişe *radiya'llâhu anhâ* der ki: Resûlu'llâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'i soğuğu pek şiddetli bir günde kendisine vahiy nâzil olurken görmüşlüğüm vardır. (İşte öyle soğuk bir günde bile) kendisinden o hâl geçtiği vakitde şakaklarından şapır şapır ter akardı.[1]

[1] Vahyin mâhiyeti kümmel-i asfiyânın serverleri olan enbiyâ-yı izâm hazarâtından başkasına ma'lûm değildir. Diğer kimselerin onu ta'rîfe kalkışması a'mânın elvandan bahsetmesi kadar küstahlıkdır. Ancak merâtib ve envâı ve vahyin zamân-ı nüzûlünde hâzır olanların meşhûdu olan bâzı âsârı vardır ki onlardan bahsedilebilir. Vahyin merâtib-i adîdesi vardır:

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, Hadis No. 2, c.1, s.2.

İbn-i Mes'ûd'un rivayetine göre, vahyin gelişinin Muhammed tarafından tanımının özeti şöyle: Tanrı vahiy indirmek istediği zaman gökyüzünü bir titremedir alır. Gökyüzünde oturanlar bunu duyunca, kendilerinden geçmiş olarak hemen secdeye kapanırlar. İlk kendine gelen Cibril olur ve vahyi yüklenerek gönderildiği yere gider. İster gökyüzünde ve isterse yeryüzünde olsun, tebliğ edeceği mahalle varıncaya kadar gökyüzünden gökyüzüne geçtikçe melekler kendisine: "*Rabbimiz ne buyurdu?*" diye sorarlar. O da onlara: "*Hakkı buyurdu. Her şeyin ulu'su, büyüğü olan O'dur*" cevabını verir. Melekler de onun cevabını tekrar ederler (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.1, s.5).

Ahmed b. Hanbal ve Tirmizî gibi ulemanın anlatmaları şöyle:

> "*Vahiy nâzil olduğunda Resûlu'llâh...'ın nezd-i âlîlerinde kovan etrafındaki gibi arı uğultusuna benzer bir şey işitilirdi.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.1, s.6.)

Bazen de güya Cibril, her biri gökyüzünü göstermeyecek derecede ufku kaplayan altı yüz kanadı ile görünüp Tanrı'nın vahyini tebliğ eder (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.1, s.6).

"Hadîs-i Cibril" diye bilinen bir hadise göre, melek gelip Muhammed'e heybetli bir sesle hitap ederdi ki, bu ses "*o meleğin ya kendi, yâhud da kanatlarının sesi(ydi).*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.1, s.4.)

Yine İslam kaynaklarının söylemesine göre, Muhammed, vahiy sırasında gözlerini kapar, başını örter, üstüne örtü örtülmesini ister, benzi kül gibi olur ya da kızarır, baygınlığa benzer bir hal geçirir, vücuduna titreme gelir, uyuyan bir kimse gibi soluk alır, horultuya benzer şekilde şiddetli olarak nefes alıp solur ya da "genç bir deve gibi hırıltılı sesler çıkarır", "vahyin inmesi" yüzünden pek büyük zahmet çekerdi. Üstünü, kalın bir örtü ile örtmüş bulunmasına rağmen şiddetli soğuk günlerde bile alnından, şakaklarından terlemeye başlardı. Örneğin Ayşe'nin söylemesi şöyle:

> "*Resûlu'llâh(...)'ı, soğuğu pek şiddetli bir günde kendisine vahiy nâzil olurken görmüşlüğüm vardır. (İşte öyle soğuk bir günde bile) kendisinden o hâl geçtiği vakitde şakaklarından şapır şapır ter akardı.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 2, c.1, s.2; Hadis No. 5, c.1, s.14.)

اَنْ يَنْزِعَ اِلَى اَهْلِهِ . وَيَتَزَوَّدُ لِذَلِكَ ثُمَّ يَرْجِعُ اِلَى خَدِيجَةَ

'llâhu anh'den mervî: "*Allâhu Teâlâ bir emr-i sübhânîyi vahiy buyurmak istediğinde havf-ı İlâhî'den dolayı semâyı bir titremedir alır. Ehl-i semâvât bunu duyunca hemen bîhûd düşüp secdeye kapanırlar. İlk kendine gelen Cibrîl aleyhi's-selâm olur ve vahy-i İlâhîyi hâmil olarak gönderildiği yere gider. İster semâda, ister arzda tebliğ edeceği mahalle varıncaya kadar semâdan semâya geçtikce melekler Rabbimiz ne buyurdu? diye sorarlar. O da hakkı buyurdu. Ulüvv-i Kibriyâ sâhibi O'dur. Cevâbını verir. Melekler de Onun cevâbını tekrâr ederler.*" meâlindeki diğer hadîs-i şerîfde tavzîh buyurulduğu üzere melâikenin de telâkkî-i vahy etmesi bu mertebedendir. İşte beşerî sıfât ile melekî telkînin verdiği cismânî taab o dereceye varırmış ki en soğuk günde bile şakır şakır terlerler, üzerine bindikleri deve bile tahammül edemiyerek yere çökerdi. Nitekim Arafatta Resûl-i Ekrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* deveye râkib iken Sûre-i Mâide'nin nüzûlünde bu hâl vukû bulmuştu. Devenin bacakları az kalsın hurdahâş oluyordu. Bir def'a da mübârek dizleri vahiy kâtiplerinden Zeyd b. Sâbit-i Ensârî *radiya'llâhu anh*'in dizi üstünde iken bu türlü vahiy gelmişti. Zeyd'in dizine o kadar ağırlık çökmüş ki kırılacak gibi bir şey hissetmiş. Zeyd b. Sâbit der ki: "*Resûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem Efendimiz'e gelen vahyi yazardım. Vahiy nâzil olduğu vakitte aleyhi's-salâtü ve's-selâm hazretlerini bir sıkıntı kaplar, inci tâneleri gibi şiddetli bir ter dökerlerdi de ondan sonra açılırlardı. Kendileri bana imlâ buyurur, ben de yazardım. İşimi bitirinceye kadar vahyin ağırlığından o kadar zahmet çekerdim ki ayağım kırılıyor zanneder ve artık bir daha yürüyemem derdim. Sûre-i Mâide nüzûl ettiğinde de sûrenin ağırlığından biz, küttâb-ı vahyin az kalsın bileklerimiz kırılacaktı.*" Ebû Hüreyre *radiya'llâhu anh*: "*Vahiy nâzil olduğunda vahyin inkızâsına kadar hiç birimiz başımızı kaldırıp mübârek yüzüne bakamazdık.*", Kezâlik : "*Vahiy nâzil olurken en evvel vücûd-ı âlîlerine bir titreme gelirdi.*" Kezâ: "*Vahiy nüzûl ederken kendilerini gam ve hemm istîlâ eder, vech-i mübârekleri kül gibi olur, gözlerini kaparlar ve horultuya müşâbih şiddetli şiddetli nefes alırlardı.*" der. Yine Zeyd b. Sâbit: "*Resûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem'e şiddetli bir sûre nâzil olduğunda kendilerini istîlâ eden kerb ü şiddet sûrenin şiddeti ile, sûre-i leyyine nâzil olduğunda ise hâli onunla mütenâsib olurdu.*" der. Vahyin âsârı yalnız Resûlu'llâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'in mübârek ruh ve cisminde değil, hâricde de mahsûs olurdu. Nitekim

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.1, s.5.

فَيَتَزَوَّدُ لِمِثْلِهَا . حَتَّى جَاءَهُ الْحَقُّ وَهُوَ فِي غَارِ حِرَاءٍ . فَجَاءَهُ

Ahmed b. Hanbel, Hâkim, Tirmizî, Neseî Ömer *radiya'l-lâhu anh*'den: "*Vahiy nâzil olduğunda Resûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem'in nezd-i âlîlerinde kovan etrafındaki gibi arı uğultusuna benzer bir şey işitilirdi.*" meâlinde bir hadîs-i şerîf rivâyet ederler.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.1, s.6.

Buharî, Müslim, Ahmed İbn-i Hanbal gibi kaynaklara göre Muhammed, vahiy geleceği zamanlar "*başını örter, benzi kızarır, uyuyan bir kimse gibi soluk alır, yahud genç bir deve gibi hırıltılı sesler çıkarırdı.*" (Bu konuda bkz. Buharî, *Hacc*, bâb 17; *Fazâ'il al-Kur'ân*, bâb 2; Müslim, *Hacc* 6. Ayrıca bkz. *İslâm Ansiklopedisi*, "Vahy" sözcüğü.)

Muhammed'in kâtipliğini yapmış olan Zeyd b. Sâbît şöyle der:

> "*Resûlu'llâh... Efendimize gelen vahyi yazardım. Vahiy nâzil olduğu vakitte (onu) bir sıkıntı kaplar, inci taneleri gibi şiddetli bir ter dökerdi de ondan sonra açılırlardı. Kendileri bana imlâ buyurur, ben de yazardım...*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.1, s.5.)

Ebû Hüreyre'nin rivayeti şöyle:

> "*Vahiy nâzil olurken en evvel vücûd(una) bir titreme gelirdi"; "Vahiy nüzûl ederken kendilerini (tasa ve kaygı kaplar, yüzü kül gibi olur), gözlerini kaparlar ve horultuya (benzer) şiddetli şiddetli nefes alırlardı.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.1, s.5.)

Vahyin ne zamanlar ve ne vesilelerle indiği sorusuna gelince, bu konuda pek çeşitli söylentiler vardır. Örneğin Abd Allah b. Amr'ın söylemesine göre, Mâide Suresi, Muhammed'in devesine binmiş olarak gitmekte olduğu bir sırada "nâzil" olmuştur. Güya vahyin inmesinden dolayı deve fazla dayanamamış ve bu yüzden Muhammed de-

vesinden inmek zorunda kalmıştır.[1] Bunun gibi bazen başı yıkanmakta iken, bazen minberde hutbede iken, bazen yukarda belirttiğimiz gibi kemikli et yemeği yerken, bazen çok sevdiği eşi Ayşe'nin "ridâ"sı (örtüsü) altında bulunduğu zamanlar ya da diğer önemli bazı olaylar sırasında inermiş. Kısaca fikir edinebilmek için bu sonuncu hal ile ilgili haberleri Diyanet yayınlarında yer alan hikâyeler olarak belirtelim:

Bu yayınlara göre, Muhammed'in, pek çok sayıdaki eşleri arasında, ilgi ve sevgi bakımından, en baş yeri işgal edeni Ayşe imiş. Muhammed ona karşı, diğer kadınlarından çok daha fazla sevgi besler ve beslediğini de gizlemez, herkesin anlayıp duyabileceği şekilde belli edermiş. Hatta en çok sevdiği tirit yemeğini bile kıstas edinerek: "*Ayşe'nin diğer kadınlara üstünlüğü, tirit yemeğinin diğer yemeklere üstünlüğü gibidir*" dermiş.[2] Amr İbn-i As'ın rivayetine göre, Muhammed, bir gün kendisine: "*Yâ Resûla'llâh! Ashâb içinde size en sevimli kimdir?*" diye sorulduğunda: "*Aişe'dir*" diye cevap vermiş ve erkeklerden de Ayşe'nin babası Ebû Bekir'in ve ondan sonra da Ömer İbn-i Hattâb'ın adını saymış (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1488, c.9, s.335).

Bundan dolayıdır ki, Ayşe'nin böylesine aşırı bir sevgiye mazhar olduğunu bilen ashab, Muhammed'e hediye takdim edecekleri zaman hediyelerini Ayşe'nin nöbetinde, yani Muhammed'in onun odasında bulunduğu zamanlarda getirirlermiş. Hatta bu davranışları, Muhammed'in diğer eşlerini öylesine kıskandırır ve üzüntüye sokarmış ki, bir gün Ümmü Seleme'nin yanında toplanıp: "*Ey Ümmü Seleme! Görüyorsun ki, herkes hediyesini Aişe'nin gününde getiriyor. Resûlullâh'a söyle de Ashâb'a hediyelerini kadınlarından herhangisinin nöbetinde getirebilmelerini tenbih buyursun*" demişlermiş.

Anlaşılan o ki Ümmü Seleme, kadınların bu isteğini, kendi nöbeti sırasında, ayrı ayrı üç kere Muhammed'e nakleder fakat bir türlü dinletemez. İlk iki defa söylediğinde Muhammed ondan yüz çevirir. Nihayet üçüncüsünde de hiddetlenip ona bağırır ve şöyle der:

1 Bu konuda Ahmed b. Hanbal'ın ve İbn Sa'd'ın yapıtlarına bakınız.
2 Bu konuda bkz. İ. Arsel, *Şeriat ve Kadın*.

"Ey Ümmü Seleme, Aişe hakkında beni ezâlandırma! Vallâhi Âişe'den başka sizden hiç bir kadının ridâsı altında bulunduğum halde bana vahiy nâzil olmadı." (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.9, s.407.)

Bilindiği gibi "ridâ" sözcüğü, vücudun belden yukarı olan kısmını örten örtüyü ifade eder. Görülüyor ki Diyanet'in söylemesine göre, Tanrı, vahiy gönderirken Muhammed'in Ayşe'ye bu şekilde sarmaş dolaş yanaşmış halde bulunmasında bir sakınca görmemiştir. Bundan dolayıdır ki İslam kaynakları, Muhammed'in bu yukardaki sözlerini Ayşe'nin "fazîleti" hakkında en büyük bir "beşâret" (müjde) olarak kabul ederler (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.9, s.407).

Âişe Hazretleri Hicret'in 58 inci yılında Ramazan ayında Medîne'de vefât etmiş ve cenâze namazı Ebû Hüreyre tarafından kılınmıştır.

Bu bâbın sonunda Buhârî'nin bir rivâyetine göre, Ashâb-ı Kirâm Peygamber'e takdîm edecekleri hediyelerini Âişe'nin nöbetinde getirirlerdi. Bundan gayrete gelen Peygamber'in öbür kadınları Ümmü Seleme'nin yanında toplanarak : Ey Ümmü Seleme! Görüyorsun ki, herkes hediyesini Âişe'nin gününde getiriyor. Resûlullâh'a söyle de Ashâb'a hediyelerini kadınlarından herhangisinin nöbetinde getirebilmelerini tenbih buyursun! demişler. Ümmü Seleme der ki : Ben bu sözü üç nöbetimde ayrı ayrı üç kere Resûlullâh'a arzettim. İkisinde Resûlullâh benden yüz çevirdi. Üçüncüsünde :

— Ey Ümmü Seleme, Âişe hakkında beni ezâlandırma! Vallâhi Âişe'den başka sizden hiç bir kadının ridâsı altında bulunduğum halde bana vahiy nâzil olmadı! buyurdu, demiştir ki, Hazret-i Âişe'nin fazîleti hakkında en büyük bir beşârettir.

* * *

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.9, s.407.

Öte yandan yine bu aynı Diyanet'in yayınlarından anlamaktayız ki, Muhammed, sadece Ayşe'nin "ridâsı" altında vahiy almakla kalmaz; fakat başını onun kucağına ya da göğsüne yaslayıp Kur'an okumayı da âdet edinmiştir; hem de Ayşe "hâiz" (yani "âdetli") iken. Gerçekten de Ayşe'nin söylemesi şöyle:

> "*Ben hâiz iken Nebiyy-i Mükerrem... başını kucağıma yaslar, sonra Kur'ân okurlardı.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 205, c.1 , s.220.)

220

205 . وَعَنْهَا رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ كَانَ النَّبِيُّ صَلَى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَّكِئُ فِي حَجْرِي وَ اَنَا حَائِضٌ. ثُمَّ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ.

TERCEMESİ

Yine Âişe *radiya'llâhu anhâ'dan*:

Şöyle demiştir: Ben hâiz iken Nebiyy-i Mükerrem *salla'llâhu aleyhi ve sellem* (mübârek) başını kucağıma yaslar, sonra *Kur'ân* okurlardı.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.1, s.220.

Ne var ki, bunu yapmakla beraber Kur'an'a, "hâiz" halinin kadınlar için "pis"lik hali olduğuna ve bu gibi zamanlarda onlardan uzak kalıp hayız durumu geçinceye kadar onlara yanaşmamak gerektiğine dair ayet koymaktan da geri kalmamıştır. Diyanet'in çevirisinde Bakara Suresi'nin 222. ayeti şöyle:

> "*Sana hayızdan suâl ediyorlar. Onlara de ki hayız ezâdır, pistir. O halde zamân-i hayızlarında kadınlardan ırakca durunuz. Onlar temizlenmedikçe kendilerine tekarrüb etmeyiniz* (yanaşmayınız). *Te-*

tahhur ettiklerinde (temizlendiklerinde) *Allah'ın emrettiği üzere yanlarına varınız.*" (Diyanet'in bu çevirisi için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.1, s.219).

Diyanet yayınlarında yer alan bu tür hükümlerden anlaşılan o ki, Tanrı, hayızlı kadınlara yanaşma yasağını koyarken, Muhammed'in, hayızlı durumda bulunan Ayşe'nin kucağına yaslanmış olarak Kur'an okumasını sakıncalı bulmamış, aksine izin vermiştir. Pek muhtemeldir ki, bu durumda "vahy" göndermeyi de sakıncalı saymamıştır.

*

Fakat her ne olursa olsun İslam kaynaklarının bu yukardaki açıklamalarında ilginç görünen bazı hususlar var ki, o da Muhammed'in, vahiy geleceği zamanlar üstünü örttürüp baygınlığa benzer bir hal ile kendinden geçmesi, yüzünün kül gibi olması, üstü örtülü bulunmasına rağmen en soğuk günlerde bile titremesi, terleyip şakaklarından terler dökmesi, gözlerini kapatıp horultuya benzer sesler çıkarması, boğuk boğuk nefes alması ve az sonra bu hal geçmekle vahiy aldığını söyleyerek konuşmasıdır.

Baygınlık geçirirken üstünün örtülmesini istemesinin ve Tanrı'nın kendisine: "*Ey örtünüp bürünen Muhammed...*" (K. 73 Müzzemmil 1-4) diye hitap eder olduğunu söylemesinin nedenini, muhtemelen eski bir Arap geleneğinden doğma alışkanlıkta aramak gerektiği akla gelebilir. Gerçekten de eskiden beri "Tanrı habercisi" diye bilinen ve "kayıptan haber verir sanılan" Arap din adamları, üstlerine bir örtü örtmek suretiyle iş görürler, örneğin fal okurlardı. Taraftar kazanmak için Muhammed'in de bu "örtünme" geleneğine uymanın olumlu sonuç yaratacağını düşünmüş olması mümkündür.

Fakat her ne olursa olsun durum şu ki, İslam yazarları, Muhammed'in vahiy geldiğini söylediği zamanlar, baygınlığa benzer bir hal içerisinde sıkıntılar geçirmesinin, titreyip terler dökmesinin, horultulu sesler vermesinin, yanındakilerden ayrılıp geride kalmak istemesinin ve buna benzer hallere kapılmasının nedenlerini, akla yatar bir şekilde açıklığa kavuşturmuş değillerdir.

TERCEMESİ

Yine Âişe *radiya'llâhu anhâ*'nın: "*Resûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem'in (mübârek) başını hâiz iken tarardım.*" dediği rivâyet olunuyor.[1]

204 . وَفِي رِوَايَةٍ وَهُوَ فِي الْمَسْجِدِ. يُدْنِي لَهَا رَأْسَهُ. وَهِيَ فِي حُجْرَتِهَا. فَتُرَجِّلُهُ وَهِيَ حَائِضٌ.

TERCEMESİ

Yine Âişe *radiya'llâhu anhâ'dan* olan diğer rivâyette kendisi hâiz ve hücresinde mukîm ve (Resûlu'llâh *salla-'llâhu aleyhi ve sellem*) Mescid(-i Şerîf)de (mu'tekif) iken *(aleyhi-'s-salâtü ve's-selâm)* Efendimiz (mübârek) başını ona doğru uzatır, o da tarar imiş.[2]

[1] Nasârâ hayza hiç ehemmiyet vermezler. Ve hâizlerle mücâmiatta bile beis görmezler. Bu tefrittir. Yehûd ise mücâmiat şöyle dursun, hâizlerle bir odada bile oturmazlar. Ve berâber yiyip içmezler. Arab, Câhiliyyette Yahûdîlerin ifrâtına tâbi' olmuşlardı. Şerîat-ı mutahhara-i Ahmediyye ise bu ifrât ve tefrîti ref' ederek yalnız kendileriyle mücâmeatı tahrîm etmiş ve bu haldeki kadınları cünüb menzilesinde tutmuştur. "وَيَسْئَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ اَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَاِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ اَمَرَكُمُ اللهُ"* = *Sana hayızdan suâl ediyorlar. Onlara de ki hayız ezâdır, pistir. O halde zamân-ı hayızlarında kadınlardan ırakca durunuz. Onlar temizlenmedikce kendilerine tekarrüb etmeyiniz. Tetahhur ettiklerinde Allâh'ın emrettiği üzere yanlarına varınız.*" Âyet-i Kerîmesi yalnız tekarrubu nehyettiği gibi bu hadîsden i'tibâren gelecek âsâr-ı şerîfe, Arabın hâizler hakkındaki i'tikâd-ı bâtılını hedm ile haklarındaki ahkâm-ı şer'iyyeyi beyân eder.

[2] Ümmehât-ı Mü'minîn *rıdvânu'llâhi aleyhinne ecmaîn* hazarâtından her birine mahsûs olan hücrelerin kapıları Mescid-i Şerîf'e

* Bakara Sûresi, Âyet: 222

«. . . اَتَانِي رَبِّي فِي اَحْسَنِ صُورَةٍ فَقَالَ» hadîs-i şerîfi, hitâbın bu nev'ini müş'irdir.

Vahyin mâhiyet ve hakîkatini bilemediğimiz gibi Rabbimizi rü'yetin ne keyfiyette olacağım da yevm-i likâdan evvel anlamamıza yol yoktur. Ancak şu var ki Mefhar-ı Enbiyâ Aleyhi Efdalü't-Tehâyâ Efendimiz Hazretlerinin binlerce şevâhid-i sıtkına muttali' olduktan sonra da bu gibi hakîkatları teslimden başka çâre bulunmaz. Sıfât-ı İlâhiyyedeki kemâl hakkındaki ilm-i icmâlimiz "*Şunu bilmiyoruz. Binâenaleyh vücûdünü tasdîk edemeyiz.*" diyecek derecede tefâsîl-i âsâr ve ef'âl-i Rabbaniyyeyi bilmemizi istilzâm etmez. Hele âsâr-ı kudret-i Subhâniyeye müteallık haberleri tecârib-i mu'tâdımıza uymuyor diye inkâr için bize hiç hak vermez. Akl-ı beşer bu gibi şeyleri kendiliğinden keşfetmekden âciz ise de -âsâr ve ef'âl-i İlâhiyyeyi bilâ hücce filân veyâhud filân sûrete hasr ve kasretmek aklın küstahlığından başka bir şey olamıyacağından- muhbir-i sâdık tarafından ihbâr edildiklerinde onları nefiy de edemez. Vahyin Resûl *aleyhi's-salâtü ve's-selâm'ı* görenlerce meşhûd ve mahsûs olan âsâr-ı zâhire-i maddiyesi hakkındaki rivâyâta bakarak sâhib-i Risâlet Efendimiz Hazretlerinin sar'a veya isteri gibi bir maraz-ı asabî ile ma'lûliyetlerine hükmeden bugünkü münkirîn nübüvvetin on üç buçuk asırdan sonraki bürümeden ta'lilleri -haydi daha ağırını söylemiyelim- gülünçtür. Taht-ı müşâhedeye alınmayan kimsenin marîz olup olmadığına, marazının nevi' ve cinsine hükmetmek etibbâca mümkün olmadığı halde on üç buçuk asır evvel dünyâyı teşrîf etmiş bir zâtın filân veya filân maraz ile ma'lûliyetine hükmetmek -eğer hamâkat değilse- herhalde garaz-kârâne bir küstahlıktır. Bu adamlar bunca keşfiyyât-ı hayret-bahşâ ile a'sâr-ı mütekaddime ulûmuna karşı fahreden ulûm-ı cedîde mu'tayâtına gûyâ istinâd ederek bu da'vâda bulunuyorlar. Halbuki o beğenmedikleri, cehillerine tamâmen kâni' oldukları müşrikîn-i Kureyşin kötü mukallidleri olmakdan daha

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c. 1, s.7.

Yabancı yazarlardan bir kısmı, Muhammed'de görülen bu halleri, onun "sara" ya da "histeri" gibi bir hastalığa yakalanmış olması ihtimaline verirler ki, bunlar arasında *Dr. Sprenger* ve *William Muir* gibi, Muhammed'in yaşamı konusunda kitap yazmış ünlü bilim adamları vardır.[3]

Fakat İslamcılar bu gibi iddialara şiddetle karşıdır; Muhammed'in "sara" ya da "histeri" hastalıklarından birine yakalanmış olabilmesinin, ancak onun tıbbi muayeneden geçmiş olmasıyla bilinebileceğini, oysa ki bundan bin dört yüz yıl önce yaşamış olan bir kimse bakımından bunun "tıbben" mümkün bulunmadığını, vahyin gelişiyle ilgili rivayetlere bakarak ona bu hastalıkları hamletmenin, eğer "hamakat" (ahmaklık) değilse, en azından "küstahlık" sayılacağını söylerler (Diyanet'in savunduğu bu görüşler için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.1, s.7).

3 Bu konuda bkz. Sprenger, *Das Leben und die Lehre des Muhammed* (Berlin, 1861, c.I, s.207 vd.); William Muir, *The Life of Mohammed, From Original Sources*, (Edinburg, 1923, s.6); R. Dozy, *Essai Sur l'Histoire de l'Islamism* (Traduit du Holandais par V. Chauvin, Paris, 1879, s.24-25).

MELEK GÖRÜNCE ÖTEN GÜZEL SESLİ HOROZLARIN YA DA "İŞVELİ SESLİ" KADINLARIN YA DA KANATLARINDA "HASTALIK" VE "ŞİFA" BULUNAN SİNEKLERİN MARİFETLERİYLE İLGİLİ HİKÂYELERDEN BAZI ÖRNEKLER

Diyanet yayınlarından öğrenmekteyiz ki, bir gün Muhammed yolda yürürken, yakınında bulunan bir horozun ötmeye başladığını duyar. Orada bulunanlardan biri, bu sesten rahatsız olmuş olmalı ki, horoza: "*Allah lâ'net etsin!*" diye çıkışır. Bunun üzerine Muhammed, adama dönerek: "*Hayır sakın öyle söyleme! O seni namaza da'vet ediyor*" der (bkz. *Sahîh-i Buhârî*..., Hadis No. 1363, c.9, s.66).

İbn-i Hibbân'ın *Sahîh*'inde de Muhammed'in: "*Horoza sövmeyiniz. Ona sebbetmeyiniz (sövüp saymayınız, küfretmeyiniz)! O, sizi namaza da'vet eder*" dediği yazılıdır.

Muhammed'in bu şekilde konuşmasını açıklığa kavuşturmak isteyen şeriatçılara (özellikle Diyanet'e) göre, horozun, diğer hayvanlarda bulunmayan birçok özelliği vardır ki, bunlardan biri güzel bir sese sahip olmaktır. Bu ses öylesine güzeldir ki, Tanrı dahi, üç sesten biri olarak, bu sese "muhabbet eder". Tanrı'nın muhabbet ettiği diğer iki ses, Kur'an okuyan kişinin sesi ile seher vakti Tanrı'ya dua edenlerin sesidir. Diyanet yayınlarında Muhammed'in şöyle dediği yazılı:

> "*Üç sese Allah muhabbet eder: horoz sesi, Kur'ân okuyan kişinin sesi, bir de seher vakti Allah'a istiğfâr edenlerin sesi.*" (Sa'lebî'nin rivayeti için bkz. *Sahîh-i Buhârî*..., c.9, s.67.)

Fakat, yine Diyanet'in söylemesine göre, güzel sese sahip bulunan horozun, bir de gecelerde fasıla ile zaman zaman ötmek ve seher vakti

erken kalkmak gibi marifetleri vardır. Öylesine ki, bu işi, gece ister uzasın, ister kısalsın, "*kronometre gibi hiç şaşmaksızın*" yapar; şafaktan önce ve sonra ötüşünü muntazam bir şekilde devam ettirir ve böylece Müslümanları namaza çağırmış olur. Bundan dolayıdır ki, namaz vakitlerini "tecrübeli" horozlara göre ayarlamakta yarar vardır. Nitekim bir kısım "fukaha" (din bilgini): "*Namaz vakitlerinin tecrübeli horozların sesiyle ta'yin ve ona i'timâd edilmesi câizdir*" demişlerdir (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1363, c.9, s.66).

"Horoz nasıl tecrübe sahibi olur?" Ya da "horozun tecrübelisi nasıl bulunur?" diye sorulacak olursa, bunun yanıtını Diyanet İşleri'nden ya da din adamlarından beklemek gerekir.

Şeriatçıların söylemelerine göre, horozda, güzel ses, seher vakti erken kalkmak ve insanları namaza çağırmak gibi özelliklerden gayrı, bir de kümes içinde pek çok "eş'e" sahip olmak gibi "aile bereketi", "kıskançlık" ve "cömertlik" diye tanımlanabilecek faziletler vardır. Nitekim ünlü din bilginlerinden Dâvudî'nin söylemesi şöyle:

> "*Horozda, bu hayvandan öğrenilmeğe değer beş şey vardır ve şunlardır: güzel ses, seher vakti erken kalkmak, cömertlik, cinsî kıskançlık, âile bereketi.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.9, s.68.)

Fakat bütün bunlardan gayrı horoza özgü bir şey daha vardır ki, o da ötüşünü, meleklere göre ayarlamasıdır; yani sadece melek gördüğü zaman ötmesidir. Bundan dolayıdır ki, Müslüman kişi, horozun sesini işittiği zaman, mutlaka Tanrı'nın lütfuna başvurmalı, "O'nun" cömertliğinden yararlanmalıdır. Diyanet, Ebû Hüreyre'nin rivayeti olarak Muhammed'in şöyle dediğini nakletmekte:

> "*Horozların ötüşünü işittiğinizde (dileklerinizi) Allah'ın fazl-ü kereminden isteyiniz!. Zirâ horozlar melek görmüşler (de öyle ötmüşler)dir...*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1363, c.9, s.66 vd.)

Yine Diyanet'in (ve İslam kaynaklarının) yayınlarından edindiğimiz bilgiler odur ki, Tanrı, horoz sesinden hoşlandığı kadar merkep sesinden ve kadının "işveli" sesinden tiksinmektedir. Şöyle ki:

فَضْلِهِ فَإِنَّهَا رَأَتْ مَلَكاً وَإِذَا سَمِعْتُمْ نَهِيقَ ٱلْحِمَارِ فَتَعَوَّذُوا بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ رَأَى شَيْطَاناً .

TERCEMESİ

Ebû Hüreyre *radiya'llâhu anh*'den rivâyet olunduğuna göre Nebî *salla'llâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

Horozların öttüğünü işittiğinizde (dileklerinizi) Allâh'ın fazl-ü kereminden isteyiniz. Zirâ horozlar melek görmüşler (de öyle ötmüşler) dir. Merkebin anırmasını işittiğinizde de şeytan (ın şerrin) den Allâh'a sığınınız (ve: Eûzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm, deyiniz). Çünkü merkep şeytan görmüş (de öyle anırmış) dır.

İZÂHI

Kâdî Iyâz, duâlarımızı horoz öterken etmemizin emr olunması meleklerin, edilen duâya âmin demelerini ve duâcı mü'min hakkında şehâdet ve istiğfâr etmelerini ve bu sûretle duâlarımızın icâbete mazhar olmalarını te'mîn içindir, demiştir. Sa'lebî'nin rivâyetine göre, Nebî *salla'llâhu aleyhi ve sellem*: "*Üç sese Allah muhabbet eder: horoz sesi, Kur'ân okuyan kişinin sesi, bir de seher vakti Allâh'a istiğfâr edenlerin sesi*" buyurmuştur.

Bu husûsta İbn-i Hibbân'ın, Bezzâr'ın da şu rivâyetleri vardır: İbn-i Hibbân *Sahîh*'inde Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'in: horoza sövmeyiniz. Ona sebbetmeyiniz! O, sizi namaza da'vet eder, buyurduğunu tahrîc etmiştir. Bezzâr'ın rivâyetinde de: bir kere Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem*'in yakınında bir horoz ötmüştü de orada bulunanlardan bir kişi horoza:

— Allah lâ'net etsin! demişti. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz:

— Hayır, sakın öyle söyleme! O, seni namaza da'vet ediyor, buyurmuştur. Görülüyor ki, horozun sâir hayvanlarda bulunmayan müstesnâ bir husûsiyeti vardır ki, o da, gecelerde fâsıla ile zaman

Sahîh-i Buhârî. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.9, s.67.

zaman ötmesi, kronometre gibi hiç şaşmaksızın ve gece ister uzasın, ister kısalsın bu sayhaların şafaktan önce ve sonra muttarid bir halde tevâlî eylemesidir. Bu sebepten Kādî Hüseyn, Râfiî gibi bir kısım fukahâ, namaz vakitlerinin tecrübeli horozların sesiyle ta'yîn ve ona i'timâd edilmesi câizdir, demiştirler.

Dâvudî demiştir ki : horozda bu hayvandan öğrenilmeğe değer beş şey vardır ve şunlardır : güzel ses, seher vakti erken kalkmak, cömertlik, cinsî kıskançlık, âile bereketi.

Horoz sesinin güzelliği karşısında merkep avazı da o derece çirkindir ve istiâzeye lâyıktır. Ebû Mûse'l-Isfehânî'nin *Tergîb*'inde Ebû Râfi'den tahrîcine göre, Resûlullāh *salla'llāhu elayhi ve sellem: "Merkep, şeytan görmedikçe anırmaz. Merkep anırınca siz Allāhu Teâlâ'yı zikredin, bana da salâvat getiriniz!"* buyurmuştur.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.9, s.68.

Horozu güzel sesli olarak yaratıp onun sesine muhabbet eden ve onu melek gördüğü zaman öttürüren Tanrı, her ne hikmetse merkep denilen zavallı hayvanı çirkin ve tiksinti verici bir sesle yaratmış ve istemiştir ki merkep, ancak şeytan gördüğü zaman anırsın. Kur'an'ın Lokman Suresi'nde şöyle demiştir: "*...Seslerin en çirkini merkeplerin sesidir*" (K. 31 Lokman 19). Muhtemelen merkebin, şeytan gördüğü zaman daha da çirkin bir sesle anıracağını ve insanları telaşa sokup Tanrı'ya sığındıracağını hesaplamıştır. Gerçekten de Ebû Hüreyre'nin rivayetine göre Muhammed'in söylemesi şöyle:

> "*Merkebin anırmasını işittiğinizde de şeytan (ın şerrin)den Allah'a sığınınız (ve: Eûzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm, deyiniz). Çünkü merkep şeytan görmüş (de öyle anırmış)dır.*" (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1363, c.9, s.67.)

Bu doğrultuda olmak üzere Muhammed'in bir de şöyle dediği rivayet olunmakta:

"*Merkep şeytan görmedikçe anırmaz. Merkep anırınca siz Allâhu Teâlâ'yı zikredin, bana da salâvat getiriniz!*" (Diyanet'in Ebû Mûse'l-Isfehânî'nin *Tergîb*'inden nakli olan bu hadis hükmü için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.9, s.68.)

Fakat hemen ekleyelim ki, merkebin şeytan ile olan ilişkisi, daha doğrusu şeytan gördüğü zamanlar anırması konusunda asıl sorumluluk, Tanrı'nın elçilerinden biri olarak kabul edilen Nuh'a ait gibi görünmektedir. Şu bakımdan ki, İslam kaynaklarının bildirmesine göre, Nuh, Tanrı'nın emrine uyarak ağaçlardan bir gemi yaptıktan sonra gemiye ilkönce karıncaları ve en sonra da merkebi alır. Fakat merkep gemiye girerken şeytan onun kuyruğuna asılmış, gerisin geriye çekmektedir. Bu yüzden merkep gemiye girememektedir. Bunu gören Nuh sabırsızlanır ve merkebe hitaben: "*Şeytan ile berâber de olsan, yine gir*" diye emir verir. Böylece şeytan da gemiye girenlerden olur.[1] Fakat "neden şeytan, diğer hayvanlara musallat olmamış, ille de merkebi seçmiştir?", bilemiyoruz. Şeriatçının söylemesine göre "Her şey Tanrı'nın takdirine bağlıdır" ve Tanrı, her yaratığı, isterse doğru yola sokar, isterse saptırır. (Örneğin bkz. Yunus 99-100; Nahl 9 vs...)

Fakat her ne olursa olsun bildiğimiz bir şey varsa o da şudur ki, merkep anırmasını işiten Müslüman kişinin yapacağı ilk şey, hemen Tanrı'nın adını ağzında tekrarlamak ve bunu yaparken, bir de Muhammed'e "salâvat" getirmektir. Bilindiği gibi "salâvat" getirmek demek, Muhammed'e "hayır duada bulunmak" demektir.

Öyle anlaşılıyor ki, Muhammed'in merkebe karşı aşırı bir tiksintisi vardır ve bu tiksintisini, "kâfirlere" karşı beslediği kin ve düşmanlık duygularıyla birlikte ölüm döşeğine kadar sürdürmüştür. Nitekim Ayşe'nin söylemesine göre Muhammed, gözlerini hayata kaparken son sözlerden biri olarak şöyle demiştir:

"*Mü'minin ruhu ter ile, kâfirin ruhu ise merkebin canı gibi ağız ve burun deliklerinden çıkar.*" (Bu hususta bkz. İmâm Gazalî, *İhyâu 'Ulumi'd-Dîn,* Bedir Yayınevi, İstanbul, 1975, c.4, s.846.)

1 Bu konu için *İslâm Ansiklopedisi*'nde "Nuh" sözcüğüne bakınız.

Neden dolayı Tanrı, horoza seçkin bir yer vermiştir de merkebi böylesine aşağı kılmış ve hatta kılmakla kalmayıp en zahmetli ve mihnetli işlerde kullanılmak üzere yaratmış ve sonra da onu alaya almıştır? Bilemiyoruz.

Fakat yaratmış olduğu pek çok çirkin ve şekilsiz hayvanlar içinden sadece merkebi seçip, onun anırması halinde kişileri kendisine sığındırıp, aynı zamanda Muhammed lehine duada bulunmaya zorlaması karşısında kendi kendimize: "Acaba bütün bunları Muhammed, kendisine salâvat getirilsin diye mi uygun görmüştür?" şeklinde soru sorma ihtiyacını duymaktayız.

Kuşkusuz ki, bu vesileyle bizleri asıl düşündüren ve endişeye sürükleyen şey, bu tür bir eğitimle insanlarımızın, ne derece "kutsal" bir din anlayışına yönelebilecekleridir.

Kadın'ın "işveli sesi" konusunda da aynı şeyleri söylemek mümkün; bilindiği gibi "işveli" ses, "hoş ve edalı" bir ses demektir. Söylemeye gerek yoktur ki, böyle bir ses insana mutluluk verir. Fakat İslam kaynaklarının bildirmesine göre, Tanrı, her ne hikmetse kadınların "hoş ve edalı" bir şekilde konuşmalarını da hoş karşılamayıp yasaklamış ve şöyle demiştir: "*Ey Peygamberin hanımları. Sizler herhangi bir kadın gibi değilsiniz. Allah'tan sakınıyorsanız edâlı konuşmayın, yoksa kalbi bozuk olan kimse kötü şeyler ümid eder...*" (K. 33 Ahzâb 32.) Bu ayette geçen emir, her ne kadar Muhammed'in hanımları için verilmiş gibi görünse de, Kur'an yorumcularının bildirmelerine göre, bütün Müslüman hanımlara uygulanmak üzere geçerlidir (bkz. Diyanet Vakfı çevirisinde Ahzâb 32'nin yorumu).

Anlaşılan o ki, Tanrı, erkek sınıfına pek güvenemediği ve daha doğrusu kadının "işveli" sesini işitmekle erkeklerin baştan çıkacaklarını düşündüğü içindir ki, bu sesten hoşlanmaz görünmüş ve kadınlara "*Allah'tan sakınıyorsanız edâlı konuşmayın*" diye emretmiştir.[2]

Yine söylemeye gerek yoktur ki, bu tür emirler, kadının özgürlüğünü kısıtlamak yanında erkeğin karakterini de gelişme olasılığından yoksun bırakmak bakımından eleştirilmek gerekir.

*

2 Yukardaki husular için bkz. İ. Arsel, *Din Adamları.*

Sineklerin "idrâki" konusuna gelince; farz ediniz ki yediğiniz yemeğin ya da içtiğiniz suyun içine pis bir kara sinek düştü. Ne yaparsınız? Muhtemelen pislenmiştir diye yemeğinizi atar ve suyunuzu içmekten vazgeçersiniz. Ne var ki, böyle yaptığınız takdirde şeriata aykırı hareket etmiş olacaksınızdır, çünkü Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ve din adamlarımızın "din" diye insanlarımıza bellettiği hükümlere göre yapmanız gereken şey şudur: Sineğin dışarda kalan kanadını da yemeğin (ya da suyun) içine batırmak ve sonra sineği çıkarıp attıktan sonra yemeye (suyu içmeye) devam etmek. Şu nedenle ki, şeriatın bildirmesine göre, sineğin kanatlarından birinde "hastalık" diğerinde "şifa" vardır ve sinek önce hastalık kanadını yemeğin içine batırırır; dışarda kalan şifa kanadı olduğu için, bu kanadı yiyeceğin içine batırmakla "şifa", "hastalığı" gidermiş olur.

Bunun böyle olduğunu anlatmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığı, Muhammed'in şöyle dediğini belletir insanlarımıza:

> *"Sizden birinizin içeceği (ve yiyeceği) içine sinek düştüğü zaman, o kişi o(nun her tarafını) batırsın, sonra çıkarsın (atsın). Çünkü sineğin iki kanadının birisinde hastalık, öbürisinde de şifâ vardır."* (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, Hadis No. 1365, c.9, s.71.)

TERCEMESİ

Ebû Hüreyre *radiya'llâhu anh*'den rivâyet olunduğuna göre Resûlullâh *salla'llâhu aleyhi ve sellem:*

[Sizden birinizin içeceği (ve yiyeceği) içine sinek düştüğü zaman, o kişi o(nun her tarafını) batırsın, sonra çıkarsın, (atsın). Çünkü sineğin iki kanadının birisinde hastalık, öbürisinde de şifâ vardır] buyurmuştur.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.9, s.71.

Diyanet'in söylemesine göre bu "gerçeği" inkâr etmek ve örneğin: "*Bir sineğin iki kanadında nasıl olur da hem hastalık ve hem şifa olan iki zıt hassasiyet bulunur?*" diye sormak ya da: "*Nasıl olur da hâkir bir sinek yiyecek ve içecek içine düştüğü zaman önce zehirli kanadını sokup, şifa kanadını dışarda bırakmayı bilebilir?*" diye düşünmek, ancak cahil kimselerin yapacakları şeylerdendir.

Çünkü, yine Diyanet'in bildirmesine göre, bütün yaratıklarda birbirine zıt olan "hassasiyetler" vardır ve bu yaratıklar ancak bu sayede yaşamlarını sürdürebilirler. Tanrı'nın gücü bu birbirine zıt "hassaları" birbirleriyle uyumlu kılmamış olsaydı yaratıkların varlığı "fesâd"a uğrar ve bugün görülen gelişme vuku bulmazdı.

Yine Diyanet'in bildirmesine göre sineğin "idrâki" sorunu, "*ilâhi bir ilhâm olan sevk-i tabiî'den ibârettir.*" Bu "idrâk" sayesinde sinek ve benzeri en küçük hayvanlar dahi, "ince hesaplar"la kendilerine ev, bark yapıp bu evciklerin içinde yıllık gıdalarını (senelik azıklarını) biriktirirler. Ve işte sinek de, yine bu "idrâk" sayesinde, önce zehirli kanadını yiyecek içine batırıp şifa kanadını dışarda bırakır (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.9, s.71).

Anlaşılan o ki, sinek, sırf insanlar hastalığa kapılmasınlar diye önce zehirli olan kanadını yiyeceğe batırıp, şifa kanadını dışarda bırakmaktadır; şunu düşünmektedir ki, insanlar, yiyeceğin (içeceğin) dışında bırakmış olduğu sifa kanadını iyicene batırıp sonra kendisini atacaklar ve böylece yemek yemeye devam ederek hastalığa uğramaktan kurtulmuş olacaklardır.

Hemen itiraf etmek gerekir ki, "sinek" ya da "arı", "karınca" ve benzeri çeşitli yaratıkların "sevk-i tabiî" (içgüdü) ile günlük ihtiyaçlarını sağladıklarını kabul etmekle beraber, Diyanet'in sineklerle ilgili bu "bilimsel" mantığını kavramak biraz güç. Ve esasen özgür akla ve bilimselliğe meydan okuyan bu tür bir "mantık" değil midir ki, insanlarımızın mantıksız kafa yapısı ile yetiştirilmelerine sebep olmaktadır.

KUREYŞ İLE KİNÂNEOĞULLARI ARASINDA MUHAMMED ALEYHİNE YAPILAN ANTLAŞMANIN[1] SÖZCÜKLERİNİ KEMİRİP SİLEN AĞAÇ KURDUNUN HİKÂYESİ

İslam kaynaklarının bildirmesine göre Muhammed'in "peygamberlik" göreviyle ortaya çıkışının yedinci yılında "*Kureyşî*"lerle, Mekke'nin yakın alanlarında oturan "*Kinâneoğulları*"[2] arasında bir antlaşma imzalanır; imzalanan metin Kâbe duvarlarından birine "sahife" olarak asılır ve üç yıl boyunca orada asılı kalır.

Antlaşma Muhammed'in mensup bulunduğu Haşimîler (ve Muttâlibîler) aleyhine hükümler kapsadığı için Tanrı, Kâbe duvarında asılı bulunan bu sahifeye bir kurt (solucan) musallat eder. Kurt orada Haşimîler ve Muhammed aleyhine yazılı bulunan sözcükleri siler; sadece kutsal nitelikteki sözcükleri bırakır (bkz. *Sahîh-i Buhârî*..., Hadis No. 786, c.6, s.103 ve c.10, s.309).

İslam kaynaklarının "mucîze" niteliğinde olmak üzere tanımladıkları bu hikâyenin özeti şöyle:

Kureyşîlerin Kinâneoğullarıyla yapıp Kâbe duvarına astıkları bu antlaşma, Muhammed'in mensup bulunduğu "Hâşimî"lerle "Abdulmuttalib" oğullarını hedef almakta, daha doğrusu onlarla her türlü ilişkinin kesilmesini ve onlara karşı birtakım sert tedbirlerin alınmasını öngören hükümleri kapsamaktaydı. Antlaşmanın amacı, Haşimîlerle Muttalibîler üzerinde baskı yaratıp onların Muhammed'i korumalarına son vermelerini sağlamak ve böylece Muhammed'in kendilerini izaç etmesini önlemekti.

1 Muhammed'in koruyuculuğunu yapan Haşimîler ve Muttâlibîler aleyhine yapılan antlaşma.

2 Benî Kinâne (Kinâne kabilesi).

Antlaşmaya göre Kureyş ile Kinâneoğulları, artık bir daha Hâşîmîler ve Muttalibîler ile sosyal ve siyasal hiçbir ilişkide bulunmayacaklar, kız alıp vermeyecekler ve alışveriş etmeyeceklerdi. Yapılan antlaşma, bir bakıma, Haşimîlerle Muttalibîlere karşı bir kuşatma ("muhasara", bir tür "ambargo") niteliğinde idi; zira antlaşma gereğince hiçbir satıcı Benî Haşim mahallesine bırakılmadığı için bu mahallelerde oturan halk yiyecek ve içecek gibi her türlü günlük ihtiyaçtan mahrum bırakılmış oluyordu. Antlaşmanın süresi, sağlanmak istenilen amaçla sınırlandırılmıştı; yani Haşimîlerin ve Muttalibîlerin Muhammed'i koruma işinden vazgeçmelerine ve böylece Muhammed'in kendileri için bir huzursuzluk kaynağı olmaktan çıkmasına kadar kuşatma sürecekti.

Antlaşma etkisini göstermekte gecikmemiş olmalı ki, İslam kaynaklarının bildirmesine göre *"çocukların ve kadınların açlıktan feryad ve figânı Mekke şehrini sarsıyordu. Fakat bu merhametsiz Kureyşîler bir türlü insafa gelmiyorlardı"* (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.6, s.104).

Yine aynı kaynakların söylemesine göre Kureyşîlerin "insafa gelmemelerinin" nedeni, Muhammed'i, Haşimîlerin ve Muttalibîlerin desteğinden yoksun kılıp, kendilerine boyun eğmeye zorlamaktı (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.309).

Her ne kadar şeriatçılar bu kuşatmayı, İslam tarihinin acıklı günlerinin pek çok facialarından biri olarak tanımlar ve Kureyşîleri bu olay vesilesiyle "merhametsizlikle" ve "insafa gelmezlikle" suçlarlarsa da, işin gerçek olan bazı yönlerini gizli tutmaktan geri kalmazlar. Bu gizli tuttukları ve açıklamaktan kaçındıkları yönler, söz konusu antlaşmanın imzalanmasına, esas itibariyle Muhammed'in ve taraftarlarının sebebiyet vermiş olmalarıdır.

Şu bakımdan ki, Kureyşîler ve Kinâneoğulları, ilk başlarda kendi dinsel inançlarına ters düşen yeni bir din ve inanç olayına (İslamın gelişine) karşı pek tepki göstermemişlerken, Muhammed taraftarlarının aşırılıkları ve buna kanat geren Haşimîlerin ve Muttalibîlerin kayıtsızlıkları karşısında ne yapacaklarını bilememişler ve yukarda adı geçen antlaşmaya yönelmekten başka çözüm yolu bulamamışlardır. Şöyle ki:

Amine'nin ölümünden sonra Muhammed, altı ya da yedi yaşlarında iken, amcası Ebû Tâlib'in himayesine geçer. Ebû Tâlib, Mekke'nin hatırı sayılır kişilerinden biri olup dört çocuk babasıdır; çocuklarının adları, *Akîl, Tâlib, Alî ve Câ'fer*'dir.

Son derece hoşgörülü ve iyi bir insan olduğu söylenen Ebû Tâlib, kendi öz oğullarını nasıl yetiştirmiş ise Muhammed'i de, hiç ayrım yapmaksızın o şekilde yetiştirmiştir.

Yıllar geçer ve Muhammed kırk yaşına bastığında peygamber olduğunu ve İslamı getirdiğini ilan eder. Etmekle de kalmaz, fakat Mekkelileri de kendi inançlarından koparıp Müslüman yapmak için uğraşır. Mekkelilerden pek çoğu putperest olmakla beraber aralarında Tanrı'nın tekliğine inanmış olanlar da vardır. Fakat her ne olursa olsun, Muhammed'in kendi inançlarına ters düşen davranışlarından dolayı huzursuzluk duyarlar.

Ebû Tâlib'e gelince, o, Muhammed'in bütün ısrarlarına rağmen Müslümanlığı kabul etmeyip kendi atalarının inancında (yani putperest olarak) kalmayı tercih eder. Bununla beraber kendi çocuklarının inançlarına karışmaz; onları diledikleri gibi hareket etmekte serbest bırakır. Nitekim oğullarından ikisi, *Ali* ile *Câ'fer*, İslama girdikleri halde diğer ikisi, *Akîl* ile *Tâlib* girmezler; putperestliği tercih ederler (Zuhrî'nin söylemesi için bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.308).

İslama girmemiş olmasına rağmen Ebû Tâlib, hem Muhammed'in farklı bir din ve inançta olmasını hoşgörü ile karşılar ve hem de onu Kureyşlilere karşı savunur ve korur. Onun bu koruması Muhammed'in Kureyşîlere karşı cüret ve cesaretini artırır; o kadar ki, onların inançlarıyla alay etmeye ve hatta putlarına sövüp saymaya başlar. Onunla birlikte taraftarları da aynı şeyleri yaparlar. Bu durum Kureyşileri (ve bu arada Kinâneoğullarını) öylesine huzursuz kılar ki, ne yapacaklarını şaşırırlar; kendilerini savunmak icin çareler düşünürler. Ebû Tâlib'in ve Haşimîlerin koruması olmamış olsa Muhammed'in hakkından kolaylıkla gelebileceklerdir. Her ne kadar ara sıra Ebû Tâlib'e gidip şikâyette bulunurlar ve örneğin: "*Yeğenin bizim ilâhlarımıza hakâret ediyor; ona söyle de bundan vazgeçsin*" şeklinde yakınmalarda bulunurlarsa da olumlu bir sonuç alamazlar. Zira onların bu yakınmaları üzerine Ebû Tâlib, zaman zaman Muhammed'i yanına çağırıp tutum ve davranışlarını değiştirmesini isterse de pek dinletemez.

Ebû Tâlib'in koruması altında bulunduğu sürece Muhammed'e pek bir şey yapamayacaklarını anlayan Kureyşîler (ve Kinâneoğulları) ona karşı bir de yumuşaklık ve uyumluluk siyaseti izleme yolunu denerler. Örneğin: "*Sen bizim putlarımıza küfretme, biz de senin Tanrı'na küfretmeyelim. Sen bizim ilâhlarımızı tanı, biz de senin Tanrı'nı tanıyalım*" şeklinde teklifte bulunurlar.

Bu tür tekliflere Muhammed bir aralık yanaşır görünürse de çabuk vazgeçer (Şeytan Ayetleri olayı, bunu kanıtlayan örneklerden biridir). Vazgeçmekle de kalmaz, fakat onlara karşı husumet siyasetini daha da sert ve kararlı bir şekilde sürdürmeye çalışır. O kadar ki, nihayet Kureyşîlerin sabrını taşırarak onları, Kinâneoğullarıyla yukarda söz konusu olan antlaşmayı imzalamaya ve Haşimîlerle her türlü ilişkileri sona erdirmeye zorlamış olur.

Biraz önce belirttiğimiz gibi kuşatma eylemi Haşimîleri ve Kinâneoğullarını bir hayli güç durumlara sokar. Aylar geçtikçe durum daha da aleyhlerine olur. Pek muhtemelen bunun sonucu olaraktır ki, Muhammed, aradan üç yıl geçtikten sonra, onlara karşı olan sert tutumunda değişiklik yapar ve örneğin taraftarlarına: "Siz onların putlarına sövmeyin ki onlar da sizin Tanrınıza sövmesinler" şeklinde tavsiyede bulunur. Bu vesileyle Kur'an'a koyduğu ayet şöyle:

> "*Onların Allah'tan başka taptıklarına sövmeyin ki, onlar da, haddi aşarak cehâlet yüzünden Allah'a sövmesinler.*" (K. 6 En'âm 108.)

Dikkat edilecek olursa burada: "Onların putlarına sövmeyin" şeklinde konuşurken anlatmak istediği şey, kendi taraftarlarını, Mekkelilerin dinsel inançlarına karşı hoşgörülü davranmaya çağırmak değildir. Çünkü olmuş olsaydı: "Onlar sizin Tanrınıza sövseler bile, siz onların ilâhlarına sövmeyin" şeklinde bir şeyler söylerdi. Böyle yapmayıp: "Siz onların ilahlarına sövmeyin ki onlar da sizin Allah'ınıza sövmesinler" demekle taraftarlarını biraz olsun yumuşatıp aşırı saldırganlıktan uzak kılmak, böylece karşı tarafın misillemesine uğramaktan korumak istemiştir. Çünkü aksi takdirde sonucun kendi aleyhine olacağını düşünmüştür.

Nitekim bu yumuşama durumu üzerinedir ki, Kureyşîler kuşatmayı kaldırırlar. Ne var ki, Muhammed, kuşatmanın kaldırılmasını, Tanrı'nın kendisine yardımcı olması sonucuna bağlayacak şekilde, yani farklı bir içerikte olmak üzere, taraftarlarına yansıtır. Söylediğine göre güya Tanrı, Kâbe'nin duvarında asılı duran antlaşma sayfasına bir kurt (solucan) musallat etmiş ve bu kurt, o sayfada Haşimîler (ve Muttalibîler ve Muhammed) aleyhinde yazılı ne kadar iğrenç sözler varsa hepsini kemirip silmiş, sadece Tanrı'yı övücü nitelikteki kutsal sözcükleri bırakmıştır. Ve Kureyşîler, bunun böyle olduğunu öğrenince, derhal kuşatmayı kaldırmışlardır.

İslam kaynaklarının bildirmesine göre, Muhammed, Tanrı'nın, Kâbe duvarında asılı bulunan antlaşma "sahifesi"ne bir kurdu musallat ettiğini ve bu kurdun o sahifedeki "küfür"leri sildiğini, amcası Ebû Tâlib'e nakleder. Muhammed'in bu söylediklerine inanan Ebû Tâlib, onu dinledikten sonra Kureyşlilere hitaben şu şekilde konuşur:

> *"(Ey Kureyşî'ler) Benim kardeşim oğlu, bana karşı iltizâm ettiği doğru bir lisân ile demiştir ki: -Allâh, sizin Kâ'be'deki sahifenize bir kurt musallat etmiştir. Ondaki zâlim kelimeleri o kurt silmiştir. Yalnız İsmu'llâh kalmıştır- Kâ'be'ye gidiniz bakınız. Eğer kardeşim oğlu doğru ise, bu zulmünüzü, kötü düşüncelerinizi bırakınız, eğer kardeşim oğlu yalan çıkarsa, ben onu size takdîm ederim, ister öldürünüz, ister diri bırakınız."* (Bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.6, s.105).

Bu sözleri dinleyen Kureyşîler hemen gidip Kâbe duvarında asılı bulunan antlaşma "sahife"sine bakarlar. Güya görürler ki Ebû Tâlib'in söyledikleri doğrudur; "sahîfe"yi ellerine alırlar, "sahîfe" parça parça yere düşer. Bunun üzerine başlarını yere eğerler. Haber çok geçmeden Mekke içine yayılır; yayılmasıyla birlikte Kureyş ileri gelenleri birbirlerine girerler; Haşimîlere (Benî Hâşîm'e) karşı haksızlık ettiklerini anlayarak birbirlerini suçlarlar. Bu arada *Mansûr İbn-i İkrime* diye bilinen birinin çolak olduğu görülür; çünkü güya "sahîfe"yi (antlaşma metnini) kaleme aldığı (yazdığı) için Tanrı onu çolak yapmıştır.[3]

3 Zübeyr İbn-i Ebî Bekr'in *Ensâb* adlı kitabında bunun Bağiz İbn-i Amr olduğu bildiriliyor (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.6, s.104).

Bu sahîfe-i şenîayı yazan Mansûr İbn-i İkrime idi, en sonu eli çolak olmuştur. Zübeyr İbn-i Ebî Bekr'in *Ensâb*'ında Bağîz İbn-i Âmir olmak üzere kayd edilmiştir; Kelbî de Mansur İbn-i Âmir'dir, demiş. *Siyer* kitablarında bu sahifeyi Kâ'be'nin içine astıkları ve îlân-ı Nübüvvetin yedinci senesi Muharrem'i ibtidâsında Şa'b-i Ebî Tâlib'de Hâşimîlerin ve Muttalibîlerin muhâsara edildiği, bu dil-sûz muhâsaranın üç sene devâm ettiği bildiriliyor. Sonra Cenâb-ı Hak Habîb-i Edîbini o sahifenin son hâline muttali' kılmıştır. Şöyle ki, Kâ'be duvarında asılı bulunan bu sahifeye Cenâb-ı Hak bir kurt

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.6, s.104.

musallat kılmış, onda yazılı ne kadar mekruh fikralar ve kelimeler varsa onları silmiştir. Yalnız onda Lâfzetu'llâh gibi mukaddes kelimeler kalmıştır.

Bu vâkıayı Resûl-i Ekrem amucaları Ebû Tâlib'e söylemiş ve Ebû Tâlib de Kureyş'e tevcîh-i hitâb ederek demiştir ki: benim kardeşim oğlu, bana karşı iltizâm ettiği doğru bir lisân ile demiştir ki: Allah, sizin Kâ'be'deki sahifenize bir kurt musallat etmiştir. Ondaki zâlim kelimeleri o kurt silmiştir. Yalnız İsmu'llâh kalmıştır. Kâ'be'ye gidiniz bakınız. Eğer kardeşim oğlu doğru ise, bu zulmünüzü, kötü düşüncelerinizi bırakınız, eğer kardeşim oğlu yalan çıkarsa, ben onu size takdîm edeyim, ister öldürünüz, ister diri bırakınız. Gittiler, baktılar. Resûl-i Ekrem'in ihbârı bir hakîkat olarak tecellî etti. Ellerindeki o sahife yere düştü, kendileri de başlarını yere eğdiler.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c.6, s.105.

Ve işte güya Kureyşîler, Kâbe duvarına asılı "sahîfe"deki sözcüklerin Tanrı tarafından gönderilen bir kurt tarafından silindiğini öğrendikleri içindir ki, korkuya kapılıp üç yıllık kuşatmayı kaldırmışlardır.

Söylemeye gerek yoktur ki, Kâbe duvarına asılı "sahîfe"nin, üç yıl boyunca hava durumu ve rutubet vs. gibi nedenlerle silik ve okunmaz hale gelmesi doğaldır. Ne var ki, Muhammed taraftarları, yukardaki hikâyeyi dinledikten ve kuşatmanın kalkması sonucu olarak üç yıl boyunca katlandıkları sıkıntıların sona erdiğini gördükten sonra Tanrı'nın Muhammed'e her vesileyle yardımcı olduğu kanısına varıp ona biraz daha bağlanırlar. Kendi kendilerine: "Pek iyi ama neden acaba Tanrı bizleri, bu haksızlıklardan, bu sıkıntılardan kurtarmak için üç yıl bekledi de bu kurdu daha önce göndermedi?" şeklinde bir soru sormayı düşünmemişlerdir. Sadece onlar değil, fakat bugüne değin, 1 400 yıl boyunca böyle bir soruyu soran çıkmamıştır.

Gerek o dönem insanlarının ve gerek o dönemden bu yana şeriatçıların sormayı akıllarından geçirmedikleri bir husus daha vardır ki, o da Muhammed'in, yukarda görüldüğü gibi, Mekke döneminde kendi taraftarlarına: "*Siz onların* (yani müşriklerin-putperestlerin) *putlarına sövmeyin ki onlar da sizin Tanrınıza sövmesinler*" şeklinde tavsiyede bulunduğu halde, Medine'ye geçtikten sonra putları kırdırtması ve "müşrik"leri (putperestleri) yaşama hakkından yoksun kılmasıdır. Bu konuda soru sormayı akıl etmedikleri gibi, fakat "*Siz onların putlarına sövmeyin*" şeklindeki sözleri, biraz önce değindiğimiz gibi, Muhammed'in başka din ve inançlara hoşgörülü bakışı olarak tanımlamışlardır.

Oysa Muhammed bu sözleri bu maksatla söylememiştir. Söylemesinin gerçek nedeni şudur ki, o dönemde ("Birinci Mekke dönemi" diye bilinir) henüz güçlü bulunmadığı için putları yok edecek ve Putperestleri İslama zorlayabilecek durumda değildi. Kureyşîlerin sabırlarının tükenmekte olduğunu görmekle, kendi taraftarlarına: "*Siz onların (yâni müşriklerin-putperestlerin) putlarına sövmeyin ki onlar da sizin Tanrınıza sövmesinler*" şeklinde konuşmaktan ve böylece onları yumuşatmaya çalışmaktan başka yapabileceği bir şey yoktu.

Fakat Medine'ye geçip de güçlenmeye başlayınca tutumunu tamamıyla değiştirmiştir. Bu dönemde, değil yalnız onların putlarına küfret-

mek, fakat aynı zamanda bu putları kırıp yok kılmak ve "müşrik"leri (Putperestleri) kılıç yolu ile zorla İslama sokmak gibi saldırgan bir siyasete yönelmiş ve Kur'an'a: "*Müşrikleri nerede görürseniz öldürün*" (K. Tevbe Suresi, ayet 5); ya da: "*Eğer (müşrikler) tevbe edip namazı doğru kılar, zekâtı verirlerse kendilerini salıverin*" (K. Tevbe Suresi, ayet 5) şeklinde hükümler koymuştur.

Öte yandan Muhammed, Medine'ye geçtikten sonra, Kureyşîlerin ve Kinâneoğullarının, Haşimîlere (ve daha doğrusu kendisine) karşı, yıllarca önce (en azından 11 ya da 12 yıl önce) giriştikleri yukardaki olayın intikamını almaktan ve bunu "ilâhî bir intikam" olarak tanımlamaktan da geri kalmamıştır.

Gerçekten de İslam kaynaklarının bildirmesine göre Muhammed, Mekke'yi fetihten bir gün önce şöyle konuşmuştur:

> "*Allah Mekke'nin fethini müyesser kılarsa, yarın menzilimiz inşâ-Allâh Kinâne oğullarının hayfi (yurdu) dur ki: Vaktiyle Kinâne oğullariyle Kureyş müşrikleri burada küfür üzerine andlaşmışlardı!*" (*Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.308; ayrıca bkz. Hadis No. 786, c.6, s.103.)

Bu konuşmada "*menzilimiz Kinâne oğullarının hayfi*"dir[4] dediği yer Ebî Kubeyş Dağı'nın yamacında olan bir yerdir ki, Kinâneoğullarının yurdu olup, yıllar önce burada Kinâneoğulları, Kureyşîlerle (Muhammed'i koruyorlar diye) Haşîmîler ve Muttalibîler aleyhine yukarda sözünü ettiğimiz antlaşmayı yapmışlardır. İslam kaynakları burasını "*Hacûn*" mevkii adıyla da anarlar.[5] Söylendiğine göre Muhammed, intikam çıkarmak amacıyla İslam sancağını bu "Hacûn" mevkiine dikmiş, çadırını da orada kurdurtarak konaklamıştır.

Bu olayı ve Muhammed'in bu mevkide konaklamış olmasını şeriatçılar "büyük bir intikâm-ı ilâhî" ("*ilâhî intikam'ın tecellisi*") şeklinde yorumlarlar (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.6, s.104 ve c.10, s.309).

4 "Hayf" sözcüğü "haksızlık", "zulüm" anlamlarına gelir; İslam kaynakları "Kinâne oğullarının hayfi" deyimini "Kinâne oğullarının yurdu" olarak da kullanırlar.

5 Bu mevkiin ayrıca "Muhassab" ya da "Ebtah" adlarıyla da anıldığı anlaşılmaktadır (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.309).

andlaşmışlardı! buyurmuştur[1]. Siyer kitablarında Resûlullâh'ın sancağının Hacûn mevkiine dikildiği rivâyeti vardır ki, burası Kinâne oğullarının yurdudur. Resûl-i Ekrem'in çadırı da buraya kurulmuştur.

Resûl-i Ekrem'in menzil olarak burasını intihab buyurmaları —her safhası intikam hâtıralariyle dolu olan feth-i Mekke vâkıasından dolayı— burada ikâmet buyurmalarının büyük bir intikâm-ı ilâhîyi yâda vesîle olacağı içindir. Vedâ' Haccı'nda da Resûl-i Ekrem Minâ'dan dönüşte yine burasını menzil ittihâz etmişti. Bu târihî hâtıraya Abdullâh İbn-i Mugaffel hadîsinde burası: (Kinâne oğullariyle Kureyş müşriklerinin küfür üzerine andlaştıkları yer) diye tavsîf edilerek işâret buyurulmuştur.

Sahîh-i Buhârî..., Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, c. 10, s.309.

Öyle anlaşılıyor ki, Muhammed, bu "intikâm-ı ilâhî"yi, ömrünün son yıllarına doğru, "Vedâ Haccı" sırasında yeniden "yâd etmek" (anmak) istemiş ve Minâ'dan dönüşünde, yine bu "Hacûn" mevkiinde konaklamıştır (bkz. *Sahîh-i Buhârî...*, c.10, s.309).[6]

Fakat her ne olursa olsun üzüntü verecek gerçek şu ki, yukarıdaki hikâyeler (tıpkı benzerleri gibi) insanlarımızı, batıl inançlara saplamak, intikam duyguları içerisinde yoğurmak, düşünme gücünden yoksun kılmak, hoşgörüsüzlüğe saplamak ya da bu tür olumsuzluklara doğrultmak bakımından olumsuz sonuçlar yaratacak nitelikte şeylerdir; bundan dolayıdır ki, bu tür hikâyelerin (ve kıssaların) akıl süzgecinden geçirilip eleştirilmeleri gerekir.

6 Bu konuda ayrıca İbn-i Hişâm'ın *Zâdul- Mehad*'ına, İbn-i Hacer'in *Fethü'l-Bârî*'sine, Zübeyr İbn-i Bekr'in *Ensâb*'ına bakınız.

EK:

"ŞERİAT'TAN KISSA'LAR"IN YANKILARI*

* Prof. Dr. İlhan Arsel'in *Şeriat'tan Kıssa'lar* adlı kitabıyla ilgili olarak basında çok sayıda yazı yayımlandı. Bu yazılardan birkaçını tarih sırasıyla yayımlıyoruz. (Y.N.)

ŞERİATTAN KISSALAR...

(Hikmet Çetinkaya, *Cumhuriyet,* 8 Ağustos 1996)

Din bezirgânları azmaya başladı...

Bir dönem Bosna'da yaşanan insanlık dışı vahşeti bahane eden şeriatçı tosuncuklar, meydanları doldurup salya sümük bağırıyorlardı:

"Şeriat gelecek, laikler ölecek..."

Sıvas'ta 37 canı diri diri yakan *"kana susamış"* karayobaz çeteleri şimdi de Prof. Dr. İlhan Arsel'in *Kaynak Yayınları*'ndan çıkan *Şeriat'tan Kıssa'lar* adlı kitabını bahane edip, olay çıkarıyorlar...

Akit adlı şeriatçı gazete, bir ayaklanma provasının öncülüğünü yapıyor, İlhan Arsel'i *"İkinci* Salman Rüşdü" olarak tanıtıp, hedef olarak gösteriyor...

Akit gazetesinin kimi yazarları; İBDA-C, Hizbullah ve İslami Hareket adlı yasadışı şeriatçı terör örgütlerini koruyup kolladıkları gibi köşelerinde övgüler düzüp şöyle derler:

> "Ben de gençliğimde bunlar gibiydim. Onların eylemleri benim gençliğimi anımsatıyor."

Gümüşhane Barosu Başkanı Av. Ali Günday'ı günlerce hedef gösteren *Akit* gazetesi değil miydi?

Sonunda ne oldu?

Günday, Adana'nın Osmaniye ilçesinden Gümüşhane'ye gelen bir karayobaz tarafından bürosunda kurşunlanarak öldürüldü.

Bu gazete şimdi İlhan Arsel'i hedef tahtası yapıyor ve şeriatçı terör örgütlerine mesaj gönderiyor. Elbet bu mesaj kimi dernek, vakıf ve holding patronlarının ağzından veriliyor. Deniyor ki:

> "Âlemlerin efendisi ve haya timsali olan peygamber efendimize uzanan kirli eller ve kalemlerini satan aşağılık kuduz köpekler, şunu iyi bilmelidirler ki O'na uzanacak kirli emelleri ve salyalı dilleri kökünden koparabilecek insanlar henüz ölmedi..."

Şaşırdınız değil mi? Hiç şaşırmayın ve açıklamanın devamını okuyun:

"Kaynak Yayınevi tarafından basılıp, *Tempo* Dergisi'nin son sayısında yer alan peygamber efendimize hakaret eden o sözleri 'Kem söz sahibine aittir' diyerek gerekli adrese gönderirken şerefsizce kaleme alınan bu yazıyı, yayınevini, yazarını ve ona alet olan *Tempo* Dergisi'ni lanetliyor ve gereken işlemin mutlaka yapılacağını unutmamalarını bir kez daha hatırlatıyoruz..."

Acaba gereken işlem nedir? Yani bir yargısız infaz mıdır? Bu infazı, şeriatçı bir terör örgütü mü yapacaktır?

(...)

Evet, yukarıdaki açıklamada *"gereken işlemin yapılacağını"* söyleyen kişi, bir işadamıdır.

*

Şeriatçı tosuncuklar dört koldan saldırıyor...

Bakın içlerinden birisi neler yazıyor:

"Haddini bilmez nasibsizlerin saldırılarının ardı arkası kesilmiyor...

"İnsan haklarına ve bütün bir ülkenin büyük çoğunluğunun inancına saygı duymamak, bu ülkenin birlik ve bütünlüğüne indirilmiş haince bir darbedir.

"Milli birlik ve beraberliğimizi zedeleyici, inançlı halkımızı tahrik edici bu iğrenç yayınlarından dolayı adı geçen dergiyi ve bu tür pervasızlıkları ellerindeki bütün yayın organlarında rahatça sergileyebilen haddini bilmez yayın gruplarına karşı hükümetin ne gibi yaptırımlar uygulayacağını merakla bekliyoruz.

"Adalet Bakanlığı'nın derhal harekete geçerek, suçlular hakkında gerekli takibatı yaptıracağına inancımız sonsuzdur.

"Kimsenin maşa varken elini yakmasını istemeyiz. Ama bu tür saldırılar karşısında sessiz kalmanın da ahmakları cesaretlendireceğini unutmamak gerekmektedir.

"Bu nedenle, hem resmi ve adli makamların, hem de sivil toplum örgütlerimizin konu üzerinde hassasiyetle durmasını, başta İlhan Arsel ahmağının paçavrasını yayınlama cür'et veya gafletini gösteren Kaynak Yayınları olmak üzere, bu iftiraları bahane bilerek halkımızın inancına saldıran fütursuz yayın organlarına karşı gerekli demokratik tepkiyi göstermelerini, bulundukları illerin valiliklerine müracaat ile gösteri izni almalarını ve bu hareketlere karşı tepkilerini topluca göstermelerini bekliyoruz."

*

Şeriatçı gazetenin bu yayımından sonra *"karayobaz çeteleri"* harekete geçti. İBDA-C adlı yasadışı örgüt, *Hürriyet* gazetesi önünde terör estirdi. Bu arada Kaynak Yayınları'na saldırı düzenlendi ve yakıldı. Ancak bu kez adres yanlıştı. İBDA-C, başka bir yayınevine eylem düzenlemişti. *Akit* gazetesi bu eylemi şöyle duyurdu:

"Eylemde yanlış adres, Kaynak yayınevine tepki gösteren bir grup vatandaş, yanlışlıkla yayıneviyle hiçbir ilişkisi olmayan başka bir Kaynak yayınına eylem koydu..."

Eylemi koyan İBDA-C, ama *Akit* gazetesi bunu *"Bir grup vatandaş"* diye okuruna sunuyor...

Türkiye'yi ortaçağın karanlığına götürmek isteyen, şeriatçı terör örgütleriyle içli dışlı olan, sağa sola *"gereğini yaparız"* diye mesaj gönderen bu karayobaz çetelerine kim dur diyecek?

Yoksa korkacak mıyız!

Onlardan özür dileyip, bir köşeye çekilip, şeriatın ayak seslerini mi bekleyeceğiz?

Bir avuç din bezirgânına boyun eğmeyeceğiz, onlar ne denli saldırgan olursa biz de o kadar gereğini yapacağız!..

İlhan Arsel'in kitabını mutlaka okuyunuz! Orada kimi gerçekleri öğrenecek, şeriatçı tosuncukların neden paniğe kapıldığını göreceksiniz...

Şeriat'tan Kıssa'lar'ı mutlaka okuyunuz!

AYDINLAR VE AYDINLANMA HEDEF

(Ataol Behramoğlu, *Cumhuriyet,* 12 Ağustos 1996)

Görünüşte koalisyon gerçekte Refah iktidarının ertesindeki bir demecinde Sayın Hüsamettin Cindoruk, Refah bunu istemese bile bu iktidar döneminde "radikal sağ"ın güçleneceği konusunda kaygılarını belirtmişti. Olaylar Sayın Cindoruk'un öngörüsünü doğrulamaktadır. Prof. İlhan Arsel'in *Şeriat'tan Kıssa'lar* adlı kitabına, Sayın Arsel'e, kitapla ilgili yayını nedeniyle *Tempo* dergisine, derginin yazarı Kurthan Fişek ve ailesine yönelik tehdit ve saldırılar, "Kaynak" yayınlarına karşı düzenlenen molotof kokteylli saldırı, Kırıkkale'de cuma namazı sonrasındaki protesto yürüyüşü, *Akit* gazetesinin kışkırtıcı yayınları,.Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz ve Profesör Hüseyin Hatemi'nin talihsiz açıklamaları, aydınları ve aydınlanmayı hedef almış çok ciddi tehditlerdir. Kitabı Beyoğlu 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararıyla toplatılan Sayın Arsel'in sözleriyle, "Şeriatçı bir parti iktidardadır diye dergiler ve kitaplar gericilerin değerlendirmeleriyle ölçeğe vurulacak olursa, nice sonu gelmez 31 Mart Olayları'na hazırlanmamız gerekir. Eğer şeriatçılar, bu gibi gösteriler ve tehditlerle sokağa hâkim olacak olurlarsa, bunun felaketli sonuçlarından kimse, hatta RP dahi kendini kurtaramaz."

Aydın ve aydınlanma düşmanlığının bir başka göstergesi, yine son günlerde, çağdaş şiirimizin en seçkin ustalarından Attilâ İlhan'ın kırk yıldan fazla bir süre önce yayımlanmış ünlü bir şiirindeki bir dizenin dava konusu edilmesidir. Bu gülünç, gülünç olduğu kadar da akıl almaz ilkellikteki anlayış benimsenecek ve yaygınlaşacak olursa, Türkiye'de ve dünyada ve insanlık tarihinin başlangıcından bugüne kadar edebiyat değeri taşıyan her ürünün bu sözüm ona "yargı" karşısına çıkarılması gerekir. Ve böyle bir yargılamadan, bizim edebiyatımızdan örnekleyecek olursak Mehmet Akif, Necip Fazıl gibi "sağcı" yazarlarımızın bile "aklanarak" çıkabileceği kuşkuludur.

Her iki olayda, yargının da nasıl günün koşullarından, siyasal iktidarın konumundan etkilendiğini kaygıyla izliyoruz...

Bu olgu, yine birkaç gün önce *Sevgili Leyla, Uzun Bir Sürgündü O Gece* adlı kitabı taplatılan ve hakkında gıyabi tutuklama kararı verilen Mehdi Zana'yla ilgili olarak, yayıncısı, "Belge Uluslararası Yayıncılık"ın sahiplerinden Ragıp Zarakolu'nun açıklamasında özlü biçimde dile geliyor:

> "Yazarımızın görüşleri belli olduğuna ve değişmediğine göre 1993 öncesi yazarımızın kitapları yasaklanıp mahkûm edilmezken, şimdi niye yasaklanmaktadır? Konjonktürel bir adalet anlayışı olmaz."

Polisin gazeteciler cemiyetini basabildiği, sadece geçen ay 39 gazetecinin gözaltına alındığı, şeriatçı tehdidin alabildiğine azgınlaştığı, bilim adamlarının ve yazarların ölümle tehdit edildiği, devlet terörünün yoğunlaştığı, bilimsel araştırma yapmanın ve özgürce yaratmanın giderek olanaksızlaşacağı böyle bir ortamda, yazarların, aydınların, sanatçıların ve bilim çevrelerinin suskun kalması beklenemez. Başkanı olduğum Türkiye Yazarlar Sendikası'nın 500'ü aşkın üyesi adına, bilimsellik namusu ve kişisel yürekliliğinden ötürü Sayın Prof. İlhan Arsel'i sevgi ve saygıyla kutluyorum. Kişisel olarak ve şu anda temsil ettiğim örgütümüzle her zaman yanında yer alacağımızı bildiriyorum. Yazarlara, yayıncılara, gazetecilere yönelik şeriatçı tehditleri ve devlet terörünü kınıyorum. Tüm yurtsever, demokrat, ilerici kişi ve kurumları, sanat ve bilim çevrelerini pervasızlaşan gerici tehdide, aydın ve aydınlanma düşmanlığına karşı seslerini yükseltmeye, basın açıklamaları, gösteriler ve hukuksal girişimlerle açıkça tavır almaya, tehdit altındaki yazar, bilim adamı ve yayınevlerini yalnız bırakmamaya çağırıyorum.

KISSADAN HİSSE...

(Server Tanilli, *Cumhuriyet,* 16 Ağustos 1996)

Profesör İlhan Arsel'in Kaynak Yayınları'nda çıkan *Şeriat'tan Kıssa'lar* adlı kitabıyla ilgili olarak dinci çevrelerce estirilen fırtınayı görmemek, giderek irkilmemek olanaksız: Protesto yürüyüşleri, tehditler, saldırılar, art arda.

Kitap da, düzmece bir gerekçeyle toplatılmıştır.

Öte yandan, çağdaş şiirimizin büyük ustalarından Attilâ İlhan'ın güzelim bir şiiri, o kırk yıllık *Cinayet Saati,* "Allah'a küfrediyor" diye, Alanya Müftüsü olacak zatın ihbarı sonucu davalı.

Düşünce ve sanat özgürlüğüne aynı anda iki darbe.

Rastlantıdır diyebilir misiniz?

Şeriatçı gericiliğin, hele hele son yıllarda, nasıl bir azgınlık içinde olduğu, kıyımlar düzenleyip kan döktüğü, bilmediğimiz bir şey değil.

Ama ya şu sırada birden başını tekrar çıkarması?

*

İlhan Arsel'in kitabı, çoğu *Kuran'*da da yer alan kimi olayları konu ediniyor. Pek bilmediklerimiz yok aralarında; o kadar ki bir bölümü Diyanet İşleri Başkanlığı'nın resmi yayınlarında da yer almıştır. Hocanın yaptığı yeniden toplamak, nezahati elden bırakmadan da sergilemek. Doğaldır ki, bunu yaparken, beyni ve idraki olanlar ister istemez kimi gerçeklere dikkat kesiliyorlar, kuşku düşüyor kafalarına.

Hiddete ve şiddete yol açan da bu!

Aslında ahlakımıza ve irfanımıza hiçbir katkısı olmayan bu *"kıssa"*lar, gelenek yüzlerce yıldan beri nasıl bakıp anlamışsa yine öyle okunsun anlaşılsın istenir. Bu anlatıma ve anlayışa, yerine göre mezhepler, hatta tarikatlar damgasını vurmuşlardır. Sizin, onların dışına

çıkıp sağduyuyla, sağlam akıl ve mantıkla konulara yaklaşmanızın önüne duvarlar çekilmiştir. O duvarları aşmaya kalktığınızda da, yaptığınıza *"küfür", "sapma", "ahlaksızlık"* yaftası getirilip yapıştırılır.

Daha da geneli, *"milli ve manevi değerlere saygısızlık"*tır.

Seyreyleyin artık şamatayı ve edepsizliği!

Dinci kafa budur!

Batı, o beğenmediğimiz Batı, bu tür olayları çok önceden yaşadı; daha iki, üç yüzyıl öncesinden başlayarak Spinoza'larıyla, Richard Simon'larıyla, arkasından Aydınlanma Yüzyılı'nın filozoflarıyla, Tevrat ve İncil didik didik edildi. Her şey, aklın ve sağduyunun mahkemesi önüne getirildi, yargılandı; aklanan aklandı ve aklanmayan da mahkûm edildi.

Batı'da, birisi kalkacak da, diyelim Hazreti İbrahim'in erdemlerinden söz edip yüceltecek... Korkar bir yerde. Kimden? Başta Voltaire'den, onun *Felsefe Sözlüğü*'nde hazret hakkında söylediklerinden! Voltaire, o büyük kafa ve kalem, Yahudilerin, Hıristiyanların ve Müslümanların *"ondan geliyoruz"* deyip peygamberler silsilesinde başlarda bir yere oturttukları adamın, nasıl utanmaz ve rezilin teki olduğunu en görmek istemeyen gözlere bile sokmuştur.

Yalnız onu değil, daha nicelerini...

Bizde, kutsal metinlerin, giderek *Kuran*'ın üzerine eleştirici bir gözle eğilmek olmamış. Olmamış ve üstelik şair, gerekçesini, daha yukarlardan başlayarak şöylece belirtip yan çizmeyi yasallaştırmış:

İdrak-i meali bu küçük akla gerekmez
Zira ki bu terazi bu kadar sıkleti çekmez

Ziya Paşa'nındır bu dizeler ve ne zaman okusam utanırım.

Ne var ki, akıl, *"küçük"* değil *"büyük"* olduğunun bilincinde artık; her şeyin anlamını sorguluyor, teraziye vurup tartıyor.

Sorgulanacak ve tartacak daha da...

Şeriatçı gericiliğin onca hiddetlenip kudurganlığa kalkmasının altında yatan asıl amacın ne olduğunu da söyleyelim: Öyle bir köhne yapıdır ki sahiplendikleri, duvarda bir taşı oynattığınızda, öteki taşlar da oynamaya başlar. Bir bu bir şu derken, gün gelir bütün yapı çöker.

O yüzden, hiçbir taşa dokunulmasını istemezler.

Ne var ki, taşlar oynatılmaya başlamıştır, daha da oynatılacak.

Ve yapı, er geç çökecek bir gün...

Ya aklın ve bilimin otoritesi kurulacak ya da toplum bir karanlık bataklıkta çırpınıp duracak.

Bir uygarlık sorunudur bu.

*

Onca iç karartıcı olayın ortasında güzellikleri de var ülkemizin. Siz rastlantıya bakınız: Bugün Nevşehir'de Hacı Bektaş Veli Şenlikleri başlıyor.

Ne diyordu o büyük Anadolu ulusu?

Her ne arar isen insanda ara
Kudüs'te Mekke'de hacda değildir

Buyurun şimdi okuyabilirsiniz gönül rahatlığıyla İlhan Arsel'in kitabını, okumalısınız da...

KEBİKEÇ DUASI

(Talât Halman, *Milliyet,* 21 Ağustos 1996)

Allah, kitapları böceklerden korusun. Eskiden, kitapların baş sayfasında "kebikeç duası" yazılırdı: Hamamböceklerinin, güvelerin, karafatmaların şahı olan "kebikeç"e yalvarılırdı kitaba dokunmasınlar, delik deşik etmesinler diye. "Ya kebikeç! Esirge bu eseri!"

İlhan Arsel'in *Şeriat'tan Kıssa'lar* adlı yeni eserinin başında keşke "kebikeç duası" olsaymış. Çünkü karaböceklerin, karayobazların saldırısı aldı yürüdü.

Prof. Dr. İlhan Arsel, ciddi, titiz bir bilgindir. Türkiye'de rasyonalizmin, akılcılığın en güçlü temsilcilerinden ve savunucularından biridir. Kitaplarının her biri, dikkatli incelemelere dayanır. Hurafeleri, fanatizmi, batıl inançları eleştirdiğinde, kullandığı kaynaklar bilimseldir.

Şeriat ve Kadın, Aydın ve "Aydın", Toplumsal Geriliklerimizin Sorumluları: Din Adamları gibi eserleriyle Türk toplumunu aydınlatarak uyarmış olan İlhan Arsel'e yobazlar takımı, yıllardır ateş püskürüyor, diş biliyor. Çünkü Arsel'in savları, doğrudan doğruya din kitaplarına, çoğu Diyanet'in yaptığı yayınlara dayanıyor. Kaynaklar o kadar sağlam ve sahih ki din bilgini geçinenler, yalanlayamıyorlar, inkâr edemiyorlar. Pes dedikleri için de öfkeden ne yapacaklarını bilemiyorlar. Dar kafa kendi cenderesine sıkışıp kalıyor. Karanlık beyin, kendi zindanında çığlık çığlığa. Fırsat bulunca saldırıyor.

Yeni çıkan *Şeriat'tan Kıssa'lar*'ı okuyun. Her kıssa, şeriatın kendi kaynaklarından, din adamlarının kabul etmiş olduğu belgelerden alınmış. Bu esere itiraz eden din bilgini varsa, baş tacı ettiği şeriat kayıtlarına, *Kuran-ı Kerim*'den ve hadislerden kelimesi kelimesine aktarılmış sözlere karşı gelecek demektir.

"Ya kebikeç! Kitap senin kutsal bildiğin inançlara ve düşüncelere dayanıyor. Vazgeç böyle bir esere saldırmaktan!"

İLHAN ARSEL OLAYININ ANLAMI...

(İlhan Selçuk, *Cumhuriyet*, 24 Ağustos 1996)

Prof. İlhan Arsel bir kitap yazdı.

"Şeriat'tan Kıssa'lar."

(Kaynak Yayınları)

Kuran'daki ayetlere ve şeriat dünyasında çok önem verilen kimi hadislere ilişkin açıklamalara dayanan bu kitap, yobaz kesimde tepki yarattı. Yobazlar Sayın Arsel'e *"İkinci* Salman Rüşdü" diye saldırdılar. Salman Rüşdü, Hint asıllı bir İngiliz yazarı. *"Şeytan Ayetleri"* kitabı yüzünden hakkında *"ölüm fetvası"* çıkarıldı.

Fetvayı çıkaran kimdi:

Ayetullah Humeyni!..

İlhan Arsel'i *"İkinci Salman Rüşdü"* diye suçlamak olanaksızdır; ama bizde bir değil, birçok Humeyni ortalıkta dolaşıyor; açıkça ölüm fetvaları yazılıyor.

Peki, devlet ne yapıyor?..

Devletin yetkilisi, Arsel'in kitabını toplatıyor; devletin *"Diyanet İşleri Başkanlığı"* bir açıklama yaparak yobazların yanında yer alıyor.

Şeriatçı gazeteler İlhan Arsel'i hedef gösteriyorlar; bu yetmiyor; *"Kaynak Yayınları"*na yönelik kışkırtmalar meyvelerini veriyor; yobaz eylemciler *"Kaynak Elektronik"* adlı bir derginin bürosunu *"Kaynak Yayınları"* sanıp basıyorlar. *Akit* gazetesi, saldırganları *"duyarlı vatandaşlar"* olarak tanımlayıp *"Kaynak Yayınları"*nın gerçek adresini açıklıyor.

*

Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 163. maddesi şeriatçılık propagandasını yasaklıyordu. Bu maddenin kaldırılması için tartışmalar yapılırken, *Cumhuriyet* gazetesinde iki görüş belirmişti. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu ve Muammer Aksoy, yasağın sürmesini laik Türkiye'nin güvencesi sayıyorlardı; ben ve öteki yazar arkadaşlar diyorduk ki:

"163. madde de 141-142. maddelerle birlikte kaldırılmalı."

Niçin?

Fikir özgürlüğünü bir bütün sayıyorduk, şeriatçılığa karşı Türkiye'de laikliği savunacak güçlerin yeterli güvence olduğuna inanıyorduk; Hıfzı Veldet Hoca ise engin deneyiminden kaynaklanan bir kuşku içinde soruyordu:

–Avrupa'nın yüzyıllarda aştığı sürecin içindeyiz; henüz erken değil mi?

Hocam haklı mıydı?

Bu sorunun yanıtını zaman gösterecek. Ancak 1989-1991 yıllarını dönüm noktası sayarsak sağcılara göre *"komünizm tehlikesi"* kalmamıştı; Özal yönetimi, şeriatçılığın önünü açmak istiyordu.

Ve açıldı.

*

Batı uygarlığının temeli *"Aydınlanma Devrimi"*ne dayanır; daha önce *"Rönesans"* ve *"Reform"*la aydınlanma felsefesinin temelleri atılmıştı; *"Fransız Devrimi"* bir dönüm noktasını vurguladı. Üç *"R" (Rönesans-Reform-Rövolüsyon)* tarihini bilmeden ve *"Aydınlanma Felsefesi"* ile ortaya çıkan *"Yeni İnsan"*ın kimliğini belirlemeden *"1923 Devrimi"*ne dönük bir değerlendirme yapmak olanaksızdır. Batı'da yaşanan tarihi es geçerek Türkiye için söylenecek her söz eksik kalır. Bu kapsam içinde Cumhuriyet tarihimizin ilginç bir noktasına eriştik.

Şeriatçı, devletin temelini laikliğe değil, dinsel temele oturtmak isteyen kişidir. Dün şeriatçı TCK 163. maddesine göre yargılanıyordu. Bugün yasak yoktur ve iş tümüyle tersine dönmüştür; artık şeriatçılığı eleştirel aklın süzgecinden geçirmek isteyen bilim adamları ve aydınlar yargılanıyor, öldürülüyor ve tehdit ediliyor.

Fikir özgürlüğüne yasak tersine döndü.

*

Sıvas'ta 37 aydını diri diri yakan şeriatçı, din adına kelle peşinde...

"İlhan Arsel olayı" yaşadığımız günlerin anlamını vurgulaması bakımından çok önemli!.. Bu arada fikir özgürlüğünü yalnız Kürtçülüğe endekslemek isteyen kimilerinin ne yaptıklarını da merak ediyorum:

Arsel'in fikir özgürlüğü yok mu?..

İLHAN ARSEL, ŞERİATÇI VE LAİKLİK

(Burak Ulusal, *Cumhuriyet,* 10 Eylül 1996)

Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu Türkiye Cumhuriyeti zor günler yaşıyor. Şeriatçı gericilik azdıkça azdı. Prof. İlhan Arsel'in *Şeriat'tan Kıssa'lar* adlı son kitabı gerici güçlerin hışmına uğradı. Kitap bir süre önce toplatıldı. Kitabı toplayan kim? Ya toplatan? Şeriatçı! Demek ki devlet şeriata teslim olmuş. İlhan Arsel'in kitabı, temel kaynak olarak Kur'an'ın alındığı bilimsel nitelikte bir yapıt. Ancak Batı'nın fikirsel gelişim sürecinden habersiz yaşayan şeriatçı için kitapta yazılanlar son derece sakıncalı. Çünkü şeriatçının ipliğini pazara çıkarıyor kitap. Şeriatçının farklı fikirlere tahammülü yok! Dinin üzerindeki karanlık örtünün kaldırılmasını istemiyor şeriatçı. Aydınlığa düşman. Ancak, nafile!.. Aydınlanmayı yaşayacağız!..

Batı bu süreci yüzyıllar önce yaşadı. Aydınlanmanın Batı'daki faturası ağırdır. Eski Yunanistan'da, maddenin atom kuramının (teorisinin) kurucusu, materyalist Demokrites'in eserlerini yok etmek için birbirleriyle yarışmıştır soylular. Diderot, salt materyalist olduğundan dolayı hapse atılmış. Galilei Galileo, engizisyon tarafından görüşlerini inkâra zorlanmıştır.

Batı'da din ve devlet kavramlarının birbirinden kesin olarak ayrılma süreci (yani laiklik) *"hümanist"* eğitimle birlikte başlamış ve çeşitli aşamalardan geçerek 1789 Fransız Devrimi'ne kadar gelip dayanmıştır. 1789, insanlık tarihinde bir dönüm noktası adeta. Rönesans ve reform sürecine son noktayı koydu devrim. Rönesans-reform-revolüsyon sürecinin bir sonucudur ki, insanlar kutsal kitap hükümlerine göre değil de, insanların öz kendisinin yaptığı yasa hükümlerine göre yönetilmeye başlamışlardır. Bu olay, *"kul"*luktan *"birey"*e geçişi simgeler. İnsan aklının ve bilimin zaferidir yaşanan.

Türkiye'deki şeriatçı ise, laiklik ilkesinin anayasadan çıkarılmasını istiyor. Amaç belli: Atatürk'ün kurduğu cumhuriyeti yıkmak! İslam devleti peşinde koşuyor bizim şeriatçı. Kur'an hükümlerine göre yönetilmek istiyor. Oysa insan denilen varlık değişkendir; diyalektik bir değişim sürecini, sürekli yaşar o. İnsanları yöneten hükümler de değişecektir zamanla; değişmek zorundadır. Fakat şeriatın mantığına terstir bu olay. Kur'an Allah'ın sözleri olarak kabul ediliyor ve *"değiştirilemez"* deniliyor. Oysa Kur'an, en ilkel hukuk sistemlerinde bile eşine rastlanmayacak türden hükümleri bünyesinde barındırıyor. Bu haliyle insanlara nasıl rehber olacak?

*"Prangaya vurulmuş akıl"*dır şeriatçının aklı. Bu yüzden dinsel dogmaları sorgulayamaz o. *"Özgür akıl"*dır dinsel dogmaları sorgulayacak olan. *"Prangaya vurulmuş akıl"* özgür akla yenilecektir bir gün. Türk insanının önünde iki seçenek vardır: Ya aklı ve bilimi yeğleyecek insanımız ya da karanlığı!.. Başka bir yol yok!..

DİZİN

Abdu'l-Muttalib, 85.
Abraş (Ebreş), 54.
Abü'l As İbn-i Rebî, 78, 127.
Ad kavmi, 27, 28.
Akil İbn-i Ebî Tâlib, 132.
Ali İbn-i Ebî Tâlib, 138, 146.
Amine (Veheb kızı), 85, 93.
Ateş-i cahîm, 49.

Batn-ı Nahle, 14.
Bedir, 111, 153.
Beni Kaynuka, 122.
Beni Kureyza, 122.

Cehennem, 48, 164.
Cin Vâkıası, 13.
Cinn, 17.
Cuma, 99.

Deprenen dağ, 157.
Dihye b. Halifa al-Kalb, 115.

Ebû Bekir, 153, 157.
Ebû Cendel, 147.
Ebû Eyyüb Hâlid bin Zeyd, 123.
Ebû Nâile, 64.
Ebû Râfi, 69.
Ebû Saîd-i Hudrî, 195.
Ebû Süfyân İbn-i Harb, 111, 132, 150.
Es'ad İbn-i Zürâre, 101.
Esmâ' bint-i Ebî Bekr, 38.

Ganimet, 108, 135, 203.

Hâlid İbn-i Abd-i Kays, 80.
Hâlid İbn-i Velîd, 140.
Hânîn-i cizi mucizesi, 159.
Hayber, 71, 115.
Hebbâr İbn-i Esved, 80.
Hevazinler, 131.
Hira Dağı, 158.
Hûd, 27.
Hudeybiye, 144, 208.
Huneyn, 203.
Hurma kütüğünün feryadı, 159.
Huyey b. Ahtab, 115.
Hüsûf, 35.

İbn-i Süveyd, 96.
İhrâk, 78.
İlahi intikam, 152, 155.
İmam Gazali, 19, 24.

Ka'b b. el-Eşref, 61, 68.
Kıyamet, 32, 34.
Kinâne İbn-i Ebi'l Hukayk, 115.
Kur'an'ın okunuş çeşitleri, 183.
Kureyş lehçesi, 183.
Küsûf namazı, 32, 47.

Mâlik b. Avf, 131.
Mekke, 131, 144.
Muhammed İbn-i Mesleme, 61.
Muhammed'in tükürüğü, 203.
Muhammed, 78, 84, 99, 106, 111, 116, 122, 127, 136, 140, 148, 153, 159, 169, 183, 201, 203.
Müellefetü'l-kulüb, 131.

Nuh, 27.

Ömer b. Hattâb, 154, 157, 183.

Rîh, 179.
Riyâh, 180.

Sa'd İbn-i Ubâde, 136.
Safiyye bint-i Huyey b. Ahtab, 115, 126.
Salih, 29.
Semûd kavmi, 27.
Süheyl İbn-i Amr, 146.

Tek sayılar, 19.
Tevrat, 108.

Umm-i Kattal, 86.
Urve İbn-i Mes'ûd, 208.

Üflemek (nefes etmek), 195.
Ümeyye İbn-i Ebi's-Salt, 95.

Varaka b. Navfel b. Esed, 86.
Veheb b. Abdimenaf b. Zühre, 86.

Yağmur duası, 169.
Yemen, 138.

Zeyneb (Abû'l As'ın eşi), 78, 127.
Zülhuveysıra, 135.

PROF. DR. İLHAN ARSEL'İN KİTAPLARI

- **Aydın ve "Aydın"**
- **Şeriat ve Kadın**
- **Şeriat'tan Kıssa'lar**
- **Şeriat'tan Kıssa'lar 2**
- **Diyanet'e Cevap**
- **Turan Dursun'a Mektuplar**
- **Toplumsal Geriliklerimizin Sorumluları Din Adamları**
- **Teokratik Devlet Anlayışından Demokratik Devlet Anlayışına**
- **Biz Profesörler**
- **Arap Milliyetçiliği ve Türkler**

KAYNAK YAYINLARI

İLHAN ARSEL

Şeriat'tan Kıssa'lar 2

"İlhan Arsel'in kitabını mutlaka okuyunuz! Orada kimi gerçekleri öğrenecek, şeriatçı tosuncukların neden paniğe kapıldığını göreceksiniz..."

Hikmet Çetinkaya

"Aslında ahlakımıza ve irfanımıza hiçbir katkısı olmayan bu *'kıssa*'lar, gelenek yüzlerce yıldan beri nasıl bakıp anlamışsa yine öyle okunsun anlaşılsın istenir. (...) Sizin, onların dışına çıkıp sağduyuyla, sağlam akıl ve mantıkla konulara yaklaşmanızın önüne duvarlar çekilmiştir. (...)
"Ne var ki, taşlar oynatılmaya başlamıştır, daha da oynatılacak.
"Ve yapı, er geç çökecek bir gün...
"Ya aklın ve bilimin otoritesi kurulacak ya da toplum bir karanlık bataklıkta çırpınıp duracak."

Server Tanilli

"Prof. Dr. İlhan Arsel, ciddi, titiz bir bilgindir. Türkiye'de rasyonalizmin, akılcılığın en güçlü temsilcilerinden ve savunucularından biridir. Kitaplarının her biri, dikkatli incelemelere dayanır. Hurafeleri, fanatizmi, batıl inançları eleştirdiğinde, kullandığı kaynaklar bilimseldir.
"İlhan Arsel'e yobazlar takımı, yıllardır ateş püskürüyor, diş biliyor. Çünkü Arsel'in savları, doğrudan doğruya din kitaplarına, çoğu Diyanet'in yayınlarına dayanıyor. Kaynaklar o kadar sağlam ve sahih ki, din bilgini geçinenler yalanlayamıyor, inkâr edemiyorlar."

Talât Halman

"Kur'an'daki ayetlere ve şeriat dünyasında çok önem verilen kimi hadislere ilişkin açıklamalara dayanan bu kitap, yobaz kesimde tepki yarattı.
"(...) artık şeriatçılığı eleştirel aklın süzgecinden geçirmek isteyen bilim adamları ve aydınlar yargılanıyor, öldürülüyor ve tehdit ediliyor.
"Fikir özgürlüğüne yasak tersine döndü.
"Sivas'ta 37 aydını diri diri yakan şeriatçı, din adına kelle peşinde...
"*'İlhan Arsel olayı'* yaşadığımız günlerin anlamını vurgulaması bakımından çok önemli!.."

İlhan Selçuk

650000 PTA

ISBN: 975-343-164-3